

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNDEKİ KÜÇÜK VE
ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN (KOBİ'LERİN)
AVRUPA BİRLİĞİNE UYUMLAŞTIRILMASI**

Devrim KARADEMİR

Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Programı

Danışman

Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ

Temmuz, 2014

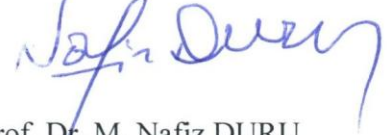
İSTANBUL

Bu çalışma 10/07/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı Orman Endüstri Makinaları ve İşletme programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ(Danışman)
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof. Dr. M. Nafiz DURU
Aydın Üniversitesi
Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet KURTOĞLU ✓
Doğuş Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi

Prof. Dr. Havva Tunç ÇELEBİ
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Tuncer DİLİK
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye için mevzuat esaslı uyumlaştırmanın yanında işletmecilik anlayışı ve koşulları açısından da uyumlaştırma çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Türkiye'deki ve AB ülkelerindeki küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) karşılaştırdığında, rekabet gücü, ölçek, sermaye büyüklüğü, teknik altyapı, eğitim, girişimcilik ruhu gibi pek çok parametre açısından önemli farklılıklar görülmektedir.

Türkiye'nin AB'ne üye olabilmesi için öncelikle tüm mevzuatlarını AB'ne uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Ayrıca AB'ne üye olunmasa bile çağımızın gereği olarak mevzuatların ve işletmecilik anlayışımızın iyileştirilmesi ve uygulanabilir hale getirilmesi ülkemiz açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda öncelikle işletmelerin ilgili AB mevzuatını hızla tanınması ve kendi yapılarını değerlendirerek uyum koşullarını belirlemesine öncülük edebilmek ve katkıda bulunabilmek bu doktora çalışmasının amaçlarını oluşturmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Doktora Programı kapsamında yapılan bu doktora çalışması Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yönetmeliği esaslarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çalışma sürecinde beni yönlendiren, yardımlarını ve desteklerini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ başta olmak üzere saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Havva TUNÇ ÇELEBİ ve Prof. Dr. M. Nafiz DURU'ya teşekkür ederim. Bu çalışmayı yürüttüğüm anabilim dalı olan Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Anabilim Dalında başta sayın hocam Prof. Dr. Ahmet KURTOĞLU olmak üzere Doç. Dr. Tuncer DİLİK, Arş. Gör. Emel ÖZTÜRK ve Arş. Gör. Ender HAZIR'a ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmanın uygulama kısmında ve verilerin SPSS ortamına aktarılması ve değerlendirilmesi aşamasında desteklerini esirgemeyen Çözüm Araştırma Eğitim ve Danışmanlık şirketi çalışanları adına Ali ERKUL ve Fahri AYDIN'a ve çalışmanın analizlerinin yapımında ve yorumlanmasında beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Öğr. Gör. Sinan BABAYİĞİT'e de teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora çalışması için çıktığım bu yolda yolun başından itibaren beni hiç yalnız bırakmayan, yaşanan tüm aksaklık ve sıkıntılara rağmen sürekli beni umutlandıran ve direnme gücü veren sevgili eşime, vaktinden çaldığım ve sürekli ihmal ettiğim biricik kızıma, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim. Bu çalışmanın tamamlandığını göremeden aramızdan ayrılan sevgili babamı da rahmetle anarak beni bugünlere getirdiği için teşekkür ederim.

Temmuz, 2014

Devrim KARADEMİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İÇİNDEKİLER.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	x
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	xiii
ÖZET.....	xvi
SUMMARY.....	xviii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL KISIMLAR	8
2.1. AVRUPA BİRLİĞİ.....	8
2.1.1. Avrupa Birliği Nedir?.....	8
2.1.2. AB'nin Kurumları	12
2.1.2.1. Avrupa Parlamentosu.....	12
2.1.2.2. Avrupa Birliği Zirvesi.....	14
2.1.2.3. Konsey (“Bakanlar Konseyi” ya da “AB Konseyi”)	15
2.1.2.4. Avrupa Komisyonu	17
2.1.2.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı.....	19
2.1.2.6. Avrupa Sayıştayı	19
2.1.2.7. Avrupa Merkez Bankası.....	20
2.1.3. AB'nde Yasama ve Karar Alma Süreçleri	20
2.1.4. AB'nin Derinleşme Süreci.....	22

2.1.4.1. Avrupa Tek Senedi (1986-1987)	23
2.1.4.2. Maastricht Antlaşması (1992-1993)	24
2.1.4.3. Amsterdam Antlaşması (1997-1999).....	26
2.1.4.4. Nice Antlaşması (2001-2003)	27
2.1.4.5. Lizbon Antlaşması (2007-2009).....	28
2.1.5. AB'nin Genişleme Politikası	32
2.1.5.1. Birinci Genişleme (İngiltere, İrlanda, Danimarka - 1973).....	33
2.1.5.2. İkinci Genişleme (Yunanistan - 1981).....	34
2.1.5.3. Üçüncü Genişleme: (İspanya, Portekiz - 1986).....	34
2.1.5.4. Dördüncü Genişleme: (Avusturya, Finlandiya, İsveç - 1995).....	35
2.1.5.5. Beşinci Genişleme: (Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi - 2004).....	35
2.1.5.6. Altıncı Genişleme: (Romanya, Bulgaristan -2007).....	36
2.1.5.7. Yedinci Genişleme Süreci: (Hırvatistan -2013).....	36
2.2. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ	36
2.2.1. Ankara Anlaşması	37
2.2.2. Katma Protokol	38
2.2.3. Tam Üyelik Başvurusu	38
2.2.4. Gümrük Birliği.....	39
2.3. TÜRKİYE – AB ORTAKLIK KURUMLARI.....	40
2.3.1. Ortaklık Konseyi.....	40
2.3.2. Ortaklık Komitesi.....	42
2.3.3. Alt Komiteler	42
2.3.4. Karma Parlamento Komisyonu.....	44
2.3.5. Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi	44

2.3.6. Gümrük İşbirliği Komitesi.....	45
2.3.7. Gümrük Birliği Ortak Komitesi	45
2.4. TÜRKİYE- AB GÜMRÜK BİRLİĞİ	46
2.5. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER (KOBİ'LER)	53
2.5.1. KOBİ Tanımları	53
2.5.1.1. OECD'de KOBİ Tanımı	54
2.5.1.2. AB'nde ve Bazı AB Ülkelerinde KOBİ Tanımı	54
2.5.1.2.1. Almanya'da KOBİ Tanımı.....	57
2.5.1.2.2. Fransa'da KOBİ Tanımı.....	57
2.5.1.2.3. İtalya'da KOBİ Tanımı.....	58
2.5.1.2.4. İngiltere'de KOBİ Tanımı.....	58
2.5.1.3. Türkiye'de KOBİ Tanımı	59
2.5.2. AB'nde ve Türkiye'de KOBİ'lerin Önemi.....	63
2.5.2.1. AB'nde KOBİ'lerin Önemi	63
2.5.2.2. Türkiye'de KOBİ'lerin Önemi	68
2.5.3. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ	70
2.5.3.1. KOBİ'lerin Güçlü Yönleri	70
2.5.3.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri	76
2.5.4. KOBİ Politikaları	81
2.5.4.1. AB'nde KOBİ Politikaları	81
2.5.4.1.1. Maastricht Antlaşması Öncesi Dönemde AB'nde KOBİ Politikaları.....	83
2.5.4.1.2. Maastricht Antlaşması Sonrası Dönemde AB'nde KOBİ Politikaları.....	85
2.5.4.1.2.1. 1992-2000 Dönemi.....	85
2.5.4.1.2.2. 2000-2005 Dönemi.....	86

2.5.4.1.2.3. 2005-2008 Dönemi.....	88
2.5.4.1.2.4. 2008 Sonrası Dönem	90
2.5.4.1.3. AB İçin Küçük İşletmeler Yasası	91
2.5.4.2. Türkiye’de Uygulanan KOBİ Politikaları	99
2.5.4.2.1. Planlı Dönem Öncesi KOBİ Politikaları.....	100
2.5.4.2.2. Planlı Dönem KOBİ Politikaları.....	101
2.5.4.2.3. Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecinde Türkiye’nin KOBİ Politikaları.....	103
2.5.5. AB’nde ve Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Destekler.....	105
2.5.5.1. AB’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler.....	105
2.5.5.1.1. Avrupa Birliği’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Destekleme Programları.....	106
2.5.5.1.1.1. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programları	106
2.5.5.1.1.2. Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP) (2007-2013).....	107
2.5.5.1.2. Avrupa Birliği’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Destekleme Araçları	108
2.5.5.2. Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Destekler ve Destek Veren Kurumlar.....	110
2.5.5.2.1. Hazine Müsteşarlığı	110
2.5.5.2.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)	111
2.5.5.2.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).....	112
2.5.5.2.4. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)	114
2.5.5.2.5. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)	114
2.5.5.2.6. Maliye Bakanlığı	115
2.5.5.2.6. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK).....	115

2.5.5.2.7. <i>Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı</i>	116
2.6. AB’NDE VE TÜRKİYE’DE MOBİLYA ENDÜSTRİSİ	117
2.6.1. AB’nde Mobilya Endüstrisi	117
2.6.2. Türkiye Mobilya Endüstrisi	118
2.6.2.1. <i>Genel Görünüm</i>	118
2.6.2.2. <i>Yapısal Sorunlar</i>	122
3. MALZEME VE YÖNTEM.....	125
4. BULGULAR.....	130
4.1. MEVZUAT ESASLI BAKIŞTA TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ	130
4.1.1. İşletmelerin Genel Görünümü	130
4.1.2. İşletmelerin Çevresel Koşulları	141
4.1.3. İşletmelerin AB Mevzuatı Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	143
4.1.4. İşletmelerin İş Sağlığı ve İş Güvenliği Koşulları.....	144
4.1.5. İşletmelerin Geleceğe Bakışları	147
4.2. TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNDE ÇALIŞMA ORTAMI	148
4.2.1. İşyerlerindeki Ortam Hava Koşulları	149
4.2.2. İşyerlerindeki Ortam Aydınlatma Koşulları	152
4.2.3. İşyerlerindeki Ortam Gürültü Koşulları	153
4.3. ÖRNEK BİR AB DİREKTİFİ VE TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNİN DURUMU	155
4.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ VE BULGULARIN TUTARLILIĞI.....	156
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	165
KAYNAKLAR.....	177
EKLER.....	186

ÖZGEÇMİŞ	212
-----------------------	------------

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1: Olağan yasama usulü.	22
Şekil 2.2: Danışma usulü.	23
Şekil 2.3: Büyüklük gruplarına göre işletme sayısı, istihdam ve FMKD dağılımı (2011).	69
Şekil 2.4: Ekonomik faaliyetlere göre işletme sayısı ve istihdamın dağılımı (2011).	71
Şekil 3.1: Ölçümlerde kullanılan Extech EN300 ve Side Pak AM510 cihazları.	129
Şekil 4.1: Anketi cevaplayan işletmelerin türleri.	131
Şekil 4.2: Anketi cevaplayanların işletmedeki pozisyonu.	132
Şekil 4.3: Anketi cevaplayanların eğitim durumu.	132
Şekil 4.4: Üretim yapılan bölge tipine göre işletmelerin dağılımı.	134
Şekil 4.5: İşletmelerin üretim yaptığı kapalı alan büyüklüğü (m ²).	134
Şekil 4.6: Çalışan sayısına göre işletmelerin dağılımı.	149
Şekil 4.7: İşyerlerinin ortam ısısı dağılımı.	150
Şekil 4.8: İşyerlerindeki ortam nemi dağılımı.	151
Şekil 4.9: İşyerlerindeki ortalama hava dolaşım hızı değişimi.	142
Şekil 4.10: İşyerlerindeki ortalama aydınlatma miktarı değişimi.	153
Şekil 4.11: İşyerlerindeki maksimum aydınlatma miktarı değişimi.	153
Şekil 4.12: İşyerlerindeki ortalama gürültü miktarı değişimi.	154
Şekil 4.13: İşyerlerindeki maksimum gürültü miktarı değişimi.	154
Şekil 4.14: İşletmelerde ölçülen maksimum ağaç tozu maruziyet değerlerinin değişimi.	155
Şekil 4.15: Anti-Image Correlation Matrisi SPSS Çıktısı.	157

Şekil 4.16: Sorulan çıkarıldıktan sonra elde edilen Anti-Image Correlation Matrisi SPSS çıktısı.	160
---	-----

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 2.1: Avrupa Parlamentosunda üye devlet başına milletvekili sayısı.....	13
Tablo 2.2: Nice Antlaşması sonrası 27 üye devletin Konsey’de oy dağılımları.	16
Tablo 2.3: OECD’nin KOBİ tanımı.....	54
Tablo 2.4: AB’nin KOBİ tanımı.....	55
Tablo 2.5: Almanya KOBİ Araştırma Enstitüsünün KOBİ tanımı.	57
Tablo 2.6: AB’nde işletmelerin sektörel dağılımı (% olarak).	65
Tablo 2.7: AB’nde işletmelerdeki istihdam göstergeleri (2007).	66
Tablo 2.8: AB’de sanayi sektörleri itibarıyla işletmelerin sayısı ve ortalama firma büyüklüğü.....	67
Tablo 2.9: Yıl bazında işletme sayıları ve istihdam miktarları değişimi.	68
Tablo 2.10: KOBİ’lerin (NACE. Rev.2) kısım düzeyinde ekonomik faaliyetlerin istatistikî sınıflaması.....	72
Tablo 2.11: Kalkınma planlarında KOBİ’lerle ilgili hükümler.....	104
Tablo 2.12: AB’nin Çok Yıllı Çerçeve Programları çerçevesinde KOBİ’lere yönelik mali destekleri.	107
Tablo 3.1: Araştırma evreni dağılımı.	126
Tablo 3.2: Örneklem dağılımı.	126
Tablo 4.1: Ankete katılan işletmelerin illere göre dağılımı.	131
Tablo 4.2: Şirket türüne göre anketi cevaplayanların eğitim durumu dağılımı.	133
Tablo 4.3: Anketi cevaplayanların eğitim durumları.	133
Tablo 4.4: İşletmelerin kuruluş yıllarına göre dağılımı.	133
Tablo 4.5: İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticilerin eğitim durumu ile işletmelerin mühendis, mimar vb. çalıştırma durumları arasındaki ilişki.	135

Tablo 4.6: Şirket türü ile işletmelerin mühendis, mimar vb. çalıştırma durumları arasındaki ilişki durumu.	136
Tablo 4.7: İşletmelerde üretimi yapılan ürün çeşidi.	137
Tablo 4.8: İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitimlere katılım durumları arasındaki ilişki. ...	137
Tablo 4.9: İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticinin eğitim durumu ile işletmelerin ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.	139
Tablo 4.10: İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile işletmelerin ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.	139
Tablo 4.11: Şirket türü ile işletmelerin ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.	139
Tablo 4.12: İşletmelerin ihracat yapamama nedenleri.	140
Tablo 4.13: İşletmelerin yaptığı ihracatın üretimlerindeki payı.	140
Tablo 4.14: İhracat yapılan ülkeler.	141
Tablo 4.15: İşletmelerin çevresel koşulları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.	142
Tablo 4.16: İşletmelerin AB ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.	143
Tablo 4.17: İşletmelerin iş sağlığı ve iş güvenliği koşulları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.	145
Tablo 4.15: İşletmelerin geleceğe bakışları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.	147
Tablo 4.19: Çalışma yerlerinde sağlanması gereken hava koşulları.	150
Tablo 4.20: SPSS ortamında veri setinin faktör analizine uyumluluk testi ilk sonuçları.	156
Tablo 4.21: Total Variance Explained (Açıklanan Toplam Varyans) SPSS çıktısı.	158
Tablo 4.22: Rotated Component Matrisi SPSS çıktısı.	159
Tablo 4.23: Sorular çıkarıldıktan sonra kalan veri setinin faktör analizine uyumluluk testi sonucu SPSS çıktısı.....	159
Tablo 4.24: Sorular çıkarıldıktan sonra elde edilen Açıklanan Toplam Varyans SPSS çıktısı.	160
Tablo 4.25: Sorular çıkarıldıktan sonra elde edilen Rotated Component Matrisi SPSS çıktısı.	161

Tablo 4.26: Bulunan 5 faktör için yapılan güvenilirlik analizleri.	161
Tablo 4.27: En son elde edilen faktör analizi uyumluluk testi sonucu SPSS çıktısı.	162
Tablo 4.28: Faktör analizi sonuç tablosu.	163

SİMGE VE KISALTIMA LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABB	: Avrupa Birliği Bakanlığı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABKF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AMB	: Avrupa Merkez Bankası
AT	: Avrupa Topluluğu
ATS	: Avrupa Tek Seneti
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BMKP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BTBS	: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
CATI	: Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmesi
CE	: Avrupa Normlarına Uygunluk İşareti
CEN	: Avrupa Standardizasyon Komitesi
CENELEC	: Avrupa Elektroteknik Standartları Komisyonu
CIP	: Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı
CNC	: Bilgisayarlı Sayısal Kontrol
COROPER	: Daimi Temsilciler Komitesi
dB	: Desibel
DPT	: Devlet Plânlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
EAEC	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EC	: Avrupa Komisyonu
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
ECIP	: Avrupa Topluluğu Yatırım Ortaklığı Programı
ECSC	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ECU	: Avrupa Para Birimi
EEA	: Avrupa Ekonomi Alanı
EEC	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
EIB	: Avrupa Yatırım Bankası
EIC	: Avrupa Birliği Merkezleri
EMAS	: Çevresel Yönetim Sistemi
ENSR	: Avrupa KOBİ Araştırma Ağı

EP	: Avrupa Parlamentosu
ERDF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ERP	: Avrupa İyileştirme Programı
EU	: Avrupa Birliği
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EUROSTAT	: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
EVCA	: Küçük Girişimci Sermayesi Birliği
EXIMBANK	: Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
FAO	: Gıda ve Tarım Teşkilatı
FMKD	: Faktör Maliyetleri İle Katma Değer
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması
GB	: Gümrük Birliği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ISO	: Uluslar arası Standardizasyon Kuruluşu
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İLO	: Uluslar arası Çalışma Örgütü
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöre
KPK	: Karma Parlamento Komisyonu
KSEP	: KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
MAP	: Çok Yıllı Program
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
MESS	: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
MOBDER	: Mobilya Sanayicileri İthalat ve İhracatçıları Derneği
MOSDER	: Mobilya Sanayicileri Derneği
MPM	: Milli Produktivite Merkezi
MSA	: Örneklem Yeterliliği Ölçümleri
NACE	: Avrupa Topluluğu Ekonomik Faaliyetleri Sınıflaması
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NC	: Sayısal Kontrol
OAİB	: Orta Anadolu İhracatçıları Birliği
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
OMSİAD	: Ofis Mobilyacıları Derneği
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
SBA	: Küçük İşletmeler İdaresi
SEA	: Avrupa Tek Senedi

SME	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
SPA	: Avrupa Özel Şirketi
STA	: Serbest Ticaret Antlaşması
SDTŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: Amerikan Doları
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

ÖZET

DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN (KOBİ'LERİN) AVRUPA BİRLİĞİNE UYUMLAŞTIRILMASI

Devrim KARADEMİR

İstanbul Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ

Türkiye'nin AB'ne üye olabilmesi için öncelikle tüm mevzuatını AB'ne uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Mevzuatların ve işletmecilik anlayışının iyileştirilmesi ve uygulanabilir hale getirilmesi sadece AB'ne üye olmak için değil, çağımızın gereği olarak da önemlidir. Bu çalışmanın temel amacı Türkiye mobilya endüstrisi işletmelerinin AB teknik mevzuatına uyum koşullarını değerlendirmektir. Böylece işletmelerin ilgili AB mevzuatını hızla tanımasına ve kendi yapılarını değerlendirerek uyum koşullarını belirlemesine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

TÜİK 2012 verilerine göre Türkiye Mobilya Endüstrisindeki işyeri sayısı 31.089, çalışan sayısı ise 151.904'tür. Bu alanda faaliyet gösteren KOBİ'lerin sayısı ise 29346 olarak belirlenmiştir. KOBİ'lerin 24105'i 19 ilde toplanmıştır. Bu nedenle araştırma evreni geneli yansıtaacağı düşünülerek bu 19 ildeki KOBİ'lerden oluşturulmuştur. Söz konusu iller sırayla; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kayseri, Eskişehir, Adana, Hatay, Samsun, Antalya, Sakarya, Kocaeli, Konya, Trabzon, İçel, Aydın, Gaziantep, Manisa ve Balıkesir'dir.

Araştırmada 3 aşamalı bir uygulama planı izlenmiştir. İlk aşamada Türkiye Mobilya Sektörünün AB mevzuatına uyumunu değerlendirebilmek için sektörün genel işletmecilik koşulları ortaya konmuştur. İkinci aşamada belirlenen temel parametrelerle Türkiye Mobilya Endüstrisi için çalışma ortamının yeterliliği araştırılmıştır. Üçüncü

aşamada ise çalışma ortamında AB mevzuatı için çok kritik bir faktör olarak görülen odun tozu maruziyetinin güncel verilerle tespiti amaçlanmıştır.

Uygulamanın ilk aşamasında anket yöntemi uygulanmıştır. CATI tekniği ile uygulanan ankette 424 işletmeden veri toplanmıştır. İkinci aşama için termal konfor, gürültü ve aydınlatma gibi parametreler belirlenmiştir. Bu parametreler için toplam 255 işletmeye gidilmiş ve ölçüm cihazı yardımı ile veriler toplanmıştır. Üçüncü aşamada AB direktifleri için de kritik bir faktör olan odun tozu parametresi belirlenmiştir. Bu amaçla, mikro ölçekli işletmelerin en yoğun ve bir arada olduğu Ankara bölgesi uygulama bölgesi olarak seçilmiş ve toplam 40 işletmede ölçüm yapılmıştır.

Elde edilen verilerle; mobilya işletmelerinin %85'inin mikro ölçekli, şehir içi mahalle arası ya da küçük sanayi sitelerinde ağırlıklı olarak 500 m²'nin altında küçük kapalı alanlarda üretim yaptıkları ve şahıs işletmesi görünümünde oldukları tespit edilmiştir. Bu işletmelerin %78'inin teknolojiyi yeterince takip edemediği, %70'inin ise ihracat yapamadığı görülmüştür.

Mobilya işletmeleri termal konfor açısından incelendiğinde; işletmelerin %63'ünün ortam ısısının ideal sıcaklığın altında kaldığı görülmektedir. Çalışma ortamı, işletmelerin %33'ünde havasız, %40'ında ise aşırı cereyanlıdır. Sadece nem bulgularının önerilen sınır değerler arasında kaldığı görülmüştür. Ortam aydınlatması; işletmelerin %83'ünde 300 lüksün, %95'inde ise 500 lüksün altındadır. İşletmelerin %99'unda maksimum gürültü maruziyeti 85 dB'in üzerindedir.

Türkiye Mobilya Endüstrisi işletmelerinin %90'ındaki çalışma ortamı ağaç tozu maruziyeti, 5 mg/m³'lük sınır değerinin üzerindedir. Bu işletmelerin %35'i 5 mg/m³'lük sınır değerini 2 kat, %40'ı 3 kat, %15'i ise 4 kat aşmaktadır.

Sonuç olarak; Türkiye Mobilya Sektörü AB ile entegrasyon sürecinde yapısal iyileştirmelerin hızla yapılmasına ihtiyaç duyulan önemli sektörlerinden biridir. Bu sektörün AB ile uyumlaştırılması için, işletmecilik yapılarının ve çalışma ortamlarının AB mevzuatında tanımlanan teknik direktiflere uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla farklı ölçeklerde uyumlaştırma projeleri hazırlanarak hızla uygulamaya konulmalıdır.

Temmuz 2014, 232 sayfa

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, KOBİ, Mobilya Endüstrisi, Teknik Mevzuat, Uyumlaştırma

SUMMARY

PHD THESIS

EUROPEAN UNION HARMONISATION WITH SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES OF THE TURKISH FURNITURE INDUSTRY

Devrim KARADEMİR

Istanbul University

Graduate School of Science and Engineering

Department of Forest Industry Engineering

Supervisor: Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ

To be a member of EU, primarily, Turkey is required to be harmonized all its legislation with the EU. Not only had to be a member of EU, but also as our age required, improving the legislation and management mindset is very important. The main purpose of this study, the Turkish Furniture Industry enterprises compliance conditions to the EU technical legislation have evaluated. Thus, It is expected to contribute that enterprises are quickly identified the relevant EU legislation and are determined compliance conditions evaluating their structure.

According to TURKSTAT's 2012 data, the total number of enterprises in the Turkish Furniture Industry is 31,089 and 151,904 employees are worked. The number of SMEs operating in this area was determined 29,346. 24105 SMEs are located in 19 cities. These cities are Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa, Kayseri, Eskişehir, Adana, Hatay, Samsun, Antalya, Sakarya, Kocaeli, Konya, Trabzon, İçel, Aydın, Gaziantep, Manisa and Balıkesir, respectively.

In the study, three-phase application plan was followed. In the first stage, the Turkish Furniture Industry compliance with the EU legislation was evaluated and business management conditions of the industry was revealed. In the second stage, adequacy of the work environment for the Turkish Furniture Industry was investigated and revealed. In the last stage, wood dust exposure seen as a critical factor for EU legislation in the work environment was intended to be identified with current data.

In the first stage of the study, questionnaire method was applied. Data were collected from 424 enterprises by questionnaire applied with CATI technique. For the second stage, some parameters were determined such as thermal comfort, noise and lighting. Totally 255 enterprises were visited for all these parameters. Measurements were made with the help of measuring device. For this aim, Ankara region was selected as a study area and was measured in 40 enterprises. Because micro scaled enterprises are a combination and the most intense.

The obtained data was shown that 85% of the furniture enterprises are micro-scaled, are located in small industrial area or inner-city area, are produced smaller than 500 m² small confined spaces, and are proprietorship. It was observed that 78% of these enterprises were not kept up with the technology enough, 70% were not exported.

The furniture enterprises when analyzed in terms of thermal comfort; 63% of these enterprises ambient temperature is below the ideal temperature were seen. Work environment is to be airless at 33%, is to be over drafty at 40% of the enterprises. Just humidity data was remained within the limit values recommended. Ambient lighting is to below 300 lux at 83% of the enterprises, 500 lux at 95%. The maximum noise exposure is above 85 dB at 99% of the enterprises.

90% of Turkey Furniture Industry enterprises, wood dust exposure in the work environment is over the limit value 5 mg/m³. 35% of these enterprises are exceeded to limit value two-fold, 40% three-fold and 15% four-fold.

As a result; the Turkish Furniture Industry in the process of integration with the EU is one of the important sectors that structural improvements need to be made quickly. For harmonization of this sector with the EU, the sector enterprises management structures and work environments are needed to be accommodated to the technical directives defined in EU legislation. For this aim, harmonization projects at different scales should be prepared and applied rapidly.

July 2014, 232 pages.

Keywords: European Union, SMEs, Furniture Industry, Technical Legislation, Harmonization

1. GİRİŞ

AB’nde imalat sanayi içerisinde KOBİ’ler, toplam işletme sayısına göre %99,78’lik bir pay ve toplam istihdam içerisinde ise %71,48’lik bir pay ile oldukça büyük bir öneme sahip durumdadırlar (Çolakoğlu, 2002). Ülkemizdeki ve AB ülkelerindeki KOBİ’leri karşılaştırdığımızda, aralarında rekabet gücü, ölçek, sermaye büyüklüğü, teknik altyapı, eğitim ve girişimcilik ruhu açısından önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. AB’de KOBİ verilerine göz atıldığında; AB’de işletme sayısı ve istihdam oranının ölçeksel dağılımı, ülkelere göre değişiklikler göstermekle birlikte, çoğunda 1–49 işçi çalıştıran mikro ve küçük ölçekli işletmelerin sayısal oranı %70–%80 aralığında değişirken, ülkemizde bu oran %97,8’dir. Mikro ve küçük ölçekli işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında ise gelişmiş ülkelerde orta ve ileri düzey teknoloji kullanan işletmelerin ağırlıkta olduğu gözlenirken, ülkemizde orta düzey veya eski teknoloji kullanan işletmelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu durum, gerek sayısal gerek oransal anlamda genel sanayi dağılımı içerisinde büyük yer tutan KOBİ’lerimizin, AB mevzuatı hakkında bilgilendirilmesini, teknik altyapı anlamında donanımlarının artırılmasını ve ülkemizdeki mevzuatların AB mevzuatlarına uyumlaştırılmasını olmazsa olmaz zorunluluk olarak ortaya çıkarmaktadır (DPT, 2007a).

Çağın değişen şartlarına ve yeniliklerine hızla uyma yeteneğine sahip olan KOBİ’ler toplumun üretken potansiyelinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dünya ekonomisinde işletmelerin yaklaşık %95’ini KOBİ’ler oluşturmakta, bu işletmeler toplam istihdamın %66’sını, toplam üretimin de %55’ini karşılamaktadır. Avrupa firma ölçekleri esas alındığında, Türk sanayisi AB sanayisine göre daha çok KOBİ ağırlıklı bir yapıya sahip bulunmaktadır (DPT, 2007a). Türkiye’de KOBİ’lerin sayısı hizmet sektörü de dâhil olmak üzere, tüm işletmelerin sayısının % 99,8’idir. Bu işletmeler toplam istihdamın % 76,7’sini oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı % 38’ e ulaşmakta ve toplam katma değer % 26,5’i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ’lerin toplam ihracat içindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber, ortalama % 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı % 5’in altında seyretmektedir (DPT, 2004).

KOBİ'lerin dengeli ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişmelere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, onları günümüz dünyasında daha önemli bir konuma getirmektedir. Taşıdıkları önem dolayısıyla başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunması için uygun ortamı hazırlayacak politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. Bu süreç içerisinde ulusal düzeyde belirlenen KOBİ politikaları uluslararası bir nitelik de kazanmaktadır.

Günümüzde işletmelerin büyük çoğunluğunu küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Büyük ölçekli işletmelere göre daha dinamik bir yapıya ve esnek karar alma mekanizmasına sahip olan KOBİ'ler bu özellikleriyle istihdam yaratma potansiyelini en iyi değerlendirebilecek işletmeler olarak tanımlanmaktadır (Çolakoğlu, 2002).

İşletmelerin yaklaşık %99,78 ini KOBİ'lerin oluşturduğu AB'de, ekonomik büyüme, rekabet edebilirlik ve istihdam yaratılmasının teşvik edilmesinde KOBİ'lerin temel unsuru oluşturduğu tüm üye devletlerce kabul edilmekte, işletme politikası KOBİ'lerin ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları sorunları dikkate alarak rekabet edebilirliklerini güçlendirecek şekilde yapılandırılmakta ve bu amaçla çeşitli mekanizmalar uygulamaya konulmaktadır (Çolakoğlu, 2002).

Küçük işletmeler Avrupa ekonomisinin belkemiği olarak görülmektedir. Küçük işletmeler, iş fikirlerinin ve işlerin gelişmesi ve üremesi temelinde anahtar bir rol oynarlar. Küçük işletmeler Avrupa'da sosyal ve bölgesel bütünlük kadar istihdam ve yenilik için de itici güç olarak göz önünde bulundurulmaktadır (Çolakoğlu, 2002).

AB'nde küçük işletmelerin korunması ve desteklenmesi amacıyla "Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı" 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Avrupa Konseyi Zirvesi'nde kabul edilmiştir.

Bu şartın kabul edilmesinin amacı; Avrupa ekonomisinin büyümesinde KOBİ'lerin önemli rolünü göz önünde bulundurarak politika oluşturanların KOBİ'lerin gelişmesine yönelik konular üzerinde odaklanmasını sağlamaktır. Türkiye, "Küçük İşletmeler İçin

Avrupa Şartı” nı kabul ettiğine ilişkin Maribor Deklarasyonu’nu diğer aday ülkelerle birlikte 23 Nisan 2002 tarihinde imzalamıştır.

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı’nda, küçük işletmelerin Avrupa ekonomisinin belkemiğini oluşturduğu belirtilmekte ve küçük işletmeler ve girişimciler için mümkün olan en iyi iş ortamının oluşturulması gereği vurgulanmaktadır. Avrupa Şartı, küçük işletmeleri desteklemek ve teşvik etmek üzere, üye ve aday Ülkelerin ve Komisyonun faaliyette bulunacağı on anahtar alanı kapsamaktadır. Bu alanlar;

1. Girişimcilik için eğitim ve öğretim,
2. Hızlı ve ucuz iş kurma,
3. Daha iyi mevzuat ve düzenlemeler,
4. Uzmanlık-ustalıkların geliştirilmesi,
5. Online sistemlerine girişlerin iyileştirilmesi,
6. İç pazarın imkanlarından daha fazla yararlanılması,
7. Vergilendirme ve finansal konularda iş ortamının iyileştirilmesi,
8. Küçük işletmelerin teknoloji kapasitelerinin desteklenmesi,
9. Başarılı e-ticaret modellerinin uygulanmasını teşvik etmek ve küçük işletmelere en üst kalitede iş destek hizmeti sağlamak,
10. AB ve ulusal seviyede küçük işletmelerin daha etkin ve daha güçlü temsil edilmesi (ABGS, 2013).

Türkiye, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı’nı onaylamakla tüm kurum ve kuruluşlarıyla Şart’ta belirtilen 10 temel alanda somut adımlar atmayı, program ve projeler üretmeyi taahhüt etmiş bulunmaktadır (TESK, 2013).

Avrupa Birliği, 21.01.2003 tarihinde “KOBİ Paketi” ’ni yayımlamıştır. Bu pakette;

- Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı’nın Uygulanmasına İlişkin Rapor,

- Avrupa Birliğine Katılım Aşamasındaki Aday Ülkelerde Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartının Uygulanmasına İlişkin Rapor,
- Girişimci Bir Avrupa Yaratmak: Avrupa Birliği'nin KOBİ'ler için yaptığı faaliyetler,
- KOBİ Elçiliği: Komisyon ve KOBİ Topluluğu arasında aktif arabirim,

konularındaki dokümanlar yer almaktadır.

Katılım Ortaklığı Belgesi, Türkiye tarafından Avrupa Birliği'ne katılım yolunda kaydedilen ilerlemelere ilişkin Komisyon'un yıllık ilerleme raporunda belirlenen öncelikli faaliyet alanlarını, söz konusu önceliklerin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak mali araçları ve bu yardımı kullanma koşullarını tek bir çerçeve altında toplamayı amaçlamaktadır. AB tarafından, 23 Ocak 2006 tarihinde onaylanan son Katılım Ortaklığı Belgesi'nde "Üyelik Yükümlülüklerinin Yerine Getirilmesi Yeteneği" Bölümü ve "İşletme ve Sanayi Politikaları" başlığı altında; "KOBİ'ler açısından iş ortamının sadeleştirilmesi çalışmalarına devam edilmesi, özellikle gereksiz bürokrasinin azaltılması gibi hususlarda iş ortamının geliştirilmesi, sektörler özel stratejilerin bulunmadığı" hususları vurgulanmış ve ortak bir KOBİ tanımının yapıldığı ve AB müktesebatı ile uyumlaştırıldığı belirtilmiştir.

1996'da başlayan Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye için sanayi sektöründe, özellikle KOBİ'ler uygulamadaki fonların ve gümrüklerin kalkmasından sonra yoğun bir rekabet ortamına girmiştir. Bu rekabet hem AB üyesi ülkelerden, hem de AB'ne üçüncü ülkelerden gelerek dolaşıma giren ürünlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin bugünkü durumları ve sermaye yapılarıyla en son teknolojileri kullanan AB işletmeleriyle rekabet etmesi oldukça güçtür ve global normlar çerçevesinde devlet desteği şart görünmektedir (DPT, 2007a).

Gümrük Birliği ile dış rekabete açılan KOBİ'lerin; ürün geliştirme, ürün tasarımı, teknoloji, üretim ve yatırım planlaması, modernizasyon-yenileme, standartlar ve ölçek ekonomileri gibi teknik bilgilerin yanında, rakiplerin durumu, talep, ürün fiyatı ve pazarlama faaliyetleri gibi pazar bilgilerine; ayrıca oto finansman, dış finansman,

leasing, faktöring, risk sermayesi ve krediler gibi finansman bilgilerine erişimlerinin sağlanması ve kurumsal kapasitelerinin bu bilgileri doğru değerlendirecek yetkinliğe ulaştırılması önem arz etmektedir (DPT, 2007a).

AB üye ülkelerinde tüm devlet yardımlarının yaklaşık %10'u KOBİ'lere verilerek, sanayi politikası kapsamında genel bir destekleme mekanizması uygulanmaktadır. Bu işletmelerin çalışmalarına Avrupa Sosyal Fonu'ndan mesleki ve teknik eğitim imkanları sağlanmakta, KOBİ'lerin ihracatlarını pekiştirmelerine yönelik çeşitli yardım ve sübvansiyonlar verilmektedir. Gümrük Birliği ile AB'nin teşvik mevzuatına uymak zorunda olan Türkiye'deki teşvik mevzuatı uygulamaları da bu doğrultuda yeniden düzenlenmektedir (DPT, 2007a).

Türkiye için AB'ne üyelik vazgeçilmez bir hedef durumundadır. Ancak bu hedefe ulaşmada Türkiye'nin önünde önemli engeller vardır. Türkiye için 1963'de başlayan AB yolculuğu, özellikle 1996'da Gümrük Birliğinin uygulanmaya başlanması birçok sektörü olduğu gibi orman ürünleri sektörünü de hazırlıksız yakalayan bir rekabet sürecini başlatmıştır. Bugün, birçok işletme kalite ve fiyat koşulları açısından rekabet edebilme seçenekleri geliştirmeye çalışırken oldukça önemli bir problem işletmelerin önünde durmaktadır. Bu da işletmecilik yapısındaki mevzuat uyumu ve buna bağlı olarak işletme ortamındaki teknik ve sosyal yapının hazırlanmasıdır.

Türkiye imalat sanayi içerisinde yer alan orman ürünleri ve mobilya endüstrisi işletmeleri KOBİ'lerin faaliyet gösterdiği üçüncü önemli endüstridir (Aksu ve diğ., 2009). Türkiye orman ürünleri endüstrisi 2007 yılının başlarında; "genel imalat sanayi içerisinde üretim değeri açısından % 4'lük bir paya sahip, imalat sanayi içerisinde yer alan 33 sanayi dalı arasında üretim değeri açısından 8. sırada yer alan, Türkiye'deki toplam sigortalı çalışanın % 3'nü istihdam eden" bir endüstri görünümündedir. Dönemlere göre değişmekle beraber toplam dış ticaret içindeki payı %2'ler düzeyini bulmaktadır. Türkiye genelinde işletmelerin sayıca % 98'i küçük ölçeklidir. Kapasite kullanım oranının %58 düzeyinde olduğu, pazar sorunları ve rekabet güçlükleri yaşadıkları değerlendirilmektedir (Koç ve Erdinler, 2007).

Türkiye Orman Ürünleri Endüstrisi içerisinde bir alt endüstri olarak yer alan mobilya endüstrisi işletme sayıları itibarıyla yaklaşık %70'lik bir pay ve çalışan sayıları bakımından ise yaklaşık %90'lık bir pay ile en büyük alt endüstri konumundadır.

Ayrıca, son yıllarda gelişmiş endüstrilerle rekabet edebilecek işletmeler mobilya endüstrisinde de görülebilmektedir. Mobilya endüstrisi, işletme sayısının yanında, yarattığı katma değer ve işgören istihdamı açısından da diğer alt endüstri dallarına göre en büyük paya sahiptir. Mobilya endüstrisinin, toplam imalat sanayi üretimi içindeki payı % 1,3'tür. Mobilya endüstrisi genelde çoğu geleneksel yöntemlerle çalışan atölye tipi, küçük ölçekli işletmelerin ağırlıkta olduğu bir endüstridir. Türkiye Mobilya Endüstrisindeki işletmelerin yaklaşık %99'u küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır (Aksu ve diğ., 2009).

Türkiye için AB'ne üyelik süreci zaman zaman önemli kesintilere uğrasa da gündemindeki önemini korumaktadır. Zira AB'ne üyelik ülkemiz için vazgeçilmez bir hedef durumundadır. Ancak bu hedefe ulaşmada önümüzde hala önemli sorunların olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu sorunların büyük bir kısmı kendi geleneksel yapımızda yapılması gereken değişikliklere karşı gösterilen dirençten kaynaklanmaktadır. 4703 sayılı, "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun" 2002 yılında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen günümüz işletmelerinin -özellikle orman ürünleri işletmeleri- halen geleneksel işletmecilik yapısı, genel mevzuat ve yasalar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmeye devam ettikleri görülmektedir(Koç ve diğ., 2009). Oysa AB hedefi çerçevesinde Türkiye orman ürünleri işletmelerinin de yüksek kaliteli ve çevre dostu bir üretime yönelik olarak çalışma ortamını geliştirmesi ve tüm çalışanların sağlık ve emniyet koşullarını ilgili mevzuatlara uygun olarak güvence altına alması, AB üyesi ülkelerdeki işletmeler ile rekabet edebilirlik açısından teknik engellerin ortadan kaldırılabilmesi için teknik mevzuat uyumunu gerçekleştirmek suretiyle hem ürünlerin uyacağı teknik gerekleri hem de bunlara uygunluğun belgelendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Çokgezen, 2009).

AB sorumluluk alanındaki konularla ilgili çok sayıda mevzuat hazırlamakta ve uygulamaya koymaktadır. Üye olan ülkeler veya aday ülkeler kendi ulusal mevzuatlarını AB mevzuatlarına hemen veya müzakere edilen geçiş süreci sonunda uyarlamak zorundadır. Bu durum hem yeni üye olan hem de aday ülkeler için önemli bir problemi oluşturmaktadır. Bu problemin aşılması için AB çeşitli projelerle bu konuda yardımcı olmaya çalışmakla birlikte esas iş ilgili ülkelere, bu ülkelerin ilgili sektör ve kuruluşlarına kalmaktadır (Koç ve diğ., 2009).

Ormancılık ve orman ürünleri sektörünü anahtar bir sektör olarak tanımlayan ve bunu temel nedenlerini ve hedefleri Vizyon 2030 belgesinde açıklayan AB, bu yaklaşımının gereğini geliştirdiği mevzuatlarla uygulamaya aktarmaktadır. AB’nde Orman ürünleri ile ilgili görülebilecek 25 adet mevzuatın varlığına rastlanılmıştır. Bu 25 mevzuatın tamamının tüm kapsamı ile birlikte Türkiye orman ürünlerinde hemen uygulamaya konması hem ekonomik hem de teknik anlamda mümkün görünmemektedir. Ancak üyelik için başka seçenek de yoktur. Üstelik AB’ne üyelik olmasa da bu mevzuat çağdaş bir işletmecilik anlayışı bakımından da yapılması gereken uygulamaları kapsamaktadır. Bu nedenle Türkiye orman ürünlerinin zamanı iyi kullanması; “ekonomik ve teknik geçişi uygun-yapılabilir kılacak süreci” planlaması gereklidir. Bu amaçla öncelikle işletmelerin ilgili AB mevzuatını hızla tanınması ve kendi yapılarını değerlendirerek uyum koşullarını belirlemesine ihtiyaç vardır (Koç ve diğ., 2009).

Bu çalışmanın amacı öncelikle işletmelerin ilgili AB mevzuatını hızla tanınması ve kendi yapılarını değerlendirerek uyum koşullarını belirlemesine öncülük edebilmek ve katkıda bulunabilmektir. Çalışma giriş, genel kısımlar, malzeme ve yöntem, bulgular, tartışma ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın genel kısımlar bölümünde Avrupa Birliği, Türkiye AB ilişkileri, KOBİ’ler ve son olarak Mobilya Endüstrisi genel hatlarıyla irdelenmiş ve AB ile Türkiye’deki mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada hem sektörün bütününe yönelik değerlendirmeler yapabilmek hem de AB mevzuatının getirdiği sorunlarda Türkiye Mobilya Endüstrisi için belirli parametrelere dayalı derinliğine değerlendirmeler yapabilmek için 3 aşamalı bir uygulama yaklaşımı belirlenmiş ve bu 3 aşamada elde edilen verilere bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise bulgular bölümünde elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçlar ile mevcut durum analiz edilmiş, sektör işletmelerinin bulunduğu koşullar irdelenmiş, farklılıklar, eksiklikler belirlenmiş ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

2. GENEL KISIMLAR

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ

2.1.1. Avrupa Birliği Nedir?

İkinci Dünya Savaşı sonrasında her alanda büyük yıkıma uğrayan Avrupa, bu durumdan kurtulmak için bir çıkış yolu aramaktaydı. Savaş sırasında totaliter yönetimlere karşı koyan halklar, artık Avrupa’da uluslararası nefrete ve rekabete bir son verme ve ebedi barışın koşullarını oluşturma konularında kararlıydılar (Fontaine, 2010).

Savaş sonrası dönemde ABD, Avrupa’daki gelişmeleri yakından izlemiş ve hatta Avrupa’nın önce ekonomik iyileşmesine, sonra da ekonomik büyümesine yardım etmek istemiştir. Bunun nedeni, Churchill’in literatüre kattığı “Demir Perde” ülkelerinin önüne güçlü bir Avrupa koymaktı. Bu kapsamda İkinci Dünya Savaşına bizzat katılmış ve yıkımı birinci gözden incelemiş ABD Başkanı Marshall, Türkçesi “Avrupa İyileştirme Programı (The European Recovery Program)” olan bir programı yürürlüğe koydurmayı başarmıştı. Bu meşhur plan tarihsel süreçte “Marshall Planı” olarak anılmıştır (Gürlük ve Turan, 2013). Marshall yardımı adı altında Avrupa’ya akan ABD sermayesinin kendilerini giderek ABD’ye bağımlı kılacağını gören ufak ve güçsüz Batı Avrupa ülkeleri, Avrupa menşeli yeni bir sermaye piyasası oluşturmak istemişlerdir (Gençtürk, 2012). Bunun bir sonucu olarak, Avrupa’da barışın yeniden kurulması, Avrupa ülkelerinin ortak değerler etrafında bir araya gelmesi ve özellikle refahı artıracak şekilde ekonomik alanda kuvvetli bir işbirliğinin başlatılması fikri her geçen gün daha yüksek bir sesle dile getirilmeye başlanmıştı (Anonim, 2012a).

Avrupa çapında barışın sağlanması ve Avrupa ülkeleri arasında ekonomik bir işbirliğinin kurulması amacından hareketle, ileride siyasi bir birliğin temellerinin atılması hedefleniyordu. Bu doğrultuda, temeli Schuman Bildirgesi¹ ile atılan ve

---

¹**Schuman Bildirgesi** 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından sunuldu. Schuman, aslında Jean Monnet tarafından ortaya atılmış olan bir fikri temel alarak, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (ECSC) kurulmasını önermiştir.

Almanya², Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg tarafından 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması ile 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşmaları imzalandı.

Günümüze kadar geçen süre içinde, Avrupa devletleri, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alandaki işbirliklerini güçlendirdiler. Kuruluş yıllarında sadece 6 üyeden oluşan Avrupa Toplulukları, değişik tarihlerde yeni üyelerin katılımı sonucu 28 üyeden oluşan bir Birlik halini aldı. Bugün itibariyle AB'nin üyeleri Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Bulgaristan, Romanya ve son olarak Hırvatistan'dır.

Avrupa Birliği, Avrupa'nın yüzyıllar boyunca kazandığı deneyimle ve oluşturduğu ortak ilkeler temelinde meydana getirildi. Avrupa devletlerinin ortak deneyimlerinin sonucu oluşan ilke ve idealler olan kalıcı barışın sağlanması, toplumsal refah, dayanışma, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, pazar ekonomisi ve girişim özgürlüğü bu yeni bütünleşme hareketinin temellerini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nde amaç, üye devletlerin ve vatandaşlarının ulusal, kültürel, dilsel, dinsel çeşitliliğini bir potada eritmek değil, bu çeşitliliğin getirdiği dinamizmi güce dönüştürebilmek olarak ifade edilmektedir.

AB'nin değerleri AB Antlaşması'nın 2. maddesinde yer alır. Bu maddeye göre, "Birlik, insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır." Bu değerleri benimseyen ve geliştirme idealine hizmet edebilecek her Avrupa devleti AB'ne üye olabilir.

Avrupa Birliği, Avrupa halklarının ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda birbirleriyle kaynaşmasını öngören, Avrupa devletlerinin ve vatandaşlarının bir araya

---

²1951 yılında Almanya olarak adı geçen ülkeden kasıt Federal Almanya'dır. 1990 yılından itibaren Doğu Almanya ile birleşmiş ve Almanya Federal Cumhuriyeti adını almıştır.

gelerek oluşturduğu uluslararası bir yapıdır. Bu yapı, üye devletler arasında imzalanan uluslararası antlaşmalarla kuruldu ve aynı antlaşmalarla bazı alanlarda karar alma ve düzenleme yetkisi üye devletler tarafından AB'ne verildi. Böylelikle, dünyada bir benzeri daha olmayan, tüm üye devletleri ve vatandaşlarını aynı anda, aynı şekilde ve aynı ölçüde bağlayan bir hukuk sistemi meydana getirildi. Bunun yanında kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin AB sınırları içinde rahatça dolaşımının sağlanması için bir iç pazar kuruldu.

İç pazarın kurulmasına dayalı ekonomik bütünleşmenin siyasi ve sosyal diğer alanlara da yayılmasına ve ortak bir hukuk düzeni kurulmasına dayalı olan AB, bugün için serbest dolaşımdan ortak para birimine ve koordine edilen ekonomi politikalarına, eğitimden sosyal politikaya, gıda güvenliğinden taşımacılığa, çevreden tüketicinin korunmasına, rekabetten bilim ve teknolojiye, enerjiden fikri mülkiyete, dış politikadan vize, göç ve sığınma politikalarına ve sınır aşan bazı suçlarla ortak mücadeleye dek pek çok alanda üye devletlerin ortak politika üretip bunları birlikte uyguladığı bir işbirliği ve bütünleşme niteliğindedir. AB, bir yandan Avrupa ülkelerinde yaşayan kişilere özgürlük, güvenlik ve adalet alanı ile etkili işleyen ve rekabetçi bir sosyal piyasa ekonomisi içinde artan refah sunma hedefini gerçekleştirmeye çaba harcarken, öte yandan da bir dünya aktörü olma hedefini yerine getirmeye yönelik politikalar geliştirmektedir.

Öncelikli amaçlarından biri Birlik üyesi devletlerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak olan AB, temellerinin atıldığı yıllardan bugüne kadar üye devletler arası ticaret yoluyla üye devlet ekonomilerinin gelişmesinin ve büyümesinin sağlanması, üye devletler arası ekonomik işbirliğinin kuvvetlendirilmesi, Avrupa Birliği vatandaşlarına iş imkanlarının yaratılması gibi konularda büyük çaba göstermektedir ve bu çabanın meyvelerini, günümüzde yaşadığı sıkıntılara rağmen büyük ölçüde almıştır. Gerçekten, 500 milyona yakın vatandaşı ve 18 trilyon doları bulan gayrisafi milli hâsılası ile AB, dünyanın en büyük ekonomisi konumundadır. Küresel ekonomik krizden son derece olumsuz etkilenmesine rağmen dünyanın pek çok bölgesi ile kıyaslandığında yine de ekonomik refah düzeyi ve bu refahın paylaşımı bakımından göreceli bir başarı oluşturmaya devam

etmektedir. Aynı zamanda bugün itibariyle resmi olarak 18³ AB üyesi devlet tarafından kullanılan Avro, dünyada dolar ile birlikte en fazla kullanılan para birimi niteliğindedir.

Ekonomik kalkınmayı ve dayanışmayı amaçlamasının yanında Avrupa Birliği, bir siyasi ve sosyal kaynaşma ve dayanışma projesidir. Avrupa Birliği, üye devletlerin birbirleri ile her alanda dayanışma içinde bulunması, insan haklarının korunması ve üye devletlerin sosyal, siyasi, kültürel kaynaşmasının ve ileri gelişiminin sağlanması için çaba göstermektedir. Avrupa Birliğinin temel hedef ve politikaları arasında;

- Güçlü ve etkili bir dış politika aktörü olmak,
- AB içinde ve dışında özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü değerlerini garanti altına almak ve yaymak,
- Her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek; özellikle her alanda kadın-erkek eşitliği için çaba sarf etmek,
- İklim değişikliği ile mücadele etmek,
- Çevreyi en üst düzeyde korurken ekonomik büyümeyi sürdürebilmek,
- Enerji güvenliğini sağlamak,
- Yasadışı göç, uluslararası terörizm, insan, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlarla etkin biçimde mücadele etmek ve gerçek anlamda bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olmak,
- AB üyesi devletlerde istihdamın ve sosyal korumanın artırılmasına katkıda bulunmak,
- AB üyesi devletler arasında ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumu teşvik etmek,
- Avrupa vatandaşlarının en üst düzeyde yaşam ve kalite standartlarına sahip olmasını sağlamak gibi hususlar yer almaktadır (Anonim, 2012a).

---

³Avro kullanan AB üyesi ülkeler Almanya, Avusturya, Belçika, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Kıbrıs, Letonya, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Slovakya, Slovenya ile Yunanistan'dır.

2.1.2. AB'nin Kurumları

Avrupa Birliği'nin temel kurumları şunlardır:

2.1.2.1. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu, AB kurumları içinde doğrudan halk tarafından seçilen organdır. AB üyesi devletlerin vatandaşları olan Avrupa vatandaşları beş yılda bir yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanabilmektedirler (Anonim, 2012a). Avrupa Parlamentosu tıpkı demokratik parlamenter sistemlerde olduğu gibi siyasi görüş ayrılıklarına sahip olan gruplardan oluşur. Dolayısıyla parlamenterler, ülkelere göre değil siyasi görüşlere göre gruplaşır (Gürlük ve Turan, 2013). Son Parlamento seçimi 2009 yılında yapılmıştır. Parlamento, 2009-2014 döneminde Avrupa Birliği'ne üye 27 devletin toplamda 736 temsilcisinden oluşmuş, bu sayı 2013 itibari ile Hırvatistan'ın 12⁴ temsilcisinin katılımı sonrası 748'e ulaşmıştır. Hangi üye devletin kaç parlamenter ile temsil edileceği üye devletlerin nüfuslarına göre tespit edilir.

Avrupa Parlamentosu, üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organdır. Parlamento içerisindeki tüm siyasi görüşler, seçilen üyeler tarafından ve ulusal parlamentolardan bağımsız olarak temsil edilir.⁵ Bundan dolayı, Avrupa Parlamentosu'nda üyeler ülkelere göre değil, siyasi görüşlerine göre grup oluştururlar. Parlamenterler ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini temsil ederler(Herdem, 2011). Lizbon Antlaşması⁶ ile parlamentonun üye sayısı 785'ten 750'ye düşmüştür. Parlamentonun denetim, danışma, yasama, bütçe ve uluslararası antlaşmaların onaylanması sürecindeki yetkileri ve ağırlığı

⁴<http://tr.euronews.com/2013/04/13/hrvatistan-ap-uyelerini-sececek/>

⁵http://www.abgm.adalet.gov.tr/ab_kurumlar.html Erişim Tarihi: 14.01.2013

⁶ Lizbon Antlaşması 18-19 Ekim 2007 tarihinde Lizbon zirvesinde onaylanan ve AB Temel Antlaşması olarak nitelendirilen bir antlaşmadır. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

artmıştır.⁷ Avrupa Parlamentosu'nda, bugün için 7 siyasi parti grubu⁸ ve bağımsız üyeler yer almaktadır.

Tablo 2.11: Avrupa Parlamentosunda üye devlet başına milletvekili sayısı.⁹

Üye Devletler	2007 Seçimleri Sonrası Durum	2009-2014 ¹⁰	2014 Seçimleri ¹¹
ALMANYA	99	99	96
AVUSTURYA	18	19	18
BELÇİKA	24	22	21
BULGARİSTAN	18	18	17
ÇEK CUMHURİYETİ	24	21	21
DANİMARKA	14	13	13
ESTONYA	6	6	6
FİNLANDİYA	14	13	13
FRANSA	78	74	74
HIRVATİSTAN	-	12	11
HOLLANDA	27	26	26
İNGİLTERE	78	73	73
İRLANDA	13	12	11
İSPANYA	54	54	54
İSVEÇ	19	20	20
İTALYA	78	73	73
KIBRIS	6	6	6
LETONYA	9	9	8
LİTVANYA	13	12	11
LÜKSEMBURG	6	6	6
MACARİSTAN	24	22	21
MALTA	5	6	6
POLONYA	54	51	51
PORTEKİZ	24	22	21
ROMANYA	35	33	32
SLOVAKYA	14	13	13
SLOVENYA	7	8	8
YUNANİSTAN	24	22	21
TOPLAM	784	765	751

Kaynak: www.ab.gov.tr "AB'ye Genel Bakış" Tablo 1'den alıntılanmış ve güncellenmiştir.

Parlamento Genel Kurulu kural olarak Strazburg'da toplanır. Parlamento'nun siyasi grupları ve komiteleri Brüksel'de toplanır, sekretaryası ise Lüksemburg'dadır. Parlamento'ya görüşülmek üzere gelen konular öncelikle farklı görev alanlarına sahip

⁷Ali Erdem SEVDİM, Avrupa Birliği Kurumları, http://www.abgm.adalet.gov.tr/ab_kurumlar.html Erişim Tarihi: 14.01.2013

⁸ Bu siyasi gruplar şunlardır: Avrupa Halkları Partisi (Hıristiyan Demokratlar) ve Avrupalı Demokratlar, Sosyalistlerin ve Demokratların İlerici İttifakı, Avrupa Liberalleri ve Demokratları İttifakı, Yeşiller ve Avrupa Özgür İttifakı, Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu, Avrupa Birleşik Solu/Nordik(İskandinav) Yeşil Sol, Özgürlük ve Demokrasinin Avrupası. **Kaynak:** Hakan Mehmet KIRIŞ, Avrupa Parlamentosu'nda Siyasal Gruplar ve Parlamento Seçimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi • 29 / 2013.

⁹KILIÇ, Prof. Dr. R., 2014, "Türkiye-AB İlişkileri ve Gümrük Birliği", sf. 42-43, ISBN: 978-605-63876-4-7, ANKARA.

¹⁰2009-2014 üye sayısı 1 Temmuz 2013 tarihinde Hırvatistan'ın katılımı ile oluşan son durumdur.

¹¹<http://www.elections2014.eu/en/new-parliament> Mayıs 2014'de yapılan seçimler sonrası durum, [Erişim Tarihi: 18.06.2014]

24 adet komiteden konuyla ilgili olanında tartışılır ve ulaşılan sonuç, bir raporla Genel Kurul'a sunulur. Genel Kurul'daki görüşmeler de bu çerçevede yapılır.

Avrupa Parlamentosu, Konsey ile birlikte yasama yetkisini paylaşır. Üye devletleri bağlayacak hukuki düzenlemelerin kabul edilebilmesi genel kural olarak hem Avrupa Parlamentosu hem de Konsey'in onayı ile mümkün olur. Bazı konularda ise sadece danışma organı niteliğindedir, görüşleri bağlayıcılık taşımaz. Bu alanların en önemlisi dış politika konularıdır. Avrupa Birliği bütçesini Konsey ile birlikte yapan Avrupa Parlamentosu'nun diğer Avrupa Birliği kurumları üzerinde siyasi denetim yetkisi vardır. Parlamento Komisyon'a sözlü ve yazılı soru sorabilir, soruşturma komiteleri kurabilir, şikayet dilekçesi kabul edebilir, Komisyonu güvensizlik oyuyla ve 2/3 çoğunlukla heyet halinde istifaya zorlayabilir. Komisyon Başkanı'nın ve heyet halinde Komisyon'un göreve atanmasında da güvenoyu aranır. Avrupa Ombudsmanı'nın atanması ve sunduğu raporlar aracılığıyla da Birliğin kurumları üzerindeki denetim yetkisini kullanabilir (Anonim, 2012a).

2.1.2.2. Avrupa Birliği Zirvesi

Avrupa Birliği Zirvesi, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin başbakanları veya devlet başkanları ile Avrupa Birliği Zirvesi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı'nın katılımı ile meydana gelir. Yılda dört defa toplanan Zirve, Birliğin gelişmesi ve Avrupa'nın bütünleşmesi doğrultusunda öncelikleri ve temel politikaları belirleyen kararlar alır. Avrupa Birliği Zirvesi'nin herhangi bir yasama yetkisi yoktur. Buna rağmen, AB üyesi tüm devletlerin en üst düzey yetkililerinin bir araya geldiği ve temel politikaları belirlediği kurum olmasından dolayı siyasi bir ağırlık ve yönlendirme gücü taşır. Çoğu durumda uzlaşıyla, istisna olarak nitelikli çoğunlukla karar alır.

Zirveye, üye devletler tarafından 2,5 yıllığına atanan ve görev süresi bir defa uzatılabilecek olan AB Zirvesi Başkanı başkanlık eder. Zirve Başkanı, Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin yetkileri saklı kalmak kaydıyla, Birliği uluslararası alanda temsil etmekle görevlidir. Zirve Başkanı, aynı zamanda herhangi bir ulusal görevde bulunamaz (Anonim, 2012a).

2.1.2.3. Konsey (“Bakanlar Konseyi” ya da “AB Konseyi”)

Konsey, Avrupa Birliği üyesi devletlerin hükümetlerinde görev yapan bakanlardan oluşan bir organ konumundadır. Konsey, Avrupa Birliği içinde üye devletlerin ulusal çıkarlarının temsil edildiği organdır. Konsey toplantılarına, karara bağlanacak konu doğrultusunda üye devletleri temsilen ilgili bakanlar katılır. Örneğin toplantının konusu ekonomi veya para politikası ile ilişkili ise, üye devletlerin ekonomi ve maliye bakanları toplantıya katılır. Konsey başkanlığı 18 aylık süre için görev yapacak 3 üye devletten oluşan, devamlılığı ve tutarlılığı sağlamaya yönelik takımlar tarafından yürütülür. Böylece Başkanlık 6 aylık dönemlerle üye devletler arasında el değiştirir.

Konsey’e çalışmalarında yardımcı olmak üzere başta, üye devletlerin Birlik nezdindeki Büyükelçilerinden oluşan Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) olmak üzere çeşitli komiteler ve çalışma grupları mevcuttur.

Birçok konuda tüm üye devletleri bağlayan yasal düzenlemeleri kabul etme yetkisini Avrupa Parlamentosu ile paylaşan Konsey, yine Avrupa Parlamentosu ile birlikte bütçeyi onaylar.

Konsey üç değişik usul çerçevesinde karar almakta olup bunlar; oybirliği, oy çokluğu ve nitelikli çoğunluktur.¹² Lizbon Antlaşması sonrasında Konsey’de esas oylama usulü nitelikli çoğunluk olarak düzenlenmiş; oybirliği ve basit oy çokluğunun istisna niteliği taşıdığı ortaya konmuştur. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası büyük ölçüde üye devletlerin oybirliği ile karar aldığı en önemli istisna alanını oluşturur. Yeni üyelerin katılımı da yine Konsey’de oybirliği aranan bir alandır.

Lizbon Antlaşması öncesi geçerli olan düzenleme çerçevesinde, nitelikli çoğunluk yönteminde her üye devletin nüfusuna, fiziki ve ekonomik büyüklüğüne göre belirli oranda oyu bulunmakta olup, sistem ağırlıklı oy esasına dayanır. Nitelikli çoğunluk yöntemine göre karar alınabilmesi için toplamı 345 olan oyların 255’inin olumlu olması

¹²İkili çoğunluk sistemi olarak adlandırılan nitelikli oylama yöntemi, karar alınabilmesi için ülke sayısı dikkate alındığında % 55 ve ülke nüfusları dikkate alındığında % 65 destek bulunmasını gerekli kılmaktadır.

gerektiği gibi üye devletlerin yarısından fazlasının da olumlu görüş bildirmesi gerekir. Konsey’de nitelikli çoğunlukla karar alınırken, herhangi bir üye devlet gerekli görürse, alınan karara olumlu oy verenlerin, Birlik nüfusunun %62’sine karşılık gelip gelmediğinin kanıtlanmasını talep edebilir. Bu durumda %62 oranına ulaşılamamışsa söz konusu karar kabul edilmemiş sayılır.

Tablo 2.2: Nice Antlaşması¹³ sonrası 27 üye devletin Konsey’de oy dağılımları.

Üye Devlet	Oy Ağırlıkları
<i>Almanya</i>	29
<i>Fransa</i>	29
<i>İngiltere</i>	29
<i>İtalya</i>	29
<i>İspanya</i>	27
<i>Polonya</i>	27
<i>Romanya</i>	14
<i>Hollanda</i>	13
<i>Yunanistan</i>	12
<i>Çek Cumhuriyeti</i>	12
<i>Belçika</i>	12
<i>Macaristan</i>	12
<i>Portekiz</i>	12
<i>İsveç</i>	10
<i>Avusturya</i>	10
<i>Bulgaristan</i>	10
<i>Slovakya</i>	7
<i>Danimarka</i>	7
<i>Finlandiya</i>	7
<i>İrlanda</i>	7
<i>Litvanya</i>	7
<i>Letonya</i>	4
<i>Slovenya</i>	4
<i>Estonya</i>	4
<i>Lüksemburg</i>	4
<i>Kıbrıs</i>	4
<i>Malta</i>	3
Toplam	345

Kaynak: www.ab.gov.tr “AB’ye Genel Bakış” Tablo 2’den alıntılanmıştır.

Lizbon Antlaşması ile getirilen nitelikli çoğunluğa ilişkin yöntemin uygulanması 2014 yılına kadar ertelenmiş ve 2017 yılına kadarki dönem için de bir geçiş süreci öngörülmüştür. Dolayısıyla 1 Kasım 2014 tarihine kadar olan sürede ağırlıklı oy esasına dayanan sistem uygulanacaktır. 1 Kasım 2014’ten itibaren ise, nitelikli çoğunluk

¹³Nice Antlaşması, Fransa’nın Nice kentinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği Liderler Zirvesi sırasında Avrupa Birliği’nin iki kurucu antlaşmasının koşullarını iyileştirmek ve düzenlemek için kabul edilmiş bir antlaşmadır. Antlaşma gereğince avro adlı para ortak birimini ve Avrupa Birliği’nin üç sütununu oluşturan Maastricht Antlaşması (ya da *Avrupa Birliği Antlaşması*) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nu kuran Roma Antlaşması’nın maddeleri üzerine değişiklikler yapılmıştır.

Antlaşma üzerinde, 11 Aralık 2000 tarihinde Nice’de düzenlenen Liderler Zirvesi’nde Avrupa Birliği üyesi devlet başkanları tarafından karara varılmış ve 26 Şubat 2001’de imzalandıktan sonra 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Nice Antlaşması’nın temel amacı, Avrupa Birliği’nin kurumlarını, birliğin genişleme sürecine ayak uydurabilmesi nedeniyle yenileyip güçlendirmektir.

yöntemiyle bir kararın alınabilmesi için, olumlu oyların üye devletlerin % 55'ini, Birlik toplam nüfusunun % 65'ini temsil etmesi ve en az 15 üye devletten gelmesi gerekmektedir. Bloke edici azınlık ise, nüfus esası dikkate alınmak suretiyle en az 4 üye devlet olarak belirlenmiştir. Konsey, üye devletlerin ekonomik politikaları arasındaki uyumu sağlar. Özellikle üye devletlerin Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik politikası alanına yönelik politikalarının belirlenmesinde, AB Zirvesi ile birlikte yetkilidir. Bunun yanında Konsey, Avrupa Birliği adına üçüncü ülkeler ve uluslararası örgütlerle uluslararası anlaşmalar imzalar (Anonim, 2012a).

2.1.2.4. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu, yasama sürecini başlatan, ayrıca Birliğin yürütme organı olarak AB müktesebatını, bütçeyi ve programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumlu kurumdur. Avrupa Komisyonu, her üye devletten bir kişinin yer aldığı 28 üyeden oluşur. Bu kişilere “komiser” adı verilir. Her komiser bir veya daha fazla AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon adeta bir Bakanlar Kurulu gibi faaliyet gösterir. Komisyon’da komiserlerin yanı sıra, Avrupa Birliği görevlilerinden oluşan 25.000 kişilik bir idari teşkilat da mevcuttur.

Komisyon bünyesinde, herhangi bir konuda idari düzenlemelerin yapıldığı idari yönetim birimleri olan Genel Müdürlükler bulunur. Her Genel Müdürlük, çalışmalarının siyasi ve yönetim sorumluluğunu üstlenen Komisere karşı sorumlu bir Genel Müdür tarafından yönetilir. Genel Müdürlükler müdürlüklere (direktörlük), müdürlükler bölüm ya da birimlere, bölüm ya da birimler ise, masa şefliklerine ayrılmıştır. Her masada, masanın ilgili konusuna uygun sayıda uzman bulunur.

Komisyon başkanı Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması Avrupa Parlamentosu’nun onayı ile yapılır. Komisyon başkan yardımcılarında biri de AB’nin dış politikasını yürütmekten sorumlu Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisidir.

Komisyon Başkanı'nın Zirve tarafından, Avrupa Parlamentosu seçimleri dikkate alınmak ve danışmalar yapılmak suretiyle nitelikli çoğunlukla belirlenmesi ve Parlamento'ya önerilmesi gerekmekte olup, Başkan adayı, Parlamento üyelerinin çoğunluğu tarafından seçilecektir. Komisyon Başkanı'nın, Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve diğer tüm komiserler ile birlikte heyet halinde Parlamento'nun onayına sunulması ve Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla atanması gerekir.

Komisyon üyeleri ise üye devletlerin göstereceği adayların arasından Komisyon Başkanı tarafından seçilecek, bu seçimin ardından Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla ve Komisyon Başkanı'nın onayını da alarak atanan "Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" de dâhil olmak üzere Komisyon'un tamamı heyet halinde Avrupa Parlamentosu'nun onayına sunulacaktır. Gerekli güvenoyunun teminini takiben Komisyon, Zirve tarafından nitelikli çoğunluk ile atanır.

Komiserlerin görev süresi 5 yıldır ve bu süre yenilenebilir. Komiserler Avrupa Birliği üyesi devletlerin vatandaşları olmalarına ve bu devletler tarafından atanmalarına karşın kendi ülkelerinin menfaatlerini değil Birliğin genel menfaatlerini korumak durumundadır. Komisyon, sorumluluklarını yerine getirirken bağımsız hareket eder ve üye devletlerden ya da herhangi bir kurumdan veya makamdan talimat almaz.

Komisyon, görev süresi boyunca üye devlet hükümetlerince görevden alınamaz. Avrupa Parlamentosu'nun da komiserleri tek tek görevden alma yetkisi bulunmamakla birlikte, güvensizlik oyu ile Komisyon'u heyet halinde görevden alması mümkündür. Komisyon'un merkezi Brüksel'dedir. Avrupa Birliği üyesi devletlerden bağımsız bir niteliğe sahip olan Komisyon, Birliğin yürütme organı konumundadır. Bu doğrultuda Birliğin bütçesini ve politikalarını uygulayan Komisyon, AB hukukunun uygulanmasının idari bakımdan gözetilmesi görevini de üstlenmiştir. AB hukukunu ihlal ettiği iddiasıyla üye devletleri Avrupa Birliği Adalet Divanı önünde dava edebilir. Komisyon'un bir diğer önemli görevi ise yasama organını oluşturan Avrupa Parlamentosu ve Konsey'e sunduğu yasama ya da karar önerileri ile yasama sürecini başlatmasıdır (Anonim, 2012a).

2.1.2.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı

Avrupa Birliği'nin yargı organı olan Avrupa Birliği Adalet Divanı, Genel Mahkeme ve uzmanlık mahkemeleri olmak üzere üçlü bir yapıdan oluşur. Adalet Divanı'nın temel amacı, Avrupa Birliği hukukunun Avrupa Birliği içerisinde her yerde aynı şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktır. Divan, Birlik hukukunun yorumlanmasında ve uygulanmasında hukuka saygıyı sağlama, ulusal hukuk düzenleri ile AB hukuk düzeni arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, hukuki denetim, yorum, uyumsuzluk çözme, hukuk yaratma ve boşluk doldurma işlevlerini yerine getirir.

Divan, her üye devletten bir yargıçtan, Genel Mahkeme ise yine her üye devletten en az bir yargıç olmak üzere 27 yargıçtan oluşur. Divan'a ve Genel Mahkeme'ye 8 adet Hukuk Sözcüsü, davalar hakkında görüş hazırlayarak yardımcı olur. Yargıçlar, üye devlet hükümetlerinin mutabakatı ile altı yıl için atanırlar ve yeniden atanmaları mümkündür. Divan yargıçlarının bağımsızlıkları, statülerini düzenleyen çeşitli hükümler aracılığıyla güvence altına alınmıştır. Ayrıca Divan müzakereleri gizli olup açıklanmaz, kararlar oy çokluğuyla alınsa da tüm yargıçlar tarafından imzalanır ve karşı oylar açıklanmaz.

Avrupa Birliği Adalet Divanı AB hukukundan kaynaklanan bir takım davalara bakmaya yetkilidir. Bunlar genel olarak üye devletlerin ve AB kurumlarının AB hukukuna uyup uymadığının denetlenmesine yönelik davalar ile ulusal mahkemelerde görülmekte olan davaların çözüme bağlanması için gerekli olduğunda AB hukukunun yorumlanmasına ilişkin davalardır. Avrupa Birliği Adalet Divanı Lüksemburg'da faaliyet göstermektedir (Anonim, 2012a).

2.1.2.6. Avrupa Sayıştayı

Avrupa Sayıştayı, Birliğin tüm gelir ve giderlerini inceler, işlemlerinin hukuka ve usule uygunluğunu temin eder. Sayıştay denetimi, gelir ve giderlerin hukuka uygunluğu ile düzenliliğini ve iyi bir mali idareyi sağlamaya yöneliktir. Avrupa Sayıştayı her bir üye

devletten birer üye olmak üzere 28 üyeden oluşmaktadır. Üyeler, Konsey tarafından Parlamento'ya danışıldıktan sonra, 6 yıllık bir süre için tayin edilir. Bu üyeler, kendi ülkelerinde denetim kurumlarında çalışan veya çalışmış ve bu görev için özel niteliğe sahip kişilerin arasından seçilir. Sayıştay üyelerinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı güvence altına alınmıştır (Anonim, 2012a).

2.1.2.7. Avrupa Merkez Bankası

Avrupa Merkez Bankası tüzel kişiliğe sahip bağımsız bir AB organıdır. Görevi, para birimi olarak Avro'yu kullanan AB üyesi devletlerden oluşan Avro bölgesinde fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu görevini üye devletlerin merkez bankaları ve Avrupa Merkez Bankası'ndan oluşan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içinde yerine getirir. Bu çerçevede AB'nin para politikasının tespiti ve uygulanması, döviz işlemlerinin yürütülmesi, üye devletlerin resmi döviz rezervlerinin tutulması ve yönetilmesi, ödeme sistemlerinin düzgün işleminin sağlanması görevlerini yerine getirir. Avrupa Merkez Bankası Avro bölgesi dahilinde kağıt para basımına izin verme konusunda tek yetkilidir.

Merkezi Almanya'nın Frankfurt kentinde olan Banka'nın karar alma organları, Yürütme Kurulu, Yönetim Konseyi ve Genel Kurul'dur (Anonim, 2012a).

2.1.3. AB'nde Yasama ve Karar Alma Süreçleri

Birlik kurumları, Antlaşmalarda kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde ve belirlenen usul, şart ve amaçlara uygun olarak hareket eder. Dolayısıyla, Birlik sınırlı yetki ilkesine tabi olup, ancak üye devletler tarafından açıkça yetkilendirildiği alanlarda düzenleme yapıp bağlayıcı kural koyabilir, tedbir alabilir.

AB kurumsal yapısı içerisinde yasama faaliyeti, ayrı ayrı görevleri bulunan üç temel kurum olan; Komisyon, Parlamento ve Konsey'in işbirliği ile gerçekleşir. Yasama sürecinde her bir kurumun görevi, yetkisi ve sorumluluğu birbirinden farklıdır.

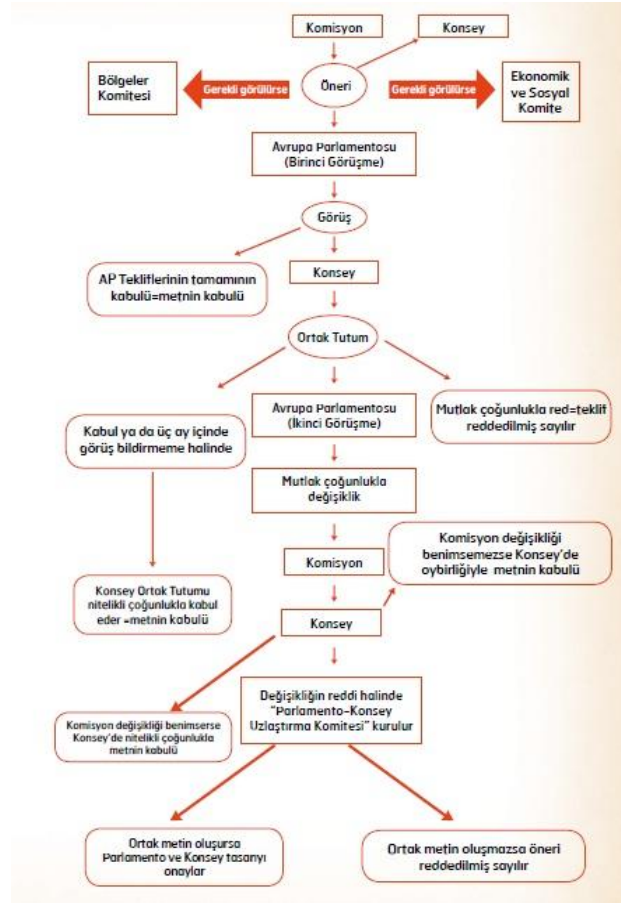
AB'de karar alma faaliyeti "Olağan Yasama Usulü" ve "Özel Yasama Usul"leri aracılığıyla gerçekleştirilir. Özel Yasama Usulleri'nden olan Danışma Usulü ve Muvafakat Usulü istisna niteliğindedir. Aksi belirtilmediği takdirde uygulanacak olan usul ise kural olarak Olağan Yasama Usulü'dür (Şekil 2.1). Avrupa Parlamentosu'na karar alma sürecinde gerçek anlamda yasa koyucuya benzer bir yetki tanıyan olağan yasama usulünde Parlamento'ya yasama süreci çerçevesinde Konsey ile ortaklaşa karar verme ve veto yetkisi tanınmıştır. Bu usulde, Komisyon yasama önerisini hazırlar ve yasama işlemi ancak Parlamento ile Konsey'in anlaşması ile yapılabilir. Parlamento'nun bir yasama önerisini reddi veto etkisi doğurur. Parlamento bu usulde yasama önerisine değişiklikler de önerebilir ve Konsey tarafından da benimsenmesi halinde tasarruf bu şekilde yasalaşabilir.

Ancak Antlaşmalarda açıkça belirtilen hallerde Özel Yasama Usulleri'nin uygulanması söz konusu olabilir. Özel Yasama Usulleri, diğerlerinin yanı sıra özellikle; "Danışma Usulü" (Şekil 2.2) ve "Muvafakat Usulü" şeklindedir. Danışma usulünde Komisyon'un hazırladığı öneri hakkında Parlamento görüş bildirir, ama bu görüş bağlayıcı değildir, Konsey konuyu Parlamento'nun görüşünü aldıktan sonra bu görüşe uymadan da karara bağlayabilir. Muvafakat usulünde ise Parlamento'nun Komisyon önerisine ya da Birliğin taraf olacağı bir anlaşmaya onay vermesi halinde o tasarruf Konsey tarafından kabul edilebilir veya ilgili anlaşma Konsey tarafından imzalanabilir. Birliğin taraf olacağı pek çok uluslararası anlaşma muvafakat usulüne tabidir. Yeni üyelerin Birliğe katılımını sağlayan katılım antlaşmaları da Parlamento'nun muvafakatini gerektirir. Bundan başka, Antlaşmalarda, "Bütçenin Onaylanması" "Komisyonun Düzenleme Yapması" gibi özel usullerin uygulandığı karar yöntemlerine de yer verilmektedir.

AB'de yasama faaliyeti yapılırken öneri kural olarak Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanır ve Konsey ile Parlamento'ya sunulur. Bu çerçevede Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi gibi bazı danışma organlarına da danışılması gerekebilir. Parlamento'nun ve Konsey'in üzerinde anlaştığı öneri, Konsey tarafından nihai olarak karara bağlanır (Anonim, 2012a).

2.1.4. AB'nin Derinleşme Süreci

Avrupa Birliği'nde derinleşme kavramı, Birliğin kurulduğu tarihten itibaren yetki ve faaliyet alanlarında meydana gelen artış ile kurumsal yapı içinde meydana gelen reform ve değişiklikleri ifade etmek üzere kullanılır. Genel olarak Kurucu Antlaşma değişiklikleri yöntemiyle gerçekleşen derinleşme hareketi, bugüne kadar beş temel aşama geçirmiştir.¹⁴ Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve Lizbon Antlaşması bu aşamaları oluşturur (Anonim, 2012a).

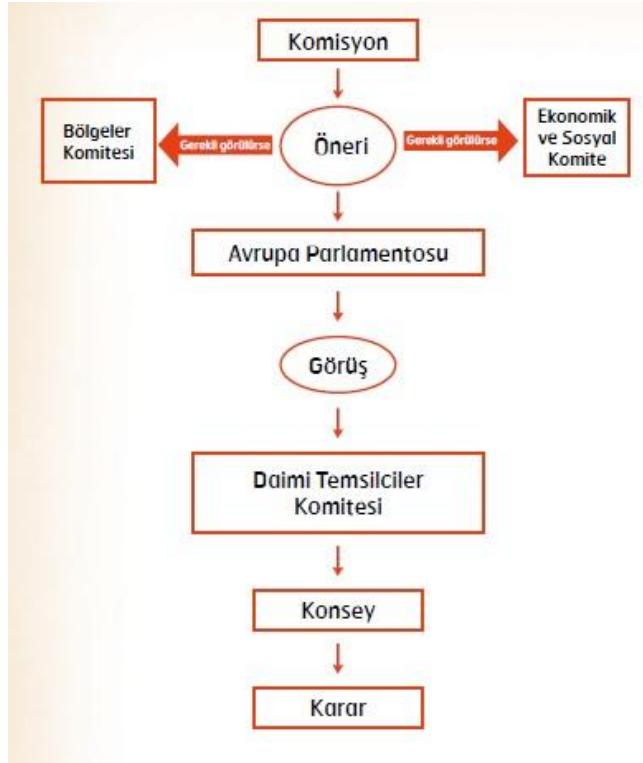
Şekil 2.1: Olağan Yasama Usulü.

¹⁴ Derinleşme süreci çerçevesinde ilk adımlar olarak, Füzyon Antlaşmaları ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurumları her üç Topluluk için iki aşamalı olarak birleştirilmiş ve Avrupa Toplulukları'nın işleyişinin daha etkin bir kurumsal yapılanmaya kavuşturulması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, 1970 ve 1975 tarihli "Bütçe Antlaşmaları" ile Topluluk bütçesinin karara bağlanma yöntemi belirlenmiş ve Avrupa Sayıştay kurulmuştur.

2.1.4.1. Avrupa Tek Senedi (1986-1987)

Avrupa bütünleşmesinin temel hedefini, üye devletlerarasında malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına dayalı bir ortak pazar kurulması oluşturmuştur. Bu hedefin ilk aşaması olan ve malların serbest dolaşımını sağlamaya yönelik Gümrük Birliği hedefi 1 Temmuz 1968’de tamamlanmıştır.

Buna karşılık, 1970 ve 80’lerde karar alma süreçlerinde yaşanan sorunlar ve uluslararası ekonomik durgunluk nedeniyle üye devletlerin korumacı politikalara başvurmaları, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin üye devletlerarasında tam olarak serbest dolaşacağı bir “Ortak Pazar” kurulması hedefine ulaşılmasını engellemiştir. Serbest dolaşım önündeki gümrük kontrolleri ve sınırlardan kaynaklanan fiziki, ulusal mevzuat farklılıklarından kaynaklanan teknik ve mali engeller bu yönde sorun oluşturuyordu. Avrupa Tek Senedi ile gelişmiş bir “Avrupa Tek Pazarı” ya da “Avrupa İç Pazarı”nın gerçekleştirilmesi için gerekli hukuksal, kurumsal ve siyasi dayanaklar oluşturularak Avrupa bütünleşmesine yeni bir ivme kazandırılmıştır.

Şekil 2.2: Danışma Usulü.

1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile “Ortak Pazar” hedefi “Tek Pazar” adı altında yeniden tanımlanmıştır. Tek Pazarın önündeki fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılması amacıyla bazı düzenlemelerin yapılması ve söz konusu düzenlemelerin en geç 31 Aralık 1992 tarihine dek tamamlanarak üye devletlerarasında sınırların olmadığı bir ekonomik alan yaratılması amacına ulaşılması öngörülmüştür. Tek Senette karar alma mekanizmaları bağlamında getirilen değişiklikler ile Konsey’de nitelikli çoğunluk ile karar alma uygulamasına ağırlık verilmesi, Avrupa Parlamentosu’nun karar süreçlerine daha etkin katılımını sağlamak üzere çeşitli önlemlere yer verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, Adalet Divanı’nın artan iş yükünü hafifletmek amacıyla bir İlk Derece Mahkemesi kurulması, 1960’lardan beri gayri resmi olarak toplanan Üye Devletlerin Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi’nin (AB Zirvesi) antlaşmaların yapısı içine dahil edilerek resmiyet kazanması sağlanmıştır.

Bu çerçevede teknolojik araştırma ve geliştirme, çevre gibi alanlar AB’nin düzenleme yapabileceği alanlar arasına dahil edilmiştir (Anonim,2012a).

2.1.4.2. Maastricht Antlaşması (1992-1993)

Avrupa Tek Senedi ile başlayan köklü değişim süreci, derinleşme sürecinin ikinci aşamasını oluşturan ve Avrupa bütünleşmesinin yapısında bugüne dek yaşanan en önemli değişiklikleri getiren “Maastricht Antlaşması” ile devam etmiştir. 7 Şubat 1992 yılında imzalanıp Kasım 1993 yılında yürürlüğe giren bu Antlaşma ile Birliğin kurumsal yapısına, yetki ve faaliyet alanına ilişkin kabul edilen değişiklikler siyasi bütünleşmenin temellerini oluşturmuştur. Antlaşma ile kabul edilen en önemli yenilik, Avrupa Toplulukları’ndan oluşan ekonomik bütünleşme alanına, siyasi bütünleşmeyi amaçlayan “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” ile “Adalet ve İçişlerinde İşbirliği” alanlarının eklenmesi ve oluşturulan bu yeni yapıya “Avrupa Birliği” adı verilmesi olmuştur.

Antlaşma ile oluşturulan Avrupa Birliği'nin dayandığı sütun¹⁵ yapısında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Topluluğu adını alan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun birinci sütun altında yer almaları ve ekonomik bütünleşme alanında faaliyet göstermeleri öngörülmüştür. Tek pazarın gerçekleştirilmesinin ardından, tek para birimi ve ortak para politikaları etrafında şekillenen bir ekonomik parasal birlik kurma aşamasına geçilmesinin koşulları, takvimi ve mekanizmaları da belirlenmiştir. Siyasi bütünleşmeye ilişkin Birlik faaliyetleri ise "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" isimli ikinci ve "Adalet ve İçişlerinde İşbirliği" isimli üçüncü sütun kapsamında ele alınmıştır. Bu alanlarda Birliğin dış politikasının şekillendirilmesi ve uygulanması ile vize, göç, sığınma politikaları ile polis ve yargı teşkilatlarının işbirliği gibi alanlarda ortak hareket edilmesinin ilk adımları atılmıştır. Sütun yapısıyla beraber bütünleşmenin etkinlik alanları kapsamına, ekonomik ve sosyal uyum, halk sağlığı, tüketicinin korunması, kültür, eğitim, Trans-Avrupa ağları gibi yeni bazı alanlar da dahil edilmiştir.

Birliğin kurumsal yapısı ve işleyişi konusunda en önemli değişikliklerden birisi, Avrupa Parlamentosu'na bazı alanlarda Konsey ile birlikte karar alma mekanizmasına eşit ağırlıkta katılma olanağı sağlayan ortak karar usulünün getirilmesidir. Ayrıca, Komisyon'un atanması için Parlamento'nun güvenoyuna başvurulması zorunluluğu da öngörülmüştür. Yine Konsey'de nitelikli çoğunluk ile karara bağlanan alanların sayısı artırılmıştır. Tek para birimi (Avro) konusunda sorumlu ve yetkili olacak bir Avrupa Merkez Bankası, bir Bölgeler Komitesi ve bir Avrupa Ombudsmanı da Maastricht Antlaşması ile bütünleşme hareketinin kurumsal yapısına dahil edilen kurumlar olmuştur.

Bir diğer değişiklik ise, Maastricht Antlaşması ile Kurucu Antlaşmalara kazandırılan katmanlı yetki (sübsidiarite) ilkesidir. Bu ilke uyarınca, hem AB'nin, hem de üye devletlerin düzenleme yapabileceği alanlarda, bir konu hangi düzeyde -AB, üye devletler ya da yerel- en etkili ve verimli şekilde ele alınabilecekse gerekli eylemlerin o

¹⁵Avrupa Birliği'nin üç sütunu, 7 Şubat 1992 tarihinde Avrupa Birliği'ni resmen kuran Maastricht Antlaşması uyarınca birlik politikalarının ayrıldığı üç ana başlıktır.

Üç sütun;

1. Topluluk sütunu da denen birinci sütun, ekonomik, toplumsal ve çevresel konuları ele alır.
2. Ortak dışişleri ve güvenlik politikası da denen ikinci sütun dış ilişkileri ve askerî konularla ilgilenir.
3. Güvenlik Güçleri ve Adalet Alanında İşbirliği de denen üçüncü sütun suça karşı birlikte çalışmayı kapsar. Bu başlık ilk olarak Adalet ve İçişleri olarak adlandırılmıştır.

düzyeyde gerçekleştirilmesi öngörölmüştür. Sadece herhangi bir konunun tek başına üye devletler tarafından özölemediği durumlarda veya toplu olarak girişimde bulunmanın daha verimli etkiler doğurmasının mümkün olması halinde, ilgili konuda AB'nin harekete geçmesi esası getirilmiştir. Buna karşılık, bir konuda ölkesel veya bölgesel düzeyde daha etkili sonuçlar alınması söz konusuysa girişimlerin bu düzeyde gerçekleştirilmesi esası benimsenmiştir. Bu şekilde Avrupa Birliği'nin yetkilendirildiği her alanda mutlaka düzenleme yapması gerekmeyeceği ortaya konarak üye devletlerin bu konudaki hassasiyetleri dikkate alınmıştır.

Maastricht Antlaşması ile ayrıca “Avrupa Vatandaşlığı” kavramı getirilmiştir. Üye devlet vatandaşlarının aynı zamanda Avrupa vatandaşı statüsünü taşıyacakları ve birbirlerinin ölkesinde serbestçe dolaşma, oturma, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde seçmen ya da aday olma, yerel seçimlerde seçmen ya da aday olma, üçüncü ölkelerde birbirlerinin konsolosluklarından diplomatik koruma talep etme, Avrupa Ombudsmanı'na başvurma ve dilekçe hakkı gibi haklardan nasıl yararlanacakları düzenlenmiştir. Böylece bir siyasi yapı olarak ortaya çıkmaya başlayan Avrupa Birliği, kendisi ile vatandaşı arasında hukuki ve siyasi bir bağ kurarak, siyasi bir Avrupa kimliği ve aidiyeti oluşturma yönünde önemli bir adım atmıştır (Anonim, 2012a).

2.1.4.3. Amsterdam Antlaşması (1997-1999)

1997 yılında imzalanıp 1999 yılında yürürlüğe giren “Amsterdam Antlaşması” derinleşme sürecinin üçüncü temel aşaması olmuştur. Antlaşmayla, Avrupa Birliği'ni 2000'li yıllara ve yeni genişleme sürecine hazırlamak amacıyla değişiklikler getirilmiştir. AB'nin yetkisine bırakılan politika alanlarında artış sağlanmış ve Birliğin kurumsal yapısında da bazı değişikliklere gidilmiştir. Ayrıca, Kurucu Antlaşmalarda çeşitli zamanlarda yapılan değişiklikler gözden geçirilerek zaman içinde hükümsüz kalan maddeler yürürlükten kaldırılmış, kalan maddeler yeniden numaralandırılmıştır.

Amsterdam Antlaşması ile getirilen değişiklikler arasında; bir kısım üye devletin aralarında diğerleri dahil olmadan da ortak kararlar alıp politikalar geliştirmesine imkan veren “Güçlendirilmiş İşbirliği” yönteminin Antlaşmalara geçirilmesi, vize, göç,

sığınma ve kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili bazı Adalet ve İçişlerinde İşbirliği (3. sütun) konularının Avrupa Topluluğu Antlaşması'na aktarılması ile üçüncü sütunun adının “Cezai Konularda Polis ve Adli İşbirliği” olarak değiştirilmesi, Schengen Protokolü'nün AB müktesebatına dahil edilmesi, üye devletlerin istihdam politikalarının koordinasyonu alanında Birlik yetkilerinin artırılması yer alır.

Bundan başka, Amsterdam Antlaşması ile Birliğin üzerine kurulduğu değerler “özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü” şeklinde ilk kez Antlaşmalarda açıkça ifade edilmiş ve bu değerleri benimseyen Avrupalı devletlerin AB'ye üyelik başvurusunda bulunabileceği düzenlenmiştir. Bu değerleri sürekli ve ağır biçimde ihlal eden üye devletlerin üyelik haklarının askıya alınmasına ilişkin bir mekanizma da meydana getirilmiştir.

Bir önceki derinleşme hareketi olan Maastricht Antlaşması ile karşılaştırıldığında, Amsterdam Antlaşması'nın, yeni genişleme dalgası çerçevesinde kurumsal yapı değişiklikleri ile karar alma mekanizmalarında yapılması gerekli reformların karşılanması konusunda ihtiyacı tam olarak karşılayamadığı görülmüştür (Anonim, 2012a).

2.1.4.4. Nice Antlaşması (2001-2003)

Derinleşme sürecinin diğer bir aşamasını 2001 yılında imzalanıp 2003 yılında yürürlüğe giren “Nice Antlaşması” oluşturmuştur. Bu Antlaşma, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe katılım sürecine, Birliğin karar alma mekanizmalarının hazır hale getirilmesini amaçlamıştır. Bu çerçevede 27 üyeli bir AB'ye gerekli kurumsal yapının nasıl şekilleneceği, Parlamento'daki sandalye sayıları, Komisyon'un yapısı ve Konsey'deki oy ağırlıkları düzenlenmiştir. Adalet Divanı'nın yapısında ve yetkisinde bazı değişikliklere gidilmiştir.

Antlaşmaya eklenen “Avrupa Birliği'nin Genişlemesine İlişkin Protokol”de kurumsal yapıya ilişkin değişikliklere genişleme sonrasında yürürlüğe giriş tarihleri ile beraber yer verilmiştir. Güçlendirilmiş işbirliği ilkesinin uygulanmasına yönelik yeni

düzenlemeler getirilerek Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın askeri ve savunma konuları dışında kalan alanları da bu kapsama dahil edilmiştir. AB vatandaşlarının oturma ve seyahat hakları ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrımcılığın kaldırılması, temel haklar, vize, sığınma hakkı ve göç konularında, Avrupa Merkez Bankası'nın statüsünde, ortak ticaret politikası ve sosyal hükümlerde, çevre politikasında, üçüncü ülkelerle ekonomik, mali ve teknik işbirliği ilişkilerinde, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nda ve Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği konularında bazı değişiklik ve yenilikler getirilmiştir. Ulusal yargı mercileri arasında işbirliğini sağlayarak, suçlularının takibini ve cezaların icrasını koordine etmek üzere 3. Sütunda adli işbirliği için bir Avrupa birimi olan "Eurojust" oluşturulmuştur. Ayrıca 2000 Aralık tarihli Nice Zirvesi'nde "AB Temel Haklar Şartı" hazırlanıp AB kurumları olan Komisyon, Konsey ve Parlamento tarafından imzalanarak ilan edilmiştir (Anonim, 2012a).

2.1.4.5. Lizbon Antlaşması (2007-2009)

2000 yılı Aralık ayında Nice Zirvesi'nde üzerinde uzlaşılan ve Nice Antlaşması'nın eki olarak yayınlanan "Avrupa Birliğinin Geleceği Deklarasyonu" ile başlatılan, 7 yıl süren ve son derece sancılı geçen bir Avrupa Birliği reform süreci yaşanmıştır. Bu sancılı süreç, 13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon'da imzalanan Lizbon Antlaşması'nın 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmesi ile sona erdi.

Bu süreçte, özellikle 2004-2007 yıllarında tamamlanan büyük genişleme sonrası yeni üyelerle üye sayısını ikiye katlayacak olan Birliğin, daha etkili, daha şeffaf ve daha demokratik bir yapı haline gelmesi, vatandaşlarına daha yakınlaşması amaçlanmıştır. Birliğin 21. yüzyılın fırsat ve tehditleri ile başa çıkabilecek kurumlara, politikalara ve mali araçlara, bir başka deyişle etkili işleyip sonuç üreten bir yapıya kavuşturulması, aynı zamanda daha açık, şeffaf, katılımcı ve hesap verebilir mekanizmalara sahip kılınması gerekliydi.

Bu çerçevede, Nice Zirvesi ile başlayan süreçte, 2001 Laeken Zirvesi'nde, antlaşmaları değiştirmek üzere 2004 yılında gerçekleşecek bir sonraki Hükümetler arası Konferansın

hazırlıklarının farklı biçimde yürütülmesi öngörülmüştür. Birliği 21. yüzyılın gereklerine hazırlayacak ve vatandaşları ile yakınlaşmasını sağlayacak bu değişiklik hazırlıklarının mümkün olduğunca şeffaf ve geniş katılımlı olması amacıyla, üye devletler ve aday ülkelerden geniş katılımı toplanacak bir Avrupa Konvansiyonu oluşturulmuş, bu Konvansiyon, Şubat 2002-Haziran 2003 tarihleri arasında çalışmalarını sürdürmüştür.

Birliğe üye devlet ve aday ülkelerin temsilcilerinin yanı sıra, ulusal parlamentoların ve sivil toplumun da etkin katılımının sağlandığı Konvansiyon, Birliği daha demokratik, katılımcı, saydam kılmayı ve Avrupa vatandaşlarını Birliğe daha da yakınlaştırmayı hedefledi. Konvansiyon çalışmaları Anayasal Antlaşma metninin oluşturulmasına temel teşkil etti. Dört bölümden oluşan Antlaşma metninde, sonradan pek çoğu Lizbon Antlaşması ile kabul edilen değişikliklerin yanı sıra; sonradan vazgeçilecek Birliğin simgeleri niteliğindeki bayrağı, marşı, sloganı gibi devleti çağrıştıran unsurlara da yer verilmişti.

Söz konusu Antlaşma metni “Avrupa için bir Anayasa Öngören Antlaşma” adı ile 29 Ekim 2004 günü tüm üye devletler tarafından imzalandı. Ancak üye devletlerin kendi ulusal anayasalarına göre onaylamasından sonra Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülen Antlaşma, Fransa ve Hollanda’da gerçekleştirilen referandumların olumsuz sonuçlanması üzerine yürürlüğe giremedi. Anayasal Antlaşmanın geleceğine ilişkin 2005-2007 yılları arasındaki dönemde yoğun olarak yaşanan tartışmalardan sonra, bu Antlaşmanın çoğu hükmünü içeren ama anayasal nitelikteki Birliğin simgeleri gibi unsurlara yer verilmeyen bir tadil antlaşması metni hazırlanması üzerinde görüş birliği sağlandı ve böylece Lizbon Antlaşması süreci başladı.

2007 yılında imzalanıp 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, derinleşme sürecinin bugün için son aşamasını oluşturur. Lizbon Antlaşması’nda, Birliğin daha demokratik, daha şeffaf ve daha etkili işleyen bir yapıya kavuşturulması amacıyla, kurumsal yapısına, yetki ve faaliyetlerine ilişkin hükümlere yer verilerek, hem ekonomik, hem de siyasi bütünleşmeye yönelik köklü değişiklikler gerçekleştirildi.

Öncelikle Maastricht Antlaşmasıyla getirilen sütunlu yapı kaldırıldı ve AB, tüzel kişiliğe sahip tek bir yapı haline getirildi. Buna bağlı olarak, AT Antlaşması'nın ismi, "AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma" olarak değiştirildi ve Antlaşmada kullanılan "Topluluk" teriminin yerini "Birlik" terimi aldı. AB Antlaşması Birliğin temel hedeflerinin, temel değerlerinin ve yapısının yanı sıra Dış Eylemlerinin temel esaslarını ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını düzenledi. Eski AT Antlaşması'nın değişen adı ile AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma ise kurumsal yapının, politikaların ve karar alma yöntemlerinin ayrıntılarına yer verdi. Sütun yapısının ortadan kalkmasına rağmen, dış politika alanının, ulus üstü AB kurumlarından çok, üye devletlerin iradeleri ile şekillenen hükümetler arası niteliğinin büyük ölçüde korunduğu da görüldü.

Avrupa Birliği Zirvesi'ne ve Avrupa Merkez Bankası'na AB Kurumu statüsü verildi. Üye devletlerin nitelikli çoğunluk yöntemiyle ve bir kereye mahsus yenilenebilen 2,5 yıllık süre için bir AB Zirvesi Başkanı ataması ve bu sığata sahip kişinin Zirve toplantılarına başkanlık etmesi öngörüldü. Konsey Başkanlığı görevinin ise, "Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" tarafından yürütülecek Dışışleri Konseyi haricinde, 18 aylık sürelerle 3 üye devletten oluşan takımlar halinde rotasyon usulüyle yerine getirilmesi düzenlemesi getirildi.

AB'nin dış politika alanında daha güçlü ve etkili bir aktör olabilmesine yönelik reformlar çerçevesinde bir "AB Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" makamının oluşturulması ve Avrupa Dış Eylemler Servisi kurulması öngörüldü.

Avrupa Parlamentosu üye sayısının Başkan hariç 750 üyeden oluşacağı, üye devletlerin Parlamento'da temsil edileceği sandalye sayısının en az 6, en fazla 96 olacağı kabul edildi. Parlamento'nun uluslararası anlaşmalara ve bütçeye ilişkin yetkileri artırılarak ve Komisyon Başkanı'nı seçeceği düzenlenerek Birliğin karar alma sürecinde daha etkin bir aktör olması sağlandı. Parlamento'nun Konsey'le eşit güce sahip olduğu yasama yöntemi olan "ortak karar usulü" "olağan yasama usulü" adını alarak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası hariç tüm politika alanlarında genel ilke haline geldi.

Antlaşma ile Avrupa Komisyonu'ndaki Komiserlerin sayısının azaltılmasına yönelik hüküm getirildi. Buna göre, 31 Ekim 2014 tarihine kadar Komisyon her üye devletten birer temsilciden, bu tarihten sonra ise üye devletlerin üçte ikisinden gelen komiserlerden oluşacaktı. Üye devletlerin komiser seçimi rotasyona dayanacaktı. Ancak

bu yöndeki düzenlemenin Zirve’de alınacak bir karara bağlı olması öngörüldü ve her üye devletten bir komiser şeklindeki mevcut uygulamanın devamı Zirve tarafından tercih edildi.

Konseyl’de nitelikli çoğunluk, esas oylama yöntemi haline geldi. Üye devletlerin sayısı ve sahip oldukları ağırlıklı oya göre tanımlanan nitelikli çoğunluk yerine, üyelerin sayılarını ve nüfuslarını temel alan bir sistem öngörüldü ve bu yeni sistemin 2014 yılından itibaren uygulanacağı, ancak 1 Kasım 2014 ile 31 Mart 2017 tarihleri arasında bir üye devletin talep etmesi halinde eski nitelikli çoğunluk sistemine başvurulacağı belirtildi. “Çifte çoğunluk” olarak adlandırılan bu yeni sistemde nitelikli çoğunluk ile karar alınabilmesi için AB nüfusunun en az % 65’ini temsil edecek şekilde üye devletlerin en az %55’inin onayı gerekiyor. Ayrıca Konsey’e, AB mevzuatının karara bağlanması çerçevesinde yapacağı görüşmeleri ve oylamaları kamuya açık şekilde yapma zorunluluğu getirildi.

AB vatandaşlarının Birliğin işleyişine daha etkin katılımını sağlamak amacıyla getirilen “Vatandaş Girişimi” yöntemi aracılığıyla, AB’nin yetkisi içindeki alanlarda, birden çok sayıda üye devletten vatandaşlarca toplanacak en az 1 milyon imzalı bir dilekçe ile Komisyon’un yasama önerisi sunmaya davet edilmesi imkânı tanındı.

Katmanlı yetki (sübsidiarite) ilkesinin denetiminde ulusal parlamentoların rolü güçlendirilerek ulusal parlamentolara bu ilkeye uygun olmadıklarını düşündükleri yasama önerilerine itiraz etme yetkisi verildi. Böylece ulusal parlamentoların Birliğin karar alma sürecine katılımının artırılması amaçlandı. Antlaşma ile AB Temel Haklar Şartı’nın bağlayıcılığı kabul edildi ve Birliğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne taraf olması öngörüldü. Üye devletlerin AB üyeliğinden ayrılabilceği de ilk kez Antlaşmalar içinde düzenlendi. Üyelik başvurusuna ilişkin Avrupa Birliği Antlaşması’nın 49. maddesinde getirilen değişiklikle dolaylı da olsa üyelik kriterlerine atıfta bulunularak başvuru koşullarının hukuki temeli güçlendirildi ve üyelik başvuruları konusunda ulusal parlamentoların bilgilendirilmesi koşulu getirildi.

Getirdiği yenilik ve değişiklikler ile Lizbon Antlaşması, daha demokratik, daha şeffaf, dış politika konularında daha çok söz sahibi, tüm eylem ve işlemlerinde hukukun üstünlüğünü gözeten, üye devletlerin ulusal sistemleri ile daha yakın işbirliği içinde olan ve kurumları daha etkili işleyen bir Avrupa Birliği oluşturma yönünde adımlar attı.

Böylece Birliğin hem ekonomik hem de siyasi bütünleşme sürecine ivme kazandırılmaya çalışıldı (Anonim, 2012a).

2.1.5. AB'nin Genişleme Politikası

Bugünkü Avrupa Birliği'nin temellerini, 1951 yılında Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'nın imzaladığı Paris Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile yine aynı ülkelerin 1957 yılında imzaladığı Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu oluşturmaktadır (Anonim, 2012a).

İngiltere ile Fransa, birbirleri ile rekabet halinde olan iki önemli Avrupa ülkesidir. Tarihsel süreçte savaşlara bile konu olan bu rekabet, kendisini ekonomi alanında da göstermiştir. İngiltere AET'nin kurulmasından sonra bütün Avrupa'yı kapsayacak bir Serbest Ticaret Bölgesinin kurulmasını, bu bölgeye AET'nin tek bir birim olarak, diğer ülkelerin de tek başlarına katılmalarını önermiştir. Ancak bu teklif Fransa tarafından reddedilmiştir. İki ülke arasındaki karşıt görüşlere rağmen Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association – EFTA) 1960 yılında Stockholm'de imzalanan bir sözleşme ile kurulmuştur (Gürlük ve Turan, 2013).

EFTA'ya AET dışındaki bazı Avrupa ülkeleri (İngiltere, Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç ve İsviçre) dahil olmuştur. EFTA'ya üye ülkeler, aralarındaki sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergilerini ve diğer kısıtlamaları kaldırmışlardır. Ancak diğer ülkelere karşı ulusal mevzuatlarını ve gümrük tarifelerini uygulamayı sürdürmüşlerdir (Gürlük ve Turan, 2013).

Avrupa bütünleşmesi birbirini takip eden çeşitli genişleme ve derinleşme süreçlerinden geçerek ortak para biriminden, tarım ve göç politikalarına kadar pek çok alanda ortak politikalar uygulayan 28 üyeli bir Birliğe dönüştü. Bu süreçte “genişleme politikası”, AB'nin en önemli dış politika aracı oldu. AB yeni üye devletleri bünyesine katarak ekonomik, siyasi ve jeopolitik açıdan çok daha güçlü bir Birlik haline geldi ve uluslar arası sistemdeki etkinliğini artırdı.

AB'nin genişleme politikası Avrupa bütünleşmesine paralel olarak gelişti ve değişti. Özellikle Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin üye olduğu son genişleme dalgası, genişleme politikasının ve "koşulluluk" ilkesinin kurumsallaşmasını sağladı. 1993 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi'nde belirlenen kriterler üyelik koşullarını kesin bir biçimde ortaya koydu. Aday ülkelerin üyelik koşullarını karşılamak için yapmakla yükümlü olduğu çalışmalar, Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporu gibi belgelerle hem ayrıntılandırıldı, hem de düzenli olarak izlenmeye başlandı. Böylece AB, yaklaşık yarım yüzyıllık birikimini korumayı ve genişleme yüzünden mevcut politikalarından geri adım atmamayı başardı (Anonim, 2012a).

Genişleme süreci, temel olarak 5 döneme ayrılmış, son katılımlarla bu süreç 7 döneme çıkmıştır.

2.1.5.1. Birinci Genişleme (İngiltere, İrlanda, Danimarka - 1973)

AB'inin kurucuları olan ve AET'yi oluşturan 6 ülkeye ilk katılmak isteyen ülke EFTA'nın kurulmasına öncülük eden İngiltere olmuştur (Gürlük ve Turan, 2013). İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç 1961 yılında üyelik için AB'ye başvurmuşlardır. Fransa dışındaki diğer ülkeler, İngiltere'nin üyeliğine sıcak bakarken, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle, ülkenin Kıta Avrupa'sından oldukça farklı olduğu, ekonomik sıkıntılar yaşadığı, Amerika Birleşik Devletleri'ne askeri ve diplomatik açıdan bağımlı olduğu, bu yüzden Birliğin gelişimini engelleyeceği gibi gerekçelerle bu üyeliğe karşı çıkmıştır. İngiltere diğer ülkeler ile birlikte 1967 yılında tekrar başvuruda bulunmuş ve başvurusu aynı gerekçelerle yine kabul edilmemiştir. Genişleme süreci, ancak 1969 yılında De Gaulle'un Fransa Cumhurbaşkanlığından istifa etmesinden sonra başlamış ve İngiltere, İrlanda, Danimarka 1 Ocak 1973'te AB'ye üye olmuştur (Anonim, 2012). Norveç'in üyeliğinin kabul edilmesine karşın Norveç'te yapılan hal oylamasıyla ülkenin birliğe katılımı reddedilmiştir. 3 ülkenin katılımı ile üye sayısı 9'a çıkmıştır (Gürlük ve Turan, 2013).

2.1.5.2. İkinci Genişleme (Yunanistan - 1981)

1961 yılında AB ile Ortaklık Antlaşması imzalayan Yunanistan ile ilişkiler, Albaylar Cuntası'nın 1967 senesinde yönetime el koymasıyla askıya alındı. 1974 yılında Askeri Cuntanın yönetimi sivillere bırakılmasıyla, demokratik bir yönetime kavuşan Yunanistan, 1975 yılında tam üyelik için AB'ye başvurdu. Başvuru AB içinde, Yunanistan'ın üye olmaya gerek siyasi gerek ekonomik açıdan hazır olmadığı, diğer üye devletlerle ortak değerleri paylaşmadığı gibi kaygılarla karşılandı. Altı yıl süren müzakere sürecinin ardından üye devletler Yunanistan'ı dışarıda bırakmak yerine, onun demokratikleşmesinin Birlik içinde daha etkili sağlanabileceği görüşünü savunmaya başladı ve Yunanistan 1 Ocak 1981'de AB'ye üye oldu (Anonim, 2012a).

2.1.5.3. Üçüncü Genişleme: (İspanya, Portekiz - 1986)

İber Yarımadası genişlemesi olarak da tanımlanan üçüncü genişleme, İspanya ve Portekiz'in 1 Ocak 1986 yılında AB'ye üye olmasıyla gerçekleşti (Anonim, 2012a). Topluluğa ilk başvurularını 1962 yılında gerçekleştirmiş olmalarına karşın her iki ülkenin demokrasiden uzak yönetim şekilleri (Gürlük ve Turan, 2013) ve ekonomik olarak az gelişmiş olmalarıdır. İspanya ve Portekiz'in AB'ye üye oldukları takdirde gerek tarım alanında gerekse işçilerin serbest dolaşımı konusunda üye devletlere ekonomik açıdan yük oluşturabilecekleri endişesi, AB'nin gündemini uzunca bir süre meşgul etti. AB bu dönemde uyguladığı tarım politikasının yol açtığı üretim fazlası sıkıntılarıyla karşı karşıya olduğu için, İspanya ve Portekiz'in üyeliğine karşı ciddi bir muhalefet oluştu. Ancak Akdeniz'in AB açısından jeopolitik önemi ve genişleme politikasının başarısı tüm bu tartışmaların aşılmasını sağladı (Anonim, 2012a).

2.1.5.4. Dördüncü Genişleme: (Avusturya, Finlandiya, İsveç - 1995)

AB'nin dördüncü genişlemesi Soğuk Savaş sonrasında yaşanan gelişmelerle yakından ilgilidir. Savaş sırasında tarafsızlık politikası izleyen Avusturya, Finlandiya ve İsveç, Soğuk Savaş sona erdiğinde AB'ye katılmaya karar verdi. Birliğin ortak para birimi "Avro"ya geçmeye çalıştığı ve genişlemenin AB'nin gelişiminde önemli bir araç olarak görüldüğü bir dönemde zaten "Avrupalı" olarak addedilen bu ülkelerin başvurusu olumlu karşılandı. Avusturya, Finlandiya ve İsveç 1 Ocak 1995'te sessizce AB üyesi oldu (Anonim, 2012a).

2.1.5.5. Beşinci Genişleme: (Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi - 2004)

Soğuk Savaş'ın sona ermesi Avrupa kıtası açısından gerçek bir dönüm noktasıdır. Yarım yüzyıllık bölünmüşlüğü sona ermesi tüm Avrupa'da coşkuyla kutlandı. Kendi iradelerine bağlı olmadan, Avrupa bütünleşmesinin dışında kalan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB üyesi olmak için hemen başvuruda bulunmaya başladı. Ancak ilk günlerin, "Avrupa'nın yeniden birleşmesi" (reunification of Europe) konusundaki heyecanının yerini "genişlemenin bedeli derinleşme olmamalı, Birliğin edimleri zayıflamamalı" düşüncesi aldı. Hem aday ülkelerin nitelik ve nicelikleri hem de Avrupa bütünleşmesinin ulaştığı derinlik açısından daha önceki genişlemelerden çok farklı olan beşinci genişleme süreci aday ülkeler açısından da AB açısından da oldukça sancılı geçti.

Genişlemeyi hazmedebilmesi için AB'nin kurumsal yapısı değiştirildi ve karar alma mekanizmaları yeniden düzenlendi. Aday ülkeler ise yukarıda da değinildiği üzere Kopenhag üyelik koşulları çerçevesinde toplumsal yaşamın hemen her alanını yeniden düzenlediler. Böylece 1998 yılında Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimiyle, 2000 yılında ise Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya ile başlayan müzakereler, Bulgaristan ve

Romanya dışındaki diğer ülkelerin 1 Mayıs 2004'te AB'ye katılımlarıyla sonuçlandı (Anonim, 2012a).

2.1.5.6. Altıncı Genişleme: (Romanya, Bulgaristan -2007)

2000 yılında diğer ülkelerle birlikte müzakerelere başlayan Bulgaristan ve Romanya ise yolsuzlukla mücadele konusundaki eksikliklerini tamamlayarak 1 Ocak 2007'de Birliğe üye oldu. Böylece, Avrupa Birliği'nin üye sayısı 27'ye ulaştı (Akdemir, 2012).

2.1.5.7. Yedinci Genişleme Süreci: (Hırvatistan -2013)

2003 yılında müzakerelere başlayan Hırvatistan'da gerekli koşulları yerine getirdikten sonra 1 Temmuz 2013 itibari ile AB üyesi oldu. AB'nin bu katılımı üye ülke sayısı 28'e yükseldi (Kılıç, 2014).

2.2. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslararası konjonktürdeki gelişmeleri yakından takip etmiş ve OECD, NATO gibi uluslararası örgütlenmelerin etkin bir üyesi olmuştur (Anonim, 2012). Çağdaşlaşma çabaları çerçevesinde Batı Dünyasının başarılı uygulamalarından ve bütünleşmelerinden ayrı kalmak istemeyen Türkiye, 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne, 1952 yılında ise Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) dahil olmuştur (Gürlük ve Turan, 2013: 43). Türkiye 1961 yılında kurulan OECD'nin (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) kurucu üyeleri arasında yer almıştır.¹⁶

---

¹⁶ <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?ref=99>

Türkiye, AB üyesi olabilme yolculuğuna Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1957 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra başlamıştır. İlk başvuru AET'nin kurulmasından yaklaşık iki yıl sonra 31 Temmuz 1959 tarihinde yapılmıştır (Gürlük ve Turan, 2013: 43).

2.2.1. Ankara Anlaşması

AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır.

Ankara Anlaşması'nın 2. maddesinde Anlaşma'nın amacı şöyle belirtilmektedir:

“Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşam koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirir.”

Ankara Anlaşması'nın 28. maddesi ise Türkiye'nin üyeliğini düzenlemektedir:“Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenilebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler.”

Bu maddeden açıkça anlaşılmalıdır ki, Türkiye-AET ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğidir. Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AET'ye entegrasyonu için hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olmak üzere üç devre öngörmüştür. İlk dönem, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla başlamıştır. Taraflar arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik ‘Hazırlık Dönemi’ olarak belirlenen bu dönemde, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiştir (Anonim, 2012b). Bu dönem 5 yıl olarak öngörülmüş, ancak fiilen 9 yıl sürmüştür (Kılıç, 2014: 86).

Tesis edilen ortaklık ilişkisinin işleyişine yönelik olarak iki taraf arasında bazı kurumlar oluşturulmuştur. Bunlar arasında en üst düzey karar alma organı ise Ortaklık Konseyi'dir (Anonim, 2012b).

2.2.2. Katma Protokol

13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile birlikte, Ankara Anlaşması'nda öngörülen hazırlık dönemi sona ermiş ve "Geçiş Dönemi"ne ilişkin koşullar belirlenmiştir. Bu dönemde taraflar arasında sanayi ürünleri, tarım ürünleri ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması ile Gümrük Birliği'nin tamamlanması öngörülmüştür.

1971 yılı itibarıyla, Katma Protokol çerçevesinde, Topluluk, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal ettiği tüm sanayi mallarına uyguladığı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını tek taraflı olarak sıfırlamıştır.

Buna karşılık, Türkiye'nin AB kaynaklı sanayi ürünlerinde gümrük vergilerini tedricen sıfırlaması öngörülmüş ve böylece Gümrük Birliği'nin fiilen yürürlüğe girmesi için 22 yıllık bir süre tanınmıştır.

Türkiye-AB ilişkileri, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir seyir izlemiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır (Anonim, 2012b).

2.2.3. Tam Üyelik Başvurusu

1983 yılında Türkiye'de sivil idarenin yeniden kurulması ve 1984 yılından itibaren Türkiye'nin ithal ikameci politikaları hızla terk etmesi ile beraber, Türkiye'nin dışa

açılma süreci başlamıştır. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başlamıştır.

Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, bu başvuru ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989'da açıklamış ve kendi iç bütünleşmesini tamamlamadan Topluluğun yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin, Topluluğa katılmaya ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle, üyelik müzakerelerinin açılması için bir tarih belirlenmemesi ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi önerilmiştir (Anonim, 2012b).

2.2.4. Gümrük Birliği

Bu öneri Türkiye tarafından da olumlu değerlendirilmiş ve Gümrük Birliği'nin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye-AB Ortaklık İlişkisinin "Son Dönem"ine geçilmiştir.

Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından biridir ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Helsinki Zirvesi'nde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir.

Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hayata

geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren Ulusal Program, 19 Mart 2001 tarihinde Hükümetimiz tarafından onaylanarak Avrupa Komisyonu'na 26 Mart 2001 tarihinde tevdi edilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesi Avrupa Birliği tarafından, 2003, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında tekrar gözden geçirilmiştir. Ulusal Program ise, 2003, 2005 ve 2008 yıllarında güncelleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda kararlılığını her fırsatta ortaya koyan siyasi irade, reform çabalarına da ivme kazandırmıştır. Böylece, müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanmasına yönelik uyum yasası paketleri yoğun bir şekilde Meclisten geçirilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten, demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce, ifade özgürlüğü ve insan hakları gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlara devam edilmiştir. Bu çerçevede 2002-2004 yılları arasında 8 Uyum Paketi, 2001 ve 2004 yıllarında da 2 Anayasa Paketi Meclisten geçirilmiştir.

17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve'de Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır.

3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Yine aynı gün bir basın toplantısı düzenlenerek Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir (Anonim, 2012b).

2.3. TÜRKİYE – AB ORTAKLIK KURUMLARI

2.3.1. Ortaklık Konseyi

Türkiye ile o zamanki ismiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında gümrük birliği temeline dayanan bir ortaklık ilişkisinin kurulması amacıyla Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Ankara Anlaşması'yla belirlenen amaçlara ulaşılmasını sağlamak ve bu

ortaklık ilişkisinin uygulanmasına ve geliştirilmesine yönelik her türlü düzenlemeyi yapmak üzere temel karar organı olarak bir Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur.

Ortaklık Konseyi bu görevine ek olarak Anlaşma'nın amaçlarının gerçekleştirilmesi için yararlı tavsiyelerde bulunabilir, ortaklık rejiminde elde edilen sonuçları dönemsel olarak inceleyebilir. Ayrıca ortaklık rejiminin gerçekleşmesi yolunda, Anlaşma amaçlarından birine ulaşmak için, Anlaşma taraflarının bir ortak davranışı gerekli görüldüğü takdirde, bunun için gerekli yetki Anlaşma'da öngörülme bile Ortaklık Konseyi uygun kararları alabilir.

Ortaklık Konseyi, ilişkilerdeki uyuşmazlıkların çözümü bakımından da Ankara Anlaşması'nda yetkili kılınmıştır. Anlaşma'nın taraflarınca önüne getirilen ve Anlaşma'nın uygulanması ve yorumu ile ilgili olarak Türkiye'yi, AB'yi veya AB üyesi bir devleti ilgilendiren her uyuşmazlık hakkında Ortaklık Konseyi kendisi karar verebilir veya uyuşmazlığı AB Adalet Divanı (ABAD) veya başka bir yargı merciine götürmeyi kararlaştırabilir. Ortaklık Konseyi, görevlerinde kendisine yardımcı olabilecek ve özellikle Anlaşma'nın iyi yürütülmesi için gerekli işbirliğini sağlayacak komiteleri kurabilir. Konsey, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'na her yıl faaliyet raporu sunar. Sayılan görevlerinden de anlaşılacağı üzere, Türkiye-AB ortaklığının en önemli organı olan Ortaklık Konseyi'nin etkin biçimde işlemesi, ortaklık ilişkilerinin geliştirilmesinde son derece önemlidir.

Ortaklık Konseyi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni temsil eden üyeler, AB üyesi devletlerin hükümetlerini temsil eden üyeler ve Konsey ve Avrupa Komisyonu'ndan katılan üyelerden oluşmaktadır. Bu çerçevede Ortaklık Konseyi'nde, AB tarafından Konsey Dönem Başkanı üye devletin Dışişleri Bakanı ile Komisyonun Genişlemeden Sorumlu Üyesi ve Türkiye'den de Dışişleri Bakanı ile Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci bir araya gelmektedir. Ortaklık Konseyi kendi İç Tüzüğü uyarınca, en az altı ayda bir Bakanlar düzeyinde toplanmakta ve dönem başkanlığı altı aylık sürelerle, bir AB temsilcisi ve bir Türk temsilci tarafından sırayla yapılmaktadır.

Ortaklık Konseyi'nde Türkiye'nin bir oyu ve AB tarafının bir oyu vardır. Kararlar oybirliği ile alınır. Ortaklık Konseyi'nde, her iki tarafın olumlu oyu olmadan hiçbir kararın alınmasına imkan yoktur (Anonim, 2012b).

2.3.2. Ortaklık Komitesi

Ortaklık Konseyi tarafından, görevlerini düzenli ve sürekli biçimde yerine getirmesini sağlamak hususunda kendisine yardımcı olmak üzere bir Ortaklık Komitesi kurulmuştur. Uzun aralıklarla toplanan Ortaklık Konseyi'nin toplanmadığı dönemlerde ilişkilerin devamlılığı Ortaklık Komitesi bünyesindeki temaslarla yürütülmektedir.

Ortaklık Komitesi'nin görevi, görevlerini yerine getirirken Ortaklık Konseyi'ne yardımcı olmak, ilgili konuları karara sunmak üzere hazır hale getirerek Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlamak, Ortaklık Konseyi'nin vereceği talimatlara uygun olarak, ortaklık ilişkisiyle ilgili teknik sorunlar üzerinde incelemeler yapmak ve genel olarak, Anlaşma'nın iyi işleyişi için gerekli olan işbirliğinin devamlılığını sağlamaktır. Ortaklık Komitesi'nin karar alma yetkisi bulunmamaktadır.

Konsey, Avrupa Komisyonu ve üye devlet temsilcileri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti temsilcilerinden oluşan Ortaklık Komitesi, bürokratlar düzeyinde toplanmaktadır. Ortaklık Komitesi'nin Başkanlığı ve sekreteryasına ilişkin usul, Ortaklık Konseyi'ninki ile aynıdır (Anonim, 2012b).

2.3.3. Alt Komiteler

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Komisyon'dan, Türkiye için bir Katılım Ortaklığı oluşturması ve uygun izleme mekanizmalarını kurması istenmiştir. Ayrıca, Komisyon, "Topluluk müktesebatının analitik incelemesi" için hazırlığa davet edilmiştir.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyi'nde alınan 11 Nisan 2000 tarihli 3/2000 sayılı karar uyarınca, AB müktesebatının analitik incelemesini gerçekleştirmek üzere 8 alt komite kurulmuştur.

1. Tarım ve Balıkçılık

2. İç Pazar ve Rekabet
3. Ticaret, Sanayi ve AKÇT Ürünleri
4. Ekonomik ve Parasal Konular, Sermaye Hareketleri ve İstatistik
5. Teknolojik Yenilik, Eğitim ve Araştırma Programları
6. Ulaştırma, Çevre, Enerji ve Trans-Avrupa Şebekeleri
7. Bölgesel Kalkınma, İstihdam ve Sosyal Politika
8. Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Aklanmasının Önlenmesi

Ortaklık Komitesi'nin yetkisi altında çalışan ve her toplantıdan sonra Ortaklık Komitesi'ne rapor sunan alt komitelerin karar alma gücü yoktur. Alt komiteler, belirlenen alanlarda, Ortaklık Anlaşması'nın uygulanmasını ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nin önceliklerini tartışır. Özellikle, yasal uyum, uygulama ve yürütme (enforcement) ile ilgili ilerlemeyi değerlendirir. Alt komiteler, belirlenen sektörlerdeki ortaya çıkabilecek her sorunu gözden geçirir ve atılabilecek olası adımlara ilişkin önerilerde bulunur.

Bu alt komiteler, Türkiye'nin müzakere sürecinde de önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Ön tarama sürecini yönlendiren 8 alt komitenin toplantıları, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program öncelikleri çerçevesinde, Türk mevzuatının AB müktesebatı ile uyumlaştırılması çalışmalarının, kaydedilen gelişmelerin ve önümüzdeki dönemde gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin Türk tarafınca kapsamlı olarak anlatılmasına da imkan verir.

8 alt komitenin koordinasyonu Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Genelde yılda 1-2 defa yapılan toplantılara, Türkiye'den ilgili kamu kurum ve kuruluşlardaki sektör uzmanları, AB tarafından ise Komisyon'un ilgili sektör uzmanları katılır.

Alt Komiteler bağlamında sürdürülen çalışmalar esasen kamuoyunda fazla yankı bulmamakla birlikte, AB müktesebatına uyum sürecimizde önemli bir işlev görmektedir. Alt Komite çalışmaları aynı zamanda kurumlarımızın ilk elden AB

müktesebatı hakkında doğru bilgi sahibi olmalarını, Avrupa Komisyonu'ndaki muhataplarını tanıma imkanını ve konuların takibi açısından doğrudan iletişim kanallarının tesisini sağlar (Anonim, 2012b).

2.3.4. Karma Parlamento Komisyonu

Karma Parlamento Komisyonu (KPK), Ortaklık Konseyi tarafından, Avrupa Parlamentosu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında Ankara Anlaşması çerçevesinde geliştirilen işbirliği ve temasları kolaylaştırmak ve AB-Türkiye ilişkilerini siyasi yönden incelemek amacıyla kurulmuştur. KPK, TBMM'nin ve Avrupa Parlamentosu'nun eşit sayıda temsilcisinden oluşur.

KPK; Ortaklık Anlaşması'nın uygulanması çerçevesinde danışma ve demokratik denetim görevini yerine getirir. Ortaklık Konseyi'nin kendisine sunduğu yıllık faaliyet raporunu inceler. Ayrıca TBMM ve Avrupa Parlamentosu tarafından verilen yetki dahilinde her meseleyi inceleyebilir. TBMM'ye ve Avrupa Parlamentosu'na tavsiye kararları sunabilir (Anonim, 2012b).

2.3.5. Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi

Karma İstişare Komitesi, Türkiye ile AB arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ve sosyal ve ekonomik diyalogun kurumsallaşması amacıyla oluşturulmuştur.

Yılda iki kez toplanan Karma İstişare Komitesi, iki yıllık süreler ile seçilen, AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nden ve Türkiye'nin çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkar gruplarını temsil eden eşit sayıda üyeden oluşur.

Karma İstişare Komitesi'nin görevi, AB ile Türkiye arasında karşılıklı anlayış ve bilgilendirme seviyesini yükseltmek ve iki tarafın yarar sağlayacağı fırsatları artırmaktır. Bu kapsamda Karma İstişare Komitesi, Ortaklık Konseyi'ne sunmak

amacıyla görüş hazırlar. Bağlayıcı olmayan bu görüşler Karma İstişare Komitesi'nin Türk ve AB delegasyonu üyelerinin ayrı ayrı oy çokluğu ile alınır (Anonim, 2012b).

2.3.6. Gümrük İşbirliği Komitesi

Gümrük İşbirliği Komitesi, Ortaklık Konseyi tarafından Ortaklık Komitesi'ne bağlı olarak kurulan teknik bir komitedir.

Üye devletlerin gümrük uzmanları, Avrupa Komisyonu birimlerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ile Türk gümrük uzmanlarından oluşan Gümrük İşbirliği Komitesi'nin karar alma yetkisi bulunmaz. Gümrük İşbirliği Komitesi; Ankara Anlaşması'nın gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla Anlaşma tarafları arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine vereceği her türlü diğer görevi yürütmekle yükümlüdür.

Gümrük İşbirliği Komitesi bütün çalışmaları hakkında Ortaklık Komitesi'ni düzenli olarak bilgilendirir ve toplantı gündemini önceden Ortaklık Konseyi aracılığıyla Ortaklık Komitesi'ne gönderir.

Gümrük İşbirliği Komitesi, Gümrük Birliği'nin tamamlanması sürecinde gümrüklerle ilgili teknik hususları ele alarak Ortaklık Konseyi'ne önemli ölçüde yardım sağlamış, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasından sonra ise görev alanı çerçevesinde karşılaşılan teknik sorunların ele alınıp çözümler aranmasında önemli rol oynamıştır (Anonim, 2012b).

2.3.7. Gümrük Birliği Ortak Komitesi

Türkiye ile AB arasında kurulan Gümrük Birliği'nin uygulama koşullarının düzenlendiği 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, Gümrük Birliği'nin işleyişiyle doğrudan ilgili olan alanlarda (ortak ticaret politikası, ortak rekabet

politikası, gümrük mevzuatı vb.) Türk mevzuatının AB mevzuatıyla sürekli uyumlaştırılması ilkesi kabul edildi ve bu ilkeyi hayata geçirmek için Gümrük Birliği Ortak Komitesi adında yeni bir organ kuruldu.

Başlıca ilgi alanı teknik konular olan Komite; bilgi ve görüş alışverişini yürütür, Ortaklık Konseyi'ne tavsiye kararları hazırlar, Gümrük Birliği'nin düzgün işlemlerini sağlamak amacıyla görüş bildirir, kendi iç tüzüğünü hazırlar ve görevlerini yerine getirmede kendisine yardımcı olacak alt komiteler veya çalışma grupları kurabilir. Örneğin Gümrük Birliği Ortak Komitesi altında "Teknik Mevzuat Uyum Alt Komitesi" oluşturulmuştur.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi; Anlaşma taraflarının temsilcilerinden meydana gelir. Bürokratik düzeyde toplanır. Başkanlık, altı aylık sürelerle, dönüşümlü olarak Türkiye ve AB'yi temsilen Avrupa Komisyonu tarafından yürütülür. Görevlerini yerine getirmek için düzenli olarak toplanan Komite bunun dışında, İç Tüzüğüne uygun olarak Başkanın inisiyatifi veya taraflardan birinin talebi üzerine de toplanır. Ancak uygulamada, Gümrük Birliği Ortak Komitesi yılda bir veya iki defa toplanmaktadır (Anonim, 2012b).

2.4. TÜRKİYE- AB GÜMRÜK BİRLİĞİ

Türkiye ile AB arasında 1996 yılından itibaren yürürlüğe giren Gümrük Birliği'nin hukuki temelleri Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'e dayanmaktadır. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, Türkiye Katma Protokol'de öngörülen takvim çerçevesinde gümrük vergisi indirimlerini 1976 yılına kadar yerine getirmiş, Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik sebeplerle kesintiye uğraması sonucu¹⁷ 1976 yılından sonraki gümrük vergisi indirimleri ertelenmiştir.

Türkiye'nin Nisan 1987'de yaptığı tam üyelik başvurusu Türkiye-Topluluk ilişkilerini yeniden başlatmış, Türkiye'nin başvurusu kabul edilmemekle birlikte ilişkilerin güçlendirilmesi için hazırlanan İşbirliği Programı'nda "Gümrük Birliği" öngörülen

¹⁷ Türkiye'nin Katma Protokol'ün 60.maddesi çerçevesinde yaptığı başvuru ile yaklaşık 10 yıllık bir süreyi kapsayan dönem boyunca ilişkiler kesintiye uğramıştır.

işbirliği alanlarının başında yer almış ve sonuç olarak Gümrük Birliği'nin tamamlanmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir.

Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihinde yapılan 36. toplantısında alınan "Gümrük Birliği Kararı" Gümrük Birliği'nin son döneminin uygulamaya konulmasına ilişkin koşulları belirlemektedir. Böylece, Katma Protokol'de öngörülen 22 yıllık Geçiş Dönemi, 1.1.1996 tarihi itibarıyla son bulmuş ve Türkiye'nin AB'ye katılımı yolunda "Son Dönem"e girilmiştir.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Türkiye'ye Ankara Anlaşması'nda tanımı yapılmış olan klasik gümrük birliğinin ötesinde yükümlülükler getirmiştir.

Anlaşma'nın 10. Maddesi gereği; Üye Devletlerle Türkiye arasında, ithalatta olduğu gibi ihracatta da gümrük vergileri ve eş etkili resim ve harçlar, miktar kısıtlamaları ile milli üretime Anlaşma'nın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözetilen eşit etkili başka her türlü tedbir yasaklanır ve buna ilave olarak Türkiye üçüncü ülkelerle ilişkilerinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ni kabul eder ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata da yaklaşmayı taahhüt eder.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda ise Gümrük Birliği'nin sadece gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılması ve Topluluğun üçüncü ülkelere uyguladığı ortak gümrük tarifesine (OGT) uyum sağlanması değil, aynı zamanda bir tarafın diğer taraf üzerinde haksız rekabet avantajı sağlamasına neden olabilecek tüm bozucu mekanizmaların kaldırılması anlamına geldiği anlayışı mevcuttur. Bu anlayış Türkiye açısından, rekabet kuralları, devlet yardımları, ticari tekeller, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanındaki ve ortak ticaret politikası alanındaki Topluluk mevzuatına uyum yükümlülüklerini beraberinde getirmiştir.

Kısaca, sadece malların serbest dolaşımına ilişkin değil, aynı zamanda rekabet kuralları, devlet yardımları, fikri ve sınai mülkiyet hakları gibi alanlarda da Topluluk mevzuatına uyum yükümlülüğü doğmuştur.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda şu kısımlara yer verilmiştir:

- Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası

- Tarım Ürünleri
- Gümrük Hükümleri
- Yasaların Yakınlaştırılması
- Kurumsal Hükümler
- Genel ve Son Hükümler

Türkiye'nin Karar hükümlerine göre yükümlülükleri iki başlık altında toplanabilir:

Malların Serbest Dolaşımına İlişkin Yükümlülükler:

Türkiye-AT Gümrük Birliği “serbest dolaşım” statüsünü haiz sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünleri ile sınırlıdır. Tarım ürünlerine ortaklık konseyi kararları, kömür ve çelik ürünlerine ise ayrı bir anlaşma kapsamında “menşe” esasına dayalı tercihli rejim uygulanmaktadır.

Serbest dolaşım prensibine göre, Türkiye’de ve Topluluk’ta elde edilen ürünler ile üçüncü ülke çıkışlı olup Türkiye veya Topluluk’ta ithal işlemleri tamamlanmış, gerekli gümrük vergi ve resimleri tahsil edilmiş, bu vergi ve resimleri tam veya kısmi bir iadedden yararlanmamış ürünler gümrük birliği gümrük bölgesi (Topluluk + Türkiye) içerisinde serbest dolaşımda sayılmaktadır.

Böylece, “serbest dolaşım prensibi” ’ne dayalı Gümrük Birliği’nin işleyebilmesi için Türkiye’nin yerine getirmesi gereken yükümlülükler şöyle sıralanmıştır:

- Türkiye 12 ve 22 yıllık listelerde bulunan eşyanın Topluluktan ithalatında uyguladığı gümrük vergisi ve eş etkili vergileri 31 Aralık 1995 tarihi itibarıyla kaldıracaktır.

- Üçüncü ülke kaynaklı eşyaya uygulanmakta olan gümrük vergisi ve eş etkili vergilerde 31 Aralık 1995 tarihinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ne (OGT) uyum sağlanacaktır.¹⁸
- İşlenmiş tarım ürünleri ticaretinde, Toplulukta uygulanan sistem getirilerek, Karar'ın 1 No'lu ekinde sayılan bu ürünlerin sanayi ve tarım payları tespit edilerek, toplam korumanın sanayi payına tekabül eden kısmının Topluluğa karşı sıfırlanması öngörülmüştür.
- Her iki taraf, ithalat ve ihracatta uyguladıkları miktar kısıtlamalarını kaldıracaklardır. Ancak, Türk tekstil ürünlerine uygulanan miktar kısıtlamalarının kaldırılması Türkiye'nin Topluluğun bu konuda uyguladığı mevzuata uyum sağlaması koşuluna bağlanmıştır.
- Karar'ın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl içerisinde Türkiye ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk araçlarını benimseyecektir (Anonim, 2012b).

Mevzuat Uyumuna İlişkin Yükümlülükler:

1/95 sayılı Karar'ın 8. maddesi gereği; Türkiye, Karar'ın yürürlüğe girdiği tarihinden itibaren beş yıl içinde, ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk müktesebatını iç hukuk sistemine dahil edecektir.

Söz konusu müktesebat listesi daha sonra 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile tespit edilmiş ve yaygınca bilinen teknik mevzuat uyumu çalışmaları bu vesileyle başlamıştır.

1/95 sayılı Karar'ın 54.maddesi ise, Gümrük Birliği'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlardaki Türk mevzuatının mümkün olduğunca Topluluk mevzuatı ile uyumlaştırılmasını öngörmektedir. Söz konusu maddenin ikinci paragrafında, Gümrük Birliği'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlar şöyle sıralanmaktadır:

Topluluk ticaret politikası ve üçüncü ülkelerle yaptığı tercihli ticaret anlaşmaları,

¹⁸ Ancak 2/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ekinde sayılan hassas ürünler için OGT'ye uyum 2001 yılı başında yapılacak %50 oranındaki indirimle gerçekleşecektir.

- Sanayi ürünleri ticaretindeki teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat,
- Rekabet politikası,
- Fikri ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin mevzuat,
- Gümrük mevzuatı.

1 Ocak 1996'da itibaren Taraflar arasındaki gümrük vergilerinin sanayi malları için sıfırlanmasına ve ülkemizin üçüncü ülkelere AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ni uygulamasına başlanmış ve bu alandaki bazı istisnalar da takip eden süreçte ortadan kaldırılmış, işlenmiş tarım ürünleri için ise sanayi payı sıfırlanmıştır.

Ayrıca, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı gereğince dış ticaret rejimimiz büyük ölçüde AB ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu çerçevede, malların serbest dolaşımı ile ortak ticaret politikasına ilişkin düzenlemelerin yanı sıra teknik mevzuat, fikri ve sınai mülkiyetin korunması, devlet yardımları, ticari nitelikli devlet tekelleri ve rekabet hukuku alanlarındaki AB mevzuatı, ülkemizin ihtiyaçları da dikkate alınarak dış ticaret rejimimize yansıtılmaktadır.

Başlıklar altında Türkiye'nin üstlendiği yükümlülükler çerçevesinde yapılanları şöyle özetleyebiliriz:

Topluluk ticaret politikasına ve üçüncü ülkelerle yaptığı tercihli ticaret anlaşmalarına uyum:

1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın 12.maddesi uyarınca Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Topluluğun ithalatta ortak kurallar, belirli üçüncü ülkelere yapılacak ithalatta ortak kurallar, miktar kısıtlamalarının idaresi, haksız ticari uygulamalara karşı önlemler, ihracatta ortak kurallar, ihracatta kota ve tarife kontenjanı belirlenmesi ve idaresi tekstil ve hazır giyim sektöründe üçüncü ülkelere karşı uygulanan miktar kısıtlamaları, dahilde ve hariçte işleme rejimlerine ilişkin kurallarına uyum sağlamıştır.

1/95 sayılı Karar'ın 16.maddesi uyarınca Türkiye, Ortak Ticaret Politikasına uyum amaçlı olarak AB'nin çeşitli ülkelerle yaptığı Serbest Ticaret Anlaşmalarına (STA'lar) benzer anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Bu çerçevede, 1996 yılından beri AB'nin

üçüncü ülkelere uyguladığı tercihli rejimlerinden olan tercihli ticaret anlaşmalarına benzer anlaşmaları üçüncü ülkelerle karşılıklı yarar esasına dayalı olarak müzakere edilmektedir.

Hâlihazırda, AB üyelikleri nedeniyle STA'ları feshedilen 10 adet Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi hariç, 17 ülke ve EFTA ile STA imzalanmıştır (İsrail, Makedonya, Hırvatistan, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Lübnan ve Morityus). Bunlardan Lübnan ve Morityus ile imzalanan STA'lar taraflarca iç onay sürecinin tamamlanmasının ardından yürürlüğe girecektir.

Sanayi ürünleri ticaretindeki teknik engellerin kaldırılması:

AB teknik mevzuatına uyumda da önemli aşamalar kaydedilmiş, bugün teknik mevzuatın % 90'ından fazlası uyumlu hale getirilmiştir. Bu alandaki önemli bir gelişme olarak, CE işaretli mevzuat kapsamındaki ürünlerin belgelendirmesini yapan Türk Onaylanmış Kuruluşlarının sayısı 21'e yükselmiştir.

Rekabet politikası ve fikri mülkiyet hukukuna uyum:

Rekabet politikası ve fikri mülkiyet hukukuna uyum çalışmaları Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden de önce başlatılmıştır. Rekabet politikası alanında, anti-tröst ve birleşmelerin kontrolü konusunda mevzuatın büyük bölümüne uyum sağlanmış, Rekabet Kurumu ve Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur.

Rekabet politikasına uyumun gerektirdiği diğer alan olan devlet destekleri konusundaki uyum çalışmaları ise ilgili faslın üyelik müzakerelerine açılması kapsamında hızlanmış, "Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun" kabul edilmiş, ayrıca devlet desteklerinin söz konusu Kanun hükümlerine göre verilmesini teminen bir "Devlet Destekleri İzleme ve Denetleme Otoritesi" oluşturulmuştur.

Fikri Mülkiyet Hukuku alanında ise, uluslararası normlara uyum sağlamak amacıyla edebiyat ve sanat eserlerinin korunması, icracı sanatçılar, yayın kuruluşlarının korunması gibi uluslararası anlaşmalara taraf olunmuş, aynı zamanda, fikri haklar

sisteminin yeniden ele alınması ve Avrupa Topluluğu hukuk sistemi ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla birçok hukuki düzenleme kabul edilmiştir. Sınai mülkiyet haklarının AB mevzuatına ve uluslar arası normlara ve özellikle Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması, TRIPS Metnine uygun bir şekilde korunması amacıyla da patent, endüstriyel tasarımlar, markalar ve coğrafi işaretlerin korunmasına ilişkin düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Topluluk gümrük mevzuatına uyum:

Türkiye, Topluluk Gümrük mevzuatına (AB Gümrük Kodu'nu oluşturan 2913/92 (EEC) Konsey Tüzüğü ile uygulama hükümlerini içeren 2454/93 sayılı Komisyon Yönetmeliği) büyük ölçüde uyum sağlamış, böylece Gümrük Birliği'nin işlemesi açısından yeknesak uygulamaları gerektiren; menşe, gümrük kıymeti, malların gümrük birliği bölgesine girişi, gümrük beyannamesi, serbest dolaşıma giriş, ekonomik etkili gümrük rejimleri, malların dolaşımı, gümrük borcu/yükümlülüğü, itiraz hakkı konularında uyum sağlanmıştır.

Yukarıda hukuki temelleri ve içeriği açıklanan Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği 1996 yılından bu yana sürdürülen uyum çalışmaları sonucunda ülkemiz bu alandaki mevzuat uyumunda oldukça ileri bir seviyeye ulaşmıştır.

Gümrük Birliğinin Etkileri

Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği 1996 yılından bu yana ülkemiz bu alandaki mevzuat uyumunda oldukça ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Gümrük Birliği Türkiye'nin dış ticaret rejimini yeniden yapılandırmakla kalmamış; AB ile geleneksel olarak sürdürülen ticari ilişkilerin geliştirilmesinde de rol oynamış ve üçüncü ülkelerle ticaret bakımından önemli sonuçlar doğurmuştur.

Türkiye ile AB arasındaki ticaret hacmi Gümrük Birliği sonrasında büyük ölçüde artmıştır: 1996 yılında 36,2 milyar dolar olan Türkiye-AB ticaret hacmi 2010 yılında 125 milyar dolara yükselmiştir.

Gümrük Birliği'nin dinamik etkileri Türk imalat sektörünün rekabet ve verimlilik düzeyine de olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

Gümrük Birliği sonrasında Türkiye yabancı yatırımcılar için daha tahmin edilebilir, ekonomik ve siyasi bakımdan daha istikrarlı bir ülke haline gelmiştir. Gümrük Birliği'nin bu olumlu katkılarının yanı sıra zaman zaman eleştirilen tarafları da mevcuttur. Bu eleştiriler ya da sorunlar genel olarak Türkiye'nin diğer aday ülkelerden farklı olarak Birliğe üye olmadan Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye Birlik üyesi sıfatına haiz olmaması dolayısıyla AB karar alma mekanizmasına katılamamakta, buna mukabil benimsenmesinde karar alıcı olmadığı AB mevzuatı ile bağlı hale gelmektedir (Anonim, 2012b).

2.5. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER (KOBİ'LER)

Çağın değişen şartlarına ve yeniliklerine hızla uyma yeteneğine sahip olan KOBİ'ler toplumun üretken potansiyelinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dünya ekonomisinde işletmelerin yaklaşık %95'ini, AB ekonomisinde yaklaşık %99,78'ini ve Türkiye ekonomisinde ise yaklaşık %99,6'sını KOBİ'lerin oluşturmasına rağmen KOBİ'ler ile ilgili ortak bir tanımlama yapılamamıştır. Bu nedenle bu bölümde öncelikle çeşitli ülkelerde literatürde yapılan KOBİ tanımları ele alınacak, daha sonra ise KOBİ'ler ve KOBİ Politikaları hakkında bilgi verilecektir.

2.5.1. KOBİ Tanımları

Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ), birçok ülkede kullanılan ve birçok tanımı olan bir kavramdır. Her ülkede farklı tanımlarla karşılaşılabilceği gibi, aynı ülke içinde bir bölgeden diğerine ya da sektörler arası da farklılık gösterebilir. Bunun nedeni KOBİ'lere yönelik faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların bu faaliyetlerini yürütürken kendi KOBİ tanımlarını oluşturmaları ve kullanmaları olmuştur (Ulusoy ve Akarsu, 2012:106). Alt başlıklar altında çeşitli ülkelerde yapılmış farklı KOBİ tanımları yer almaktadır.

2.5.1.1. OECD’de KOBİ Tanımı

Sadece işletmede çalışanların sayısını esas alarak KOBİ tanımı geliştiren OECD’nin tasnifinde, işletmeler mikro, çok küçük, küçük, orta ölçekli olarak 4 grupta toplanmaktadır.

Tablo 2.3: OECD’nin KOBİ tanımı

İşletme Grubu	Çalışan Sayısı
Mikro Ölçekli	1–4
Çok Küçük Ölçekli	5–19
Küçük Ölçekli	20–99
Orta Ölçekli	100–499

Standart bilgi toplama amacıyla, ülkeler ve kuruluşlar tarafından kabul edilen kriterleri gözetilen OECD, 1 - 9, 10 - 49, 50 - 99, 100 - 499, 500 + tasnif ölçütleri yanında, 1 - 9, 10 - 49, 50 - 249, 250 + ölçülerine göre de verileri sınıflandırılmaktadır.

Dünya Bankası’nın yaptırdığı çalışmalarda da, KOBİ’ler 250’den az kişiye iş sağlayan işletmeler olarak tanımlanmaktadır.¹⁹

2.5.1.2. AB’nde ve Bazı AB Ülkelerinde KOBİ Tanımı

1990’ların ortalarına kadar gerek Avrupa Birliği (AB) gerek üye ülkeler düzeyinde farklı Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) tanımları kullanılmıştır. Ayrıca, rekabet, yapısal fonlar, araştırma–geliştirme (AR-GE), kamusal tedariki haleleri gibi farklı Birlik politikalarında da farklı KOBİ tanımlarının kullanılması söz konusu olmuştur. Bu durum bir karmaşaya yol açarken piyasada rekabeti bozucu bir etkiye de neden olmuştur. Bu olumsuzluklar AB düzeyinde KOBİ’lere yönelik tutarlı ve etkin bir politikanın oluşturulması gereğini kuvvetlendirmiş ve hem Birlik hem de üyeler düzeyinde ortak bir KOBİ tanımı geliştirilmesi yönünde girişimleri başlatmıştır. Bu

¹⁹ Doç. Dr. Süleyman Özdemir vd., “İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi”, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2006-45 sf. 31, İstanbul.

konudaki ilk girişimlere 3 Nisan 1990 yılında AB Konseyi'nin toplanması örnek olarak verilebilir. Üye ülkelerin sanayi bakanlarının bir araya geldiği bu toplantıda, söz konusu sorun gündeme getirilerek Avrupa Komisyonu'ndan KOBİ'lere ilişkin ortak bir tanım geliştirmesi istenmiştir (Varlı, 2010:1).

Tablo 2.4'de de gösterilen ve 2003/361/EC sayılı tüzük çerçevesinde Avrupa Birliği'nde 1 Ocak 2005'te yürürlüğe giren KOBİ tanımı çalışan kişi sayısı, yıllık ciroları veya bilanço büyüklüğü ve son olarak da bağımsızlık kriterlerinden oluşan ölçüleri kapsamaktadır.²⁰

Tablo 2.4: AB'nin KOBİ Tanımı²¹

İşletme Kategorisi	Çalışan Sayısı	Satışlar	Mali Bilanço
Orta Ölçekli	<250	50 Milyon Euro (1996'da 40 Milyon)	< 43 Milyon Euro (1996'da 27 Milyon)
Küçük Ölçekli	<50	< 10 Milyon Euro (1996'da 7 Milyon)	< 10 Milyon Euro (1996'da 5 Milyon)
Mikro Ölçekli	<10	< 2 Milyon Euro (Daha önce tanımlanmamış)	< 2 Milyon Euro (Daha önce tanımlanmamış)

AB Komisyonu tanımına göre;

- ❖ Mikro işletmeler;
  - 10 kişiden az işçi çalıştıran,
  - Yıllık satış cirosu veya bilanço toplamı 2 milyon Euro'yu aşmayan,
  - Bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.
- ❖ Küçük işletmeler;
  - 10–49 işçi çalıştıran,
  - Yıllık satış cirosu veya bilanço toplamı 10 milyon Euro'yu geçmeyen,
  - Bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.

²⁰ "AB'deki KOBİ Tanımı", <http://www.kobi.org.tr/index.php/tanimi/abde>

²¹The New SME Definition: User Guide and Model Declarations; European Commission, Publications Office, Enterprise and Industry Publications, EN NB-60-04-773-EN-C 92-894-7909-4, 2005, p. 14.

❖ Orta büyüklükteki işletmeler;

- 50–250 işçi çalıştıran,
- Yıllık satış cirosu 50 milyon Euro’yu veya bilanço toplamı 43 milyon Euro’yu geçmeyen,
- Bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.²²

Bağımsız işletme ise, sermayesinin ya da hisse senetlerinin % 25 veya daha fazlası bir firma tarafından üstlenilmemiş olan veya sermayesi KOBİ tanımı dışındaki firmalardan oluşmamış olan işletmelerdir. Ancak, eğer işletmenin sahipleri, kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri veya kurumsal yatırımcılar ise bu kriter aşılabilecektir.

Avrupa Komisyonu’nun üye ülkeler, çeşitli ticari kurumlar ve uzmanlarla geniş kapsamlı müzakereleri sonucunda tavsiye ettiği yeni KOBİ tanımının gerekçeleri şu şekilde sıralanmıştır;

- Finansal eşikleri güncellemek,
- Mikro işletmeleri teşvik etmek,
- Sermayeye erişimi iyileştirmek,
- Yeniliği teşvik etmek ve Araştırma Geliştirmeye (AR-GE) erişimi iyileştirmek,
- İşletmeler arasındaki farklı ilişkileri dikkate almak (Varlı, 2010:4).

EUROSTAT, bu tanımdan hareketle, AB istatistiklerini aşağıdaki işletme büyüklük grupları itibarıyla düzenlemektedir.

- 1–9 işçi çalıştıran MİKRO işletme,
- 10–49 işçi çalıştıran KÜÇÜK işletme,
- 50–249 işçi çalıştıran ORTA işletme,
- 250–500 işçi çalıştıran BÜYÜK işletme,

²² “Definition Of Micro, Small And Medium-sized Enterprises Adopted by The Commission” ; 2003/361/EC; Official Journal of the European Union; Erişim Tarihi: 20.05.2013.

- 500 veya daha fazla işçi çalıştıran MAKRO işletme (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:6).

2.5.1.2.1. Almanya’da KOBİ Tanımı

Almanya’da diğer kriterler yanında, yıllık ciro ve çalışan sayılarına göre KOBİ tasnifi yapılmaktadır.

Tablo 2.5: Almanya KOBİ Araştırma Enstitüsünün KOBİ tanımı

İşletme Türü		İmalat Sanayi	Toptan Ticaret	Perakende	Ulaştırma Hizmeti
Küçük	Çalışan	1-49	1-9	1-2	1-2
	Ciro	2Milyon Mark	1 Milyon Mark	500 Bin Mark	100 Bin Mark
Orta	Çalışan	50-250	10-99	3-49	3-49
	Ciro	2–25 Milyon Mark	1–50 Milyon Mark	500 Bin–10 Milyon Mark	100 Bin –2 Milyon Mark

AB’nin KOBİ tanımı değiştikten sonra, devlet desteğinden yararlanmak isteyen bir şirketin Avrupa Komisyonu’na verdiği cevaptan anlaşıldığına göre ise, Almanya, 2005’te yürürlüğe giren Tavsiye’deki kriterleri uygulamaktadır.²³

2.5.1.2.2. Fransa’da KOBİ Tanımı

Fransa’da resmi/yasal bir tanım yoktur. Bu nedenle farklı rakamlarla karşılaşılmaktadır. Bu ülkede, OECD kaynaklarına göre genellikle çalışan sayısı 10’dan (sanayide 20’den) fazla, 500’den az çalışanı olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir.

Sanayide 10-20 arası kişiye iş sağlayan işletmeler “çok küçük işletmeler” kategorisi olarak kabul edilmektedir. “Bazı işletmeler, mali tablo ve ciro kriterine göre yapılan KOBİ tasnifinden çıkarılarak bağımsızlık kriteri göz önünde tutulmuştur”.

²³ Doç. Dr. Süleyman Özdemir ve diğ., a.g.e. sf:33-34

KOBİ'ler arasında işbirliğine yönelik AB üyesi ülkeler arasında kurulan sektörel birliklerin, AB Tavsiyesini esas aldıkları görülmektedir. Bu açıdan ciro, çalışan sayısı kadar belirleyici bir kriter olmaktadır. Çalışan sayısı kriterine göre küçük veya orta büyüklükteki işletme ölçeğinde olup, yıllık cirosu belirlenen miktarın üzerinde olan işletmeler, üst kategoride değerlendirilmekte ve bunlara "A tipi işletmeler" denilmektedir (Ülker, 2006:8). Çalışan sayısına göre; 1-99 çalışanı olan işletmeler küçük, 100-250 arası çalışanı olan işletmeler orta ve 250'den fazla çalışanı olan işletmeler büyük kabul edilmektedir (Özdemir ve diğ., 2006:34).

2.5.1.2.3. İtalya'da KOBİ Tanımı

Çalışan sayısı ve sabit sermaye yatırımlarının miktarına göre işletmeler sınıflandırılarak 1-19 arası mikro, 20-99 arası küçük, 100-250 arası orta ve 250 + büyük olarak kabul edilmekle birlikte, sabit sermaye yatırımları en çok 3 milyon Liret olanlar KOBİ sayılmaktaydı.

AB Tavsiyesinin benimsenmesiyle birlikte kriterlerin değişmesine karşılık, kamu teşviklerinin dağılımında işletmeler arasında, bölgeler arası kalkınmışlık farkları nedeniyle, farklılıklar yaratılmaktadır (Özdemir ve diğ. , 2006:34).

2.5.1.2.4. İngiltere'de KOBİ Tanımı

Günümüzde toplam yurt içi üretimin yaklaşık % 50'sini ve istihdamın yaklaşık olarak %70'inin KOBİ'ler tarafından sağlandığı İngiltere'de küçük işletmelerle ilgili tanımlama konusundaki çalışmalar çok gerilere gitmektedir. Ancak 1971'de Balton Komitesi tarafından küçük işletmelerle ilgili olarak hazırlanan rapora kadar çalışan sayısı, ciro ve üretim kapasitesi ya da sermaye kriterleri açısından bir tanımlama yapılmamıştır. Bu raporda küçük işletmeler; "bağımsız ve herhangi bir büyük işletmenin parçası olmayan, sahibi ve ortakları tarafından yönetilen ve pazar payı küçük olan işletme" şeklinde tanımlanmıştır (Ülker, 2006:7).

1981 yılında çıkarılan İşletmeler Yasası ile çalışan sayısı, toplam ciro ve toplam bilanço kriterlerine göre küçük işletmeler tanımlanmıştır. Bu yasaya göre küçük işletme aşağıdaki kriterlerden en az ikisine sahip olan işletme şeklinde tanımlanmıştır.

- Ciro su 1,4 milyon sterlinden fazla olmayan,
- Bilanço toplamı 0,7 milyon Sterlinden fazla olmayan,
- Çalışan sayısının 50 kişiden fazla olmayan işletmeler.

Aynı yasaya göre, aşağıdaki kriterlerden en az ikisine haiz olan işletme ise orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir.

- Ciro su 5,75 milyon sterlinden fazla olmayan bilanço toplamı 2,8 milyon sterlinden fazla olmayan,
- 250 kişiden fazla istihdam kapasitesi olmayan işletmeler (Demirci ve diğ., 2001:77).

İngiltere' de bir tek tanım kullanmak yerine amaca göre değişik tanımlar kullanılmakta ve bu tanımlarda kullanılan finansal miktarlar günün koşullarına göre değişmektedir (Ülker, 2006:8).

2.5.1.3. Türkiye'de KOBİ Tanımı²⁴

Türkiye'de çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan oldukça farklı KOBİ tanımları vardır. KOBİ'lere hizmet veren her kurum, her kredi kuruluşu kendilerine göre tanımladıkları KOBİ kavramından hareket etmekte, bu da uygulamada farklı yaklaşımlar getirmektedir. Bu farklılık uygulamaya aşağıdaki gibi yansımaktadır.

- KOBİ teşvik ve desteklerinden bazı KOBİ'ler yararlanırken bazıları kapsam dışı kalmaktadır.

²⁴ Yavuz Bayülken, Cahit Kütükoğlu, 2012: “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)”, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Oda Raporu, Yayın No: MMO/583, ISBN: 978-605-01-0350-2, Ankara, 2012, sf.

- Kredi veren kuruluşlar farklı işlem ve uygulama yapmakta, dolayısıyla bazı işletmeler KOBİ kredisi alırken, diğerleri bundan yararlanamamaktadır.
- Bazı KOBİ tanımlarında, yalnızca “imalat sanayi” işletmeleri kapsama alınmakta, diğer sektörlerdeki kuruluşlar devlet teşviklerinden yararlanamama durumu ile karşı karşıya gelmektedir.

Türkiye’de farklı kuruluşların KOBİ tanımları ile AB’nin tanımı aşağıda verilmiştir.

➤ **KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Tanımı:**

1990 yılında yürürlüğe giren 3624 sayılı KOSGEB kuruluş yasasına göre;

- 1–50 işçi çalıştıran imalat sanayi işletmeleri “küçük ölçekli”,
- 51–250 işçi çalıştıran imalat sanayi işletmeleri “orta ölçekli”

addedilmiştir. Ancak, 5891 sayılı değişiklik yasasında, işletme tanımı için 3143 sayılı “Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun Ek–1 maddesine” atıf yapılmıştır.

➤ **Halk Bankası Tanımı:**

Ayrıntılı bir alt sınıflandırmaya girmeden ve sektör ayrımı yapmaksızın 1-250 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir.

➤ **Eximbank (Türkiye İhracat Kredi Bankası) Tanımı:**

Kısa vadeli (TL) krediler kapsamında KOBİ ihracat kredisi için 1–200 işçi çalıştıran, sabit sermaye yatırımları 2 milyon USD’yi geçmeyen imalat sanayi işletmeleri.

➤ **Sanayi Bakanlığı Tanımı:**

İmalat sanayinde faaliyette bulunan,

- 1–9 işçi çalıştıran, yıllık satış geliri 1 milyon TL altında olan işletmeler “çok küçük ölçekli”,
- 10–49 işçi çalıştıran, yıllık satış geliri 5 milyon TL altında olan işletmeler “küçük ölçekli”,

- 50–250 işçi çalıştıran, yıllık satış geliri 25 milyon TL altında olan işletmeler “orta ölçekli”

olarak tanımlanmıştır. Bağımsızlık kriteri; başka işletmelere ait sermaye oranının % 25’in altında olmasıdır.

➤ **Hazine Müsteşarlığı Tanımı:**

İmalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç net sabit yatırım tutarı 950.000 TL’yi aşmayan;

- 1–9 işçi çalıştıran işletmeler “çok küçük ölçekli”,
- 10–49 işçi çalıştıran işletmeler “küçük ölçekli”,
- 50–250 işçi çalıştıran işletmeler “orta ölçekli”

olarak tanımlanmıştır. Bağımsızlık kriteri; başka işletmelere ait sermaye oranının % 25’in altında olmasıdır.

➤ **(DTM) Dış Ticaret Müsteşarlığı Tanımı:**

İmalat sanayinde faaliyette bulunan ve 1–200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço değeri itibarıyla 2 milyon USD karşılığı TL’yi aşmayan işletmeler. Görüldüğü gibi burada ayrıntılı bir sınıflandırmaya gidilmemiştir.

➤ **TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) ve DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) Tanımı:**

- 1–9 işçi çalıştıran işletmeler “çok küçük ölçekli”,
- 10–49 işçi çalıştıran işletmeler “küçük ölçekli”,
- 50–200 işçi çalıştıran işletmeler “orta ölçekli”.

➤ **(TOSYÖV) Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı Tanımı:**

- 1–5 işçi çalıştıran işletmeler “çok küçük ölçekli”,
- 6–100 işçi çalıştıran işletmeler “küçük ölçekli”,
- 101–200 işçi çalıştıran işletmeler “orta ölçekli”

➤ **2005/9617 Sayılı Yönetmeliğe Göre KOBİ Tanımı:**

Yönetmelik, KOBİ'leri 3 gruba ayırarak, “mikro”, “küçük” ve “orta” büyüklükte işletmeler olarak adlandırmaktadır. Tanımda, iki ana kriterden yararlanılmıştır: İstihdam ve mali büyüklük. Daha önceleri bazı tanımlarda kullanılan “sabit yatırım miktarı” yerine, Yönetmelikte “işletmenin yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu” büyüklüğün belirlenmesi kriteri kabul edilmektedir. KOBİ'lerin sınıflandırıldığı 5. maddede yapılan tanımlara göre:

- **Mikro İşletme:** Çalışan sayısı 10'dan az (1-9 arası) ve yıllık net satış hasılatı (ya da mali bilançosu) bir milyon YTL'yi aşmayan çok küçük işletmelerdir.
- **Küçük İşletme:** Çalışan sayısı 50 kişiden az ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosu 5 milyon YTL'yi aşmayan işletmelerdir.
- **Orta Büyüklükteki İşletme:** 250'den az çalışanı olan ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan işletmelerdir (Özdemir ve diğ., 2006:38).

➤ **2012/3834 Sayılı Yönetmeliğe²⁵ Göre KOBİ Tanımı:**

KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

- **Mikro işletme:** On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri bir milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.
- **Küçük işletme:** Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri sekiz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.
- **Orta büyüklükteki işletme:** İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Türkiye 2005 yılında revize edilen AB KOBİ tanımlarına istinaden 19.10.2005 tarih ve 2005/9617 karar sayısı ile “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri

²⁵RG., 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır.

ve Sınıflandırılması” hakkında yönetmelik çıkartmış ve KOBİ tanımlarını AB KOBİ tanımları ile uyumlaştırmıştır. Bu kararın bazı maddeleri 10.09.2012 tarih ve 2012/3834 karar sayılı yönetmelik ile revize edilerek yeniden düzenlenmiştir. 2005 yılında çıkarılan yönetmeliğin 2. maddesinde yer alan “Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu yönetmelik hükümleri esas alınır. Ancak; KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilirler.” hükmü ile kuruluşlara kendi KOBİ tanımlarını yapabilme hakkını tanımıştır.

2.5.2. AB’nde ve Türkiye’de KOBİ’lerin Önemi

2.5.2.1. AB’nde KOBİ’lerin Önemi

Bireysel girişimciliğin bir ürünü olan KOBİ’ler ekonomik büyüme açısından önemli bir yere sahiptir. KOBİ’lerin az bir sermaye ile kurulabilmeleri ve genel giderlerinin düşük olması, işletme kuruluşunu destekleyici bir unsur olmakta ve ekonomik yapılanmada sayısal bakımdan önemli bir ağırlığa sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır (Küçüktekin, 2006:17).

AB Komisyonunda KOBİ’lerden sorumlu Genel Müdürlük, KOBİ’lerle ilgili bir raporda, “asıl amaçlarının, mevcut işletmelerin geliştirilmesi ile birlikte yeni işletmelerin kurulmasını desteklemek ve kolaylaştırmak olduğunu” ifade ederek, “AB’de her yıl iki milyon işletmenin piyasaya girdiği düşünülecek olursa, bu işletmelerin yeni istihdam oluşturmadaki rollerinin küçümsenemeyeceği” belirtilmiştir. Bu sebeple, “sadece yeni işletmelerin kurulmasını desteklemekle kalmayıp, bunları kurulduktan sonra da büyüme ve yaşatmaya çalıştıklarını” açıklamışlardır (Sayın, 1997:2).²⁶

KOBİ’ler Avrupa ekonomisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. 20milyonun üzerindeki işletme sayısı ile AB’deki işletmelerin % 99,78’ini oluşturan KOBİ’lerin,

²⁶ Kenan Ören, 2003, “Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Sağladığı Devlet Teşvikleri ve Kullanım Alanlarının Karşılaştırılması Nevşehir İli’nde Bir Uygulama”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2003, sf. 107’den alıntı yapılmıştır.

toplam istihdamın da üçte ikisini sağlaması, ekonominin gerçek devleri olarak nitelendirilmelerine yol açmaktadır (Varlı, 2010:9).

Yapıları itibarıyla sahip oldukları avantajlar, gelişmiş ya da gelişmekte olan tüm dünya ülkelerinde KOBİ'lerin öneminin kabul edilmesine yol açmış, bunun neticesinde bu firmaların geliştirilmesine ve dış pazarlara açılabilmesine yönelik olarak, hükümetler tarafından çeşitli politikalar oluşturulmuştur. KOBİ'lerin sahip olduğu avantajlarının başında, daha az yatırım maliyeti ile daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlaması ve daha çok istihdam imkanı yaratması gelmektedir. Bu firmaların talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum sağlaması, bölgeler arasındaki gelir dağılımını azaltma yönünde katkıda bulunmaktadır. Bireysel tasarrufların harekete geçirilmesinde önemli bir katkısı olan KOBİ'ler, büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olma niteliğine de sahiptirler. Bu avantajlarının sonucunda KOBİ'ler, ekonomik sistemin motoru olmanın yanı sıra politik ve sosyal sistemde de bir denge ve istikrar unsuru olmaktadır (Varlı, 2010:9).

2009 Avrupa Yatırım Bankası ve EUROSTAT verilerine göre AB bünyesinde faaliyet gösteren yaklaşık 25 milyon KOBİ, 105 milyon kişiye istihdam sağlamakta ve Avrupa Gayri Safi Milli Hasılasının 2/3'ünü yaratmaktadır (Arı, 2013:10). Bu işletmelerin ölçeklerine göre dağılımına bakıldığında, AB ekonomisinin mikro işletme ağırlıklı bir yapıya sahip olduğunu görülmektedir. Sayıları itibarı ile mikro ölçekli işletmeler, AB'nin toplam işletme sayısı içinde yaklaşık % 92 gibi oldukça önemli bir paya sahiptir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin toplam işletme sayısı içindeki payları ise yaklaşık olarak %7 civarındadır (Varlı, 2010:10).

Kuruluş, işletme ve üretim maliyetlerinin düşüklüğü, AB genelinde girişimcilerin küçük işletmeler kurarak faaliyetlerini yürütmelerine neden olmaktadır. Bunun sonucunda, özellikle emek yoğun sektörlerde olmak üzere, küçük işletmeler büyük işletmelere kıyasla daha önemli bir rol üstlenmektedirler (Varlı, 2010:11).

KOBİ'ler tek başlarına küçük birer ekonomik birimdir ve tek tek ele alındıklarında ekonomiye olan katkıları yok denecek kadar az görülmektedir. Ancak; topluca ele alındıklarında, sahip oldukları sayısal büyüklük, onların ekonomi ve toplum için ne kadar önemli olduklarını gözler önüne sermektedir (Ulusoy ve Akarsu, 2012:107).

Dünyadaki ülke ekonomilerine bakıldığında, işletmelerin neredeyse tamamının % 95-99'unun KOBİ'lerden oluştuğu, GSMH'nın % 30-70'inin, istihdamın % 40-80'inin, yatırımların % 30-60'ının, ihracatın ise % 10-40'ının KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildiği açık bir şekilde görülmektedir. Bu özellikleriyle KOBİ'ler ekonomik ve toplumsal düzenin belkemiğini oluşturmaktadır (Özdemir ve ark., 2007:174).

Tablo 2.6: AB'nde işletmelerin sektörel dağılımı(% olarak)²⁷

Sektör / İşletme	Mikro	KOBİ	Büyük	Toplam
İmalat Sektörü	80,56	18,57	0,87	100
İnşaat Sektörü	90,05	9,64	0,31	100
Hizmet Sektörü	92,88	7,05	0,07	100
Toplam	92,10	7,69	0,21	100

Tablo 2.6'da da görüldüğü gibi AB ülkelerinde yer alan işletmelerin %92,10'unun mikro ölçekli işletme, %7,69'unun ise küçük ve orta ölçekli işletme olduğu ve işletmelerin mikro ölçekli işletme ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır.

Toplam işletmelerin %92,1'ini oluşturan mikro işletmeler istihdamda da yaklaşık %29,8'lik bir oran ile en büyük paya sahiptir. İstihdamdaki pay açısından mikro işletmeleri %20,4'lük pay ile küçük ölçekli işletmeler, %16,8'lik bir pay ile de orta ölçekli işletmeler izlemektedir. 250 ve üzerinde personel istihdam eden büyük işletmeler ise istihdamda % 33,1'lik bir paya sahiptir. AB'de işletme başına ortalama çalışan sayısı mikro işletmelerde 2 kişi iken, küçük işletmelerde 19, orta ölçekli işletmelerde 100 kişidir. KOBİ genelinde, işletme başına düşen çalışan sayısı ortalama olarak 4'dür (Varlı, 2010:12).

Avrupa Birliği'nde gelecekteki refah ve rekabet gücünün temel belirleyicilerinden biri, KOBİ'lerin büyüme ve yenilikçilik kapasitelerinin geliştirilmesidir. KOBİ'lerin işletmeler içindeki payından da anlaşılacağı üzere gelişmiş ülkeler dâhil ekonomik

²⁷ Yavuz Bayülken, Cahit Küttükoğlu, "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)", TMMOB Makine Mühendisleri Odası Oda Raporu, ISBN: 978-605-01-0350-2, Yayın No: MMO/583, Ankara 2012, sf. 10 Tablo 2/3 den yararlanarak hazırlanmıştır.

faaliyette bulunan işletmelerin çok büyük bir çoğunluğunu (AB Ortalaması %99,8) KOBİ'ler oluşturmaktadır.²⁸

Tablo 2.7: AB’nde işletmelerdeki istihdam göstergeleri (2007).²⁹

İşletme Türü	İşletme Sayısı	İstihdam (Bin Kişi)	Ortalama Çalışan Sayısı	İşgücü Maliyeti (Milyar Avro)	İşgücü Başına Maliyet (Bin Avro)
Mikro Ölçekli	19.198.539	38.905	2	562	25
Küçük Ölçekli	1.378.401	26.605	19	751	29
Orta Ölçekli	219.252	21.950	100	680	31
KOBİ Toplamı	20.796.192	87.460	4	1992	28
Büyük Ölçekli	43.034	43.257	1003	1612	38
Toplam	20.839.226	130.717	6	3604	32

KOBİ’lerin ekonomiye doğrudan etkileri ciroları ya da katma değerleri ile olmaktadır. Ancak, her iki gösterge açısından da bakıldığında AB’de KOBİ’lerin ekonomi içindeki nispi ağırlıklarına rağmen, ekonomik refaha katkılarının düşük bir düzeyde kaldığı görülmektedir (Varlı, 2010:13). Bununla birlikte KOBİ’ler AB’deki toplam istihdamın %67’sini, toplam katma değer ise %58’ini gerçekleştirmektedir. Bu verilerden, ekonomik faaliyetlerin büyük oranda KOBİ’ler üzerinden gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır (BSTB, 2013:4).

KOBİ’lerin işletme sayıları, istihdama ve ekonomik refaha katkıları, faaliyet gösterdikleri sektörler göre önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Avrupa Birliği’nde sektörler, Avrupa Topluluğu Ekonomik Faaliyetleri Sınıflaması’na(NACE)³⁰ göre sınıflandırılmaktadır (Varlı, 2010:14).

²⁸Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, a.g.e., sf. 3.

²⁹Bahar Varlı, “Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Yeniliğin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Önemi”, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler (Ekonomi-Maliye) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, sf. 12’deki Tablo 5’ten ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından 2013’te yayınlanan “Avrupa Birliği KOBİ Politikaları Çerçevesinde KOBİ Uygulaması” adlı eserin 4. sayfasında yer alan Tablo 1’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

³⁰ 1970 yılında ekonomik faaliyetleri kapsayan bir sınıflandırma olarak NACE (Nomenclature générale des activités économiques dans les Communautés Européennes - Avrupa Toplulukları içindeki Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sınıflaması) geliştirildi. 1990 yılında 3037/90 sayılı Konsey Tüzüğü ile yapılmış ve NACE Rev. 1 oluşturulmuştur. Ancak, teknolojiye ve ekonomideki gelişmelere bağlı olarak yeni faaliyetlerin ve ürünlerin gelişmesi, NACE Rev. 1’in zaman içinde yetersiz kalmasına yol açmıştır. 2002 yılında yapılan küçük çaplı bir revizyonun ardından NACE ile ilgili en kapsamlı ve en güncel revizyon Aralık 2006’da kabul edilen NACE Rev. 2 Tüzüğü ile getirilmiştir. 1 Ocak 2008’den itibaren kullanılmaya başlanan NACE Rev 2 düzenlemesi ile yeni ekonomik faaliyetler sınıflamaya dahil edilmiş, daha önceki sınıflamada kesim sayısı 17, bölüm sayısı 62 iken, NACE Rev. 2’de bu sayılar sırasıyla 21 ve 88’e yükseltilmiştir. (Kaynak: NACE Rev. 2 “Statistical classification of economic activities in the European

Tablo 2.8: AB’de sanayi sektörleri itibarıyla işletmelerin sayısı ve ortalama firma büyüklüğü.³¹

NACE Dağılımına Göre Sanayi Sektörleri	İşletme Sayıları			İşletme Başına Çalışan Sayısı
	KOBİ’ler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam	
Madencilik ve Taşocakçılığı	22.000	300	22.300	37
İmalat Sanayi	2.357.000	19.000	2.376.000	15
Elektrik, Gaz ve Su Üretim ve Dağıtım	29.000	1.100	30.100	56
İnşaat	2.914.000	2.500	2.916.500	5
Toptan ve Perakende Ticareti	6.491.000	6.600	6.497.600	5
Otel ve Lokantalar	1.729.000	1.300	1.730.300	5
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	1.243.000	3.500	1.246.500	10
Gayri Menkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	5.625.000	8.500	5.633.500	5
Toplam	20.410.000	42.800	20.452.800	6

Yukarıdaki tablo incelendiğinde KOBİ’lerin ağırlıklı olarak, Toptan ve Perakende Ticareti, Gayri Menkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri, İnşaat ve İmalat Sanayi sektörlerinde yer aldıkları (yaklaşık %85) görülmektedir. Buna karşın işletme başına çalışan olarak ise bu sektörlerde yer alan işletmelerde ağırlığının diğer sektör işletmelerine göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Elektrik, Gaz ve Su Üretim ve Dağıtım sektörünün toplam işletme sayısı içerisinde %0,15’lik bir paya sahip olmasına karşın ortalama 56 çalışan sayısı ile işletme başına çalışan sayısı bakımından ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Community”, EUROSTAT Methodologies and Working Papers, European Communities, 2008, ISBN 978-92-79-04741-1, ISSN 1977-0375, Cat. No. KS-RA-07-015-EN-N

³¹Bahar Varlı, a.g.e., sf.15’deki tablodan yararlanılarak yapılmıştır.

2.5.2.2. Türkiye’de KOBİ’lerin Önemi

1992 yılından sonra Avrupa’daki değişimler ve entegrasyon KOBİ niteliğindeki işletmeleri de büyük çapta etkilemiştir. Bu işletmelerin gerek sabit sermaye yatırımlarında gerekse üretim miktarlarındaki büyümede bir yavaşlama trendi gözlenmektedir. Avrupa Birliği’nin yeni ülkelerin katılımı ile artan sorunları, özellikle küçük ve orta boy işletmelerde çalışanları büyük çapta etkileyerek bir dizi işsizlik, gelir ve sosyal güvenlik problemini beraberinde getirmektedir. İşsizlik sorununda birinci dereceden bunalıma giren genç nüfus olmaktadır. Nitelikli genç nüfusta da işsizlik artmaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de KOBİ’lerin katkıları beş maddede toplanabilir.

- İstihdam yaratılması,
- Esneklikleri sayesinde yeniliklere hızlı uyum,
- Girişimciliği teşvik,
- Butik üretim sayesinde ürün farklılaşması,
- Büyük işletmelere ara mal temini.

Tablo 2.9: Yıl bazında işletme sayıları ve istihdam miktarları değişimi.³²

İşletme Türü	2002		2009		2010		2011	
	İşletme Sayısı	İstihdam Miktarı	İşletme Sayısı	İstihdam Miktarı	İşletme Sayısı	İstihdam Miktarı	İşletme Sayısı	İstihdam Miktarı
	KOBİ	1.856.340	5.352.627	2.480.478	7.407.101	2.318.692	7.776.517	2.587.319
Büyük Ölçekli	1.851	1.144.413	2.822	2.119.618	3.287	2.420.814	3.763	2.764.640
TOPLAM	1.858.191	6.797.040	2.483.300	9.526.769	2.321.979	10.197.331	2.591.082	11.519.036

Kaynak: TÜİK 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı İstatistikleri ve TÜİK Haber Bültenlerindeki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

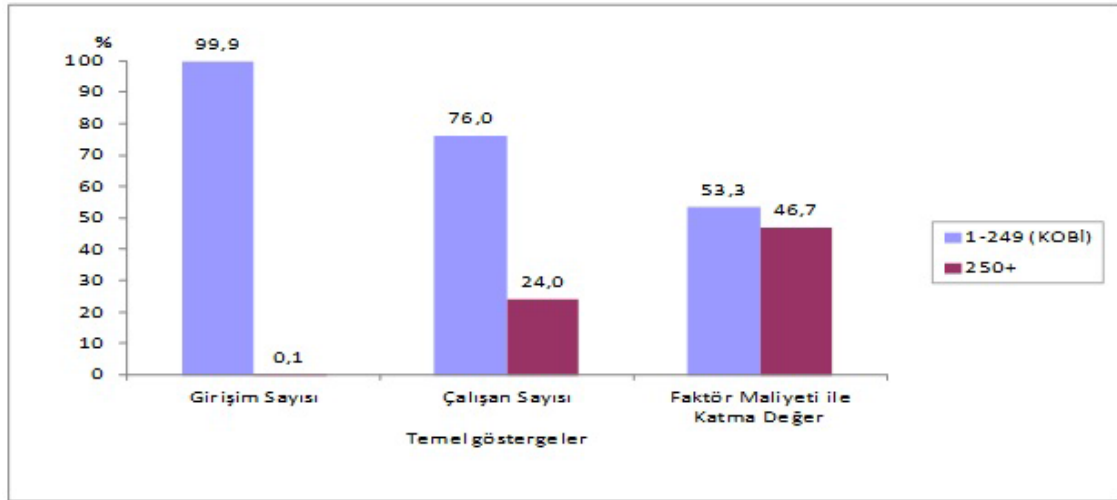
Tüketici eğilimlerinin değişmesi KOBİ’lerin ekonomideki önemini arttırmıştır. Zira bu işletmeler değişimlere esnek ve küçük yapıları nedeniyle büyük işletmelere nazaran yeni şartlara daha fazla uyum sağlama şansına sahiptirler. KOBİ’ler ekonomideki daralma ve

³²Tabloda yer alan ve TÜİK 2011 ve 2013 Haber Bültenlerinden alınan 2009, 2010 ve 2011 verilerinde Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması kapsamında 0-9 çalışanı olan girişimler yer almadığından, Türkiye geneline ilişkin sonuçlar 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimler için, KOBİ’lere ilişkin sonuçlar ise 10-249 çalışanı olan girişimler için hesaplanmıştır.

konjonktürel değişimlere daha kolay uyum göstermektedir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:15).

Tablo 2.9’da yıl bazında işletme sayıları incelendiğinde toplam işletme sayılarında 2002 – 2012 yılları arasında yaklaşık %39,4’lük bir artış yaşanmıştır. İşletmelerin yarattığı istihdama bakıldığında ise bu artışın yaklaşık %70 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Veriler detaylı incelendiğinde KOBİ düzeyinde de işletme sayıları bazında artışın %39,4 oranında olurken yaratılan istihdam bakımından bu artışın %63 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. 2002 yılında işletmelerin %99,9’unun KOBİ düzeyinde işletme olduğu, 2011 verileri incelendiğinde de bu oranın %99,86 olduğu görülmektedir. KOBİ düzeyindeki işletmelerin içerisinde mikro ölçekli işletmeler 2002’de %96,4 oranında, 2011 yılında ise %97,5 oranında yer kaplamaktadırlar.

2011 verilerine göre işletme bazına düşen ortalama işçi sayılarına bakıldığında KOBİ’lerde 3, büyük ölçekli işletmelerde 734, toplamda ise 4 olarak görülmektedir. KOBİ’lerin toplam işletme sayılarının %99,86’sını kaplamalarına karşın yarattıkları istihdam bakımından ise %76 düzeyinde kaldıkları görülmektedir. Mikro ölçekli işletmelerde ise bu oranın %47 düzeyinde gerçekleştiği gözlenmektedir. %0,14’lük bir orana sahip olan büyük ölçekli işletmeler ise az sayıda kalmalarına rağmen %24’lük bir istihdam yaratmaktadırlar.

Şekil 2.3: Büyüklük gruplarına göre işletme sayısı, istihdam ve FMKD Dağılımı (2011)³³

³³TÜİK 2013, Haber Bülteni, Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri.

KOBİ'ler toplam girişim sayısının %99,9'unu, istihdamın %76'sını, maaş ve ücretlerin %53'ünü, cironun %63'ünü, faktör maliyetiyle katma değer (FMKD) %53,3'ünü ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın %53,7'sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2013).

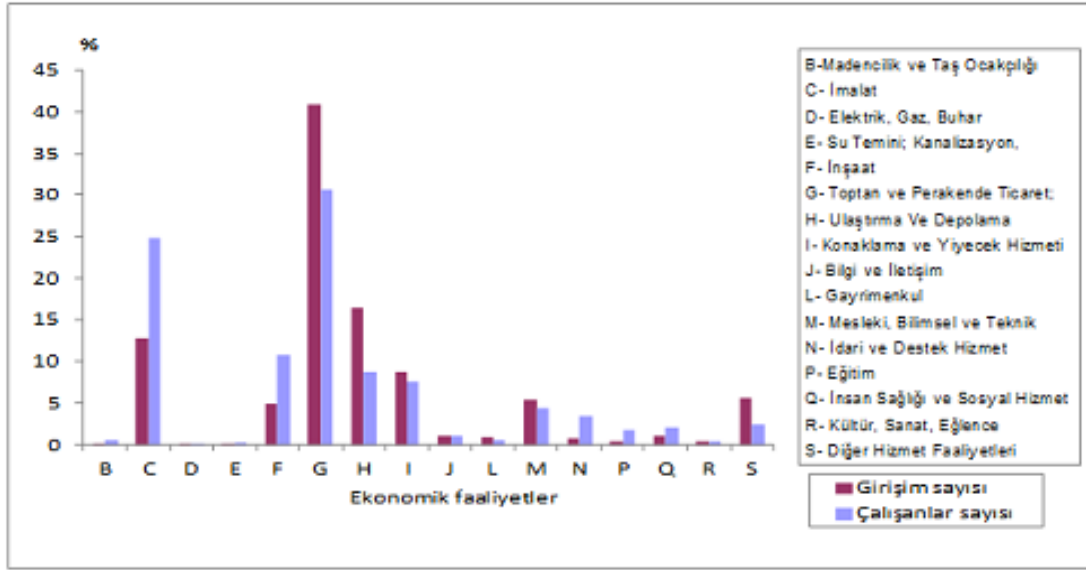
KOBİ'lerde ekonomik faaliyetlerin istatistiki sınıflamasına (NACE Rev.2) göre; işletmelerin %40,8'i Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı, %16,4'ü Ulaştırma ve Depolama, %12,8'i İmalat Sanayi'nde faaliyet göstermektedir (TÜİK, 2013).

Tablo incelendiğinde KOBİ'ler içerisinde ilk sırada yer alan "Toptan ve perakende ticaret, Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerinin onarımı" işletmelerinin istihdam yaratma bakımından daha düşük bir orana sahip olduğu, buna karşın imalat sanayi işletmelerinin daha az sayıda olmasına karşın daha yüksek oranda istihdam yarattıkları gözlenmektedir. KOBİ'lerde işletme başına düşen çalışan sayısı verileri incelendiğinde KOBİ'lerin toplamda mikro ölçekli işletme konumunda oldukları görülmektedir. KOBİ'lerin sınıf bazında incelenmesinde ise az sayıda işletmeye sahip olmasına rağmen "Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım" sınıfında yer alan işletmelerin işletme başına düşen 33 çalışan sayısı ile ilk sırada, "Madencilik ve Taş ocakçılığı" sınıfındaki işletmelerin 18 çalışan sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu sınıflarda yer alan işletmeler küçük ölçekli işletme konumunda görünmektedirler.

2.5.3. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

2.5.3.1. KOBİ'lerin Güçlü Yönleri

Büyük işletmelerle karşılaştırıldığında KOBİ'lerin bazı yönleriyle büyük işletmelerden üstün yanlarının olduğu gözlenir. KOBİ'lerin güçlü yanları hem sayıca, hem de ekonominin bütünü içindeki yerleri itibariyle, işgal ettikleri yeri hak ettiklerini göstermektedir (Özdemir ve diğ., 2006:43). KOBİ'lerin güçlü yanları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Şekil 2.4: Ekonomik Faaliyetlere Göre İşletme Sayısı ve İstihdamın Dağılımı (2011)³⁴

- **Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır:** Sektörlere göre farklılıklar göstermekle birlikte, KOBİ'ler gerek kişi başına gerekse tesis başına daha az yatırımla kurulabilmektedir. Daha önceki bölümde belirtildiği gibi; konfeksiyon, tekstil ve deri eşya üretimi; gıda ürünleri, mobilya sanayi ve madeni eşya sanayi KOBİ işletmelerinin en fazla yoğunlaştığı alt sektörlerdir. Bu sektörlerde genellikle “ölçek ve teknoloji” esnek ve ürün çeşitliliğine uygun bir niteliktedir. Kullanılan makinelerde ürün yelpazesini genişletebilmek ve pazarın talep oluşumuna göre ürün kompozisyonu değiştirebilmek mümkündür. Özellikle bu tip sektörlerde kalifiye işçi iş yerinde hızlı biçimde eğitilebilmektedir. Dolayısıyla KOBİ'ler büyük işletmelerden çok daha kısa sürede, ürün yelpazesini talebe uygun olarak çeşitlendirebilmek olanağına sahip olmaktadır.
- **Daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkanı yaratmaktadır:** Mikro ölçekteki KOBİ'ler 1–9 işçi çalıştırılan bir işletme yapısına sahiptirler. Bu işçilerin % 60–70'i herhangi bir tecrübeye sahip olmayan düz işçilerdir. 9–49 işçi çalıştıran KOBİ'lerde bu oran daha da artmaktadır. Yapılan araştırmalar, kişi başına 35.000–45.000 USD bir yatırımla işyerine gerekli makine ve teçhizatı

³⁴ TÜİK 2013, a.g.e.

almanın mümkün olduğunu göstermektedir. Ancak makine imalat sanayi, ana metal sanayi, kimya sanayi gibi alt sektörlerde daha büyük sabit yatırım maliyetleri ile istihdam yaratmak mümkün olabilmektedir. Nihai olarak büyük şirketlere göre KOBİ'ler esnek bir yapıda olduklarından yatırımlarını da hızlı bir biçimde gerçekleştirme şansına sahiptirler.

Tablo 2.10: KOBİ'lerin (NACE. Rev.2) kısım düzeyinde ekonomik faaliyetlerin istatistikî sınıflaması.

Faaliyet Alanları	İşletme Sayısı	Yüzde	Çalışan Sayısı	Yüzde	Ortalama Çalışan Sayısı
B- Madencilik ve Taş ocakçılığı	3.125	0,12	57.344	0,66	18
C- İmalat Sanayi	331.821	12,82	2.174.858	24,84	7
D- Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	477	0,02	15.579	0,19	33
E- Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	3.252	0,13	27.339	0,31	8
F- İnşaat	126.529	4,89	949.279	10,84	8
G- Toptan ve perakende ticaret; Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	1.055.823	40,81	2.678.873	30,60	3
H- Ulaştırma ve depolama	424.144	16,39	765.779	8,75	2
I- Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	228.029	8,82	670.494	7,66	3
J- Bilgi ve iletişim	28.866	1,11	97.463	1,11	3
L- Gayrimenkul faaliyetleri	22.967	0,89	47.395	0,54	2
M- Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	139.951	5,41	385.758	4,40	3
N- İdari ve destek hizmet faaliyetleri	21.937	0,85	307.003	3,51	14
P- Eğitim	10.214	0,39	148.686	1,70	15
Q- İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	30.274	1,17	180.166	2,06	6
R- Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	13.540	0,52	32.624	0,37	2
S- Diğer hizmet faaliyetleri	146.370	5,66	215.756	2,46	1
TOPLAM	2.587.319	100	8.754.396	100	3

Kaynak: TÜİK 2013 Haber bülteninde yer alan verilerin derlenmesi ile oluşturulmuştur.

- **Emek yoğun teknolojilerle çalışarak ve genelde düşük vasıflı eleman istihdam ederek işsizliğin aşağı çekilmesine katkıda bulunmaktadır:** Küçük işletmelerin, istihdam sorunları karşısındaki direnç düzeyleri oldukça yüksektir. Emek yoğun teknolojiler ağırlıktadır. Büyük firmalara göre % 50 daha az yatırım yaparak ve daha düşük nitelikte işçi çalıştırarak işsizliği bir ölçüde aşağı çekmektedirler. Ülkemizde kalifiye işçi sayısı özellikle bazı yörelerde oldukça düşük orandadır. Bu nedenle KOBİ'ler bu niteliksiz işçiyi çalıştırmada öncülük yapmaktadırlar. Ancak bunun düşük ücret ve iş güvenliğine ilişkin sorunları arttırdığı da bir gerçektir.
- **Esnek yapıları itibarıyla ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmektedir:** Özellikle ülkemizde ekonomik dalgalanma, bunalım ve krizler çok sık yaşanmaktadır. Bu dönemlerde alınan kararlar, kırılğan olan yapıyı daha da sorunlu bir duruma getirmektedir. 1990 yılından bu yana geçen 22 yıllık dönemde Türkiye ekonomisi beş büyük kriz ve altı önemli bunalım yaşamıştır. Bu dönemlere yönelik araştırmalar KOBİ niteliğindeki firmaların daha az etkilendiğini, küçülme ve üretim alanı değiştirme de daha hızlı davranabildiğini göstermektedir. Özellikle büyük kredi ve finansman kaynağına ihtiyaç göstermeden kabuk değiştirebildikleri gözlenmektedir.
- **Talep değişiklikleri ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmektedir:** KOBİ'lerin her düzeyde tüketiciye yakın olarak çalışmaları, onların tercihlerini sorunlarını hemen değerlendirerek, üretim mekanizmalarında gerekli değişikliklere hızla gitmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle, ortamda değişimlere karşı gösterdikleri reaksiyon ve esnekliğin yüksek olması, KOBİ'leri yeniliklere daha yatkın kılmaktadır.
- **Teknolojik yenilikleri almaya esnek yapıları nedeniyle daha yatkındır:** Yapılan araştırmalar tesislerdeki makine ve donanımın değişme süresinin KOBİ'lerde daha kısa zamanda yapıldığını, özellikle NC ve CNC tezgahları yenilemede hızlı davrandıklarını ortaya koymaktadır. Hem konvansiyonel hem CNC tezgahlarla çalışan pek çok işletme, küçük ölçekli şirketler içinde daha fazla orana sahiptir. Danışmanlık hizmetleri aldıklarında ve doğru teknik seçimler yaptıklarında, bu yenilenmeler KOBİ'lerin yeniden yapılanmasını da sağlamaktadır. Bu durum onların güçlü yanlarının en başında gelmektedir.

- **Bölgeler arası dengeli kalkınmada önemli bir rol oynarlar:** KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri yörede, bölgenin gereksinmelerini, tüketici eğilimlerini, harcama kalıplarını, gelenek ve davranışlarını dikkate alarak teknoloji seçimi yapmaları ve istihdamı yöresel sağlamaları bölge kalkınmasına destek olmalarını da getirmektedir. Özellikle bölgenin girişimcileri o yöreye yatırım yaptıklarında, orta vadeli bir strateji yürürlüğe konmakta ve yatırımı kısa sürede üretime geçirmek mümkün olmaktadır. Keza bölgenin insanı ile sürekli iletişim kurmak ve ihtiyaçlarını saptamak da üretimin kompozisyonunu değiştirebilme duyarlılığı sağlamaktadır. Çevrenin korunması da burada önemli kriterlerden biri olmaktadır.
- **Gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltır:** Ülkemizde özellikle bölgeler arası kalkınma ve refah düzeyinde önemli dengesizlikler vardır. Sanayi yatırımlarının dağılımında da bu durum büyük ölçüde ortaya çıkmaktadır. Büyük işletmeler Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgeleri ile İç Anadolu'nun doğu kesimlerinde yatırım yapmaktan kaçınmakta, büyük destek ve teşvikler istemektedir. Bu durum mevcut olan dengesizliği ve gelir dağılımı uçurumunu keskinleştirmekte ve derinleştirmektedir. Emek yoğun teknolojilerin seçilerek büyük istihdam yaratacak yatırımların yapılmaması, politik ve toplumsal sorunların artmasına ve çatışmalara sebep olmaktadır. Keza alt yapının hazır olmaması ve yan sanayinin daha gelişmiş yörelerde bulunması, büyük yatırımlar için bu bölgelerin seçimini önleyen faktörlerdir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, özellikle organize sanayi bölgeleri veya küçük sanayi siteleri içinde yer alırlarsa, bu gelişmemiş bölgeler için önemli bir kalkınma ve istihdam kaynağı olabilmektedir. Gelir dağılımının dengesizliğini azaltmada bir ölçüde katkıları da olabilmektedir. Ancak temelde, makro düzeydeki sanayi politikaları yönlendirmezse bu katkı büyük ölçüde yararlı olmamakta, geçici bir etki yaratmaktadır.
- **Bireysel tasarrufları teşvik eder:** KOBİ'lerin bölgedeki bireysel tasarrufları, özellikle sanayi alanındaki yatırımlara aktardığı, böylece önemli bir ekonomik yarar sağladığı belirtilmektedir. Bu yargı bir ölçüde doğru olmakla birlikte, önemli bir yaygınlık kazanmadığı da açıktır. Türkiye'de bir bölgede bulunan girişimci her zaman o bölgeye yatırım yapmamakta, bölgesel teşvik ve desteklere karşın daha gelişmiş yöre ve şehirlere kaymaktadır. Bu durum özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki girişimciler için çoğunlukla geçerli

olmaktadır. Üstelik proje hazırlanmadan ve danışmanlık hizmeti almadan yapılan bu yatırımla, küçük girişimci için olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ancak bazı yörelerde de girişimci yerel yapı ve karakterleri değerlendirerek, tasarruflarını küçük ve orta büyüklükte bir işletmenin kurulmasına yöneltmektedir. Özellikle gıda ve içki sanayi ağaç ve orman ürünleri sanayi, konfeksiyon ve tekstil sanayi ile hayvancılık ürünlerinin işlenmesine yönelik sanayi bu bağlamda yatırım yapılan sektörlerdir.

- **Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır:** Çeşitli faaliyetleri, farklı üretim tekniklerini kullanma sıklıkları ile küçük ve orta boy işletmeler, büyük boy işletmelere rakip olmakta ve birbirlerinin tamamlayıcısı olmaktadır. Uyum kabiliyetlerinin olması, genel ekonomik yapı içinde şüphesiz olumlu bir özelliktir. Bu özellik, kendilerine sıkıca bağlanmış küçük işletmelere sipariş veren, onlara belirli standart ve kuralları getiren, bir ölçüde pazar sorunlarını çözen büyük işletmeler için de bir garanti yaratmaktadır. Ancak yan sanayi ile ana sanayi arasındaki iş bölümü ve işbirliği yeterli düzeyde değilse, küçük ve orta işletmeler kriz dönemlerinde büyük firmalara oranla çok daha olumsuz etkilenmektedirler. Özellikle fiyatların büyük ölçüde ana firma tarafından empoze edilmesi, kar marjlarını düşürmekte ve firma büyük bir mali bunalımın içine girmektedir. Firmanın bu bağımlılıktan kurtulup yeni pazar ilişkileri içine girmesi de zorlaşmaktadır.
- **Ekonominin ve toplumsal yapının denge ve istikrar unsurudur:** Bu yargı en fazla tartışılacak olanlardan biridir. Yukarıda belirtilen tüm faktörler, KOBİ'leri ekonominin vazgeçilmez öğeleri haline getirmekte ve bir denge unsuru olarak ortaya koymaktadır. Ancak bu firmalar aynı zamanda yetersiz kaynakların israfına ve disipline edilemez yapılarıyla da üretimde dengesizliğe neden olmaktadır. Ekonominin planlama ve yönlendirme güdülerinden soyutlanması ve kamu yararının ön koşul olarak ele alınmaması halinde, sanayinin gelişmesi de bu karmaşayı arttıracak biçimde bu yörüngeye oturacaktır. Daha fazla üretim gereksiz tüketimi de hızlandıracak, özellikle tüketim malları sanayilerine yapılan yatırımları körükleyecektir. KOBİ'ler bir anlamda ekonominin vazgeçilmez yapılanmaları ise bir anlamda da denetim altına alınamayan tüketimin de sorumlularıdır.

- **İşyeri / İşletme Bürokrasisinin Yokluğu:** Büyük işletmelerde büyük zaman kaybına neden olup, üretim sürecinde aksama ve gecikmelere sebep olan dikey örgütlenme, KOBİ'lerde yoktur. Daha basit bir karar alma mekanizması içinde, daha hızlı hareket edilmekte, sorunlar birinci elden çözüm / karar mercilerine iletilmektedir.
- **Yeniliklere Açık ve Yatkın Olma:** KOBİ'ler, müşterileriyle daha yakın ilişkileri sayesinde gereksinimleri daha kolay belirlemekte, kişilere / işletmelere özel ürünler tasarlayarak yeni mal ve hizmet tasarımında büyük işletmelerin bir (hatta birkaç) adım önüne geçmektedirler. Girişimcilik ruhu ile, yeni ürün tasarlayanların küçük çapta kendi işini kurmaları, en azından bir süre, KOBİ niteliğini sürdürmelerine sık rastlanır (Özdemir ve diğ., 2006:48).

2.5.3.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri

KOBİ'lerin zaaflarını belirleyen zayıf yönleri, aşağıda temel özellikler dikkate alınarak belirlenmiştir.

- **Küçük ölçekli ve dağınık olmalarından dolayı verimlilikleri düşüktür:** Türkiye'de KOBİ'lerin % 95,3'ü 1-9 arası işçi çalıştıran mikro ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla sanayi sektöründe yer alan işletmeler analiz edildiğinde, geleneksel yapının egemen olduğu aile firmalarının büyük çapta sistemin içinde var oldukları görülmektedir. Bu işletmeler gerek yönetim, gerekse mali ve pazarlama konularında muhafazakar bir eğilim ve davranış göstermekte, verimlilik ilkelerini çoğunlukla hayata geçirememektedirler. Bazen işletmelerde yapılacak küçük değişiklik ve planlamalar dahi işletmeyi daha verimli kılabilir. Ancak işletmenin sahibi aynı zamanda yönetici de olduğundan, işletme körlüğü nedeniyle ve yeterli bilgiye sahip olmadığından, bu planlamaya gözlerini kapamaktadır. Bu verimlilik ilkelerinin bilinmemesi tüm alanlarda işletmeyi etkilemekte dolayısıyla sorunlar kısa sürede büyüyerek işletmeyi dar boğaza sokmaktadır.
- **Pazar ve sektör bilgileri yetersizdir:** KOBİ'ler genel olarak yaptıkları ürünün iç pazardaki talebini, rakiplerini, bunların pazar payını, talebin yıllara göre

trendini bilmeden imalat yapmaktadırlar. Keza bu ürünün ithalat ve ihracatı, dünya pazarlarındaki durumu da yeterli ölçüde bilinmemektedir. İç ve dış pazar araştırmaları ile imalat yapılan sektörün etüdü KOBİ'ler açısından büyük önem taşımaktadır. Böylece el yordamıyla hareket edilmeyecek, bu bilgilere göre karar mekanizmaları işleyecektir. Özellikle mikro işletmeler açısından pazar ve sektör araştırmaları yaptırmak, maddi yapılarını zorlayacaktır. Ancak KOSGEB yardım ve desteklerinden yararlanılarak, bu bilgilere ulaşmak mümkündür.

- **Teknik bilgileri yetersizdir:** KOBİ'ler arasında en büyük teknik bilgi yetersizliği mikro işletmelerde olmaktadır. Genel olarak geleneksel yapı ve teknik düzey, kaliteli ürün yapılmasına engel teşkil etmektedir. Bu firmalarda yönetici aynı zamanda işletmenin sahibidir. Çalışan işçiler nitelikli değildir, teknik bilgileri yetersiz olduğundan tezgah kullanımında, takım ve aparat değişiminde hatalar yapılmaktadır. Malzeme seçiminde ve temininde kalifikasyon aranmadığından, ürünün kalitesi de düşmektedir. Bu durum kısa süre içinde değiştirilebilir bir özellik göstermemekte, ancak eğitim ve kalifiye eleman istihdamı ile çözümlenebilmektedir.
- **Teknoloji düzeyleri genellikle düşüktür:** Hangi sektörde faaliyet gösterirlerse gösterebilirler küçük ve orta ölçekli işletmelerde genel olarak teknolojik düzey düşüktür. Özellikle konfeksiyon ve tekstil ürünleri ile gıda ve içki sanayinde üretim yapan pek çok KOBİ, emek yoğun teknolojilere dayanmaktadır. Bu durum özellikle kaliteyi etkilemekte, maliyetleri belli ölçüde düşürse bile küresel rekabette dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır.
- **Yönetim ve organizasyonda zafiyet bulunmaktadır:** KOBİ'lerde en büyük sorunlardan biri yönetim zafiyetidir. Yönetici (veya firma sahibi) geleneksel yapıyı devam ettirmekle, pek çok alanda karar almakta zorlanmakta, sektördeki ve pazardaki değişimleri izleyememektedir. Aile şirketleri veya geleneksel yapılanmada aile sorunları firmayı da etkilemektedir. Mali yapının denetlenememesi, işletme sermayesinin yetersizliği, malzeme tedarikinde geleneksel ilişkilerin hala sürdürülmesi en büyük açmazlar olmaktadır. Özellikle mikro işletmelerde ve küçük firmalarda organizasyon planı yoktur, olsa bile işletilememektedir. Görev ve sorumluluklar tanımlanmamış veya net bir biçimde ayrılmamıştır. Bu durum yetki karmaşasına neden olmakta, yapılacak işlere

ilişkin kararlar delege edilememektedir. Yönetim zaafları yöneticiler tarafından bilinmesine karşın, hiyerarşik nedenlerle sorunlar görmezlikten gelinmektedir.

- **Pazarlama ve tanıtım konusunda alt yapı ve bilgi eksiklikleri vardır:** Günümüzde pazarlama, stratejik bir planlama ile kısa dönemli bölgesel ve ülke boyutunda politikaları içermektedir. Pazarlama giderek daha fazla bilgi ve araştırma gerektiren bir disiplin haline gelmektedir. Firmanın ve ürünlerin etkin bir biçimde tanıtımı, pazarlamada araçlardan sadece biri olup önem taşımaktadır. Reklam, promosyon, web sitesi oluşturulması ve güncelleştirilmesi firmanın pazarda var olması için zorunludur. KOBİ'ler, giderek karmaşıklaşan ve rekabeti zorlayan pazarlamada alt yapıyı kuramamışlardır. Bilgi eksiklikleri önemli boyutlardadır. Yan sanayi olarak çalışanlar için bu eksiklikler önemli değildir. Ancak doğrudan dağıtım yapanlar ve bayi teşkilatı bulunanlar için pazarın günü gününe izlenmesi gerekmektedir. Bu konuda KOBİ'lerin e-ticaret yapılmasına girmeleri, pazarlar ve firmalar düzeyinde veri tabanı oluşturmaları gerekli almaktadır.
- **Ürettikleri ürün ve hizmetin kalitesi genellikle düşüktür:** KOBİ'ler için en büyük sorunlardan biri “maliyet–kalite” optimizasyonudur. Maliyetlerin düşük olması pazarlamada önemli bir avantaj getirmekte, ancak kalitenin de düşük olması bu avantajı tersine çevirmektedir. Ürün veya hizmetin bu niteliği, yerel pazarda bir ölçüde giderilebilmekte, ancak ulusal pazarlarda ve ihracatta dezavantaj olmaktadır.
- **Standartlara uygun üretim yapmadıkları için ihracat potansiyelleri düşüktür:** KOBİ'ler özellikle dış pazarlar için önemli olan CE-işareti, ISO-14000 (çevre belgesi), ISO 9000 (kalite güvence standart belgesi) ve benzeri belgelere sahip olsalar bile, standartlara uygun üretim yapmakta zorlanmaktadırlar. Rekabetçi, küresel dünya pazarlarında hatta iç pazarda başarılı ola-bilmek için asgari düzeyde bir Kalite Güvence Sistemi'nin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu belgelendirme ve akreditasyon için KOSGEB tarafından verilen KOBİ destek ve yardımları söz konusudur. İşletmeler bu desteklerden yararlanmazlar ve kaliteyi yükseltmezlerse fason üretim bile yapacak düzeyi tutturamazlar. Bu nedenle, özellikle 1–49 işçi çalıştıran küçük işletmelerin ihracat potansiyeli düşük olmaktadır.

- **Sektörel Dış Ticaret şirketleri (SDTŞ) bünyesindeki KOBİ yapılanmalarında problemler mevcut olup, bu konudaki mevzuat engelleyicidir:** Bu konudaki mevzuat (DTM, İhracat 2004/4 Sayılı Tebliğ), KOBİ'lerin ihracat yapabilmelerine yönelik bir örgütlenme modeli Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDTŞ) sunmaktadır. Buna göre 1-200 arasında işçi çalıştıran;
  - Normal Yörelerde: en az 10 KOBİ'nin bir araya gelmesiyle ve en az 500.000 TL sermayeli anonim şirket kurarak
  - Kalkınmada Öncelikli Yörelerde: en az 5 KOBİ'nin bir araya gelmesiyle ve en az 250.000 TL sermayeli anonim şirket kurarak
  - Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDTŞ) olarak ihracat teşviklerinden yararlanabilenmektedir.

SDTŞ'nin KOBİ niteliğindeki her bir ortağının sermaye payı, toplam şirket sermayesinin, Normal Yörelerde % 10'unu, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde % 20'sini geçemez. Ancak hem şirketin kurulması, hem de teşvik araçlarından faydalanmak bir dizi bürokratik işlemin tamamlanmasını gerektirmektedir. Bu konuda deneyimli bir uzman kadronun çalışması ve formaliteleri eksiksiz yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar yapılsa bile her teşvik kademesinde, özkaynaklardan harcanmak üzere firmaların bir fon oluşturmaları da zorunludur. Henüz koordineli ve disiplinli çalışmayı öğrenememiş, ortak etkinlik misyonuna sahip olmayan KOBİ'ler için bu tip şirketlerin yaşama geçip, kurumsallaşması olanaksız görünmektedir.

- **Rekabet güçleri düşüktür:** KOBİ'lerin küresel rekabet içinde yer alıp, özellikle özgün ürün imal etmeleri bugün için zor görünmektedir. KOBİ'lerin iç ve dış büyük şirketlerden fason üretim almaları halinde, daha az rekabet zincirine girdikleri gözlenmektedir. Sipariş ana şirketin belirlediği norm ve fiyat skalasında yapılıp, teslim edilmektedir. Ancak burada da şu tehlike mevcuttur. Ana firma giderek fiyatları düşürmekte ve KOBİ'leri düşük kar marjları ile çalışmaya zorlamaktadır. Küçük firmaların pazarlık edebilme şansı yoktur. Zira yedekte başka KOBİ'ler alternatif olarak beklemekte ve daha düşük fiyata razı olmaktadır. Bu "fason işletme" mantığının çok bilinen tablosudur. Ayrıca bu kar marjlarına razı olursa bile, politik ve ekonomik dalgalanmalar da ana şirketin

siparişi iptal etmek riskini her an ortaya çıkarabilmektedir. Dolayısıyla "rekabet gücünün" düşüklüğü KOBİ'lerin birincil sorunudur.

- **Özkaynakları yetersiz olup, mali dalgalanmalara bağlı olarak zaman içinde erozyona uğramıştır:** KOBİ'ler hem yatırım hem de işletme dönemlerinde finansman kaynağı bulmaktan şikayet etmektedirler. KOBİ'lere kredi veren kuruluşlar hem az sayıdadır hem de yeterli krediyi verecek performansa sahip değildirler. Küçük ve orta ölçekli işletmeler kredi alabilmek için pek çok şartı yerine getirmek, bürokratik engelleri aşmak ve beklemek zorundadırlar. Yapılan araştırmalar, Türkiye'de KOBİ'lerin tüm kredilerden aldıkları payın % 12–15 arasında olduğunu saptamaktadır. Bu durumda gerek yatırım yapmak gerekse işletme sermayesi sağlamak için en önemli kaynak özsermaye olmaktadır. Bu noktada KOBİ'ler yine büyük sorunlarla baş başa kalmakta, özsermayeleri yeterli olmadığından gerekli yatırımları yapamadıkları gibi, işletme sermayesi temininde de güçlük çekmektedirler. İşletme sermayesi olmayan veya bunu kredili satışlarla sağlayan pek çok KOBİ bulunmaktadır. Bu durum malzeme tedarikinde, işçi ücretlerinin karşılanmasında, stok maliyetinde ve diğer maliyet unsurlarında sorunlar çıkarmaktadır. Bir kere dar boğaza girilince, bunu aşmak zorlaşmakta ve kısır döngü meydana gelmektedir.
- **Yatırımlarını geliştirmekte zorlanmaktadır:** KOBİ'lerin tevsiyatı yapmaları, dar boğaz giderici ve modernize yatırım çalışmalarına girmeleri veya yeni bir yatırım planlamaları oldukça zordur. Özkaynakları yetersiz olduğundan bir finansman kaynağı olarak kullanılmamakta, kredi almaları da hem teminatlar açısından hem de süre olarak imkansız bir Tablo çizmektedir. Yukarıdaki madde de bu hususlar açıklanmış, ayrıca ilgili bölümde ayrıntılar verilmiştir. Keza bu işletmelerin yeterince kurumsallaşmamaları, sermaye piyasasından kaynak temin etmelerini de mümkün kılmamaktadır.
- **Örgütsel Yönetimde Yetersizlikler:** İşletmeler, genellikle girişimciler tarafından yönetilmekte, profesyonellerden yararlanılmamaktadır. Planlama, personel yönetimi, muhasebe, pazarlama konularında tecrübesi ve donanımı yeterli olmayan yöneticiler nedeniyle, KOBİ'ler yönetim zafiyeti yaşamaktadır. Bu alanlarda ayrı departmanlar oluşturulmasına işletmelerin ölçeği müsait olmamaktadır.

- **Nitelikli İşgücüne Erişimde Engeller:** KOBİ'lerin çoğunluğunun emek-yoğun işletmeler olması, emekle ilgili sorunlarının önemini artırmaktadır. Bu sorunların başında nitelikli eleman tedariki gelmektedir. Türkiye'de mesleki-teknik eğitimin giderek zayıflaması, zaten eğitilmiş ara eleman açığı olan KOBİ'leri daha da güç durumda bırakmaktadır. Kendileri personel eğitimi konusunda yatırım yapamayan KOBİ'ler, gereksinim duydukları elemanları cezbetmede büyük işletmelerle rekabet edemedikleri gibi, yetişmiş elemanlarını da (daha istikrarlı istihdam ilişkisi arayışıyla) daha büyük işletmelere kaptırmaktadırlar.

KOBİ'lerin çalışanlarla ilgili bir diğer dezavantajı, bu işletmelerin işinde uzmanlaşmış kişileri istihdam edebilecek mali güce sahip olamamalarıdır. Bu yüzden, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunda finansman, pazarlama, muhasebe gibi departmanlar yoktur. Bu tür işlerin tümünü, mevcut personel yürütür. Bu durum, KOBİ'lerin gelişmesinin önündeki bir başka engeldir (Özdemir ve diğ., 2006:52).

2.5.4. KOBİ Politikaları

2.5.4.1. AB'nde KOBİ Politikaları

AB boyutunda etkin bir rekabetin ancak KOBİ'ler arası ticaretle yapılabileceği belirtilmekte ve özellikle büyük işletmelerin üstündeki tüm angarya ve ekstra maliyetler KOBİ'lere transfer edilmektedir. Ayrıca ucuz işgücü çalıştırma, sosyal güvenliği asgariye indirme, azami katma değer sağlama ve optimal karlarla ürün pazarlama yine KOBİ'ler kanalıyla mümkün olabilmektedir. Büyük şirketler, çeşitli ülkelerdeki KOBİ'lerden azami karı sağlayarak, sermayenin toplulaştırılması ve yoğunlaştırılmasında bunları araç olarak kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla KOBİ'ler fason üretim (taşeronlaşma sistemi) içinde ideal kuruluşlardır. Büyük şirketler nihai montaj ve know-how yapmakla, zincirin en karlı halkasına yerleşmişlerdir. Bu yapı hemen hemen oturmuştur(Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:9).

Ülkelerin teknik eğitim politikasına da yardımcı olan KOBİ'ler, istihdam ettikleri işçiler için mesleki ve teknik eğitim sağlayan okul halini almaktadır. Bütün bu özelliklerin yanı sıra KOBİ'lerin belki de en önemli özelliği istihdama olan katkılarıdır. Genel olarak emek yoğun üretim tekniklerinin kullanıldığı KOBİ'ler, ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da son derece önemlidirler(Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:10).

AB düzeyinde izlenen KOBİ politikalarının temel amacı, bu işletmelerin kurulması ve gelişmesi için uygun bir ortam yaratmaktır. Esnek üretim yapıları ve kuruluş maliyetlerinin düşüklüğü nedeniyle AB ekonomisinde sayısal olarak büyük bir ağırlığa sahip olan KOBİ'lerin büyük firmalara kıyasla önemli avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Finansal kaynaklarının yetersizliği ve böylece yeterli araştırma ve geliştirme faaliyetleri yapamamaları, teknik ve sektörel bilgi eksiklikleri ve buna bağlı olarak düşük verimlilik düzeyleri, yeterli pazar gücüne sahip olamamalarının neticesinde ölçek ekonomilerinden yararlanamamaları bu işletmelerin temel sorunlarını oluşturmaktadır. Ayrıca büyük ölçekli firmalara kıyasla daha az lobi gücüne sahip olmaları, KOBİ'lerin piyasa belirsizliklerine ve riske karşı daha savunmasız bir durumda bulunmasına yol açmakta ve buna bağlı olarak devlet politikalarına ve diğer firmaların faaliyetlerine daha hassas olmalarına neden olmaktadır (Varlı, 2010:22).

KOBİ'ler, sahip oldukları bu dezavantajların giderilerek, ekonomideki ağırlıkları nispetinde daha etkin bir şekilde çalışmalarını ve böylece uluslararası alanda rekabet gücüne kavuşmaları amacıyla, gerek üye ülkeler gerekse AB düzeyinde önemli ölçüde desteklenmişlerdir. Ancak bu işletmelere yönelik politikalara, Topluluğun Kurucu Antlaşmalarında yer verilmemiş ve özellikle 1980'lerden itibaren getirilen ve uygulamaya konulan çeşitli politika ve programlar çerçevesinde zaman içinde gelişmiş ve şekillenmiştir. KOBİ politikasının yasal temelini ise 1992 tarihli Maastricht Antlaşması oluşturmuştur. Bundan dolayı AB'nin KOBİ politikasının gelişiminin incelenmesinde, sanayi politikasının geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin ağırlıklı olarak görüldüğü Maastricht öncesi dönem ve KOBİ politikasının yasal dayanağının oluşturulup geliştirildiği Maastricht sonrası dönem olmak üzere iki temel dönemde ele alınması uygun görülmüştür (Varlı, 2010:22-23).

2.5.4.1.1. Maastricht Antlaşması Öncesi Dönemde AB'nde KOBİ Politikaları

Topluluğu kuran Roma Antlaşması'nda ortak bir sanayi politikasının oluşturulması konusunda herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bunun nedeni, Ortak Pazar'ın geliştirilmesi ile iç sınırlardaki engellerin kaldırılmasının ve serbest rekabet ile ortak ticaret politikası uygulamalarının, Birliğin sanayi sektörünün gelişmesini ve dinamizmini garanti edeceğinin varsayılmasıdır. Bu varsayım neticesinde, Topluluğun ilk yıllarında, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) çerçevesinde yer alan kömür ve çelik sanayi gibi belirli sektörler dışında sanayi konusunda ortak bir politika belirlenmemiştir. Bu dönemde Topluluğun sanayi sektörüne yönelik faaliyetleri daha ziyade bu sektörünün yapısını modernleştirmeye yönelik olmuştur. Bu çabalar ise mikro düzeyde şirket birleşmelerine yönelik olarak çıkarılan ve asgari düzeyde etkiye sahip birkaç hükümetler arası programla sınırlı kalmıştır (Varlı, 2010:23).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1970'li yıllara kadar Avrupa'nın öncelikler listesinde hep büyük şirketler yer almıştır. Amaç kısa sürede sermaye birikiminin yapılması ve savaş sonrası yıkılan sanayinin yeniden yapılandırılmasıdır. Burada kapitalist ekonominin inşasının ve gelişiminin büyük şirketlerle birebir örtüşmesi öngörülmektedir. Bu nedenle küçük ve orta boy şirketlere yönelik herhangi bir politika üretilmemiştir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:5).

1960'lı ve 1970'li yıllarda üye devletlerin birbirlerinden farklı olan amaçları ve ekonomi felsefeleri Birliğin ortak bir sanayi politikasının oluşumunda, önemli bir engel teşkil etmiştir. Bu dönemde, Alman, İngiliz ve Hollanda Hükümetleri liberal ekonomi politikaları izlerlerken, Fransız ve İtalyan Hükümetleri devlet müdahalelerini destekleyen stratejileri tercih etmişlerdir. 1973 petrol krizi ise, uğranılan kayıpların telafi edilmesi amacıyla, hemen hemen tüm ülkelerin aşırı korumacı sanayi politikaları izlemelerine neden olmuştur. Birliğe üye ülkelerin izlediği bu politikalar dönemin ekonomistleri ve üye olmayan ülkeler tarafından da ağır bir biçimde eleştirilmiştir (Varlı, 2010:23-24).

1970'li yıllarda petrol krizi ile birlikte yaşanan bunalımdan büyük şirketlerin çok fazla etkilenmesine karşın, küçük ve orta ölçekli şirketlerin daha az etkilenmiş olması, yeni

politikalar üretilmesini zorunlu kılmıştır. Zira bu dönemde KOBİ olarak nitelenen küçük ve orta boy işletmelerin ekonomiye ve istihdama yaptığı katkılar dikkat çekici olmuştur(Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:5). 1973 Krizi sonrasında korumacılık politikası bağlamında devlet yardımlarının çağ dışı kalmış ve verimsiz sektörleri koruması ve yapısal reformların durdurulması, Avrupa sanayisinin rekabet gücünü oldukça zayıflatmıştır. Avrupalı firmalar, bu dönemde yüksek teknolojlili sanayi sektörlerinde, yapısal reorganizasyonlarını daha etkin bir şekilde gerçekleştiren Amerikan ve Japon firmalarının, geleneksel sanayi sektörlerinde ise Güneydoğu Asya'nın çok daha ucuza üretim yapan gelişmekte olan ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Avrupa sanayisinin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin gerisinde kalması, ulusal düzeyde üye ülkelerin sanayi politikalarını yeniden değerlendirmelerine yol açarken, Birlik düzeyinde de sanayi politikasının daha etkin bir şekilde koordine edilmesi gereğini ortaya koymuştur (Varlı, 2010:24).

1980'li yıllarda yaşanan büyük işsizlik, üye ülkelerde politika üretenlerin küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde yoğunlaşmalarına yol açmış, büyük işletmelerin üretim, istihdam ve yatırım sorunlarına da bu kanaldan çözüm bulunabileceği düşünülmüştür (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:5). 1980'lere kadar KOBİ'leri istikrarsız ve marjinal firmalar olarak gören AB, bu dönemden itibaren ekonomideki önemlerinin farkına vararak, sanayi politikasını ağırlıklı olarak bu girişimlere yönelik olarak belirlemeye başlamıştır. KOBİ'lere verdiği öneme istinaden Komisyon ilk eylem olarak 1983 yılını "Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları Yılı" olarak ilan etmiştir. Girişimciliği artırmak üzere ilk KOBİ Eylem Planı ise, 24 Mayıs 1984'te yürürlüğe konmuştur. İlk Eylem Planı ile idari, yasal ve ekonomik ortamın basitleştirilip şeffaf hale getirilmesi yoluyla KOBİ'lerin sayısının arttırılması, bu işletmelerin eğitim ve finansman imkanlarının geliştirilmesi, KOBİ'lerle Birlik arasında daha sağlıklı iletişimin kurulması ve KOBİ'lerin kendi aralarındaki etkileşimin ve işbirliğinin arttırılması hedeflenmiştir. Eylem Planı, belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik olarak Avrupa Bilgi Merkezi Ağı, İş Geliştirme Merkezleri Ağı, Şirket İşbirliği Ağı gibi çeşitli oluşumlar da getirmiştir (Varlı, 2010:24).

KOBİ'lere ilişkin ikinci eylem planı, 1987 yılında düzenlenmiş, 1989 yılında ise, KOBİ'lerin iş ortamının iyileştirilmesi amacına yönelik olarak Komisyon bünyesinde işletme politikalarından sorumlu yeni bir Genel Müdürlük kurulmuştur. Yine aynı yıl

KOBİ'lerin destek mekanizmasında önemli bir değişikliğe gidilerek, bu desteklerin sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla çok yıllık programlar getirilmeye başlamıştır (Varlı, 2010:25).

2.5.4.1.2. Maastricht Antlaşması Sonrası Dönemde AB'nde KOBİ Politikaları

Maastricht Antlaşması sonrası dönem, 1992-2000, 2000-2005, 2005-2008 ve 2008 sonrası olarak dönemlere ayrılarak incelenebilir.

2.5.4.1.2.1. 1992-2000 Dönemi

1990'lardan itibaren AB'nin sanayi politikası korumacı yapıdan uzaklaşarak rekabet için gerekli şartları sağlamaya yönelmiştir. AB'nin KOBİ politikasının yasal temeli Maastricht Antlaşması'na dayanmaktadır. 1992 tarihinde kabul edilen Maastricht Antlaşması'nın 130. maddesi ile açık ve rekabetçi bir pazar sistemi oluşturulması, Birlik sanayisinin rekabet gücü kazanması için ana ilke olarak belirlenmiştir.³⁵ İlgili hükme göre Birlik ve üye devletler bu ilkeyi gerçekleştirmek üzere, başta KOBİ'lerin kurulmaları ve geliştirilmeleri için elverişli iş ortamlarının yaratılması olmak üzere, çeşitli faaliyetlerde bulunacaklardır. Maastricht Antlaşması ile getirilen bu hüküm ile KOBİ'lerden yana bir politikanın ilk kez Topluluğu kuran Antlaşmalarda yer alması sağlanmıştır (Varlı, 2010:26).

Bununla birlikte, Birliğin sanayi, girişimcilik ve KOBİ politikalarının yasal dayanağını oluşturan ilgili hüküm, sanayi ve girişimcilik konularında ortak bir politikadan ziyade Birlik ve üye devletlerce, Topluluğun rekabet gücünü arttırmaya yönelik bir strateji oluşturulmasının gerekliliğine işaret etmektedir ve bu nedenle üye ülkelerce doğrudan uygulanacak ya da uyum sağlanacak zorunlu düzenlemeler öngörmemektedir. Maastricht Antlaşması'na göre, üye ülkeler birbirlerine danışıp gerekli olduğunda

³⁵Consolidated Version of The Treaty Establishing The European Community, Article 157 (ex. Article 130), p. 111, 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması'nın 130. maddesi 1997'de yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile 157. madde olarak değiştirilmiştir. (Bakınız: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/EUAmsterdam-treaty.pdf>).

faaliyetlerinin eşgüdümünü sağlayacaklar, Komisyon ise bu eşgüdümün sağlanmasına yönelik girişimde bulunacaktır. Bu maddedeki hedefleri uygulamaya yönelik önlemler ise, AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu ile birlikte, ortak karar usulüne göre, oybirliği ile alınacaktır (Varlı, 2010:26).

Ekonomiye dinamizm ve rekabetçi boyut kazandıran, piyasa mekanizmasının etkinliğini artıran ve kayda değer oranda istihdam yaratılmasını sağlayan KOBİ'ler, 1983 yılında ortaya konan ilk "KOBİ Eylem Planı" ve 1994 yılında oluşturulan Entegre Program'dan beri Avrupa Birliği'nin öncelikli gündem maddeleri arasında yerini almıştır.³⁶

Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere ilişkin politikasındaki temel yasal dayanağı olan AT Antlaşması'nın 157. maddesi, KOBİ'lerin sanayideki rekabet güçlerinin artırılması sorumluluğunu AB'ye ve Üye Devletlere vermekte; KOBİ'lerin gelişimi için gereken elverişli iş ortamının sağlanmasını hedeflemektedir (MESS, 2008).

2.5.4.1.2.2. 2000-2005 Dönemi

1 Ocak 2000 tarihinde Avrupa Komisyonu'nda birbirinden farklı olarak çalışmalarını yürüten Sanayi ve KOBİ Genel Müdürlükleri Girişimler Genel Müdürlüğü³⁷ adı altında tek bir çatıda birleştirilmiştir. Girişimler Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile ayrı ayrı ele alınan sanayi ve KOBİ politikalarının bir bütün olarak daha etkin bir şekilde ele alınması sağlanırken, AB'nin KOBİ politikası da kurumsal bir nitelik kazanmıştır (Varlı, 2010:27).

Avrupa Birliği ülkelerinde 2000 yılından sonra KOBİ'ler büyük şirketlerin fason imalatta veya taşeron hizmetlerde üretime yönelik işbirliği olanaklarını arttırdığı işletmeler haline gelmektedir. Yönetim anlayışının ve sermayenin dolaşımının küreselleşme boyutunda önemli değişimlere yol açtığı günümüzde KOBİ'ler pek çok yasal, hukuki, mali ve ekonomik soruna çözüm olarak görünmektedir. Büyük

³⁶www.mess.org.tr/ab/PDF/kobipolitikasi.pdf, MESS Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası, 2008, Erişim Tarihi: 18.01.2014.

³⁷ Girişimler Genel Müdürlüğü'nün ismi, 24 Kasım 2004 tarihinde İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Bakınız: European Commission (2004), **Annual Activity Report 2004 of the Directorate-General Enterprise and Industry**, s. 1, http://ec.europa.eu/enterprise/dg/files/entr_aar_2004_en.pdf, [Erişim Tarihi: 01.02.2013].

işletmelerin risk anlayışı, buna paralel olarak sermaye yatırımlarını KOBİ'ler düzeyinde daha rasyonel çözümlene isteği, yeni yaklaşımları da beraberinde getirmektedir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:5).

Bu dönemde KOBİ'lerle ilgili en önemli gelişme, 22-23 Mart 2000 tarihinde kabul edilen Lizbon Stratejisi'dir. Başlıca amacı 2010 yılına kadar AB'yi dünyanın en yenilikçi ve rekabetçi ekonomisi haline getirmek olan Lizbon Stratejisinde KOBİ'ler, bilgiye dayalı daha rekabetçi bir ekonomi yaratılmasında merkezi bir yerde bulunmaktadır. Lizbon stratejisi sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, daha çok istihdam ve toplumsal uzlaşmayla, gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal hedefi, Avrupa sosyal modelinin ekonomik reformlar karşısında etkinliğini kaybetmeden modernize edilmesi olan Lizbon Stratejisinin ekonomik hedefi ise, AB'nin rekabet gücünün artırılmasıdır. İşletmelerin rekabet gücünün ve dinamizminin, bu kavramları destekleyen genel bir düzenleyici ortamın varlığı ile doğru orantılı olduğunu vurgulayan bu strateji, girişimciliğin desteklenmesi ve AB ekonomisinin küresel rekabet gücünün artırılması amacıyla iş yapma maliyetlerinin düşürülmesini ve bürokrasinin azaltılmasına öncelik vermiştir. Bu öncelikler kapsamında da AB işletmelerinin sayısal olarak % 99'unu KOBİ'lerin oluşturduğu göz önüne alındığında bu strateji ile alınacak tedbirlerden ilk aşamada en fazla yararlanacak olanların da yine bu işletmeler olması beklenmektedir (Varlı, 2010:27).

Lizbon Stratejisi'nde belirlenen öncelikler kapsamında KOBİ'lere yönelik çok çeşitli destek mekanizmaları geliştirilmiştir. Ancak, bu faaliyetlere rağmen, güçlü rakiplerinin gerisinde kalması, girişimcilik ve KOBİ alanlarında üye devletlerce ortak bir tutum belirlenmesi gereğini ortaya koymuştur (Varlı, 2010:27). Avrupa Konseyi'nin 19-20 Haziran 2000 tarihinde Portekiz'de yapılan Feira Toplantısında "Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı"³⁸ kabul edilmiştir.

AB KOBİ Sözleşmesi olarak da adlandırılan bu şart KOBİ'leri desteklemek amacıyla üye ülkelerin taahhütlerini içermektedir. AB'nin her ilkbahar Zirvesi'nde, hem üye ülkelerin hem de aday ülkelerin "Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı" çerçevesinde KOBİ politikaları açısından sağladıkları eşgüdüm ve uygulamaları değerlendirilmektedir (Varlı, 2010:28).

³⁸http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/best-practices/charter/index_en.htm , Erişim: 14.02.2014

Lizbon Zirvesinde rekabet gücünün artırılmasını sağlamak amacıyla belirlenen stratejik hedefleri;

- Girişimciliğin ve yenilikçiliğin desteklenmesi ve bunlara yönelik iş ortamının teşvik edilmesi,
- Bilgi tabanlı bir ekonomi içinde girişimciliğin ve rekabet edebilirliğin geliştirilmesi,
- İşletmelere yönelik finansal imkanların geliştirilmesi,
- İş destek hizmetlerinin etkin ve AB ulusal rekabet şartlarına uygun bir şekilde sunulmasının sağlanması,
- Mal ve hizmetler piyasalarına erişimin geliştirilmesi,
- İş destek hizmetlerinin daha iyi anlaşılmasının ve kullanılmasının desteklenmesi olarak Çok Yıllı Program (MAP)³⁹ ile belirlenmiştir (Cansız, 2008:24).

2.5.4.1.2.3. 2005-2008 Dönemi

AB, MAP 'ın 2001-2005 programlarının performansını değerlendirmiş ve MAP çerçevesinde uygulamaya konulan projeler ile Lizbon Stratejisinin genel amaçları arasında ilişkinin kurulmadığını, yıllık programlarda başarı göstergelerinin bulunmadığını, verimlilik göstergelerinin kısa ve orta vadeli dönemi kapsamadığını ve bu hususların projelerin başarılarını zayıflattığını ifade etmiştir (Cansız, 2008:24). Bunun üzerine AB Komisyonu, Mart 2005'de Stratejiyi yenilemiştir.

2005 yılında tekrar gözden geçirilip düzenlenen ve “Yenilenmiş Lizbon Stratejisi” adını alan strateji ile AB sürdürülebilir ve sağlıklı bir büyümeyi ile istihdamı artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda KOBİ'ler “büyüme” ve “istihdam” hedeflerini gerçekleştirmek için kilit unsurlardan biri olarak görülmektedir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012:5). Yenilenen stratejinin, AB ve üye devletler olmak üzere iki düzeyde yürütülmesine karar verilmiştir. Buna göre AB öncelikli politika alanlarının belirlenmesinde yönlendirici ilkeleri koyarken, üye ülkeler ise bu yönlendirici ilkeler

³⁹http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme [Erişim Tarihi: 01.02.2013]

kapsamında kendi ulusal reform programlarını oluşturacaklar ve bu programların uygulanmasına ilişkin eylemlerini içeren raporları Komisyon'a sunacaklardır (Varlı, 2010:28).

Yenilenen Lizbon Stratejisinin ana unsurunu, “Birlik Lizbon Programı - Büyüme ve İstihdam için Modern KOBİ Politikası” oluşturmaktadır.⁴⁰ KOBİ’lerin karşılaştıkları temel sorunları vurgulayan bu politika, bu işletmelerin piyasa kapasitelerini arttırmak amacıyla yeni adımlar atılmasını ve KOBİ sahipleriyle danışma ve diyalog mekanizmasını güçlendirmeyi hedeflemektedir (Varlı, 2010:29).⁴¹

Modern KOBİ politikasının merkezinde KOBİ temsilcileri yer almaktadır. Karar alma süreçlerinin daha etkin olmasını sağladıkları için bu temsilcilerle erken aşamada ve daha geniş bir işbirliği çok büyük önem taşımaktadır. Bu politikanın uygulanmasında iki önemli mekanizma bulunmaktadır:

- **Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı:** Bu ağ sayesinde KOBİ’ler, AB politikaları ve eylemleri hakkında hızlı ve doğru bilgiye ulaşabilecek ve çeşitli konularda fikir danışabileceklerdir.
- **Dahi İyi Düzenleme İnsiyatifi:** Bu insiyatif, AB mevzuatının kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesini oluşturmaktadır. Bu gözden geçirmede mevzuatın gerçekten gerekli olup olmadığı değerlendirmektedir. Komisyon bir eylemin üye ülke düzeyinde gerçekleştirilmesinin idari maliyetlerde % 25 tasarruf edilmesini sağlayacağını ileri sürmektedir. Ayrıca “Önce Küçük Düşün” (**think small first**) ilkesi de yasa önerilerinin KOBİ’ler üzerindeki etki değerlendirilmelerinin yapılmasını ve gerekliyse KOBİ’lere uygun bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir (Varlı, 2010:30).

⁴⁰ “Implementing The Community Lisbon Programme Modern SME Policy For Growth and Employment” Commission Of The European Communities, Brussels, 10.11.2005, COM(2005) 551 final Erişim Tarihi: 01.02.2013

⁴¹ “Small and medium-Sized Enterprises – Key for delivering more growth and jobs. A mid-term Review of Modern SME Policy”, CEC, Commission Communication of 4 October 2007, COM (2007) 592 final, s. 3, Brussels, Erişim Tarihi: 04.10.2007

2.5.4.1.2.4. 2008 Sonrası Dönem

2005-2007 döneminde izlenen KOBİ politikasının değerlendirme sonuçları,“**önce küçük düşün**” ilkesinin hem AB hem de üye ülkeler düzeyindeki uygulamalarının önemli ilerlemelere yol açtığını göstermiştir. Bu dönemde Komisyon KOBİ’lerde kırtasiyeyi azaltma ve 2007-2013 dönemi bütçe harcamaları içinde bu girişimlerin payını arttırma konusunda önemli adımlar atarken, üye ülkelerde kendi ülkelerinde KOBİ’lerle ilgili iş ortamının yaratılmasında önemli gelişmeler göstermişlerdir. Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen, global ekonomideki gelişmeler işletmelerin rekabet şartlarını daha da zorlaştırmakta ve bu durum KOBİ’lerin yapısal değişikliklere devam etmelerini gerekli kılmaktadır (Varlı:2010:30).

Avrupa Birliği’nin Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) Politikası’nın birincil hedefi; KOBİ’lerin gelişimi için elverişli bir iş ortamının geliştirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve Topluluk sanayinin rekabet gücü kazanmasına katkıda bulunulmasıdır. Avrupa Birliği’nin Lizbon Stratejisi çerçevesinde 2010 yılı itibariyle rekabetçi ve dinamik bir bilgiye dayalı ekonomi yaratılmasında KOBİ’lere önemli yer verilmekte; bu doğrultuda birtakım girişimcilik politikaları benimsenmektedir (MESS,2008).

AB KOBİ’lerinin ABD’deki rakiplerine kıyasla daha düşük büyüme hızlarına ve verimliliğe sahip olmaları ve global rekabet ortamında karşılaştıkları sorunlar, Mart 2008’de yapılan Avrupa Zirvesi’nde de ifade edilmiş, bunun üzerine gerekli adımları atan Komisyon, “Küçük İşletmeler Yasası”nı hazırlamıştır. KOBİ’lerin şartlarını iyileştirmek çerçevesinde somut öneriler sunan Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Temmuz 2008 tarihinde kabul edilmiştir (Varlı, 2010:30).

2.5.4.1.3. AB İçin Küçük İşletmeler Yasası⁴²

Avrupa Komisyonu KOBİ'lerin büyümesi için en uygun ortamı yaratmayı, AB tarafından oluşturulan tüm politikalarda KOBİ'lerin ihtiyaçlarını ön planda tutmayı ve AB Devlet Başkanları ile Hükümetlerine KOBİ vizyonu kazandırmayı amaçlayan “AB için Küçük İşletmeler Yasası”nı (A Small Business Actfor Europe-SBE) 25 Haziran 2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe koymuştur.

Söz konusu yasanın temel hedefleri arasında toplumun girişimciliğe olan bakışının değiştirilmesi ve Avrupa Ülkelerinde ABD'den farklı olarak gözlemlenen kendi işini kurma konusundaki isteksizliğin giderilmesi gibi hususlar da yer almaktadır. Bu bağlamda, aile işletmelerinin ve mikro ölçekli işletmelerin sayısının artırılması, bu işletmelerin işlerini büyütecek ortamı bulabilmesi ve bu doğrultuda risk alabilmeleri için politik liderlerin, medya ve yöneticilerin “Önce Küçük Düşünün” bakış açısını benimsemeleri gereğinin altı çizilmektedir.

AB ve üye ülkelerde uygulanmak üzere “KOBİ”ler için ilk defa bu denli kapsamlı bir şekilde oluşturulan politika çerçevesine “Yasa-Act” gibi bir sembolik isim verilmesinin KOBİ'lerin AB ekonomisinde oynadığı merkezi role vurgu yapmak amacıyla tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamlı politika çerçevesinin AB ve Üye Ülkeler seviyesinde algılanması ve uygulanmasına yol gösterici mahiyette 10 adet ilke belirlenmektedir:

1. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmelerini teminen uygun koşulların yaratılması ve girişimciliğin ödüllendirilmesi

Yapılan anketler sonucunda AB Üye Ülkelerinde kendi işini kurmak isteyenlerin oranının ABD'ye oranla düşük olduğunun tespit edilmesi ile birlikte (sırasıyla %45 ve %61) AB ülkelerinde girişimciliğin küçük yaşlardan itibaren özendirilmesi yönünde girişimlerde bulunulması öngörülmektedir. Bununla birlikte önümüzdeki 10 yıl içerisinde 6 milyon küçük işletme sahibinin emekli olacağı belirlenmesi ile bu işletmelerin yeni işletmecilere devrinin özendirilmesi yolunda önlemlerin de alınmasına

⁴²Yücel Eda Erkan, “Avrupa Birliği İçin Küçük İşletmeler Yasası”, Komisyon Bildirimi, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Sanayi Sektörü Dairesi, 2008

ihtiyaç duyulmaktadır. Girişimciliğin özellikle kadınlar ve göçmenler arasında teşvik edilmesine yönelik çalışmalara da hız verilmesi söz konusu yasanın hedefleri arasında yer almaktadır.

Bu amaçla Avrupa Komisyonu tarafından girişimcilik kültürünün yerleşmesi ve işletme eğitiminde en iyi örneklerin değişimine olanak sağlanması, 2009 yılı içerisinde “Avrupa KOBİ Haftası” düzenlenmesi, 2008 yılında “Genç Girişimciler için Erasmus” girişiminin yürütülmesi ve “Kadın Girişimci Elçiler AB Ağı” kurulması gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Diğer yandan Üye Devletler tarafından, özellikle orta öğretim müfredatlarına yenilikçi ve girişimci zihniyetin gelişmesine yönelik derslerin eklenmesi, aynı şekilde öğretmenlerin de girişimciliğin önemini kavramalarını sağlayacak şekilde eğitilmesi, her seviyedeki girişimcilik eğitimleri için iş dünyasıyla ortak sistematik stratejiler geliştirilmesi, intikal vergisi, temettü vergileri ve gelir vergileri gibi unsurların işletme devirlerini gereksiz yere zorlaştırmasına engel olunması, devredilebilir işletmelerin potansiyel alıcılarla eşleştirilmesini sağlayacak sistemler yaratılması, bahis konusu işletme devirlerinin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilebilmesini teminen danışmanlık hizmetleri ve destek verilmesi ve girişimci göçmenlerin desteklenmesi yönünde çalışmaların yapılması beklenmektedir.

2. İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans verilmesi

İşletmelerin kapanmasında %15 ile önemli bir paya sahip olan iflasların Avrupa’da her yıl 700 000’e varan sayıda KOBİ’yi etkilemesi ve iflas işlemlerinin 4 ay ila 9 yıl arasında uzun bir sürede tamamlanması Komisyon’un bu hususta da önlem alma ihtiyacı duymasına neden olmuştur.

Bu kapsamda Komisyon’un Üye Devletlerarasında en iyi örnek değişimlerini kolaylaştırarak ikinci şans politikasına olan desteğine devam etmesi öngörülmektedir. Ayrıca Üye Devletlerden de, iflas eden girişimcilerin taze bir başlangıç yapmaları için toplumda onlara karşı olumlu bir izlenimin oluşmasına yönelik kamu bilgilendirme kampanyaları düzenlemeleri, hileli iflas durumları hariç iflas işlemlerinin bir sene içerisinde tamamlanmasını sağlayacak gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları ve iflas

ardından yeniden iş kuranların ilk işini kuranlarla aynı muameleyi görmesini garanti altına almaları beklenmektedir.

3. “Önce Küçük Düşün” ilkesi temelinde kurallar inşa edilmesi

Yoğun bürokrasinin KOBİ’leri büyük işletmelere göre daha büyük maliyetlerle karşı karşıya bırakması nedeniyle konuya ilişkin gerekli girişimlerin yapılması öngörülmektedir. Bu alanda Komisyon tarafından yürütülecek çalışmalar, bundan sonraki yasal ve idari girişimlerde ‘yetki ikamesi’ ve ‘ölçülülük’ ilkelerinin uygulanmasına yönelik Protokole uyumunun güçlendirilmesi ve işletmeleri ilgilendiren yönetmelik ve kararlarda Üye Devletler seviyesinde ortak bir başlangıç tarihi belirlenmesi ve bu tür mevzuatların yürürlüğe girişlerine ilişkin yıllık tablolar hazırlanması olarak belirlenmiştir. Üye Devletler tarafından alınması gereken önlemler ise, maliyetler ile işletmeler üzerindeki yüklerin minimize edilmesi amacıyla uygulanan politikaların sonuçlarının karşılıklı tanıma veya ortak düzenlemeler gibi araçların kullanımı ile Üye Devletlerarasında paylaşılması, yeni yasal ve idari girişimlerin uygulamaya konulmadan önce bunların KOBİ’ler üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi ve alınan sonuçlara göre tekliflerin hazırlanması, işletmeler üzerinde kayda değer etkiye sahip olabilecek bir yasal veya idari düzenleme teklifinden en az sekiz hafta önce KOBİ’lerin de yer aldığı paydaşlara danışılması ve mümkün olması halinde özellikle bilgilendirme ve raporlama gereksinimlerinde küçük ve makro ölçekli işletmelere özel istisnalar, geçiş dönemleri ve muafiyetler belirlenmesi olarak tespit edilmektedir.

Diğer yandan 2012 yılına kadar işletmeler üzerindeki idari yüklerin %25 oranına düşürülmesi hedefine yönelik tasarıların Komisyon tarafından hazırlanması ve mevzuatın basitleştirilmesi çalışmasının 2009 yılı itibarıyla tamamlanması öngörülmektedir. Üye Devletlerin de bu hedeflere ulaşılmasını teminen gerekli düzenlemeleri yapmaları istenmektedir. Bu düzenlemeler arasında Üye Ülkelere Katma Değer Vergisi kaydı için geçerli alt limiti 100.000 Euro’ya kadar yükseltme izni veren Komisyon Tasarısının benimsenmesi de yer almaktadır.

4. Kamu idarecilerinin KOBİ’lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi

Kamu idarecilerinin KOBİ’lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi hedefine yönelik olarak Üye Devletlerin, işletmelerin kaydı için idarelerce alınan ücret seviyesini

düşürmeleri, işletme kurma süresinin bir hafta altına indirilmesi çalışmalarına devam etmeleri, işletme lisansları ve izinlerine dair işlemleri azaltarak KOBİ'lerin ticari faaliyete başlama sürecini hızlandırmaları, güncelleme amacıyla gerekmedikçe KOBİ'lerden bilgi talebinde bulunmamaları, üç yıldan daha sık arayla KOBİ'lerin istatistiksel araştırmalara katılımlarını zorunlu kılmamaları, paydaşların KOBİ aktivitelerini gereksiz yere zorlaştıracak kurallar ve prosedürler hakkında danışabilecekleri bir iletişim noktası kurmaları ve işletmelerin tüm ilgili bilgileri alabilecekleri ve her türlü işlem ve formaliteyi elektronik ortamda yapabilecekleri bir tek başvuru noktasının kurulmasını da içeren Hizmetler Direktifini tam olarak ve zamanında uygulamaları beklenmektedir.

5. Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması: KOBİ'lerin kamu alımlarına iştirakinin kolaylaştırılması ve devlet yardımı imkanlarının KOBİ'ler tarafından daha iyi kullanılmasının sağlanması

Ülkemizde olduğu gibi AB Ülkelerinde de KOBİ'lerin kamu alımlarına iştirakleri gerek bilgi eksikliği, gerekse de kamu alımlarında uygulanan prosedürlerin karışıklığı nedeniyle büyük işletmelere göre çok daha zor olmaktadır. Bununla birlikte birçok kamu alımı ihalesinde güvenilir olmaları gerekçesiyle büyük şirketler daha fazla tercih edilmektedir. Devlet yardımlarında ise yine kamu alımlarına benzer şekilde bilgi eksikliği ve karmaşık işlemler dolayısıyla KOBİ'lerin kendilerine büyüme yolunu açacak kaynaklardan yararlanma imkanları sınırlı kalmaktadır.

Söz konusu sorunların çözümünü teminen Komisyon tarafından kamu alımları kültürünün değişimini amaçlayan ihale makamlarına yönelik bir gönüllü 'en iyi uygulama kodu' sunulması; eşik altı alımlar için ihale bildirimlerinin yayımlanması, KOBİ'lere iş ortakları sağlanması ve ihale şartlarını şeffaf olarak sunulması gibi alanlarda hizmet verecek kamu alımları ağ sayfalarının tamamlanması ve mevcut destekleme mekanizmaları hakkındaki farkındalığı artırmayı amaçlayan KOBİ'lere yönelik Devlet Yardımları Envanteri yayımlanması öngörülmektedir. Üye Devletlere de bu doğrultuda önlem almaları tavsiye edilmektedir.

6. KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını sağlayacak hukuki çerçevenin ve iş ortamının sağlanması

Özellikle yeni başlayan ve ilk kurulum aşamasında bulunan KOBİ'ler finansman imkanlarına erişimde ciddi güçlükler yaşamaktadırlar. KOBİ'lerin karşılaştığı diğer bir önemli sorun ise Avrupa'da yaygın olarak gözlemlenen geç ödeme alışkanlığının yarattığı ödeme aczi riskidir. Bu bağlamda yaşanan sıkıntılara çözüm amacıyla Komisyon'un, Avrupa risk sermayesi piyasalarını güçlendirecek yabancı yatırımları teşvik eden özel bir iş bulma rejimi oluşturma imkanlarını değerlendirmesi ve Üye Ülkelere yüksek kalitede yatırım hazırlığı programları geliştirmeleri yönünde destek sağlaması öngörülmektedir.

Bu çerçevede Üye Devletler ise 100.000 € ile 1 milyon € arasındaki finansman açığına yönelik programlar geliştirmek, risk sermayesi fonlarının Tek Pazarda yerli fonlardan farklı muamele görmesine engel teşkil eden düzenleme ve vergi engellerini bertaraf etmek, şirket kazançlarına uygulanan vergilerin yatırımları teşvik edecek düzeyde olmasını sağlamak ve uyum politikası programları ile Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonunu KOBİ'lere yönelik olarak en iyi şekilde kullanmakla sorumlu tutulmaktadırlar.

7. KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı imkanlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması

“AB için Küçük İşletmeler Yasası”nda KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı imkanlardan daha fazla yararlanmasını sağlayacak çok sayıda girişime yer verilmektedir. Bu kapsamda Komisyon'a düşen görevler arasında mevcut pazara giriş politikaları sonucu KOBİ'lerin yeni pazarlardaki faaliyetlerinin artması ile ortaya çıkan piyasa başarısızlıklarının tespit edilmesi, elektronik imza ve kayıt doğrulama sistemlerinin kullanımını teşvik eden bir eylem planının 2008 yılı içerisinde sunulması, KOBİ'lerin küresel tedarik zincirlerinde yer almasına yönelik eylemlerin tüm paydaşlarla birlikte 2009 yılının ikinci çeyreğinde başlatılması, KOBİ'lerin Avrupa standartlarına uyumunu ve standartlar alanındaki haklarını korumalarını teşvik edecek finansal desteklerin artırılması, Topluluk Markası ücretlerinin önemli ölçüde düşürülerek daha erişilebilir hale getirilmesi ve sınır ötesi ticaretin KOBİ'ler için daha kolay hale getirilmesine yönelik olarak tüketicinin korunmasına dair düzenlemelerde yeknesaklığın sağlanması çalışmalarının gerçekleştirilmesi gibi hususlar yer almaktadır.

Bu kapsamda Avrupa standart otoritelerinden de öncelikle AB mevzuatına ve politikalarına dayanılarak oluşturulan standartlar olmak üzere tüm standartlara erişim ücretlerini düşürmeleri, KOBİ birliklerinin temsilcileri ile koordinasyon halinde bir ya da daha fazla sayıda “KOBİ Yardım Masaları” oluşturmaları ve Avrupa standartlarının farklı dillerde ve herkesin kullanımına açık, normatif referansların listesini de içeren bir özetini sistematik olarak yayımlamaları beklenmektedir.

KOBİ’lerin Tek Pazar imkanlarından daha iyi yararlanmalarını sağlamak üzere Üye Devletlere karşılıklı tanıma ilkesini doğru şekilde uygulamaları, Tek Pazar haklarının kullanımında karşılaşılan sorunların resmi yöntemler dışında daha hızlı ve sonuca yönelik olarak çözümünü teminen SOLVIT problem çözme sistemini yeniden devreye sokmaları, Ulusal Standart Otoritelerini standartlara ulaşım maliyetlerini düşürmek üzere kurulacak işletme modellerini yeniden gözden geçirmeleri yönünde teşvik etmeleri, standardizasyon komitelerindeki kompozisyonun adil olduğuna dair güvence vermeleri, KOBİ’lerin standartları daha iyi kullanmalarını teşvik edecek kampanyalar düzenlemeleri ve ticarete haksız uygulamalara karşı kendilerini savunabilmelerine imkan verecek destekleyici hizmetler sunmaları tavsiye edilmektedir.

8. KOBİ’lerin sahip olduğu becerilerin geliştirilmesinin ve her türlü yenilik faaliyetinin teşvik edilmesi

Bilindiği üzere, KOBİ’lerin özellikle yeni teknolojiler konusunda eğitimli çalışanlara olan ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. “AB için Küçük İşletmeler Yasası”nda bu ihtiyaca yönelik eylem planları da yer almaktadır.

Komisyon tarafından bu kapsamda üstlenilen çalışmalar arasında 2010 yılı Leonardo Da Vinci Programı kapsamında stajyerlerin değişimi sisteminin yaygınlaştırılması; firmaların kendi e-beceri ihtiyaçlarını tespit ederek çalışanlarının kariyer ve niteliklerini nasıl geliştirebileceklerine dair yardım sunacak bir online e-beceri ve Kariyer Portalının paydaşlar tarafından oluşturulmasının desteklenmesi; KOBİ’lerin e-ihiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilmelerini sağlayacak online bir e-İşletme Rehberinin yayımlanması; daha fazla finansman aktarımı ile KOBİ’lerin 7. Çerçeve Programına katılım oranının yükseltilmesi; KOBİ’lerin araştırma ve yenilik yapma kapasitelerinin

desteklenerek yüksek oranlarda büyüyen işletmeler yaratılması; uluslararası küme işbirliğinin tesisi, kümelerin yeni pazarlara girişi ve KOBİ'lerin yenilikçi kümelerde daha fazla yer almasını teşvik edici önlemler gibi unsurları içeren bir küme stratejisi geliştirilmesi; Avrupa Yenileme ve Teknoloji Enstitüsü tarafından yürütülen teknoloji transferi çalışmalarından KOBİ'lerin daha verimli bir şekilde faydalanmasının sağlanması yer almaktadır. Üye Devletler ise Komisyon tarafından yürütülen çalışmalara paralel şekilde oluşturacakları eylem planlarına uygun hareket ederek KOBİ'lerin yenilik yaratma ihtiyacına cevap vermeye davet edilmektedir.

9. KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması

Küresel ısınma, iklim değişikliği, enerji kaynaklarında yaşanan kıtlıklar gibi günümüze ait kaygılar her ne kadar KOBİ'lerin faaliyetlerini sürdürmelerini zorlaştırırsa da, söz konusu değişikliklerle birlikte ortaya çıkan çevre dostu ürün ve hizmetlere olan ihtiyaç, KOBİ'ler için yeni iş fırsatlarını da beraberinde getirmektedir. Komisyon, mezkur Yasa hazırlanırken bu noktayı da gözden kaçırmamış ve KOBİ'lerin hafifletilmiş çevresel prosedürler, daha düşük ücretler ve küme (cluster) kaydı seçeneği sayesinde Çevre Yönetimi ve Denetleme Planı'na erişimlerinin kolaylaştırılması, Avrupa Girişimcilik Ağı bünyesinde KOBİ'lere özgü eko-verimli faaliyetler, potansiyel pazarlar ve finansman imkanları hakkında tavsiyelerde bulunacak bir çevre ağının ve enerji verimliliği uzmanlarının finanse edilmesi ve eko-yenilikçi ürünlerle pazara girişi hedefleyen KOBİ'lere yönelik yeni destek mekanizmaları geliştirilmesi gibi eylemlerle KOBİ'lere bu alanda destek vermeyi hedeflemektedir.

Üye Devletlerin de benzer şekilde eko-verimli işletme ve ürünlere gerek vergi indirimleri gerekse de sübvansiyonlar aracılığıyla Çevresel Koruma Devlet Yardımları Hakkındaki Topluluk Kılavuzuna uygun şekilde teşvik vermeleri ve Uyum Politikası programları kapsamında tahsis edilen 2,5 milyar €'yu çevre dostu ürünler üreten ve prosedürler uygulayan KOBİ'lere kullandırmaları beklenmektedir.

10. KOBİ'lerin pazar büyümelerinden faydalanmaları için cesaretlendirilmesi ve desteklenmesi

Kaynaklara sınırlı ulaşımları ve risklere karşı aşırı duyarlılıkları sebebiyle KOBİ'ler büyük işletmelere göre ticari engellerden çok daha olumsuz şekilde etkilenmektedirler.

Bu olumsuzlukların bertaraf edilmesini teminen Komisyon tarafından kilit ihraç pazarlarında Üye Ülkelerin ticaret müşavirlerini ve Avrupa çapındaki iş örgütlerini bir araya getiren Pazara Giriş takımları oluşturulmuştur. Yine aynı amaca yönelik olarak Avrupa Girişimcilik Ağı aracılığıyla ve “Önce Küçük Düşünün” ilkesinin teşviki ile KOBİ’lerin aday ve komşu ülke pazarlarına girişinin kolaylaştırılması faaliyetlerine devam edilecektir. Aynı zamanda 2009 yılı itibarıyla ilk olarak Hindistan ve Ç.H.C olmak üzere seçilmiş pazarlarda Avrupa İş Merkezleri kurulması ve Avrupalı KOBİ’lerin 2010 yılı itibarıyla Ç.H.C pazarlarında daha rekabetçi olabilmelerini sağlayacak bir Yönetici Yetiştirme Programı oluşturma üzerine odaklı “Çin’e Giden Yol” tasarısını devreye sokmayı planlamaktadır. Üye Devletlerin ise büyük işletmeleri KOBİ’leri uluslar arası pazarlara girme hususunda yetiştirmeleri için teşvik etmeleri beklenmektedir.

AB ve Üye Ülkeler seviyesinde politikalar oluşturulurken rehberlik etmesi öngörülen bu 10 ilkenin yanında, “AB İçin Küçük işletmeler Yasası”na temel teşkil eden “Önce Küçük Düşünün” prensibi ışığında bir dizi yeni yasal düzenlemenin de yapılması planlanmaktadır. Bu çerçevede, yakın zamanda kabul edilmesi beklenen “Devlet Yardımlarında Genel Grup Muafiyeti Tüzüğü” ile KOBİ’lere verilen devlet yardımlarında ve eğitime, istihdama, AR-GE’ye ve bölgelere yönelik yardımlarda ön bildirim şartı kaldırılmaktadır. Söz konusu düzenleme ile KOBİ’lere yönelik mevcut kurallar basitleştirilerek uyumlaştırılmakta ve yatırıma dönük yardımlar artırılmaktadır.

Bir diğer yasal düzenleme ise KOBİ’lerin Tek Pazar’ın imkanlarından daha fazla yararlanabilmelerini teminen tüm Üye Ülkelerde aynı ilkelerle oluşturulacak yeni bir şirket statüsü oluşturulmasını öngören “Avrupa Özel Şirket Statüsü Tüzüğü” (Regulation providing for a Statute for a European Private Company) olarak tespit edilmektedir. Anılan Tüzük ile girişimcilere ortak, basit ve esnek şirketler kanunu hükümlerini takip ederek tüm üye Ülkelerde geçerliliği olan SPE’leri (Societas Privata Europaea) kurma imkanı verilmektedir. Mezkur Tüzük’te bu kapsamda oluşturulacak şirketlerin tabi olacağı her türlü düzenlemeye ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

Çok yakın zamanda teklif edilecek olan “İndirimli Katma Değer Vergisi (KDV) Oranları Bildirimi” de KOBİ’ler tarafından sağlanan hizmetlere daha düşük oranlarda KDV uygulanmasını öngörmektedir. Bununla birlikte yine KOBİ’lere büyük fayda

sağlayacağı düşünülen KDV faturalama sisteminin modernizasyonu, basitleştirilmesi ve mevcut kuralların uyumlaştırılmasına yönelik bir tasarımın hazırlanması ve “Geç Ödemelere İlişkin Bildirim”de yapılacak bir değişiklikle her türlü ticari işlemde KOBİ’lere ödemenin zamanında yapılmasını garanti altına alınması planlanmaktadır.

KOBİ’lerin büyümesi ve uluslararası pazarlarda daha fazla yer almasını teminen hazırlanan kapsamlı politika ve girişimlerin başarıya ulaşabilmesi için Komisyon ve Üye Ülkelerin bu düzenlemelerin uygulanması yönündeki kararlılıklarını açıkça ortaya koymaları gerekliliğinin önemle altı çizilmektedir. Söz konusu Yasa’nın uygulanma sürecinde kaydedilen gelişmeler Komisyon tarafından Büyüme ve İş Stratejisi kapsamında yayımlanacak olan raporlarla değerlendirilecektir (Erkan, 2008).

2.5.4.2. Türkiye’de Uygulanan KOBİ Politikaları

Başlangıcı 13. yüzyılda Şeyh Mahmut Ahi Evran tarafından kurulan “Ahilik Sistemi”ne dayanan KOBİ’ler 251 Türk ekonomisinde her zaman önemli bir yere sahip olmuşlardır. Ülkemizde KOBİ’lerle ilgili en güvenilir sayısal bilgiler TÜİK tarafından yapılan iş istatistiklerinden elde edilmektedir. Çeşitli periyot ve kapsamlarda olabilen TÜİK’in sanayi sayımları arasında en geniş kapsamlı olanı her on yılda bir yapılan “Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı”dır (Varlı, 2010:113).

Türkiye’de uygulanan sanayi politikaları çeşitli ulusal ve uluslar arası gelişmelerin etkisiyle önemli dönemeçlerden geçmiş ve kapsamlı değişikliklere uğramıştır. Türkiye’nin KOBİ politikası da, büyük ölçüde uygulanan sanayi politikalarının da etkisiyle, ekonomi tarihi içinde oldukça büyük değişikliklere uğramıştır. KOBİ politikasının tarihi gelişimi, “Planlı Dönem Öncesi”, “Planlı Dönem” ve “AB’ne Katılım Sürecinde KOBİ Politikası” olmak üzere üç dönemde ele alınabilir (Varlı, 2010:119).

2.5.4.2.1. Planlı Dönem Öncesi KOBİ Politikaları

Türkiye ekonomisinin geliştirilmesi alanında atılan ilk adım, “İzmir İktisat Kongresi” dir. Bu kongrede ekonominin özel girişimciler ile özellikle de Türk girişimcilerin katkısı ile geliştirilmesi için temel ilkelerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kongrede ortaya konan ve tavsiye edilen ilkeler:

- Ulusal endüstriyi teşvik edecek yeni kanunların çıkarılması,
- Sanayicilere kredi sağlanması,
- Yerli ürünlerin ulaşım ücretlerinde indirim yapılması,
- Sanayiciler için teknik eleman yetiştirilmesi,
- Eğitimin geliştirilmesi,

şeklinde özetlenebilir.

KOBİ’ler konusundaki ilk yaklaşımlar da bu kongrede yapılanmaya başlamıştır. 1927’de TBMM tarafından kabul edilen ve 1942’ye kadar yürürlükte kalan “Endüstriye Teşvik Kanunu”nun ilk kez küçük ve orta ölçekli işletmeler konusunda “5 işçiden az ve en çok 9 beygirlik muharrik güç çalıştıran işyeri küçük işletmedir.” şeklinde bir tanımlama yaptığı görülmektedir.⁴³

Ekonominin özel girişimler eliyle geliştirilmesinin amaçlandığı İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararların uygulanabilirliğini arttırmak amacıyla, 1927 yılında KOBİ’lerin tanımına ilişkin ilk düzenlemelerin getirilmesi, KOBİ politikasının geliştirilmesine yönelik atılan ilk adımlar olarak nitelendirilmektedir. Bu yıllarda önemli bir başka adım ise KOBİ’lerin finansmanı konusunda olup, 1933 yılında 2284sayılı “Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu” ile Türkiye Halk Bankası’nın kuruluşu olmuştur (Varlı, 2010:120).

1930’lu yılların ikinci yarısı ve 1940’lı yıllar ise dünya ekonomik bunalımı ve savaş yıllarının yaşandığı dönemler olmuş ve buna bağlı olarak dünya ekonomilerinde korumacı ve devletçi politikalar hüküm sürmüştür. Bu yıllarda ülkemizde de Avrupa ve Amerika’da olduğu gibi devletçi ve korumacı politikalar hakim olmuştur. Devlet bu

⁴³ KOSGEB, *KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişim)*, Aralık 2003, s. 4

dönemde bir taraftan kamu iktisadi kuruluşları kurarak mevcut boşluğu doldurmak için ekonomide bizzat yer alırken, bir taraftan da özel sektörü ve girişimciliği teşvik etmiştir. Teşvik-i Sanayi Kanunu, Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu, Sümerbank ve Türkiye Halk Bankası'nın kuruluşu bu çerçevede değerlendirilebilir (Varlı, 2010:120).

1943 yılında 4355 sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu” ile ilgili kuruluşlara ilişkin yasal düzenleme yapılmış ve “Esnaf Odaları” kurulmuştur. 1949 yılında ise 5373 sayılı “Esnaf Dernekleri ve Birlikleri Kanunu” ile dernekler sistemine geçilmiştir (KOSGEB, 2003:5)

1950’li yıllardan itibaren ise daha önce uygulanan politikaların etkisiyle sanayide devlet yatırımlarının durması üzerine, Türkiye’de devletçilik terk edilerek özel teşebbüsün teşvik edilmesi önem kazanmaya başlamıştır (Varlı, 2010:121).

2.5.4.2.2. Planlı Dönem KOBİ Politikaları

1960 sonrasının Türkiye ekonomisi açısından en önemli özelliği kalkınma planlarının uygulanmaya başlamasıdır. 1963 yılında başlayan planlı dönemde, Türkiye’de devlet, özel sektör için yol gösterici, kamu kesimi için ise nispeten bağlayıcı nitelik taşıyan, kalkınma planları hazırlamış ve uygulamıştır. Ekonominin tümünü ve dolayısıyla imalat sanayi sektörünü de kapsayan planlı dönemde, KOBİ’lerle ilgili gelişmeler de plana bağlanmıştır. Ekonomideki önemlerine istinaden Birinci Plandan başlayarak her plan döneminde yer alan KOBİ’lerle ilgili olarak getirilen düzenlemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Planlı dönemde hem uygulanan iktisat politikaları hem de uygulamalar bakımından çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu politika değişiklikleri KOBİ’ler açısından da önemli etkilere sebep olmuş ve buna bağlı olarak bir uyum sorunu yaşamışlardır. KOBİ’lerin bu değişikliklere uyum sağlamalarını hızlandırmak ve böylece iktisadi ve sosyal açıdan fonksiyonlarını yerine getirmeleri amacıyla Planlarda devlet her dönemin özelliğine uygun ilke ve öncelikleri belirlemiştir. Ancak, sanayileşme politikalarına önem veren

planlı dönemin başlamasıyla birlikte KOBİ'lerin ekonomideki rolünün arttığı gözlenirse de, KOBİ'lere yönelik destek, taşıdıkları öneme paralel olarak gerçekleşmemiştir.

Türkiye'nin KOBİ politikası, AB'ne katılım sürecinde Birliğin KOBİ'lerle ilgili düzenlemeleri doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. 1996 yılında Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliğinin (GB) kurulması ile AB ülkelerine uygulanan fon ve gümrüklerin kaldırılması, KOBİ'ler başta olmak üzere, Türk sanayi sektörünü yoğun bir rekabet ortamına sokmuştur. Bu rekabet hem AB üyesi ülkelerden, hem de üçüncü ülkelerden gelerek dolaşıma giren ürünlerden kaynaklanmıştır. Bu dönemde GB dışında başka dışsal faktörler de Türk işletmelerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu faktörler, bir yandan Asya ülkelerinin yoğun rekabet baskısı, bir yandan da Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization-WTO) şemsiyesinde yürütülmekte olan ve dünyayı hızla global bir pazara dönüştürme amacı taşıyan uluslararası eğilimler olarak ortaya çıkmıştır. KOBİ'lerin dış rekabete açılmaları yönünde önemli bir dönemeç olan GB sürecinin yanı sıra bu gelişmeler, KOBİ destek programlarının da buna yönelik olarak uluslararası işbirliği çerçevesinde tasarlanmasını gerektirmiştir.

Türkiye'nin uluslararası düzeyde KOBİ politikası oluşturma yolunda attığı adımların ilkinin "Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı"nın onaylanması olmuştur. 23 Nisan 2002'de, Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta, diğer aday ülkelerle birlikte kabul edilen bu Şart, Türkiye'nin uzun dönemli KOBİ stratejisinin kurucusu olarak görülmüştür. Ulusal KOBİ politikamızın bu Şart ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi için, Şart sonrasında Türkiye'de KOBİ'lerin daha iyi işlemesine yönelik düzenlemelerin sayısında bir artış görülmeye başlamıştır. Türk Ticaret Yasası, Vergi Yasası, Damga Vergisi Yasası, İş Yasası, Sosyal Güvenlik Yasası gibi çeşitli yasalarda getirilen bu düzenlemelerin amacı, mevzuatın basitleştirilmesi, bürokrasinin azaltılması, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi yoluyla Türkiye'deki KOBİ'lerin yatırım ortamlarının iyileştirilmesidir. Türkiye bu Şart kapsamında programlar ve projeler geliştirmeye ve kaynak aktarmaya başlamıştır. KOSGEB tarafından her yıl, Türkiye'nin bu Şart kapsamında gerçekleştirdiği aşamalar değerlendirilmekte ve bir rapor olarak AB Konseyi'ne sunulmaktadır.

2.5.4.2.3. Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinde Türkiye'nin KOBİ Politikaları

Türkiye'de, AB müktesebatına uyum çerçevesinde başlatılan tarama süreci hazırlıkları kapsamında bir "KOBİ Çalışma Grubu"⁴⁴ oluşturulmuştur. Bu çalışma grubunun amacı, KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması yönünde çalışmalar yapmaktır. KOBİ Çalışma Grubu tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, KOBİ'ler için bir yol haritası belirleyen ve orta dönemli bir strateji belgesi niteliği olan "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı" (KSEP)⁴⁵ hazırlanmıştır.

KSEP'in amacı, Avrupa Küçük İşletmeler Şartı'nda belirtilen ilkelere ve AB'nin KOBİ'lere yönelik çok yıllık programlarında belirtilen amaçlara uyumlu bir ulusal KOBİ stratejisinin geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. Bu amaca yönelik olarak KSEP kapsamında KOBİ'leri geliştirmeye ve desteklemeye yönelik 5 adet "Strateji Alanı" tespit edilmiştir. Bu alanlar:

- Girişimciliğin geliştirilmesi,
- İşletme geliştirme,
- KOBİ'lerin uluslararası pazarla bütünleşmesi,
- İş ortamının iyileştirilmesi,
- Teknoloji ve yenilik kapasitesinin geliştirilmesidir.

KSEP, 8. Kalkınma Planı, Yıllık Program, Hükümet Programı ve Acil Eylem Planı ile uyum içerisinde hazırlanmış, böylelikle, Türkiye'nin KOBİ'lere yönelik temel strateji dokümanlarında belirtilen hedef, ilke ve politikalarla, AB'nin KOBİ'lere yönelik temel strateji belgeleri arasında birliktelik sağlanmıştır. AB'ne üyelik sürecinde izleyeceğimiz ulusal KOBİ politikasına ilişkin bir belge niteliğinde olan KSEP, ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmelerin, işletmelerin hayatta kalmasını sağlayan parametreleri değiştirmesi ve AB ile müzakere sürecinin başlaması sonrasında revize edilmiştir.

⁴⁴ KOBİ Çalışma Grubu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS), KOSGEB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) yetkililerinden oluşmaktadır.

⁴⁵ DPT, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ocak 2004, <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2297/strateji.pdf>

Tablo 2.11: Kalkınma Planlarında KOBİ'lerle ilgili hükümler.⁴⁶

Kalkınma Planları	KOBİ'ler İle İlgili Hükümler
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967)	Karma ekonomi sistemi çerçevesinde özel teşebbüsün ve özel yabancı sermayenin teşvik edildiği bu planda, küçük sanayicinin, esnaf ve sanatkarların sorunları ile ilgilenecek ve çözüm önerileri üretecek merkezi bir örgütün kurulması öngörülmüştür. Yine bu Planda küçük sanayi ve el sanatlarında uygulanacak politikaları yürütmek üzere çeşitli bakanlıkların sorumluluğunda olan konuların sanayi bakanlığı altında toplanmasına karar verilmiş ve 1964 tarihinde de Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu çıkarılmıştır.
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972)	Bu planda 1. plandaki politika ve önlemler tekrarlanmıştır. Ancak bu planda özel teşebbüsün teşvikine ve sanayinin geliştirilmesine önem verildiğini kanıtlayan önemli bir gelişme 1. planda bahsi geçen Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) Gaziantep'te faaliyete geçmesi olmuştur. Bu plan döneminde sadece Gaziantep bölgesinde sınırlı bir faaliyet alanı olan KÜSGEM, daha sonra yurt çapında genişletilen Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı'nın (KÜSGET) çekirdeğini oluşturmuştur. Bu plan döneminde küçük sanayiye teknik alanda destekler de söz konusu olmuş ve büyük sanayi ile işbirliği yapması teşvik edilmiştir.
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977)	Bu planda daha önceki planlarda alınan tedbirlere rağmen sorunların halen devam etmesi ve bu tedbirlerin yetersizliği vurgulanmıştır. Bunun üzerine KOBİ'lerin özellikle dış pazarlara açılmasının ve finansman sorunlarının çözülmesi ve teknik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması önerileri getirilmiştir. Küçük sanayi sitelerinin kuruluşuna ağırlık verilmiştir.
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983)	Bu planda ilk kez küçük sanayi ve esnaf sanatkar ayrımı yapılmış her iki kesim de tanımlanmıştır. Buradaki tanımlara göre "küçük sanayi", bir dereceye kadar makineleşmiş veya modern araç gereçlere ve makinelere sahip küçük imalat birimlerinin ifade ederken, "Esnaf", ticaret ve hizmet dalında çalışanları, "sanatkar" ise imalat alanından daha ziyade el emeğine dayalı olarak çalışan ve henüz küçük sanayi kapsamına girmeyen iş sahiplerini ifade etmektedir. Bu plan döneminde önemli bir başka gelişme, küçük sanayi kesimine ülke çapında teknolojik, mali ve idari danışmanlık hizmetleri ile eğitim hizmetleri götürmek amacıyla KÜSGET'in kurulması olmuştur.
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989)	1980 sonrası hazırlanan bu Plan, 1980 kararlarının ihracata dayalı sanayileşme stratejisi ile uyumlu öneriler getirmiştir. Bu programın en temel stratejileri devletin müdahalesini en aza indirmek suretiyle kaynakların özel sektör eliyle etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Bu plan bu stratejinin gerçekleştirilmesinde, küçük sanayicileri, hizmet, imalat ve sanayi alanında güvenilir bir istikrar unsuru olarak görmüş ve bu kesimlere yönelik daha ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir.
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994)	Bu planda küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik daha kapsamlı ve somut politikaların oluşturulması öngörülmüştür. Bu plan döneminde KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik kaynaklar ve araçlar kamuoyunda geniş kesimlerce tartışılmış ve KOBİ'lere alternatif finansman kaynağı olarak risk sermayesi şirketlerinin ülkemizde işletilebilirlik özelliklerinin test edilebilmesi amacıyla Türkiye Halk Bankası tarafından bir şirket kurulmasına ve KOBİ'ler için Kredi Garanti Fonu'nun oluşturulmasına karar verilmiştir.
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000)	Kalkınma Planlarının ve yıllık programların önemlerinin azaldığı bir döneme denk gelen bu planda artık Avrupa modeli esas alınarak sanayileşme stratejisi oluşturulmuştur. Planda KOBİ'lere verilen önemi belirtmek üzere 1996 yılı KOBİ yılı olarak ilan edilmiş ve KOBİ'lerin Pazar uyumlu, ihracata yönelik bir yapıya kavuşturulmasına yönelik olarak proje, organizasyon, teknoloji ve finansman alanlarında desteklenmeleri öngörülmüştür.
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005)	Bu planda KOBİ'ler sanayileşme başlığının yanı sıra birçok farklı başlık ta da yer almış ve daha kapsamlı çok yönlü politikalar geliştirilmiştir. Bu planda KOBİ'lerin kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi modern finansman araçları ve kurumlarıyla desteklenmesi öngörülmüştür.
Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013)	Bu plan döneminde ise KOBİ'lerin yapılarını güçlendirerek dünya pazarlarında rekabet edebilecek güce sahip yenilikçi işletmelere dönüştürülmesi ve yeni işletmelerin kurulması için, bu girişimlere destek ve hizmet sağlayan kamu ve özel sektör kuruluşları ile sivil toplum örgütleri ile işbirliği ve koordinasyonun artırılması, KOBİ politikalarının en geniş katılımı ve geleceğe dönük perspektifle sağlıklı biçimde oluşturulması, uygulanması izlenmesi ve etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

⁴⁶ Bu tablo Bahar Varlı'nın "Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Yeniliğin (İnovasyonun) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Önemi" adlı yüksek lisans tez çalışmasının 122. sayfasında yer alan tablodan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yüksek Planlama Kurulu'nun 4 Mayıs 2005 tarih ve 2005/20 sayılı kararı ile KSEP'in uygulanmasından, KOBİ'lere yönelik politikaların uygulanmasından doğrudan sorumlu kuruluş olan KOSGEB görevlendirilmiş, genel yönlendirmenin ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığı başkanlığında, ilgili kuruluşlardan oluşan "Yönlendirme Komitesi"⁴⁷ tarafından gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Teknik alanda yapılan çalışmalar ise "Ön Değerlendirme Komitesi" tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sonuç olarak, KOBİ'lerle ilgili politikanın AB Müktesebatına uyum açısından bir değerlendirmesi yapıldığında, KOBİ Tanım Yönetmeliği'nin getirilmesi önemli bir aşama olarak görülmektedir. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı da Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nda belirtilen AB KOBİ politikasını benimseyen ve uygulamaya geçirmeyi planlayan önemli bir dokümandır. Bu açılarından ülkemiz AB politikasına uyumda istenilen düzeydedir. Ancak, 2009 İlerleme Raporu'nda da vurgulandığı gibi, belirtilen hedeflerin etkin ve yaygın bir şekilde uygulanmasına da önem verilmesi gerekmektedir.

2.5.5. AB'nde ve Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Destekler

2.5.5.1. AB'nde KOBİ'lere Sağlanan Destekler

Hızla küreselleşen, uluslar arası alana açılan başarılı modellerin, yeni üretim ve yönetim tekniklerine ve teknolojik gelişmelere hızla uyum gösteren esnek ve yeniliklere açık küçük ve orta ölçekli işletmelere sahip olan ülkeler olduğu gözlenmektedir. Özellikle Japonya, Pasifik ülkeleri ve bir ölçüde ABD'nin değişen dünya koşullarına Avrupa ülkelerine oranla daha hızlı uyum göstermesini büyük ölçüde küçük işletmelerin varlığına bağlayan görüşler gittikçe yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle, AB özellikle küçük işletmelerin teşviki konusuna önem vermektedir (Ülker, 2006:30).

KOBİ'lerin AB ekonomisinde giderek artan önemi, bu işletmelere yönelik çok kapsamlı destekleme mekanizmalarının geliştirilmesine neden olmuştur. AB'nin KOBİ

⁴⁷ Yönlendirme Komitesi, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine M., DTM, KOSGEB, TÜBİTAK, TOBB, TESK ve Halk Bankası temsilcilerinden oluşmaktadır. Ön Değerlendirme Komitesi ise Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine, DTM, KOSGEB, TÜBİTAK, TOBB, TESK ve ABGS temsilcilerinden oluşmaktadır. (DPT, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, s. 10)

politikasının önemli bir unsurunu oluşturan destekleme mekanizmaları, Birlik KOBİ tanımına göre sağlanan programlar ve iş geliştirme hizmetlerinden oluşmaktadır. AB'nin KOBİ politikasının ve destekleme mekanizmaların temel unsurları şunlardır:⁴⁸

- Girişimciliğin özendirilmesi,
- Yeniliğin teşvik edilmesi,
- Mali ortamın iyileştirilmesi,
- Firmaların rekabet kapasitelerinin arttırılması,
- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma ve dış pazarlara açılma süreçlerinin geliştirilmesi,
- KOBİ'lere yönelik daha iyi mevzuat düzenlemelerinin yapılması (Varlı, 2010:31).

2.5.5.1.1. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Destekleme Programları

2.5.5.1.1.1. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programları

AB, destek mekanizmalarının büyük bir çoğunluğunu çok yıllık çerçeve programları temelinde plânlamaktadır. Bunun en önemli nedeni, program hedeflerine ulaşmak için verilecek desteğin sürekliliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.⁴⁹ İlki 1989 yılında kabul edilen bu programlar aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır (Varlı, 2010:32).

Çok yıllık programlar arasında, AB'nin işletme politikası çerçevesinde en kapsamlısı, IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı olmuştur. Başlangıçta 2001-2005 dönemi için 450 milyon Avro'luk mali destek öngörüsünde bulunan bu Programın süresi, 2007

⁴⁸ Arzu Odabaşı SARI, "Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Programları ve Türkiye", İKV, Yayın No: 188, İstanbul, Ağustos 2005, sf. 10.

⁴⁹ Arzu Odabaşı Sarı, **Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı**, İKV Yayınları, Yayın No: 220, Türkiye'nin Katıldığı Topluluk Programları Kitapçık Serisi, No: 3, İstanbul, Haziran 2008, s. 10.

yılından itibaren çok yıllık programın uygulamalarını üstlenecek olan Rekabetçilik ve Yenilik Çerçeve Programı'na kadar girişimcilere ve özellikle KOBİ'lere AB desteklerinin sürekliliğini sağlamak amacıyla, Aralık 2006'ya kadar uzatılmış ve bütçesi de 88,5 milyon Avro artırılarak 538,5 milyon Avro'ya yükseltilmiştir (Varlı, 2010:32).

Tablo 2.12: AB'nin Çok Yıllı Çerçeve Programları çerçevesinde KOBİ'lere yönelik mali destekleri.

Çok Yıllı Programlar	Konsey Kararları	Dönemi	Bütçesi (Milyon ECU/Avro)
I. Çok Yıllı Program	89/490/EEC	1990-1993	110,0
II. Çok Yıllı Program	93/379/EEC	1994-1996	112,2
III. Çok Yıllı Program	97/15/EC	1997-2000	127,0
IV. Çok Yıllı Girişimci ve Girişimcilik Programı	2000/819/EC ve 2005/1776/EC	2001-2005 2005-2006	450,0 88,5
			Toplam: 538,5

Kaynak: Bahar Varlı, a.g.e. sf. 33 Tablo 11'den alıntılanmıştır.

*: Bütçe değerleri IV. Program'a kadar ECU cinsindedir. Kaynak: İlgili Konsey Kararlarıdır.

2.5.5.1.1.2. Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP) (2007-2013)

CIP, girişimcilik, KOBİ'ler, sanayi alanında rekabet edebilirlik, yenilik, bilgi ve iletişim teknolojileri ve akıllı enerji gibi alanlardaki Birlik programlarının tek bir çerçeve altında toplanması ve böylece uygulamanın kolaylaştırılması amacıyla oluşturulmuştur.

AB üye ülke devlet başkanlarınca 19-20 Haziran 2000'de yapılan Zirve'de Lizbon hedeflerine ulaşmak için imzalanan Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nda KOBİ'lerin Avrupa ekonomisinin belkemiği olduğu, istihdam ve yeni iş fikirlerinin yaratılmasında gerçek bir kaynak teşkil ettiği belirtilmiştir. Şart kapsamında rekabet gücünün artırılması, yenilik üretme ve yayma kapasitesinin güçlendirilmesinin yanı sıra dengeli ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme temelinde bilgi toplumunun geliştirilmesi hedeflenmiştir. CIP de bu hedef doğrultusunda hazırlanmıştır (Sarı, 2005, Varlı, 2010).

1 Haziran 2006 tarihinde Parlamento tarafından onaylanan Programın bütçesi 3,621 milyon Avro olarak belirlenmiş olup yaklaşık 400 binin üzerinde KOBİ'ye yenilik ve büyümeye yönelik yapacakları faaliyetleri için destek verilmesi öngörülmektedir.

CİP'de de, başta KOBİ'lerin finansman imkanlarının kolaylaştırılması olmak üzere, Çok Yıllı İşletmeler ve Girişimcilik Programı kapsamında desteklenen alanlar öncelikli olmaya devam etmektedir. Programın hedefleri;

- İşletmelerin ve özellikle KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırmak,
- Yeniliğin tüm türlerini ve özellikle eko-yeniliği desteklemek,
- Sürdürülebilir, rekabetçi ve yenilikçi bilgi toplumunun gelişmesini hızlandırmak,
- Enerji etkinliğini, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarını tüm sektörlerde ve özellikle taşımacılıkta desteklemektir (Varlı, 2010).

2.5.5.1.2. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Destekleme Araçları

AB'de KOBİ'ler doğrudan ya da dolaylı destekler olmak üzere çeşitli araçlarla desteklenmektedirler. Bu destekler, hibe, kredi kolaylığı gibi çeşitli biçimlerde olabildiği gibi, bölgesel ya da ulusal düzeyde olmak üzere farklı düzeylerde de olabilmektedir. KOBİ desteklerinin yönlendirilmesinden büyük ölçüde sorumlu olan Avrupa Komisyonu'nun İşletmeler ve Sanayi Genel Müdürlüğü, AB'nin KOBİ'lere yönelik desteklerini dört kategoriye ayırmaktadır:

- **Politika alanlarına göre finansman imkanları:** KOBİ'ler AB'de doğrudan kendilerine yönelik programlardan yararlanabildiği gibi KOBİ boyutu olan pek çok farklı mekanizmadan da yararlanmaktadır. AB'de ekonomik ve sosyal konularda hayat standartlarının yükselmesi amacıyla eğitim, çevre, enerji, ulaştırma, kültür ve istihdam alanlarında geliştirilen programlardır.
- **Yapısal Fonlar:** Bölgelerarası gelir farklılıklarını gidermeyi ve AB'de ekonomik ve sosyal uyumu geliştirmeyi amaçlayan yapısal fonlar, özellikle ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerde bulunan KOBİ'lerin yatırımlarını finanse etmede sıklıkla başvurdukları bir araçtır. Avrupa Bölgesel Kalkınma

Fonu, Avrupa Sosyal Fonu ve Kırsal Kalkınma Fonu'ndan oluşan bu fonlar içinde KOBİ'lerin en çok yararlandığı Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu olup, AB'de bölgesel farklılıkların azaltılmasını amaçlamaktadır. Avrupa Sosyal Fonu, ekonomik ve sosyal değişiklikleri değerlendirip etkin bir şekilde yönetmek ve KOBİ'leri desteklemek amacındadır. Kırsal Kalkınma Fonu ise tarım ve ormancılık alanlarında rekabeti artırmak ve kırsal bölgelerin yaşam standardını yükseltmek amacındadır. Bu fonlar kapsamında 2007- 2013 dönemi için 347,41 milyar Avro bütçe ayrılmıştır. Bu bütçenin kullanılmasında belirlenen üç öncelikli alan “yakınlaştırma” (%81,5), “bölgesel rekabetin gelişmesi ve istihdam” (% 16) ile “Avrupa bölgesel işbirliği” (%2,5)'dir.

- **Mali Araçlar:** KOBİ'lerin finansmana erişimi rekabet gücü kazanmalarında çok önemli bir yere sahiptir. AB'de KOBİ'lerin finansmanından sorumlu temel kuruluşlar Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Avrupa Yatırım Fonu (AYF)'dur. KOBİ'lerin kredi imkanlarını artırmayı ve borçlanma kapasitelerini geliştirmeyi amaçlayan araçlardır. KOBİ'ler tüm bu mali araçlardan bankalar kredi kuruluşları ve yatırım fonları gibi çeşitli aracı kurumlar aracılığı ile yararlanmaktadırlar.
- **KOBİ'lerin uluslararası pazarlara erişiminin desteklenmesi:** KOBİ'lerin AB dışındaki piyasalara erişimini kolaylaştırmak amacını taşıyan bu finansman imkanı Latin Amerika, Afrika, Karayipler ve Pasifik Ülkeleri, Japonya ve Kore gibi bölge ve ülkeler düzeyinde çeşitli programlardan oluşmaktadır. KOBİ'ler aracı kuruluşlar ya da kamu otoriteleri aracılığı ile bu programlardan yararlanabilmektedir.

AB'nin KOBİ'lere sağladığı destek sadece hibeler, krediler ve garantilerden oluşmamaktadır. AB'nin KOBİ'lere yönelik mali nitelikte olmayan destekleri, bu girişimlerin bilgiye erişim olanaklarını iyileştirmeyi amaçlayan iş geliştirme hizmetleri ile Tek Pazar imkanlarından daha iyi yararlanmalarına ve haklarını korumalarına yardımcı olan destekleri içermektedir (Sarı, 2005, Varlı, 2010).

Özet olarak AB'de KOBİ'lerin ekonominin belkemiği niteliğinde olmaları Birlik düzeyinde KOBİ politikasının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. KOBİ'lerin AB'nin Lizbon Stratejisi hedeflerine ulaşmada anahtar bir rol üstlenmeleri nedeniyle bu politika zaman içindeki değişimlere bağlı olarak devamlı bir gelişim göstermiştir ve bu çerçevede ortak bir yasal çerçeve ve uygulama alanı oluşturulması, buna paralel olarak

KOBİ'lerin Birlik düzeyinde eşit şartlarla çalışmaları ve eşit fırsatlara sahip olmaları amaçlanmıştır. KOBİ'ler AB düzeyinde uygulanan çeşitli programlar ve desteklerin yanı sıra üye ülkeler düzeyinde de önemli ölçüde desteklenmektedirler. Üye ülkelerde uygulanan KOBİ destek politikası araçları ise ülkelerin sosyal, ekonomik ve mevzuat farklılıklarına paralel olarak ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Varlı, 2010).

2.5.5.2. Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Destekler ve Destek Veren Kurumlar

2.5.5.2.1. Hazine Müsteşarlığı

Ekonomi politikalarının tespitine yardımcı olmak ve bu politikalar çerçevesinde hazine işlemleri, kamu finansmanı, kamu iktisadî teşebbüsleri ve devlet iştirakleri, ikili ve çok taraflı dış ekonomik ilişkiler, uluslararası ve bölgesel ekonomik ve malî kuruluşlarla ilişkiler, yabancı ülke ve kuruluşlardan borç ve hibe alınması ve verilmesi, ülkenin finansman politikaları çerçevesinde sermaye akımlarına ilişkin düzenleme ve işlemlerin yapılması, bankacılık ve sermaye piyasası, yurt dışı müteahhitlik hizmetleri, sigorta sektörü ve kambiyo rejimine ilişkin faaliyetler ile yatırım ve yatırım teşvik faaliyetlerini düzenlemek, uygulamak, uygulamanın izlenmesi ve geliştirilmesine ilişkin esasları tespit etmek amacıyla Hazine Müsteşarlığı, Başbakan'a bağlı olup, Başbakan, Müsteşarlıkların yönetimi ile ilgili yetkilerini bir Devlet Bakanı vasıtasıyla kullanabilir (İbrahimi, 2006).

Hazine Müsteşarlığı tarafından KOBİ'lere Teşvik Belgesi kapsamında verilen destekler aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,
- Katma Değer Vergisi istisnası,
- Bütçe Kaynaklı Fon'dan KOBİ'lere Kredi Tahsisi.

KOBİ teşvik belgesi kapsamında makine ve teçhizat, hammadde ve işletme malzemesi ithal edilmesi halinde, ödemesi gereken Gümrük Vergisi ve toplu Konut Fonu'ndan istisna edilmektedir. Yatırımcıların KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapacakları yeni makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimlerinin katma değer vergisinden istisnadır. KOB

yatırımları için bütçe kaynaklı Fon'dan yatırım ve işletme kredisi tahsis edilir. Bütçe kaynaklı krediler, makine ve teçhizat alımı ve sağlık yatırımlarında bina ve inşaat harcamalarına yatırım kredisi kullandırabilir. Hammadde ve işletme malzemesi alımına yönelik olarak işletme kredisi şeklinde kullandırabilir. Bütçe kaynaklı Fon'dan imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde yapılacak yatırımlar için sabit yatırım kredisi tahsis edilmektedir (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)

94/6401 sayılı Karar'ın (İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı) kapsamında sağlanacak devlet yardımları için gerekli olan kaynak; Genel Bütçe içerisinde yer alan Destekleme ve Fiyat istikrar Fonu ve bu Fon'a transfer edilecek ödenekler ile ihracata Yönelik Devlet Destekleri ile karşılanır. Söz konusu Karar'ın ilgili maddeleri gereğince bu Karar'ın yürütülmesine ilişkin her türlü düzenlemeyi yapmaya, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu yetkili kılınmıştır. Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunca belirlenecek ihracata Yönelik Devlet Yardımlarının uygulanması ve takibi DTM tarafından yürütülür.

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ niteliğindeki firmalar basta olmak üzere, ihracatçı firmaların ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim, gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamaktır.

İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında aşağıda yer alan 10 adet destek programı uygulanmakta olup, tüm devlet yardımlarının uygulanmasında nihai onay mercii DTM'dir.

- Araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yardımları,
- Yurt dışında ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Eğitim desteği,
- İstihdam desteği,

- Pazar araştırma desteği,
- Çevre maliyetinin desteklenmesi,
- Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması ve Türk Malı imajının yerleştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklemesi,
- Yurtdışı fuar desteği,
- Uluslararası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarlarının desteklemesi,
- Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımları (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB'in organizasyonu, 28 işletme geliştirme merkezi, 12 teknoloji geliştirme merkezi, 10 laboratuvar merkezi ve 6 KOBİ merkezi ile toplam 56 birimde KOBİ'lere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Bu faaliyet çerçevesinde, KOBİ'lere yatırım, üretim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Ortak kullanım atölyeleri ve laboratuvar hizmetleri ile özellikle imalat sanayinde çalışan firmaların gelişmiş teknolojilerle tanışmasını sağlamaktadır. Üniversite, kamu ve özel sektör AR-GE Kurumları ile küçük işletmelerin işbirliğinin güçlendirilmesi, TEKNO-NET bilgi ağının küçük işletmelere uygulanması ve izlenmesi gibi hizmet birimlerine sahiptir.

KOSGEB desteklerinin daha etkin olması ve işletmelere katkısının artırılması amacıyla 2005 yılından itibaren desteklerin Stratejik Yol Haritası'na dayalı verilmesi uygulamasına başlamıştır. Bu uygulamanın temel amacı işletmelerin gelecek ile ilgili oluşturdukları planlamaları basit bir mekanizma ile yazılı hale getirmelerinin sağlanmasıdır. Böylece işletmelerin KOSGEB'den alabilecekleri desteklerin nitelik ve zamanlamasının en fazla fayda sağlayacak şekilde planlanması sağlanmış olacaktır. Stratejik Yol Haritası, KOSGEB desteklerine başvuran işletmelerin büyüme ve gelişme ile ilgili niyetlerini stratejik hedefler haline getirmesini sağlamak için geliştirilmiştir. Bu hedeflerin elde edilmesi için ise KOSGEB'in hangi desteklerine ihtiyaç duyduklarını işletmeler yine Stratejik Yol Haritasında bildireceklerdir.

KOSGEB tarafından KOBİ'lere verilen destek türleri 20 başlık altında aşağıda verilmektedir.

- Patent, faydalı model, endüstriyel tasarım desteği,
- Ortak kullanım amaçlı makine-teçhizat desteği,
- Yerel ekonomik araştırma desteği,
- Nitelikli eleman istihdamı desteği,
- Altyapı ve üstyapı proje desteği,
- E-Ticaret yönlendirme desteği,
- Teknoloji araştırma ve geliştirme desteği,
- Bilgisayar yazılımı desteği,
- İhracat amaçlı yurtdışı iş gezisi (İYİG) katılım desteği,
- Milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlara katılım desteği,
- Milli katılım dışındaki yurtdışı fuarlara katılım desteği,
- Yurtdışı daimi sergi (show-room) katılım desteği,
- Yurtiçi uluslararası sanayi ihtisas fuarlarına katılım desteği,
- Marka oluşturma ve tanıtım desteği,
- İş geliştirme merkezi desteği,
- Yeni girişimci desteği,
- KOSGEB danışmanlık desteği,
- Genel test-analiz, kalibrasyon ve CE işaretlemesine ilişkin genel test-analiz desteği,
- Yurtiçi sanayi fuarlarına katılım desteği,

- Genel eğitim programları ve eğitim desteği (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.4. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)

Türk Eximbank, KOBİ'lerin uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerini artırabilmek, daha fazla katkıda bulunabilmek amacıyla kendisine ulanan sorunlara uygun çözümler üretme konusunda yoğun çaba harcamaktadır. Eximbank tarafından sağlanan krediden imalatçı, ihracatçı, ihracata yönelik mal üreten ve imalatçı vasfına sahip KOBİ niteliğindeki firmalar yararlanabilir. Türk Eximbank tarafından KOBİ'lere yapılan kredi desteği aşağıdaki başlıklar adı altında verilmektedir;

- KOBİ ihracata hazırlık TL ve döviz kredisi,
- Türk Eximbank KOBİ'lere sevk öncesi ihracat kredileri,
- Türk Eximbank KOBİ'lere kısa vadeli ihracat kredi sigortası.

KOBİ'lerin teminat ve finansman sorunlarına çözüm sağlamak amacıyla sadece KOBİ'lere yönelik olarak hazırlanmış ve doğrudan Türk Eximbank tarafından kullanılan, KOBİ ihracata hazırlık kredisi programı uygulamaktadır. KOBİ'lerin ihracata hazırlık kredisi TL ve döviz kredisi programlarından oluşmaktadır. Türk Eximbank, KOBİ'lere ticari bankalar aracılığıyla kullanılan sevk öncesi ihracat kredilerinden de öncelikle yararlanmasını sağlamaktadır. KOBİ'ler, Türk Eximbank tarafından uygulanan ihracat kredi sigortası kapsamında ihracat alacaklarını ticari ve politik risklere karşı teminat altında almaktadır (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.5. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)

Türk banka sistemi içerisinde ağırlıklı bir yeri olan Türkiye Halk Bankası, bir taraftan mevduat, kredi, kambiyo işlemleri ve diğer banka hizmetleri gibi tüm bankacılık işlerini

yerine getirirken, diğler taraftan da esnaf, sanatkar, KOBİ'lere finansman ve finansman dışı (danışmanlık, eğitim) faaliyetlerle destek olma görevini de yürütmüştür.

Türkiye Halk Bankası tarafından kullanılan kredilerin karşılığında teminat olarak projenin kendisi olması halinde, ipotek, kefalet, ticari işletme rehini, banka teminat mektubu, Hazine tahvil ve bonosu rehini, çek, senet, vadeli ve vadesiz mevduat rehini ve benzerleri olması halinde Kredi Garanti Fonu tarafından verilen teminat da alınabilir. Türkiye Halk Bankası tarafında KOBİ'lere verilen kredi destekleri, KOBİ sanayi kredisi, KOBİ ileri teknoloji kredisi, İş makineleri kredisi, CE kredisi, Fuar ve sergilere katılma kredisi, Ürün geliştirme kredisi, İşyeri edindirme kredisi, KOBİ spot kredisi, Tedarikçi KOBİ kredisi ve KOBİ ihracatı destekleme kredisi şeklinde sıralanabilir (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.6. Maliye Bakanlığı

Maliye Bakanlığı tarafından KOBİ'lere yatırımlarda vergisel teşvikler bulunmaktadır. Yatırımları teşvik edici vergi politikaları, piyasa ekonomisi koşullarında değişik biçimlerde uygulanmakta olup, iktisadi kalkınmanın sağlanması ve sosyal refah hedeflerine ulaşılması açısından önemli rol oynamaktadır. Maliye Bakanlığı tarafından KOBİ'lere sağlanan yatırımlarda teşvikler, Yatırım indirimi, Vergi, resim ve harç istisnası, Gelir ve Kurumlar vergisi ve Bedelsiz arazi tahsisi şeklinde sıralanabilir (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.6. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

TÜBİTAK tarafından KOBİ'lerin çalışmalarını kolaylaştırmak ve hayata geçirmelerine katkıda bulunmak için Ar-Ge çalışmaları desteği, laboratuvar çalışmaları desteği, test analiz desteği, teknoloji eğitim ve sertifikalandırma desteği verilmektedir. TÜBİTAK tarafından KOBİ'lere yapılan destekleri bünyesinde bulunan birimler aracılığıyla verilmektedir. Bunlar, Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı (TİDEB),

Üniversite ve Sanayi İşbirliği Merkezi (ÜSAM), Marmara Araştırma Merkezi (MAM) şeklinde sıralanabilir.

TÜBİTAK'ın üniversite ve sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla gerçekleştirdiği başarılı uygulama ÜSAM'dır. Bu programın temel amacı, göreceli olarak gelişmiş bir sanayiye ve üniversiteye sahip bir bölgede, üniversitede mevcut Ar-Ge potansiyelini, sanayi problemlerini çözmek ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için bir araya getirmektir (İbrahimi, 2006).

2.5.5.2.7. Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı

Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı tarafından organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri yapım, etüt ve kamulaştırma yardımları verilmektedir. Organize sanayi bölgelerinin kamulaştırma olarak Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı tarafından sanayinin altyapı olarak yol, su, kanalizasyon, yağmur suyu, atık su arıtma tesisleri ve benzer tesisler inşaatları yapım hizmetleri, küçük sanayi sitelerinin altyapı ve üst yapı inşaatlarının yapım hizmetlerinin doğrultusunda; sanayinin disipline edilmesi, şehrin gelişmesine katkıda bulunması, sanayinin az gelişmiş bölgelere yaygınlaştırılması, ucuz ve güvenilir altyapı kurulması, ortak sosyal tesislerin kurulması, ortak arıtma tesislerin yapılması ve çevre kirliliğinin önlenmesi gibi yardımda bulunur. Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın mevcut ekonomik ve teknolojik şartlara göre sanayi politikalarının oluşturulması, organize sanayi bölgelerine arsa tesis etmek, teknoloji geliştirme bölgelerini kurmak, sanayi işletmelerin kayıtlarını tutmak, kalkınma planları ve programlarda öngörülen hedef ve politikalar çerçevesinde sanayinin hızlı ve istikrarlı gelişmesini sağlamak ve denetlemek görevleri de bulunmaktadır (İbrahimi, 2006).

2.6. AB'NDE VE TÜRKİYE'DE MOBİLYA ENDÜSTRİSİ

2.6.1. AB'nde Mobilya Endüstrisi

Mobilya endüstrisi, ürünlerini üretebilmek için çeşitli hammaddeleri (ahşap, ahşap esaslı panel, plastik, deri, metal, tekstil, cam vb.) kullanan bir montaj sanayidir. Son yıllarda AB Mobilya İmalat Sanayii Sektörü, teknik, tasarım ve moda açısından üretim kalitesini geliştirmiştir. AB mobilya imalat sanayii sektöründe (NACE Rev. 2'ye göre) 2010 yılında bir milyondan fazla kişiyi istihdam eden yaklaşık 130.000 işletme bulunmaktadır. 10'dan az işçi çalıştıran mikro ölçekli işletmeler yaygın olarak görülmektedir. AB mobilya işletmelerinin %86'nı bu işletmeler oluşturmaktadır. Küçük ölçekli işletmeler, genellikle montaj için mobilya bileşeni ya da yarı mamul ürünler üreterek büyük ölçekli işletmeler için taşeron olarak hareket etmektedirler.

AB mobilya imalat işletmelerinin %14,4'ü Ofis ve Büro Mobilyası, %13,1'i Mutfak Mobilyası, %2,6'sı yatak ve %69,9'u diğer mobilya üretimi yapmaktadırlar. Mobilya sektörünün yapısı son yıllarda seri üretime izin veren demonte (montaja hazır) mobilya ile oldukça değişmiştir. Genellikle yüksek kaliteli mobilyalar iç pazara yönelik üretilirken topluca üretilen büyük hacimli ürünler ise ihracata yönelik üretilmektedir.

Demonte mobilyalar, teknolojik ekipman, makine ve otomasyon yatırımları gerektirmektedir. Bu nedenle bu tarz üretimler büyük ölçekli işletmeler için daha uygundur. Ancak demonte mobilyalar çocuk ve eğlence mobilyası gibi niş üretimini yapan küçük ölçekli işletmelerde de görülmektedir.

Dünya mobilya tüketiminin %40'ı ve mobilya üretiminin %50'sini kaplayan Pasifik Asya ülkelerinden sonra Batı Avrupa ülkeleri dünya mobilya tüketiminin %20'sini ve tüm mobilya üretiminin %20'sini içeren temel bir mobilya üretim merkezi konumundadırlar. 2002 yılında %33'lük bir oran ile dünyanın en büyük mobilya üretim merkezi olan Avrupa Birliği ülkeleri, durgunluk döneminde ise dünyanın en büyük ikinci mobilya üretim merkezi konumundadır (Anonim, 2013).

AB mobilya sanayii, 130 milyar Euro'nun üzerindeki üretim değeri, 136 milyar Euro'yu aşan cirosu ve yaklaşık 41,1 milyar Euro'luk katma değeri ile dünya mobilya piyasasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Nitekim dünya mobilya üretimi ülkeler

bazında incelendiğinde, %20 ve %19 gibi yüksek oranlarla başı çeken Çin ve ABD'nin ardından, İtalya (%8), Almanya (%7), Fransa (%3), İngiltere (%3) ve Polonya (%3) gibi AB ülkelerinin ön plana çıktığı ve dünya üretiminin yarısına yakınının AB tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. AB'nin mobilya üretiminin %38'i yatak, yemek ve oturma odalarında kullanılan ahşap, plastik ve metal mobilyalardan oluşuyor. Bunu, %29 ile ayrı bir kategoride sınıflandırılan koltuklar, %17 ile ofis ve %12 ile mutfak mobilyaları izlemektedir (İSO, 2011).

AB'nin önde gelen mobilya üretici ülkeleri İtalya ve Almanya'dır. Bu ülkeleri sırasıyla İngiltere, Fransa, Polonya ve İspanya takip etmektedir (Anonim, 2013). Dünya mobilya ihracatının %25'den fazlasını Çin gerçekleştirmektedir. Çin'i sırasıyla mutfak mobilyası ile ön plana çıkan Almanya ve özgün ve yenilikçi tasarımlarıyla İtalya izlemektedir. AB tüm üye ülkeler baz alındığında Çin'i geçerek dünyanın en büyük mobilya ihracatçısı konumuna gelmektedir. AB ülkeleri ithalatta da dünya sıralamasının en başında yer almaktadır. Birliğin mobilya tedarikçileri arasında Türkiye Çin ve Vietnam'ın ardından 3. sırada yer almaktadır (İSO, 2011).

2.6.2. Türkiye Mobilya Endüstrisi

2.6.2.1. Genel Görünüm

Mobilya sektörü Türkiye'nin en eski ve en gelişen sektörlerinden biridir, sektörde son yıllarda dünya standartlarında üretim yapan tesisler kurulmuş, bayilik teşkilatlarıyla ülke sathına ve dünyaya ürün satar bir konuma ulaşılmıştır. Sektör her yıl ürünlerini geliştirmekte ve çeşitliliğini artırmaktadır (Anonim, 2013). Türkiye'nin 12,5 milyar \$ değerinde olduğu düşünülen üretim kapasitesi ise dünya mobilya üretiminin %3,6'sını oluşturmaktadır (Sakarya ve Canlı, 2011).

Mobilya sanayi katma değer açısından da ülkemizin önde gelen sektörlerinden olup ihracatta yerli kaynakları en çok kullanan ve ithal ürünlere bağımlılığı en az olan sektörlerden biri olarak ekonomiye katkısı artarak devam etmektedir.

Mobilya sektöründe TÜİK 2010 verilerine göre, işyeri sayısı 31.089, çalışan sayısı ise 151.904 olarak görülmektedir. Ayrıca perakende sektöründe de çalışan sayısının 100.000 olduğu tahmin edilmektedir.

Mobilya işletmeleri genelde KOBİ'lerden oluşmaktadır. Sektörde yaşanan sıkıntılar tipik KOBİ sıkıntıları olup, dünya çapında pazarlara açılmak için küçük firmaların birleşip güçlenmesi ve profesyonel yapılması önem taşımaktadır (Anonim, 2013).

Türkiye imalat sanayi içerisinde yer alan orman ürünleri ve mobilya endüstrisi işletmeleri KOBİ'lerin faaliyet gösterdiği üçüncü önemli endüstridir (Yeniçeri, 2005). İşyeri sayısı itibarıyla % 25 düzeyinde bir ağırlığa sahiptir. İstihdam oluşumunda ise % 10'luk payı elinde bulundurmaktadır (Akyüz ve diğ., 2002; Koç ve Aksu 2000). İşyeri ve istihdam alanında sahip olunan bu yüksek değerler, ekonomik kalkınma ve büyüme rakamları içerisinde istenilen boyutlara taşınmamaktadır. Endüstri işletmeleri, değişik problemler nedeni ile dış piyasalara yeterince açılmamakta ve sahip olunan potansiyel güçlerini ülke kalkınmasına yönlendirememektedir (Cındık ve Akyüz,1998). Bazı dönemlerde başarılı grafikler gösterebilmektedir. Örneğin 2003 yılının en iyi ikinci ihracat rakamını yakalayan endüstrisi olabilmıştır (Aksu ve diğ., 2009).

Ulusal ve uluslararası pazarlara yönelen Türk mobilya sektöründe, panel mobilya, masif mobilya, kanepeler, oturma grubu, tablalı mobilya (mutfak, banyo, ofis yatak odası), bahçe mobilyaları, mobilya aksesuarları ve parçaları, taşıt mobilyaları, hastane mobilyaları, otel mobilyaları, aksesuarlar gibi geniş yelpazede üretim yapılırken ithal ürün/malzeme kullanımı sınırlı olan katma değeri yüksek nadir sektörler arasında yer almaktadır. 1980'lerden sonra Türkiye'deki ekonomik ve sosyal gelişmeler, özellikle büyük metropollerde kaliteli, fonksiyonel ve modern mobilya taleplerini artırmış sektöre ve ülke ekonomisine ivme kazandırmıştır. Mobilya, TÜİK tarafından yapılan 'gelirler ve yaşam koşulları' araştırmasına göre harcamalardan aldığı pay bakımından hane halkı gider kalemleri içerisinde; %5,1 ile 5. sırada yer almaktadır. Mobilya kira-konut, gıda, ulaşım, lokanta-otel harcamalarından sonra gelmektedir (TOBB, 2012).

Türkiye Orman Ürünleri Endüstrisi 4 alt endüstri dalından oluşmakta olup, işletme sayıları itibarıyla mobilya endüstrisi yaklaşık %50'lik payı ile diğer alt endüstriler içerisinde en büyük payı oluşturmaktadır. Ayrıca, son yıllarda gelişmiş endüstrilerle rekabet edebilecek işletmeler mobilya endüstrisinde görülebilmektedir. Mobilya

endüstrisi, işletme sayısı yanında, yarattığı katma değer, işgören istihdamı açısından da diğer alt endüstri dallarına göre de en büyük payı oluşturmaktadır. Mobilya endüstrisinin, toplam imalat sanayi üretimi içindeki payı % 1,3'tür. Genelde çoğu geleneksel yöntemlerle çalışan atölye tipi, küçük ölçekli işletmelerin ağırlıkta olduğu bir endüstridir (Koç ve Aksu 2000). Buna karşın özellikle son 15-20 yıl içinde küçük ölçekli işletmelerin yanı sıra orta ve büyük ölçekli işletmelerin sayısı artmaya başlamıştır. İlk 500 şirket içinde orman ürünleri ve mobilya endüstrisi işletmelerinin 2002 yılından sonra ani bir sıçrama yaptığı gözlenmektedir (Çağlar, 2006). 30'un üzerinde yabancı sermayeli firma mevcuttur (Aksu ve diğ., 2009).

Mobilya sektörü, 1999 yılında yaşanan deprem ve ekonomik krizlerden olumsuz etkilenmiştir. Küçük işletmelerin tamamında, orta ölçekli işletmelerin ise bir kısmında kapasite kullanımı 1997'den 1999'a kadar artarken 1999'dan sonra azalmıştır. Bu durum büyük işletmelerde yaşanmamıştır. Bunun sonucu olarak çok sayıda işletme kapanmış, birçoğu düşük kapasitelerle çalışmak zorunda kalmıştır. Büyük işletmeler daralan iç talep karşısında ihracata yönelerek krizden daha az etkilenmişlerdir (DPT, 2007).

Demirci 2004'e göre, kapasite kullanım oranları işletmelere göre değişmekte olup, küçük ölçeklilerde %40, orta ölçeklilerde %55, büyük ölçeklilerde ise %80'dir. Tam kapasite ile çalışamama nedenlerinin başında talep yetersizliği gelmektedir (%54). Bu durumdan en çok iç pazara çalışan emek yoğun işletme olarak nitelendirilen küçük işletmeler etkilenmiştir. %19'luk dış talep yetersizliği ise büyük ölçekli firmaları etkilemiştir (Aksaray, 2006 ve Yeniçeri, 2005). Çalışanlarla ilgili sorunlar %6,6; hammadde yetersizliği %5,9; finansman %4,9 ve diğer nedenler %6,3 oranında etkilidir. Sektör, halen ağırlıklı olarak iç piyasaya yönelik bir yapıdadır. Bu nedenle iç talep daralması kapasite kullanımını olumsuz etkilemektedir. Dış talep yetersizliği ise ülkenin ihracat rakamlarını etkilemektedir. Kapasite kullanımının yükseltilebilmesi için iç pazardaki canlanmanın yanı sıra, dış pazarlara kimlikli mobilya (markalaşma) açılımının artırılması ve ihracatın sürdürülebilirliği önem arz etmektedir (DPT, 2007).

Türkiye'de mobilya endüstrisi, pazarın yoğunlaştığı ve/veya orman ürünlerinin yoğun olduğu belirli bölgelerde toplanmıştır. Önemli üretim bölgelerinin toplam üretimdeki payları sırasıyla; Ankara %30, İstanbul %18, İzmir %9, Adana %9, Bursa %6, Eskişehir

%4 ve Kayseri %5'tir. Kayseri ili son yıllarda önemli gelişme göstermektedir. DİE verilerine göre, Kayseri'de firma başına 11,5 kişi istihdam edilmektedir. Bu rakam Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Firma başına düşen eleman sayısının yüksekliği de Kayseri'nin büyük ölçekli, fabrikasyon tarzda üretim yapan, firmaların yoğunlaştığı bir bölgemiz olduğunu göstermektedir (Yeniçeri, 2005; Yeniçeri, 2007; Koç ve Aksu, 2000).

Sektörde küçük işletmelerin varlığına rağmen, modern tasarımın öneminin anlaşılması, marka bilincinin oluşması/oluşturulması, mobilya tasarımcılarının yetiştirilmesine gereken ilginin gösterilmesi ve istihdamlarının sağlanması, sektörün gelişimi açısından önem arz etmektedir (Anonim, 2010).

Mobilya Endüstrisi, işyeri sayısı ve yarattığı istihdam ile önemli bir endüstri dalı olmasına ve orman ürünleri endüstrisi ihracatının en büyük kısmını oluşturmasına karşın genel ihracatımız içindeki payı oldukça düşüktür (DPT, 2007). Mobilya sektöründe imal edilen ürünlerin yaklaşık sadece %15'i ihraç edilmektedir (OKA, 2013). Türkiye 6 milyar \$'lık üretim kapasitesi ile dünya mobilya pazarında üretimin %2,7'sini oluşturmaktadır (Anonim, 2010). Türkiye'nin toplam mobilya ihracatı 2007 yılında 1 milyar USD, 2011 yılında 1,5milyar USD, 2012 yılı TÜİK verilerine göre 1,6 milyar USD olarak gerçekleşmiştir (Anonim, 2010 ve OKA, 2013) Bu rakamlar ile Türkiye mobilya ihracatı, dünya mobilya ihracatından sadece yaklaşık %1'lik bir pay almaktadır. Mobilya İmalat Sektörü, 2005 yılı verilerine göre Türkiye İmalat Sanayisinde %8'lik büyüme ile en hızlı büyümeyi gerçekleştiren sektörlerden biri olmuştur (Anonim, 2010). 2008-2012 döneminde Türkiye'de mobilya ihracatı, 2009'da yaşanan küresel ekonomik krizinin etkisinde olduğu dönem hariç, genel olarak artış eğilimi göstermiştir. İş hacmi her sene artan Türk mobilya sektörü, son 2 yıldır ihracatta %18 oranında büyüme göstermiştir (OKA, 2013).

2012 yılında Türkiye'nin en çok mobilya ihraç ettiği ilk üç ülke sırasıyla Irak, Almanya ve İran'dır. Bu ülkeleri sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan, Fransa, Hollanda, Rusya, Suudi Arabistan, İngiltere, İtalya, Yunanistan ve diğer ülkeler izlemektedir. 2012 verilerine göre Türkiye'nin ihracat yaptığı ülke sayısı 186'ya ulaşmıştır (OKA, 2013).

Türkiye'nin en fazla mobilya ihracatı yapılan bölgesi %32'lik bir oran ile İstanbul bölgesidir. Bu bölgeyi sırasıyla, Bursa, Bilecik ve Eskişehir izlemektedir (OKA, 2013).

Mobilya ihracatımızın çoğunluğu Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yapılmaktadır. Dış ticaret verileri genel olarak incelendiğinde ihracatın yakın komşulara yapıldığı, ithalatın ise uzak ülkelerden gerçekleştirildiği görülmektedir (Anonim, 2013).

Türkiye'deki toplam mobilya ithalatı, 2011 yılında 909 milyon USD iken, 2012 yılında TÜİK verilerine göre 614 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. 2008-2012 dönemindeki mobilya ithalatı incelendiğinde 2009 yılının ilk çeyreğinde Türkiye'nin mobilya ithalatı, bir önceki yılın aynı dönemine oranla %43 oranında azalış göstermiştir. Krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte sektörde kapasite kullanım oranlarına bağlı olarak ithalatın da artış eğilimine girdiği görülmektedir. Türkiye'nin mobilya ithal ettiği ülkeler arasında Çin 340.054.270 USD ithalat ile ilk sırayı almaktadır. Çin'in ithalattaki payı %37,4'tür. Mobilya ithal edilen diğer önemli ülkeler ise İtalya, Almanya, Polonya, İspanya, Fransa ve Romanya'dır (OKA, 2013).

Türkiye'de en fazla ithalatın yapıldığı bölge İstanbul bölgesidir. İstanbul bölgesinin toplam ithalattaki payı %69,8'dir. İstanbul'dan sonra en fazla ithalatın yapıldığı bölge, Bursa, Bilecik ve Eskişehir bölgeleridir. Bu bölgeler hem ihracat hem de ithalatın en fazla yapıldığı bölgelerdir (OKA, 2013).

2.6.2.2. Yapısal Sorunlar

Sektörün genel durumuna bakıldığında, kayıt dışılık ve fikri hakların korunmasında yaşanan sıkıntılar ve bunların neden olduğu haksız rekabet işletmelerin önündeki en önemli sorunlar olarak görülmektedir.

TÜİK rakamlarına göre, sektörde kayıt dışılık oranı % 50 – 60 civarında olup bu oran en önemli sorunlardan birisi olarak görülmektedir. Sektörde, çoğu küçük atölyelerden oluşan 65 bin civarında mobilya imalat ve satış noktası olduğu tahmin edilmekte, mal girdi ve çıktıları, istihdam verileri ve sigorta primleri net olarak kayıt edilmemekte ve piyasa denetlemesinde problemler yaşanmaktadır. Ayrıca, çevre ve insan sağlığına zararlı hammadde ve uygulamalar konusunda kamu denetimi hemen hemen hiç yoktur. Sektör genelinde konu ile ilgili bilgi eksikliği nedeni ile çevresel, sosyal ve insan sağlığı

açısından sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getiren firmalar haksız rekabete maruz kalmaktadırlar (TOBB, 2012). Sektör geneli küçük ölçekli işletmelerin ağırlıkta olduğu bir görünüm içinde olduğundan kayıt dışı faaliyet gösteren işletmeler, kayıtlı işletmelerin önünde her alanda engel teşkil etmektedirler.

Mobilya sektörü, özellikle son 10 yıldaki ihracat potansiyeli, mevcut üretim teknoloji kullanımı, artan ihraç imkânları ve ihracatçı firma sayısı ile her geçen gün gelişmekte ve Türkiye'nin uluslararası alanda rekabete girdiği ve marka oluşturduğu bir sektör olma yolundadır. Ancak, sektör iç piyasa da ürünler çok kolay kopya edilebilmekte ve yaygın olarak kullanılan bir üretim metodu haline gelebilmektedir. Haksız rekabeti önlemek ve tasarım bilincinin kökleşmesini sağlayabilmek için fikri hakların korunması adına tasarım tescil mekanizmasını kolaylaştırmak, model hırsızlığına karşı caydırıcı kanuni önlemleri almak, etkin bir kontrol mekanizması oluşturmak ve tasarım konusunda var olan insan potansiyelini sanayi-üniversite işbirliği ile geliştirmek, yeterli kaynak aktarımını yapmak devletin, firmaların ve sektör örgütlerinin çabasını gerektirmektedir. Ayrıca, Türk Patent Enstitüsü ve ticaret odalarının sektör ile daha yakından çalışması fikri hakların korunmasında önem taşımaktadır.

Diğer bir sorun ise, itilafli durumlarda karar mekanizmasını etkileyen ehli olmayan bilirkişiler tarafından hazırlanan durum değerlendirme raporlarıdır. Bilirkişi tayinlerinde, mobilya sektöründe ve incelen ürünlerde konu ile ilgili donanımlı uzman olma şartı aranması önem verilmesi gereken diğer konular olarak öne çıkmaktadır. Tüketici mahkemelerinin bilirkişi tayinlerinde mobilya konusunda donanımlı bilirkişileri tayin etmeleri önem taşımaktadır (TOBB, 2012).

Sektör işletmelerinin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi de nitelikli eleman eksikliğidir. 8 yıllık zorunlu eğitimin uygulanmaya başlanması ile çıraklık eğitimleri sektöre uğratılmış ve öğrencilerin en erken 14-15 yaşlarında uygulamalı eğitime başlamalarına neden olmuştur. 14-15 yaşlarında eğitime gelen ergen öğrenciler ile usta – çırak ilişkisini kurabilmek daha küçük yaşta öğrencilere göre oldukça zordur. Bu durum nitelikli eleman yetiştirmeyi zorlaştırmıştır. TOBB 2012'ye göre ayrıca meslek liselerinde ve meslek yüksekokullarında mesleki eğitimdeki noksanlık, sırasıyla kalifiye işgücü, istihdamının ve deneyim eksikliğine neden olabilmektedir. Son 15 yıla bakıldığında, üniversite adaylarının son sırada veya açıkta kalmamak adına mobilya

eğitimi için niversite, yüksek okul ve meslek lisesi tercihi yaptıkları görülmektedir (TOBB, 2012). Bu durum sektörün beklentisi olan nitelikli eleman ihtiyacını olumsuz yönde etkileyen nedenlerden birisi olarak görülmektedir.

Mobilya sektöründeki işletmeler açısından en önemli sorunlardan birisi de finansman yetersizliği olarak ortaya çıkmaktadır. Sektör işletmelerinin küçük ve orta ölçekli olmaları onların gl bir finansman desteğinin olmamasına neden olmaktadır. Finansman yetersizliği nedeni ile de işletmeler teknolojiyi takip edememekte, yeni makine ve teçhizat alamamakta, nitelikli işçi alıştıramamakta, kendilerini küçük alanlarda üretim yapmaya zorlamaktadır. Enerjinin ve işgücünün ülkemizde pahalı olması ve de ayrıca işyeri kiralarının oldukça yüksek olması sektörde yer alan kayıtlı işletmeler açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir.

3. MALZEME VE YÖNTEM

Türkiye Mobilya Endüstrisindeki işyeri sayısı TÜİK 2010 verilerine göre 31.089, çalışan sayısı ise 151.904 olarak görülmektedir.⁵⁰ Bu alanda faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) sayısı ise 29346 olarak belirlenmiştir.⁵¹ İşletme sayısının %82,1'i⁵² (24105) 19 ilde toplanmıştır. Bu nedenle araştırma evrenini bu 19 ilde toplanan küçük ve orta ölçekli işletmeler(KOBİ'ler) oluşturmaktadır. Çalışma bu nedenlerle 19 il ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu iller sırayla; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kayseri, Eskişehir, Adana, Hatay, Samsun, Antalya, Sakarya, Kocaeli, Konya, Trabzon, İçel, Aydın, Gaziantep, Manisa ve Balıkesir'dir. İllerin en düşüğünün payı tüm mobilya işletmelerinin %0,86'dır.⁵³ Araştırma evreninin dağılımı Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Araştırmada hem sektörün bütününe yönelik değerlendirmeler yapabilmek hem de AB mevzuatının getirdiği sorunlarda Türkiye Mobilya Endüstrisi için belirli parametrelere dayalı derinliğine değerlendirmeler yapabilmek için 3 aşamalı bir uygulama yaklaşımı belirlenmiştir. Öncelikle Türkiye Mobilya Sektörünün AB mevzuatına uyumunu değerlendirmede genel işletmecilik koşullarının ortaya konması amaçlanmıştır. Mevzuat uyumu açısından işletmenin genel yapısı, üretim ortamı ve çevresel koşulları, AB mevzuat yapısı ile ilgili bilgi düzeyleri, iş sağlığı ve iş güvenliği koşulları, geleceğe bakış ve gelecekle ilgili değişim ihtiyaçları bilgi toplama formlarıyla ortaya konması amaçlanmıştır. İkinci aşamada belirlenen temel parametrelerle Türkiye Mobilya Endüstrisi için çalışma ortamının yeterliliği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Üçüncü aşamada ise çalışma ortamında mevzuat için çok kritik bir faktör olarak görülen ağaç tozu maruziyetinin güncel verilerle tespiti amaçlanmıştır.

⁵⁰Mobilya Sektörü Raporu 2013/1, TC Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi.

⁵¹Türkiye Mobilya Sanayi, Sanayi Genel Müdürlüğü, Mart 2010.

⁵²Baki Aksu ve diğ., An evaluation on growth potential of the small and medium scale enterprises (SMEs) in Turkish furniture industry, African Journal of Agricultural Research Vol. 6(13), pp. 2956-2965, ISSN 1991-637X ©2011 Academic Journals, 2011.

⁵³Baki Aksu ve diğ., a.g.e.

Tablo 3.1: Araştırma evreni dağılımı.

İLLER	0-9 işçi	10-49 işçi	50-150 işçi	TOPLAM	% DAĞILIM
İSTANBUL	6191	272	29	6492	26,93
ANKARA	5281	103	12	5396	22,39
İZMİR	2328	57	3	2388	9,91
BURSA	2035	99	12	2146	8,90
ADANA	884	19	0	903	3,75
ANTALYA	818	8	2	828	3,43
KONYA	750	9	2	761	3,16
KAYSERİ	688	54	7	749	3,10
MERSİN	661	7	0	668	2,77
SAMSUN	636	10	0	646	2,68
KOCAELİ	483	17	2	502	2,08
ESKİŞEHİR	392	10	0	402	1,67
HATAY	377	2	0	379	1,57
BALIKESİR	367	8	0	375	1,56
TRABZON	338	6	0	344	1,43
GAZİANTEP	316	10	0	326	1,35
AYDIN	322	3	0	325	1,35
SAKARYA	259	7	2	268	1,11
MANİSA	201	6	0	207	0,86
TOPLAM	23327	707	71	24105	100,00

Kaynak: TÜİK 2010 Genel İşyeri Sayımı İstatistikleri

Tablo 3.2: Örneklem dağılımı.

İLLER	0-9 işçi	10-49 işçi	50-249 işçi	TOPLAM
ANA ÖRNEKLEM	360	51	13	424
İSTANBUL	84	19	2	105
ANKARA	85	4	-	89
BURSA	33	6	4	43
İZMİR	37	3	1	41
KAYSERİ	11	6	4	21
SAMSUN	9	8	-	17
ADANA	14	1	-	15
ANTALYA	14	1	-	15
KONYA	13	2	-	15
MERSİN	8	-	2	10
KOCAELİ	8	-	-	8
HATAY	7	-	-	7
SAKARYA	7	-	-	7
ESKİŞEHİR	6	-	-	6
BALIKESİR	5	1	-	6
TRABZON	5	-	-	5
GAZİANTEP	5	-	-	5
MANİSA	5	-	-	5
AYDIN	4	-	-	4

Birinci yöntemde sektörel veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket soruları belirlenirken Aksu ve arkadaşları tarafından sistematik bir yapıda hazırlanan 33'ü kapalı, 1'i açık uçlu soru olarak hazırlanan anket formu⁵⁴ değerlendirilmiş ve geliştirilmiştir. Anket formu 5 bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm 20 sorudan oluşmakta olup soruların bazıları açık uçludur. Bu bölümün amacı işletmeler hakkında genel bilgi edinmektir. Diğer dört bölümün hazırlanmasında beşli likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Katılımcılara ikinci bölümde işletmenin bulunduğu üretim ortamı ve çevresel koşullarla ilgili sorular yöneltilmiştir. Üçüncü bölümde Avrupa Birliği Mevzuatı ile ilgili sorular, dördüncü bölümde iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili sorular, son bölümde ise işletmenin geleceğe bakışı ile ilgili sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Araştırma evrenini belirlemek için Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2004) geliştirdiği tablo kullanılmıştır. Bu tabloda 0,05'lik örnekleme hatasına göre ($p=0,5$ ve $q=0,5$ için) 25000'lik bir araştırma evreni için 378 örneklem yeterlidir. İllerdeki örneklem, o ildeki işletme sayılarının 0,01'inden az olmamak üzere gelişigüzel örnekleme metoduyla belirlenmiştir. Anket CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing- Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmesi) yöntemiyle uygulanmış ve toplam 424 işletmeden veri toplanmıştır. Bu verilerin kayıt altında tutulduğu telefon görüşmeleri tek tek dinlenerek edinilen bilgiler verilerin değerlendirilmesi aşamasında kullanılmıştır. Tablo 3.2'de örneklem dağılımı gösterilmiştir.

CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing) tekniği, bilgisayar destekli soru formları kullanılarak anketin telefonla merkezi olarak yapılması ile verinin derlenmesini sağlayan bir tekniktir. Son yıllarda, telefon ile görüşme tekniği dünyada hane halkı ve işyeri anketlerinde yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. CATI tekniğinin amaçları;

- Doğru ve hızlı bilgi ihtiyacını karşılamak,
- Kaliteli veri üretmek,
- Verinin daha kısa sürede toplanması ve bilgisayar ortamına aktarılmasını sağlamak,

⁵⁴Baki Aksu ve diğ., Türkiye Mobilya Endüstrisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) gelişebilirlik Potansiyelinin Değerlendirilmesi, 1.Uluslararası 5.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, 27-29 Mayıs 2009, ss. 3378-3398, ISBN 978-975-448-194-5, Konya, 2009.

- Veri toplamadaki kalite seviyesinin denetlenmesi, ölçülmesi ve yükseltilmesini sağlamaktır.

TÜİK tarafından da araştırmalarda anketör denetimi ve veri kalitesinin artırılması amacı ile kullanılan CATI tekniğinin yararları,

- Denetim süresinin kısa olması,
- Denetim maliyetinin düşük olması,
- Daha az sayıda personel görevlendirilmesi,
- Denetim çalışmalarının tek merkezli olarak kontrollü yürütülmesi,
- CATI’de görevli operatörlerin denetimini de sağlamasıdır.⁵⁵

İkinci aşamada; uyumlaştırma çalışmalarında kullanılmak üzere ortam aydınlatması, ortam ısısı, bağıl nemi, hava hızı ve gürültü maruziyet derecesi parametreleri belirlenmiştir. Bu parametreleri ölçebilmek için “**Extech EN300 Gürültü, Işık, Sıcaklık, Nem ve Hava Hızı Ölçüm Cihazı**” kullanılmıştır. Araştırma evrenini belirlemek için yine Yazıcıoğlu ve Erdoğan’ın (2004) geliştirdiğı tablodan yararlanılmıştır. Bu tabloda 0,05’lik örnekleme hatasına göre ($p=0,8$ ve $q=0,2$ için) 25000’lik bir araştırma evreni için 244 örnekleme yeterlidir. Parametre ölçümlerinde 255 işletmeye ayrı ayrı gidilmiş ve ölçümlerin homojenliğini ve doğruluğunu güvence altına alabilmek için Extech EN300 cihazı ile her bir parametre için 10 dk.’lık standart süreler ile çalışılmıştır.

Üçüncü aşamada özellikle Avrupa Birliğı mevzuatında mobilya sektörü için iş yeri ortamında takip edilmesi zorunlu olarak görülen kritik faktörlerden birisi olan ağaç tozu maruziyetinin örnek bir uygulamayla değerlendirilmesi amaçlanmış, ölçüm güçlüğü nedeniyle çalışma belirli bir bölgede 40 örnek büyüklüğü ile sınırlandırılmıştır. Bu amaçla mikro işletmelerin en yoğun ve bir arada olduğı Ankara bölgesi çalışma bölgesi olarak belirlenmiştir. Küçük ölçekli işletme grubunda işletme yapılarının birbirine benzer olduğı, bu nedenle seçilen örnek büyüklüğünün ana kütleyi temsil etmek

⁵⁵TÜİK, İstatistiksel Kalite Kontrol Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 11ISBN 978-975-19-5192-2, Ankara, 2011

bakımından önemli bir gösterge olarak alınabileceği varsayılmıştır. Araştırmada veri toplamak için Side Pak Personal Aerosol Monitor Model AM510 cihazı kullanılmış ve her bir işletmede 1 saatlik ölçüm yapılarak minimum, maksimum ve ortalama değerler kaydedilmiştir. Ölçümlerde her bir işletmede belirli aralıklarda 500 farklı veri toplanmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Microsoft Office Excel ve SPSS programları kullanılmıştır. Excel programında sorgulama geliştirme ve düzenleme, SPSS programında ise ilişki analizleri, güvenilirlik testleri gibi uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar anlamlılık analizinden geçirilmiş, daha sonra yeterli tutarlılık sağlanan sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır.

Şekil 3.1: Ölçümlerde kullanılan Extech EN300 ve Side Pak AM510 cihazları.

4. BULGULAR

Bulgular 3 temel yapıda ortaya konmuştur.

4.1. MEVZUAT ESASLI BAKIŞTA TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye Mobilya Sektörünün AB mevzuatına uyumunu değerlendirmede genel işletmecilik koşullarının ortaya koymak amacıyla 424 işletme ile anket çalışması yapılmıştır. Uygulanan anket 5 ayrı bölümden ve toplamda 48 sorudan oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde işletmelere ait genel bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Diğer dört bölüm ise 5’li likert ölçeği kullanılarak hazırlanmış, işletmelerin çevresel koşulları, AB hakkındaki bilgileri, iş sağlığı ve iş güvenliği kanunu ile ilgili bilgileri ve geleceğe bakışları ölçülmeye çalışılmıştır.

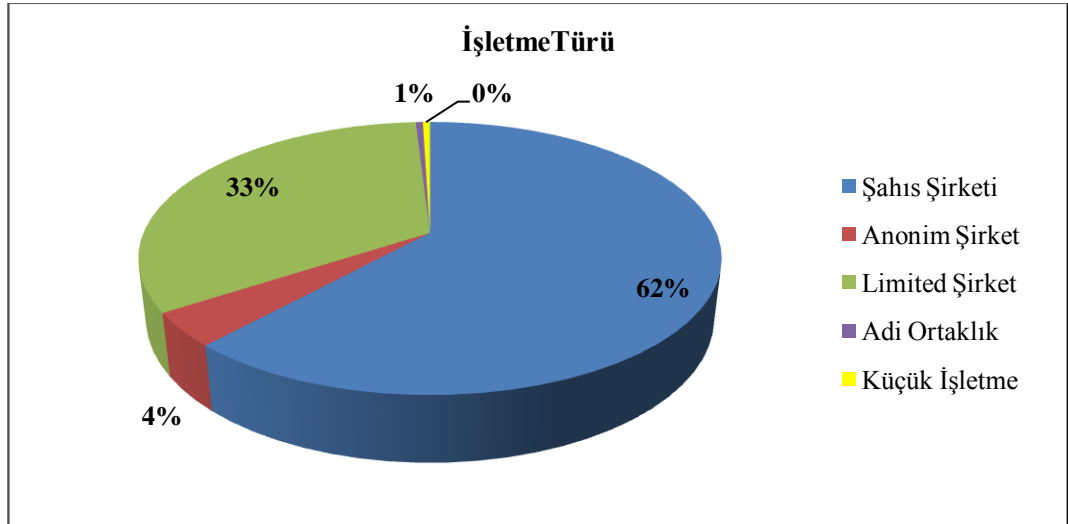
Ankete katılan kişilerden sorulara 1= “Kesinlikle katılmıyorum” ve 5= “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde belirtilen aralıklarda ya da 1= “Kesinlikle yetersiz” ve 5= “Kesinlikle yeterli” şeklinde belirtilen aralıklarda cevap vermeleri istenmiştir.

4.1.1. İşletmelerin Genel Görünümü

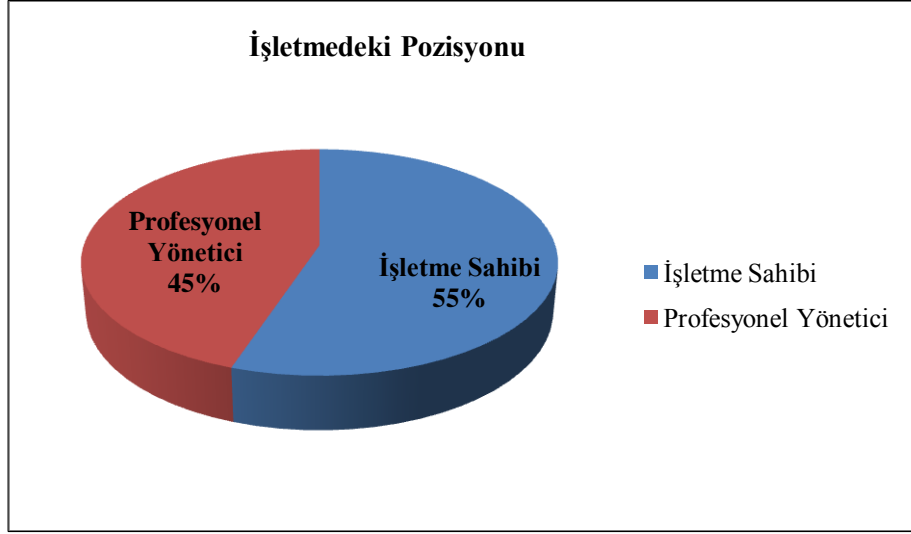
Anketin birinci bölümünden elde edilen veriler incelendiğinde anketi cevaplayan işletmelerin 262’sinin şahıs işletmesi, 141’inin limited şirket, 17’sinin anonim şirket, 2’sinin adi ortaklık ve son ikisinin de küçük işletme türünde olduğu görülmektedir. İşletmelerde anketi cevaplayanların 234’ü işletme sahibi, 190’ı ise işletmede profesyonel olarak çalışan yöneticidir.

Tablo 4.1: Ankete katılan işletmelerin illere göre dağılımı.

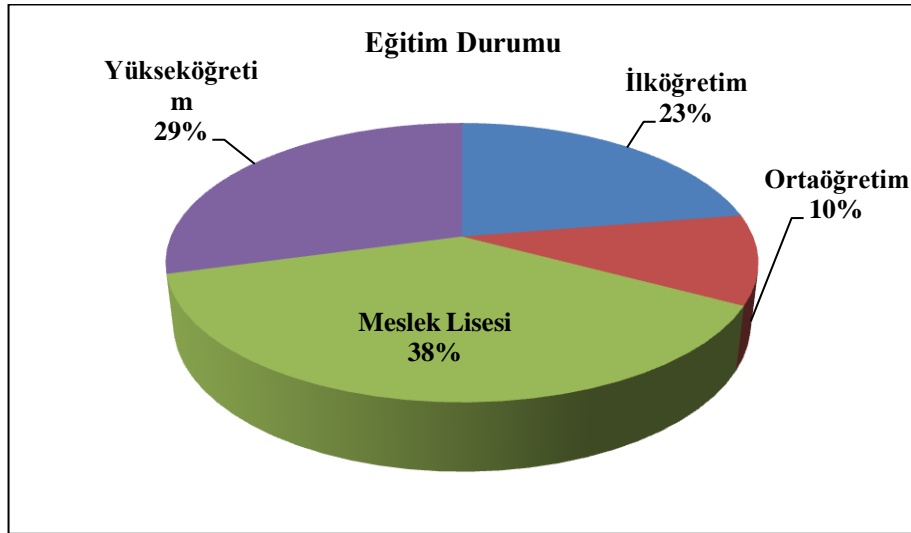
İller	İşletme Sayısı	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
İstanbul	105	24,8	24,8
Ankara	89	21,0	45,8
İzmir	41	9,7	55,4
Bursa	43	10,1	65,6
Adana	15	3,5	69,1
Antalya	15	3,5	72,6
Konya	15	3,5	76,2
Kayseri	21	5,0	81,1
Mersin	10	2,4	83,5
Samsun	17	4,0	87,5
Kocaeli	8	1,9	89,4
Eskişehir	6	1,4	90,8
Hatay	7	1,7	92,5
Balıkesir	6	1,4	93,9
Trabzon	5	1,2	95,0
Gaziantep	5	1,2	96,2
Aydın	4	,9	97,2
Sakarya	7	1,7	98,8
Manisa	5	1,2	100,0
Total	424	100,0	

Şekil 4.1: Anketi cevaplayan işletmelerin türleri.

Şekil 4.2: Anketi cevaplayanların işletmedeki pozisyonu.

Şekil 4.3: Anketi cevaplayanların eğitim durumu.

Anketi cevaplayanlara yöneltilen “Eğitim durumunuz nedir?” sorusuna 161 kişi meslek lisesi mezunu, 124 kişi yükseköğretim mezunu, 95 kişi ilköğretim mezunu ve 44 kişi ise orta öğretim mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Eğitim durumları ayrıntılı olarak incelendiğinde işletme sahiplerinin yaklaşık %60’ının meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu oldukları, profesyonel yöneticilerin ise %78’inin aynı durumda oldukları anlaşılmaktadır. Şahıs şirketi olduklarını belirten 262 işletmede anketi cevaplayanların %40’ı meslek lisesi mezunu olduğunu, limited şirket olduklarını belirten 141 işletmede

ise anketi cevaplayanların %50'sinin yükseköğretim mezunu, %36'sının da meslek lisesi mezunu olduğu Tablo 4.2'den görülmektedir.

Tablo 4.2: Şirket türüne göre anketi cevaplayanların eğitim durumu dağılımı.

Şirket Türü	İlköğretim	Ortaöğretim	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	Toplam
Şahıs Şirketi	78	33	106	45	262
Anonim Şirket	3	1	4	9	17
Limited Şirket	11	9	51	70	141
Adi Ortaklık	2	-	-	-	2
Küçük İşletme	1	1	-	-	2
Toplam	95	44	161	124	424

Tablo 4.3 incelendiğinde anketi cevaplayan ve profesyonel yönetici olarak çalıştığını belirten kişilerin yaklaşık %80'inin meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. İşletme sahibi olduğunu belirtenlerde ise bu oran yaklaşık %60'dır.

Tablo 4.3: Anketi cevaplayanların eğitim durumları.

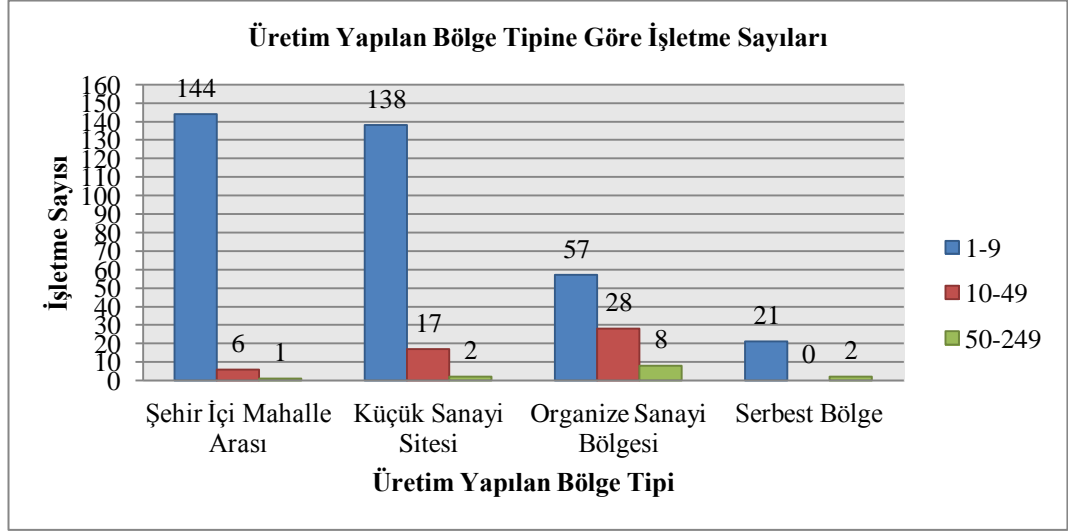
İşletmedeki Pozisyon	İlköğretim	Ortaöğretim	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	Toplam
İşletme Sahibi	68	28	87	51	234
Profesyonel Yönetici	27	16	74	73	190
Toplam	95	44	161	124	424

İşletmelerin yaklaşık %66'sının 1991-2010 yılları arasında, %25'inin ise 1990 yılı öncesinde kurulduğu Tablo 4.4 'deki dağılımdan görülmektedir.

Tablo 4 4: İşletmelerin kuruluş yıllarına göre dağılımı.

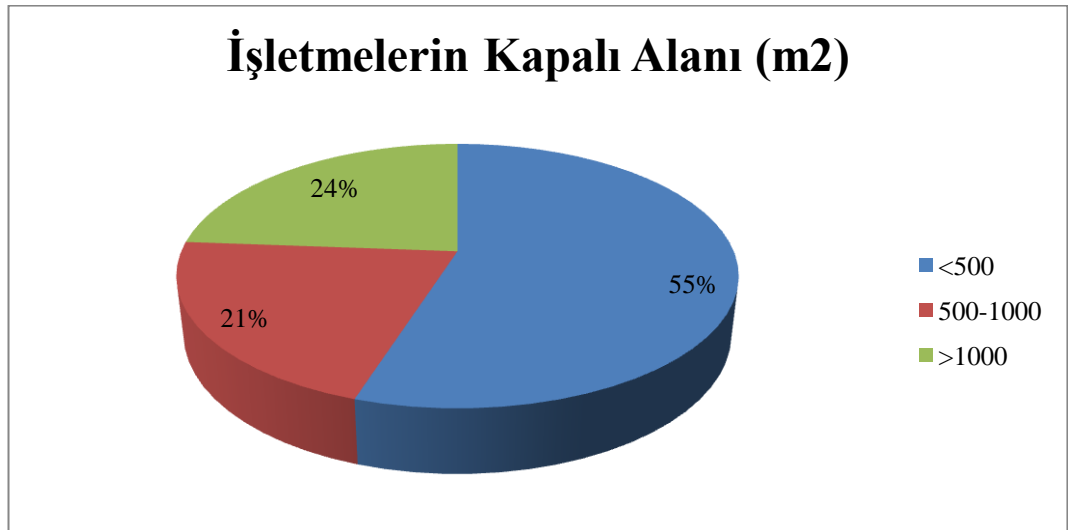
Kuruluş Yılı	İşletme Sayısı	Yüzde (%)
1951-1960	5	1,2
1961-1970	10	2,4
1971-1980	36	8,5
1981-1990	57	13,4
1991-2000	150	35,4
2001-2010	135	31,8
2011-	31	7,3
Toplam	424	100,0

Ankette üretim yaptığınız bölge tipi nedir sorusuna işletmelerin %37'si küçük sanayi sitesi, %36'sı şehir içi mahalle arası, %22'si organize sanayi bölgesi ve %5'i ise serbest bölge şeklinde yanıt vermişlerdir.

Şekil 4.4: Üretim yapılan bölge tipine göre işletmelerin dağılımı.

424 işletmenin 360'ının (%85) 1-9 arasında işçi çalıştırdığı ve bu işletmelerin de yaklaşık yarısının (198) 5 ve 5'ten az işçi çalıştırdığı görülmektedir. Sektörün genel görünümünün de mikro ölçekli işletmelerden oluştuğu göz önünde tutulduğunda örneklem grubunun ana kütleyi yansıttığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.5: İşletmelerin üretim yaptığı kapalı alan büyüklüğü (m²).

Şekil 4.5'e bakıldığında işletmelerin yaklaşık %55'inin (233) 500 m²'nin altında bir kapalı alanda üretim yaptığı görülmektedir. Bu işletmelerin tamamı 1-9 arası işçi çalıştıran mikro ölçekli işletmelerdir. Mikro ölçekli işletmelerden 5 ve 5'in altında işçi çalıştıran işletmelerin üretim yaptığı kapalı alan miktarının 300 m²'nin üzerine çıkamadığı ve küçük alanlarda üretim yaptıkları görülmektedir.

İşletmelerin teknolojiyi takip edip edemediklerini ve üretim teknolojilerini yenileyip yenilemediklerini anlayabilmek için işletmelere yöneltilen “Son 5 yılda CNC ya da NC tezgah satın aldınız mı?” sorusuna işletmelerin %78'i hayır cevabını vermiştir. Bu işletmelere aynı zamanda “Kaç adet CNC ya da NC tezgahınız var?” şeklinde bir soru da yöneltilmiştir. İşletmelerin %62'si (261) hiç CNC ya da NC tezgahlarının olmadığını, %23'ü (97) ise 2 veya daha az sayıda tezgahlarının bulunduğunu belirtmişlerdir. 2 veya daha az tezgahı olduğunu belirten toplam 358 işletmenin 321'i (%90) mikro ölçekli işletmelerdir. Bu rakamlar değerlendirmeye alındığında sektördeki işletmelerin büyük çoğunluğunun üretim teknolojilerinin eski olduğu ve kara düzen diye hitap edilen şekilde üretim yaptıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5: İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticilerin eğitim durumları ile işletmelerin mühendis, mimar vb. çalıştırma durumları arasındaki ilişki.

İşletmelerin Mühendis, Mimar, İç Mimar, Tekniker çalıştırma durumu	Eğitim Durumu				Toplam
	İlköğretim	Orta Öğretim	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	
Evet	8	6	47	62	123
Hayır	87	38	114	62	301
Toplam	95	44	161	124	424

Teknolojiyle ilişkili olarak işletmelere devamında “İşletmenizde Mühendis, Mimar, İç Mimar veya Tekniker meslek gruplarından herhangi birini çalıştırıyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya işletmelerin %71'i (301) hayır cevabını vermiştir. “Hayır” cevabını veren işletmelerin %92'si ise mikro ölçekli işletmelerdir. SPSS programı ile yapılan Khi-Kare Bağımsızlık Testi ile işletme sahibi ya da işletmede profesyonel yönetici konumundaki kişilerin eğitim durumu ile işletmelerinde Mühendis, Mimar, İç Mimar ya da Tekniker meslek gruplarından herhangi birini çalıştırma durumları arasında bir ilişki olup olmadığı sorgulanmıştır. Analiz sonucunda verilerin bu analize uygun olduğu, Pearson Khi-Kare testinin p değerinin 0 çıktığı ve

beklenen en küçük değerin 12,76 çıktığı görülmektedir. P değeri 0.05'den küçük çıktığı için işletme sahibi ya da profesyonel yöneticilerin eğitim seviyesi ile mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırması arasında bir ilişki olduğu varsayımı kabul edilmiş ve eğitim seviyesi arttıkça çalıştırma oranının da arttığı gözlemlenmiştir. Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi işletmesinde mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırdığını söyleyen işletmelerin işletme sahibi ya da profesyonel yöneticilerinin %50,4'ünün eğitim seviyesi yükseköğretimdir.

Tablo 4.6: Şirket türü ile işletmelerin mühendis mimar vb. çalıştırma durumu arasındaki ilişki durumu.

İşletmenizde Mühendis, Mimar, İç Mimar, Tekniker çalıştırma durumu	Şirketin türü nedir?			Toplam
	Şahıs Şirketi	Anonim Şirket	Limited Şirket	
Evet	52	9	62	123
Hayır	212	10	79	301
Toplam	264	19	141	424

SPSS programı ile yapılan Khi-Kare testinde şirketin türü ile işletmelerinde Mühendis, Mimar, İç Mimar ya da Tekniker meslek gruplarından herhangi birini çalıştırma durumları arasında bir ilişki olup olmadığı da sorgulanmıştır. Sonuçta elde edilen verilerin bu analize uygun olduğu, Pearson Khi-Kare testinin p değerinin 0 çıktığı ve beklenen en küçük değerin 5,51 çıktığı görülmektedir. Analiz sonucunda şirketin türü ile mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırması arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin şirketleştikçe mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırma oranının arttığı gözlenmiştir. Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi işletmesinde mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırdığını söyleyen işletmelerin %47,4'ünün şirket türü anonim şirket, %44'ünün ise limited şirkettir.

İşletmelerin üretim yaptıkları ürün grupları incelendiğinde işletmelerin yaklaşık %50'si birincil üretimlerinin mutfak mobilyası olduğunu belirtmiştir. Bunu sırasıyla yatak odası, oturma grubu, büro ve yemek odası mobilyası izlemektedir. Bazı işletmeler sipariş üzerine üretim yaptıklarını ve bir evin ihtiyacı olan her tür mobilyayı ürettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 4.7: İşletmelerde üretimi yapılan ürün çeşidi.

Ürün Çeşidi	İşletme Sayısı	Yüzde	Toplam Yüzde
Mutfak Mobilyası	218	51,4	51,4
Yatak odası	64	15,1	66,5
Yemek odası	18	4,2	70,8
Oturma Grubu	46	10,8	81,6
Büro Mobilyası	35	8,3	89,9
Siparişe Bağlı Mobilya	15	3,5	93,4
Diğer	28	6,6	100,0
Toplam	424	100,0	

“Kayıtlı olduğunuz herhangi bir mesleki kuruluş var mı?” sorusuna işletmelerin yaklaşık olarak %80’i (333) “Evet” yanıtını vermiştir. “Evet” yanıtı veren işletmelerin %50’si (170) ise bu kuruluşun “Ticaret ve Sanayi Odası” olduğunu belirtmiştir. İşletmeler bu kuruluş dışında sırasıyla “Marangozlar, Mobilyacılar ve Lakeciler Odası”, “Esnaf ve Sanatkarlar Odası”, “Mobilyacılar Derneği” ve “MOSDER” gibi kuruluşlara kayıt yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Bir mesleki kuruluşa kayıtlanma ile eğitim seviyesi arasında bir ilişki olup olmadığı Khi-Kare Bağımsızlık Testi ile sorgulanmıştır. Analiz sonucunda p değeri 0,001, 2 hücrede beklenen en küçük değer 3,99 ve 5 den düşük beklenen hücre sayısı %12,5 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler ışığında iki değişken arasında bir ilişki olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olduğunu söyleyen işletmelerin işletme sahibi ya da profesyonel yöneticisinin %40’ının eğitim seviyesinin meslek lisesi, %30,6’sının ise yükseköğretim olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8: İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitimlere katılma durumları arasındaki ilişki durumu.

Bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim ve bilgilendirme amaçlı seminer, toplantı, panel vb. katıldınız mı?	Kayıtlı Oldukları Mesleki Kuruluş					Toplam
	Ticaret ve Sanayi Odası	Marangozlar, Mobilyacılar ve Lakeciler Odası	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	MOSDER	Diğer	
Evet	92	62	20	15	10	199
Hayır	78	28	18	3	7	134
Toplam	170	90	38	18	17	333

Bir mesleki kuruluşa kayıtlı olduğunu belirten işletmelerin %40'ı (134) bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim amaçlı hiçbir seminer, toplantı vb. etkinliklere katılmadıklarını yönünde cevap vermişlerdir. İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim, seminer, toplantı vb. etkinliklere katılıp katılmamaları arasında bir ilişki olup olmadığı SPSS ortamında Khi-Kare bağımsızlık testi ile sorgulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Pearson Khi-Kare testinin p değerinin 0,035 ve beklenen en küçük değerin 6,84 çıktığı görülmüştür. Bu değerler ışığında iki değer arasında bir ilişki olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Tablo 4.8 'den de görüleceği gibi Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan işletmelerin eğitim vb amaçlı toplantılara daha çok katıldığı (%46,2), bunu Marangoz, Mobilyacılar ve Lakeciler Odasına kayıtlı olan işletmelerin (%31,2) izlediği anlaşılmaktadır.

“Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve KOSGEB tarafından iş kolunuzla ve KOBİ'lerle ilgili destekler hakkında yeterli bilgi sahibi misiniz?” şeklinde yöneltilen soruya işletmelerin yaklaşık %64'ü “Yeterli bilgiye sahibiz.” şeklinde yanıt vermişlerdir. Buna rağmen işletmelerin sadece %20'si bir destekten yararlandığını belirtmiştir. Yararlanılan destekler ise KOSGEB, Kredi ve Teşvik şeklinde sıralanmıştır. Bir destekten yararlandığını söyleyen işletmelerin 59'u KOSGEB desteği, 27'si Kredi desteği ve 1'i Teşvik desteği şeklinde desteklerden yararlandıklarını belirtmişlerdir. KOSGEB desteğinden yararlandığını belirten işletmeler genel olarak bu desteklerin yurt içi fuar desteği, yurt dışı iş gezisi, tanıtım ya da nitelikli eleman desteği şeklinde olduğunu söylemişlerdir. Herhangi bir destekten yararlanmadıklarını belirten işletmeler genellikle KOSGEB desteklerinden yararlanmak istediklerini, kağıt üzerinde her şeyin güzel olduğunu, fakat iş uygulamaya geldiğinde KOSGEB'in her aşamada çok sıkıntı çıkardığını ve desteği vermemek için çabaladıklarını, bu nedenle de isteseler de desteklerden yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

“Son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yaptınız mı?” sorusuna işletmelerin yaklaşık olarak %30'u “Evet”, %70'i ise “Hayır” yanıtını vermiştir. İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticinin eğitim durumu ile işletmelerin ihracat yapabilmeleri arasında bir ilişki olup olmadığı SPSS ortamında sorgulanmış ve analiz neticesinde Pearson Khi-Kare testinin p değerinin 0, beklenen en küçük değerin ise 13,08 olduğu görülmüştür. Bu analizin sonucunda iki değişken arasında bir ilişki olduğu, eğitim seviyesi arttıkça

ihracat yapabilme sıklığının da arttığı tespit edilmiştir. Son 5 yılda ihracat yapabildiğini belirten işletmelerin eğitim durumları incelendiğinde %43,7'sinin yükseköğretim, %34,1'inin ise meslek lisesi olduğu Tablo 4.9 'da da görülmektedir.

Tablo 4.9: İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticinin eğitim durumu ile işletmelerin ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.

Son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yaptınız mı?	Eğitim Durumu				Toplam
	İlköğretim	Orta Öğretim	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	
Evet	22	6	43	55	126
Hayır	73	38	118	69	298
Toplam	95	44	161	124	424

Tablo 4.10: İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.

Son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yaptınız mı?	Kayıtlı Oldukları Mesleki Kuruluşun Adı					Toplam
	Ticaret ve Sanayi Odası	Marangozlar, Mobilyacılar ve Lakeciler Odası	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	MOSDER	Diğer	
Evet	61	23	3	5	11	103
Hayır	109	67	35	13	6	230
Toplam	170	90	38	18	17	333

İşletmelerin kayıtlı oldukları mesleki kuruluş ile ihracat yapabilme durumları arasında bir ilişki olup olmadığı da SPSS ortamında sorgulanmış ve analiz neticesinde Pearson Khi-Kare testi p değerinin 0 ve beklenen en küçük değerin 5,26 olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle iki değişken arasında bir ilişki olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Yukarıdaki tablo (Tablo 4.10) incelendiğinde Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olduklarını söyleyen işletmelerin diğer işletmelere göre daha yüksek oranda (%59,2) ihracat yapabildikleri görülmektedir.

Tablo 4.11: Şirketin türü ile ihracat yapabilmeleri arasındaki ilişki durumu.

Son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yaptınız mı?	Şirketinizin türü nedir?			Toplam
	Şahıs Şirketi	Anonim Şirket	Limited Şirket	
Evet	50	12	64	126
Hayır	214	7	77	298
Toplam	264	19	141	424

SPSS ortamında yapılan Khi-Kare bağımsızlık testi ile şirketin türü ile son 5 yılda ihracat yapabilme durumları arasında bir ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Pearson Khi-Kare testi p değerinin 0 ve beklenen en küçük değerin de 5,65 olduğu tespit edildiğinden iki değişken arasında bir ilişki olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Tablo 4.11 incelendiğinde şirket türü limited şirket olan işletmelerin diğer şirket türlerine göre daha yüksek oranla (%50,8) ihracat yapabildikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 4.12: İşletmelerin ihracat yapamama nedenleri.

İhracat Yapamama Nedeni	İşletme Sayısı	Yüzde	Toplam Yüzde
Finansman yetersizliği	186	62,2	62,2
Dış pazara güvensizlik	28	9,4	71,6
Teknik mevzuat eksikliği	25	8,4	80,0
Ürün kalitesi yetersizliği	11	3,7	83,7
Kapasite Yetersizliği	9	3,0	86,7
Aracı kuruluş yetersizliği	6	2,0	88,7
Sertifikasyon eksikliği	5	1,7	90,4
Diğer	29	9,6	100,0
Toplam	299	100,0	

Son 5 yılda doğrudan ya da dolaylı olarak ihracat yaptınız mı sorusuna “Hayır” yanıtı veren işletmelerin %62’si ihracat yapamama nedenlerinin finansman yetersizliği olduğunu belirtmişlerdir. İhracat yapamama nedenleri olarak işletmeler, finansman yetersizliği yanında dış pazara güvensizlik, teknik mevzuat eksikliği, ürün kalitesi yetersizliği, kapasite yetersizliği, aracı kuruluş yetersizliği ve sertifikasyon yetersizliği gibi nedenleri sıralamışlardır (Tablo 4.12).

Tablo 4.13: İşletmelerin yaptığı ihracatın üretimlerindeki payı.

İhracatın Üretimdeki Payı (%)	İşletme Sayısı	Yüzde	Toplam Yüzde
0-20	68	54,4	54,4
21-50	35	28	82,4
51-100	22	17,6	100
Toplam	125	100	

Aynı soruya “Evet” yanıtı veren işletmelerin yaklaşık %54’ü yaptıkları ihracatın üretimlerindeki payını %0-20 arasında olduğunu, işletmelerin %28’i ise bu payın %21-50 arasında olduğunu, diğer işletmeler ise bu payın %51-100 arasında olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 4.13).

Tablo 4.14: İhracat yapılan ülkeler.

ÜLKE ADI	SAYISI
İRAK	43
AZERBAYCAN	33
ALMANYA	29
LİBYA	27
RUSYA	14
FRANSA	11
HOLLANDA	11
ARAP ÜLKELERİ	23
TÜRKİ CUMHURİYETLER	15
BALKAN ÜLKELERİ	13
DIĞER AVRUPA ÜLKELERİ	10
DIĞER ÜLKELER	29

İhracat yaptığını söyleyen işletmelerin ihracat yaptıkları ülkeler olarak ağırlığının Irak ve Azerbaycan başta olmak üzere komşu ülkelerde olduğu görülmektedir. İhracat yapılan ülkeler ağırlıklarına göre Tablo 4.14 ’de gösterilmiştir. Bu tabloda yer alan ülkelerin ana kütleyi yansıttığı anlaşılmaktadır.

4.1.2. İşletmelerin Çevresel Koşulları

Şekil 4.4 incelendiğinde anketi yanıtlayan işletmelerin büyük çoğunluğunun (%72,6’sının) şehir içi mahalle arasında ya da küçük sanayi sitelerinde üretim yaptıkları görülmektedir.

Ankete katılan işletmelerden sorulan “Uygun nitelikte hammadde bulmak zor” sorusunu “1=Kesinlikle katılmıyorum” ve “5=Kesinlikle katılıyorum” arasında 1’den 5’e kadar derecelendirmeleri istenmiştir. Ankete katılan işletmelerin %47’si uygun nitelikte hammadde bulmanın zor olmadığını, para varsa her tür nitelikte hammaddeyi kolaylıkla bulabildiklerini beyan etmişlerdir. İşletmelerin %49’u ise bu önermeye katıldıklarını ve uygun nitelikte hammadde bulmanın oldukça zor olduğunu söylemişlerdir.

İşletmelere yöneltilen “Eğitimli ve nitelikli personel bulmak zor” önermesine ise işletmelerin %84,6’sı “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıt vermişlerdir. İşletmelerin %11,8’lik bir kısmı ise yine bu önermeye de katılmadıklarını uygun ücretler verildiğinde eğitimli ve nitelikli personel bulmanın hiç de zor olmadığını beyan etmişlerdir.

Yine işletmelere yöneltilen “İşgücü çok pahalı” şeklindeki önermeyi işletmelerin %74,8’i “Katılıyorum veya Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevaplamışlar, işletmelerin %19,3’ü ise “Katılmıyorum ya da Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıt vermişlerdir. Katılmadığını belirten işletmeler işgücü pahalılığının bölgelere göre değiştiğini ve büyükşehirler dışında kalan kırsal kesimlerde aksine işgücünün oldukça ucuz olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 4.15: İşletmelerin çevresel koşulları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.

İşletmelere Yöneltilen Sorular	5’li Likert Puanları				
	1	2	3	4	5
Uygun Nitelikte Hammadde Bulmak Zor	12	187	18	184	23
Eğitimli ve Nitelikli Personel Bulmak Zor	2	48	16	294	64
İşgücü Çok Pahalı	3	79	25	261	56
Enerji Çok Pahalı	5	41	17	288	73
Devletin İş Kolunuz İçin Sağladığı Ortam ve İmkanlar Yetersiz	6	51	46	263	58

Anketi cevaplayan işletmelerin %85’i “Enerji çok pahalı” şeklindeki önermeyi “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlamışlar, %11’i ise olumsuz olarak yanıt vermişlerdir.

“Devletin iş kolunuz için sağladığı ortam ve imkanlar yetersiz” şeklindeki önermeyi anketi yanıtlayan işletmelerin %76’sı “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlamışlar, %13’ü ise olumsuz yanıtlayarak “Katılmıyorum veya Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde önermeyi derecelendirmişlerdir. Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık %73’ünün mahalle arasında ya da küçük sanayi sitelerinde üretim yaptıkları göz önüne alındığında işletmelerin büyük çoğunluğunun devletin sağladığı imkanların yetersizliğinden bahsetmeleri doğal bir sonuç olarak görülmektedir.

4.1.3. İşletmelerin AB Mevzuatı Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Anketin üçüncü bölümünde işletmelere çeşitli sorular yöneltilerek Avrupa Birliği hakkındaki bilgi düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. İşletmelerden sorulara “1=Kesinlikle yetersiz” ve “5=Kesinlikle yeterli” şeklinde derecelendirerek yanıt vermeleri istenmiştir.

İşletmelere yöneltilen “Avrupa birliği hakkındaki bilginiz?” ne derece yeterlidir sorusuna işletmelerin sadece yaklaşık %30’u “Yeterli” şeklinde yanıt vermiş işletmelerin %70’i bu konuda bilgilerini yetersiz görmüşlerdir.

“Türkiye’nin AB yolculuğu hakkındaki bilginiz?” şeklindeki soruya da işletmelerin yaklaşık %30’u “Yeterli” şeklinde yanıt verirken %70’i yine kendilerini bu konuda yetersiz görmüşlerdir.

Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık %76’sı “Türkiye – AB arasında imzalanan anlaşmaların işletmeniz ve iş kolunuzu etkileyip etkilemediği hakkındaki bilginiz?” şeklindeki soruya “Yeter değil” şeklinde yanıt vermişlerdir. İşletmelerin sadece %24’lük bir kısmı bu konudaki bilgilerini yeterli bulmuşlardır.

Tablo 4.16: İşletmelerin AB ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.

İşletmelere Yöneltilen Sorular	5’li Likert Puanları				
	1	2	3	4	5
Avrupa Birliği hakkındaki bilginiz	12	191	93	126	2
Türkiye’nin AB yolculuğu hakkındaki bilginiz	5	170	117	125	7
Türkiye-AB arasında yapılan anlaşmaların işletmeniz ve iş kolunuzu etkileyip etkilemediği hakkındaki bilginiz	9	222	90	101	2
Türkiye’nin AB Müktesebatına uyumu ile ilgili yapmakla yükümlü olduğu düzenlemelerin neler olduğu hakkındaki bilginiz	214	92	117	1	-
Ülkemizde son dönemde iş kolunuz ile ilgili çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemeler hakkındaki bilginiz	9	174	113	126	2
Yeni çıkan yasalar ve yapılan düzenlemeler karşısında işletmenizi yeterli görüyor musunuz?	4	178	94	143	5
Sizce Türkiye’nin AB yolculuğunda yapmış olduğu düzenlemeler ve çıkardığı yasalar AB’ne üye olmak için yeterli mi?	15	172	106	125	6

“Türkiye’nin AB Müktesebatına uyumu ile ilgili yapmakla yükümlü olduğu düzenlemelerin neler olduğu hakkındaki bilginiz?” şeklindeki soruya anketi cevaplayan işletmelerin neredeyse tamamı (%99,8’i) “Kesinlikle yeterli değil ya da Yeterli değil” şekline yanıt vermişlerdir.

İşletmelere yöneltilen “Ülkemizde son dönemde iş kolunuzla ilgili çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemeler hakkındaki bilginiz?” şeklindeki soruya işletmelerin yaklaşık %70’i bu konudaki bilgilerinin yeterli olmadığını beyan etmiş, sadece %30’luk bir kesim bu konudaki bilgilerini yeterli görmüşlerdir.

“Yeni çıkan yasalar ve yapılan düzenlemeler karşısında işletmenizi yeterli görüyor musunuz?” şeklinde yöneltilen soruyu cevaplayan işletmelerin yaklaşık %65’lik bir kısmı kendilerini yetersiz görürken, %35’lik bir kısmının kendilerini bu konuda yeterli buldukları görülmektedir.

Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık %69’u “Sizce Türkiye’nin AB yolculuğunda yapmış olduğu düzenlemeler ve çıkardığı yasalar AB’ne üye olmak için yeterli mi?” şeklindeki soruyu yanıtlarken ülkemizi bu konuda yetersiz görmüşlerdir. İşletmelerin %31’lik bir kısmı ise Türkiye’yi bu konuda yeterli görmektedirler.

İşletmelere bilgi düzeylerini ölçmek amaçlı olarak yöneltilen soruları yanıtlarken işletmelerin bir kısmının genel anlamda ülkeyi ilgilendiren durumlarda bilgi düzeylerini yetersiz gördükleri gözlemlenirken, işletmelerini ilgilendiren durumlarda ise bunun aksi yönünde bilgi düzeylerini yeterli gördükleri gözlemlenmiştir.

4.1.4. İşletmelerin İş Sağlığı ve İş Güvenliği Koşulları

Anketin dördüncü bölümünde işletmelerin İş Sağlığı ve İş Güvenliği konularındaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve bu konularda işyerlerini yeterli bulup bulmadıkları konularının araştırılması amaçlanmıştır.

Bu amaçla işletmelere yöneltilen “2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve iş kolunuzla ilgili hükümler hakkındaki bilginiz?” ne derece yeterli

şeklindeki soruyu işletmelerin yaklaşık %70'i "Yeterli" şeklinde yanıtlamışlardır. İşletmelerin %30'u ise bu konuda kendilerini yetersiz bulmuşlardır.

"İş yerinizde olması gerekli asgari aydınlatma miktarı (Lüx) hakkındaki bilginiz?" ne derece yeterli şeklinde yöneltilen soruya işletmelerin yine yaklaşık %70'nin "Yeterli" şeklinde yanıt verdikleri, %30'unun ise bu konuda kendilerini yetersiz gördükleri anlaşılmaktadır.

Anketi cevaplayan işletmelere yöneltilen "İş yerinizde olması gereken maksimum gürültü derecesi(desibel) hakkındaki bilginiz?" ne derece yeterli şeklindeki soruyu işletmelerin yaklaşık %65'i "Yeterli" şeklinde yanıtlarken %35'lik bir kısmı "Yeterli değil" şeklinde yanıtlamışlardır.

Tablo 4.17: İşletmelerin iş sağlığı ve iş güvenliği koşulları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.

İşletmelere Yöneltilen Sorular	5'li Likert Puanları				
	1	2	3	4	5
2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve iş kolunuzla ilgili hükümler hakkındaki bilginiz?	5	75	50	280	14
İş yerinizde olması gerekli asgari aydınlatma miktarı (Lüx) hakkındaki bilginiz	15	79	38	279	13
İş yerinizde olması gereken maksimum gürültü derecesi(desibel) hakkındaki bilginiz?	11	95	44	260	14
İş yerinizde izin verilen ağaç tozuna maruziyet derecesi hakkındaki bilginiz?	12	81	61	257	13
İş yerinizde bulunan kişisel koruyucu donanımları çalışanlarınızın güvenliği için yeterli mi?	8	58	43	302	13
Uygun çalışma koşullarının oluşabilmesi için iş yerinizin ortam sıcaklığının ve bağıl neminin asgari olması gereken değerleri hakkındaki bilginiz?	15	99	64	236	10
İş yerinizde işçi başına düşmesi gereken asgari hava hacmi hakkındaki bilginiz?	19	113	61	223	8
İş yerinizde iş güvenliği açısından makineleriniz arasında bırakılması gereken minimum boşluk miktarı hakkındaki bilginiz?	14	77	61	259	13
İş yerinizde çalışanlarınızın işten çıkarken temizlenebilmeleri için gerekli musluk, temizlik malzemesi ve yıkanma yerlerinin sayısı ile bu yerlerin sağlık şartlarına uygunluğu sizce yeterli mi?	12	62	42	292	16
İşletmenizi 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hükümlerine göre yeterli buluyor musunuz?	4	63	61	283	13

Yine işletmelere yöneltilen “İş yerinizde izin verilen ağaç tozuna maruziyet derecesi hakkındaki bilginiz?” ne derece yeterli şeklindeki soruyu da işletmelerin yaklaşık %65’i “Yeterli” şeklinde yanıtlarken %35’lik bir kısmı “Yeterli değil” şeklinde yanıt vermişlerdir.

“İş yerinizde bulunan kişisel koruyucu donanımları çalışanlarınızın güvenliği için yeterli mi?” şeklinde yöneltilen soruya işletmelerin yine yaklaşık %75’inin “Yeterli” şeklinde yanıt verdikleri, %25’inin ise bu konuda kendilerini yetersiz gördükleri anlaşılmaktadır.

“Uygun çalışma koşullarının oluşabilmesi için iş yerinizin ortam sıcaklığının ve bağıl neminin asgari olması gereken değerleri hakkındaki bilginiz?” şeklinde yöneltilen soruya işletmelerin yaklaşık %58’inin “Yeterli” şeklinde yanıt verdikleri, %42’sinin ise bu konuda kendilerini yetersiz gördükleri anlaşılmaktadır.

İşletmelere yöneltilen “İş yerinizde işçi başına düşmesi gereken asgari hava hacmi hakkındaki bilginiz?” ne derece yeterli şeklindeki soruya işletmelerin %54,5’i “Yeterli ya da Kesinlikle yeterli” şeklinde yanıt vermişlerdir. %45,5’lik bir kısmı ise “Yeterli değil ya da Kesinlikle yeterli değil” şeklinde yanıtlamışlardır.

“İş yerinizde iş güvenliği açısından makineleriniz arasında bırakılması gereken minimum boşluk miktarı hakkındaki bilginiz?” ne derece yeterli şeklinde yöneltilen soruya işletmelerin %64,2’si “Yeterli ya da Kesinlikle yeterli” şeklinde yanıt verirken işletmelerin %35,8’i kendilerini bu konuda yeterli görmemişlerdir.

Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık %73’ü “İş yerinizde çalışanlarınızın işten çıkarken temizlenebilmeleri için gerekli musluk, temizlik malzemesi ve yıkanma yerlerinin sayısı ile bu yerlerin sağlık şartlarına uygunluğu sizce yeterli mi?” şeklinde yöneltilen soruya “Yeterli ya da Kesinlikle yeterli” şeklinde yanıt vermişlerdir. İşletmelerin sadece %27’lik bir kısmı bu konuda kendilerini yetersiz görmüşlerdir.

“İşletmenizi 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hükümlerine göre yeterli buluyor musunuz?” şeklinde yöneltilen soruya ise işletmelerin yaklaşık %70’i Yeterli ya da Kesinlikle yeterli” şeklinde yanıt vermişlerdir. İşletmelerin sadece %30’lik bir kısmı bu konuda kendilerini yeterli görmemişlerdir.

Anket üzerindeki yanıtlara ve işletmelerin anketi cevaplama esnasında sorulara yanıt verirken soru dışındaki söylemlerine bakıldığında işletmelerin kendi işletmelerini ilgilendiren durumlarda tarafsız kalamadığı ve bu nedenle genellikle sorulara “Yeterli ya da Kesinlikle yeterli” şeklinde yanıt verdikleri anlaşılmaktadır.

4.1.5. İşletmelerin Geleceğe Bakışları

Anketin beşinci bölümünde işletmelerin geleceğe bakışları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada işletmelerden kendilerine yöneltilen sorulara “1=Kesinlikle katılmıyorum” ve “5=Kesinlikle katılıyorum” şeklinde derecelendirerek yanıt vermeleri istenmiştir.

İşletmelere yöneltilen “İşletmemizin mevcut potansiyeli AB ülkeleri ile fiyat ve kalite açısından yarışmak için yeterlidir.” şeklindeki önermeye işletmelerin %45,5’i “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlarken işletmelerin %55,5’i ise “Katılmıyorum ya da Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıt vermişlerdir.

“İşletmemizin mevcut potansiyeli ihracat yapabilmek için yeterlidir” şeklinde işletmelere yöneltilen önermeye ise işletmelerin yaklaşık %55’i “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. İşletmelerin %45’i ise bu konuya katılmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 4.18: İşletmelerin geleceğe bakışları ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar.

İşletmelere Yöneltilen Sorular	5’li Likert Puanları				
	1	2	3	4	5
İşletmemizin mevcut potansiyeli AB ülkeleri ile fiyat ve kalite açısından yarışmak için yeterlidir.	12	166	53	170	23
İşletmemizin mevcut potansiyeli ihracat yapabilmek için yeterlidir.	8	140	35	221	20
Pazarı ve rakiplerimizi sürekli takip ediyoruz.	4	45	48	292	35
İş kolumuzla ilgili çıkan mevzuatlara hızlı bir şekilde uyum sağlayabiliriz.	2	64	67	272	19
AB’ne uyum süreci işletmemizi olumsuz yönde etkilemez.	29	178	62	142	13
İşletmemizin başarısı için gelecekte bir örgütlenmeye ihtiyacı var.	6	81	43	244	50

“Pazarı ve rakiplerimizi sürekli takip ediyoruz.” Şeklindeki önermeye ise işletmelerin yaklaşık %77’si “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlarken işletmelerin %23’ü ise “Katılmıyorum ya da Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıt vermişlerdir.

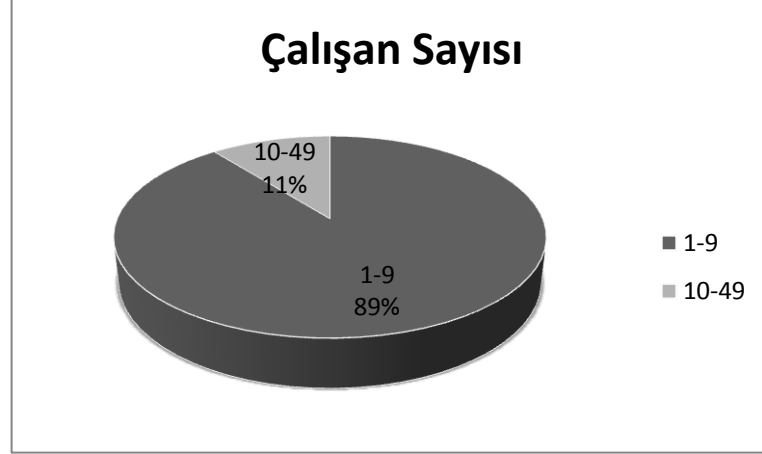
Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık %69’u “İş kolumuzla ilgili çıkan mevzuatlara hızlı bir şekilde uyum sağlayabiliriz.” şeklindeki önermeyi “Katılıyorum ya da Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlarken işletmelerin %31’i ise bu önermeye katılmadıklarını söylemişlerdir.

“AB’ne uyum süreci işletmemizi olumsuz yönde etkiler.” şeklindeki önermeyi ise işletmelerin yaklaşık %63’ü “Katılmıyorum ya da Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlarken işletmelerin sadece %37’lik bir kısmı bu önermeyi doğru bulduklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin yaklaşık %69’u “İşletmemizin başarısı için gelecekte bir örgütlenmeye ihtiyacı var.” şeklindeki önermeyi doğru bulduklarını ve gelecekte kesinlikle bir örgütlenmeye ve birlikte hareket etmeye ihtiyacı olduklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin sadece %31’lik bir kısmı bu önermeye katılmadıklarını ve gelecekte de tek başlarına başarılı olabileceklerini söylemişlerdir.

4.2. TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNDE ÇALIŞMA ORTAMI

Bu aşamada; uyumlaştırma çalışmalarında kullanılmak üzere ortam aydınlatması, ortam ısı, bağıl nemi, hava hızı ve gürültü maruziyet derecesi parametreleri belirlenmiştir. Parametre ölçümlerinde 253 işletmeye ayrı ayrı gidilmiş ve ölçümlerin homojenliğini ve doğruluğunu güvence altına alabilmek için ölçümlerde ilgili ölçüm cihazı ile her bir parametre için 10 dk.’lık standart süreler ile çalışılarak elde edilen veriler Ek Tablo 2’de sunulmuştur.

Şekil 4 6: Çalışan sayısına göre işletmelerin dağılımı.

Detayları Ek Tablo 2’de verilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ulaşılan işletmelerin çalışan sayısına göre dağılımları Şekil 4.6 ’de gösterilmiştir. İşletmelerin %89’u 1-9 çalışan sayısına sahip mikro ölçekli işletme, %11’i ise 10-49 çalışan sayısına sahip küçük ölçekli işletme konumundadır.

4.2.1. İşyerlerindeki Ortam Hava Koşulları

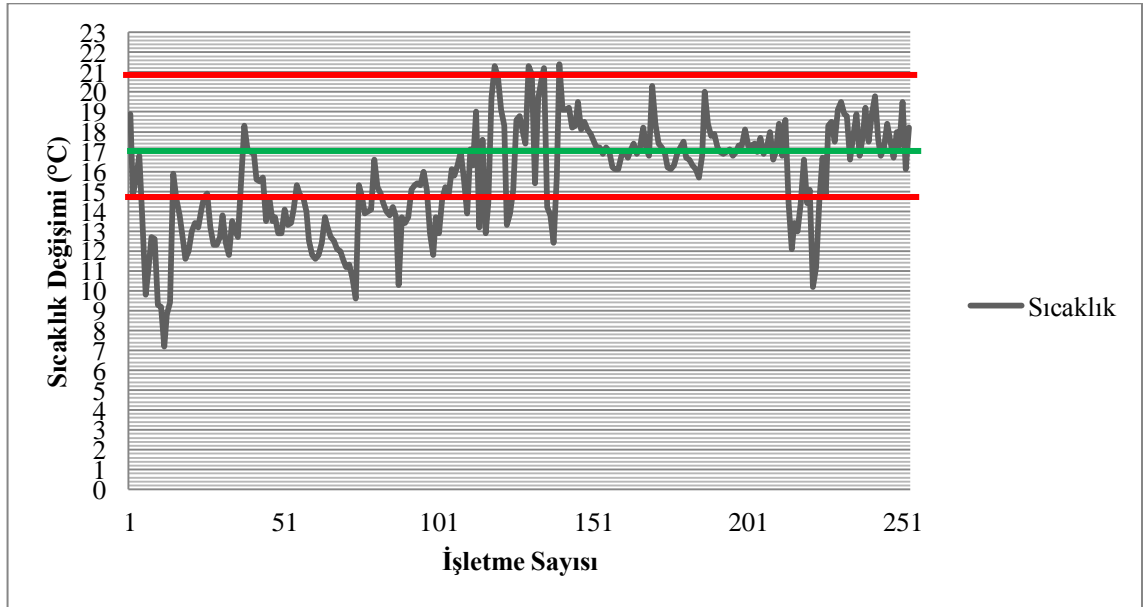
Şekil 4.7’de işyerlerinin ortam ısı dağılımı gösterilmiştir. Yapılan ölçümlerde işyerlerindeki en düşük ortam ısısının 7,2 °C, en yüksek ortam ısısının ise 21,4 °C olduğu görülmüştür. İşyerlerinin yaklaşık %40’ının ortam ısısının 15 °C’nin altında olduğu, %80’lik bir kısmının 18 °C’nin altında olduğu, %96’lık bir kısmının 20 °C altında olduğu yapılan ölçümler sonucunda gözlenmiştir. Ölçümlerin Kasım-Şubat ayları aralığında yapılmış olması nedeniyle ortam ısılarının düşük çıkması normal bir sonuç olarak karşılanmaktadır.

Yapılan ölçümlerde elde edilen işyerlerindeki ortam neminin ortalama değerleri Şekil 4.8’de gösterilmiştir. Ortam nemindeki ortalama değerlerin %25,8 ile %78,4 arasında dağılım gösterdiği görülmektedir. İşyerlerinin yaklaşık %50’lik bir kısmının ortam neminin %50’nin altında olduğu, %95’lik bir kısmının ise %60’ın altında olduğu yapılan ölçümlerden gözlenmektedir. Yine ölçümlerin Kasım-Şubat ayları arasında yapıldığı göz önüne alındığında ölçümlerde çıkan bu değerlerin normal olduğu anlaşılmaktadır. Cihaz ile yapılan ölçümlerde en düşük nem değerlerinin %4,5 değeri ile

%71,4 değerleri arasında, en yüksek nem değerlerinin ise %32,1 değeri ile %85,3 değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19: Çalışma yerlerinde sağlanması gereken hava koşulları.⁵⁶

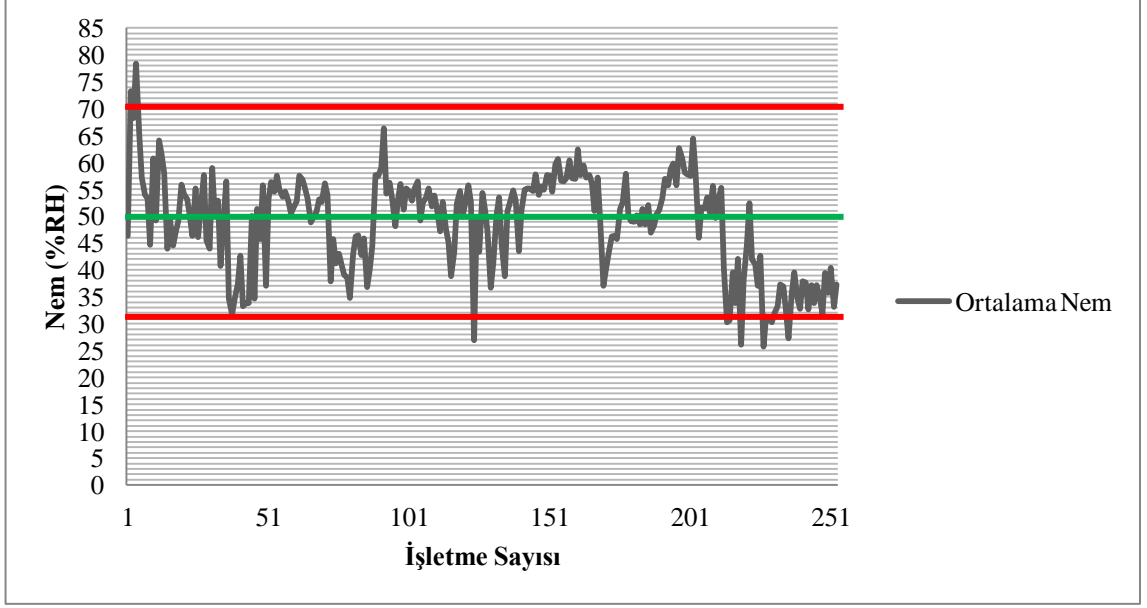
Çalışmanın Türü	Hava Sıcaklığı (°C)			Bağıl Nem (%Rh)			Hava Akımı (m/s)
	En az	En Uygun	En Fazla	En az	En Uygun	En Fazla	
Büro İşleri	18	21	24	30	50	70	0,1
Oturarak Yapılan Hafif İşler	18	20	24	30	50	70	0,1
Ayakta Yapılan İşler	17	18	22	30	50	70	0,2
Ağır İşler	15	17	21	30	50	70	0,4

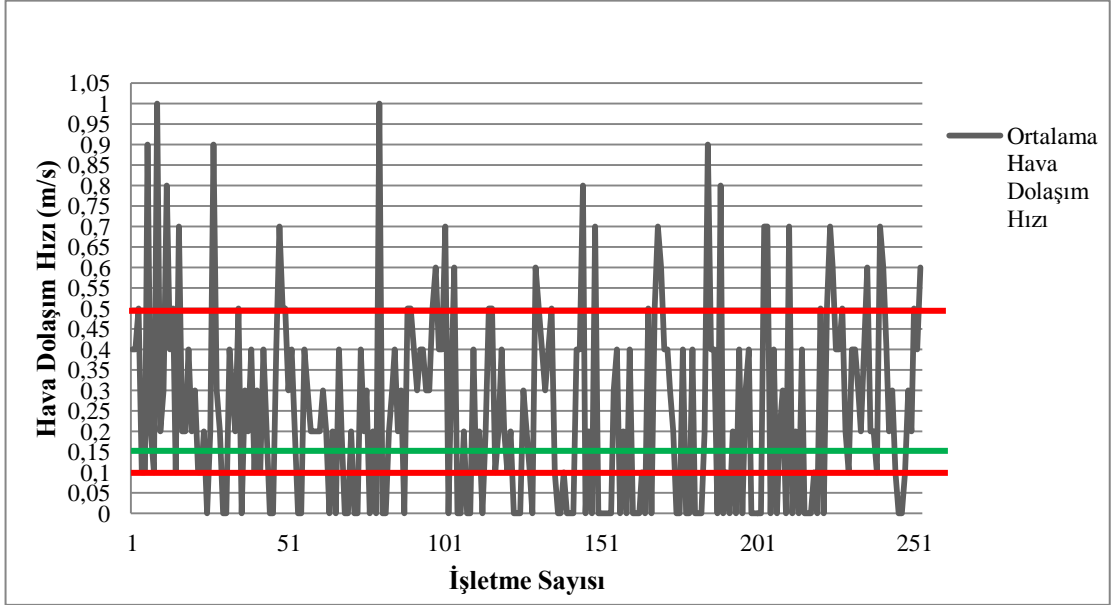
Şekil 4.7: İşyerlerinin ortam ısı dağılımı.

Şekil 4.9 'da işyerlerindeki ortam hava dolaşım hızlarının değişimi gösterilmiştir. Yapılan ölçümlerden işyerlerindeki ortalama hava dolaşım hızlarının 0 m/s ile 1 m/s arasında değiştiği, işletmelerin yaklaşık %90'lık bir kısmında hava dolaşım hızının 0,5 m/s'nin altında olduğu gözlenmiştir.

⁵⁶Ateş Bayazıt HAYTA; Çalışma Ortamı Koşullarının İşletme Verimliliği Üzerine Etkisi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2007 Sayı: 1

Şekil 4.8: İşyerlerindeki ortam nemi dağılımı.

Şekil 4.9: İşyerlerindeki ortalama hava dolaşım hızı değişimi.

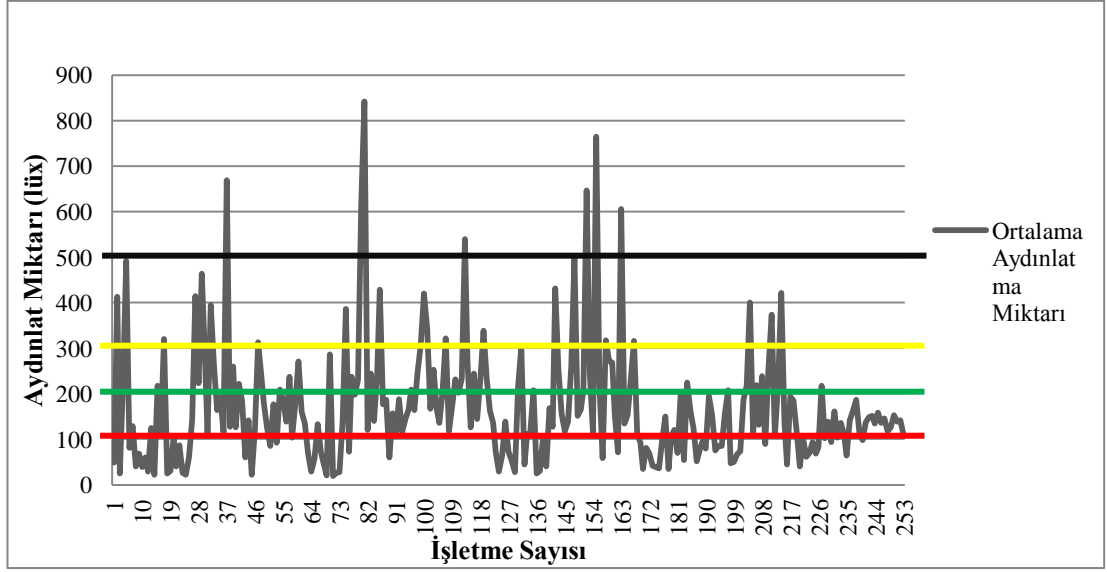
6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanununa istinaden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 17 Temmuz 2013 tarih ve 28710 sayılı İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmeliğine göre çalışma yerlerindeki hava koşulları değerlendirilirken ortam sıcaklığı, bağıl nem ve

hava akım hızı ile birlikte düşünülmektedir. Çalışma yerlerindeki uygun hava koşulları ile ilgili durumlar Tablo 4.19’da belirtilmiştir.

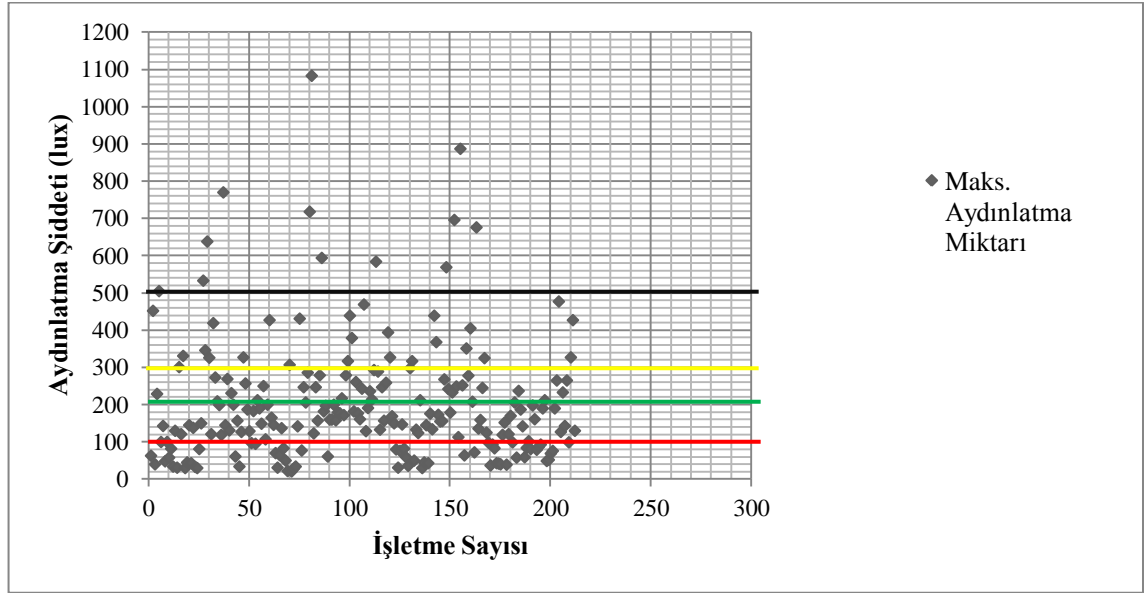
Tablo 4.19’daki veriler ışığında Şekil 4.7, Şekil 4.8 ve Şekil 4.9 birlikte incelendiğinde ortam sıcaklığı bakımından işletmelerin büyük bir kısmının aşırı soğuk olduğu, ortam nemine bakıldığında işletmelerin büyük bir çoğunluğun kabul edilebilir sınırlar içerisinde bir nem miktarına sahip oldukları görülmektedir. Hava akım hızı açısından değerlendirildiğinde ise işletmelerin bir kısmının havasız, bir kısmının aşırı cereyanlı olduğu görülmektedir. Buna rağmen işletmelerin büyük bir çoğunluğunun hava akım hızı açısından kabul edilebilir sınırlar içerisinde kaldıkları gözlemlenmektedir.

4.2.2. İşyerlerindeki Ortam Aydınlatma Koşulları

Yapılan ölçümlerden elde edilen sonuçlara göre işyerlerindeki ortalama aydınlatma miktarı değişimi Şekil 4.10’ da gösterilmiştir. Şekilden de anlaşılacağı gibi işletmelerin yaklaşık %70’inin 200 lüksün altında, %95’inin ise 400 lüksün altında bir aydınlatmaya sahip olduğu görülmektedir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanununa istinaden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 17 Temmuz 2013 tarih ve 28710 sayılı İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre kaba montaj için 100 lüks, normal montaj için 200 lüks, ayrıntıların ön planda olduğu işlerde 300 lüks, sürekli dikkat gerektiren ince işlerde ise 500 lükslük bir aydınlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Şekil 4.10 ve Şekil 4.11 incelendiğinde işletmelerin büyük bir kısmının bu sınır değerlerin altında bir aydınlatma miktarına sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 4.10: İşyerlerindeki ortalama aydınlatma miktarı değişimi.

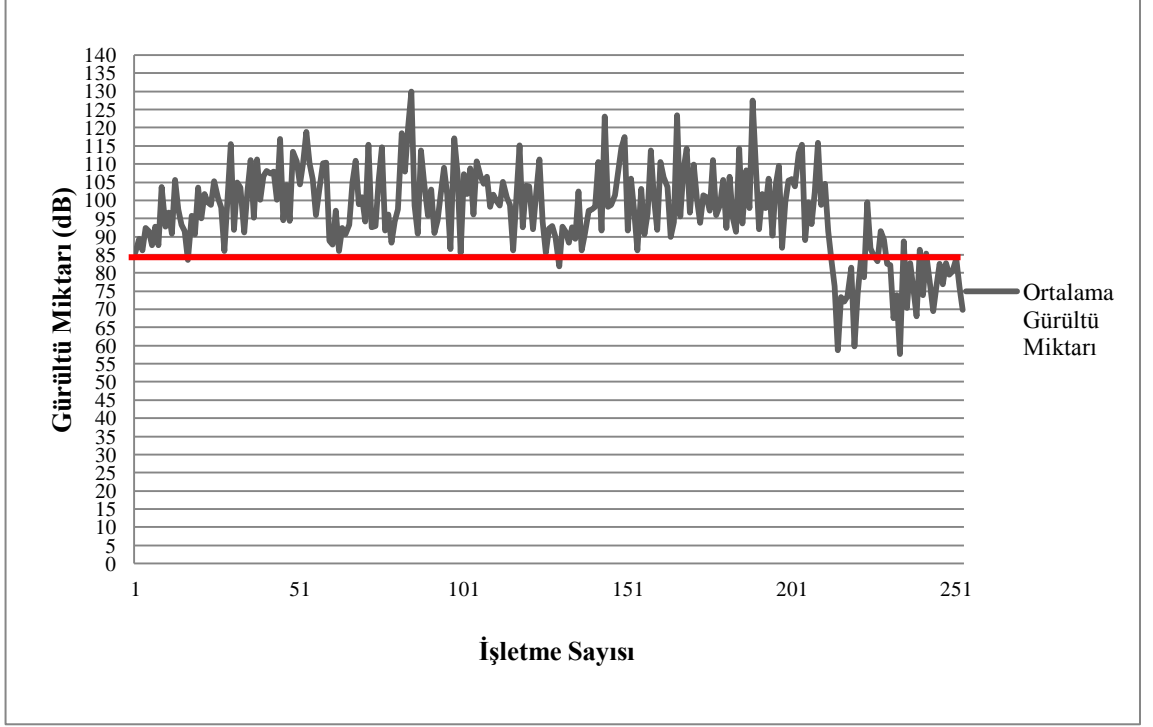

Şekil 4.11: İşyerlerindeki maksimum aydınlatma miktarı değişimi.

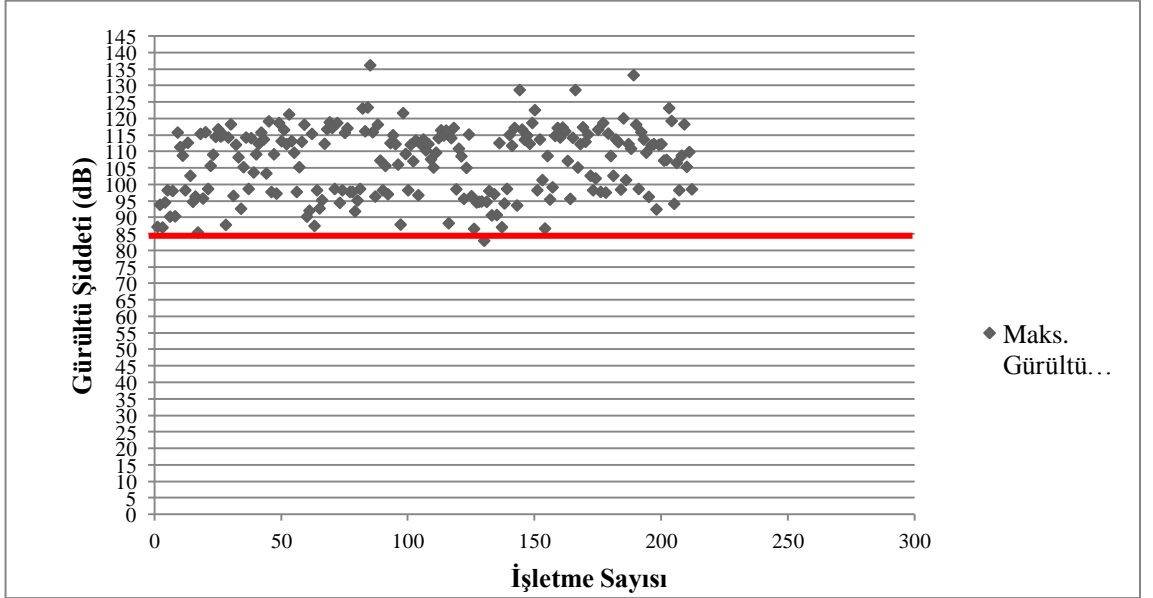
4.2.3. İşyerlerindeki Ortam Gürültü Koşulları

Şekil 4.12 'de ise işyerlerindeki ortalama gürültü miktarı değişimi gösterilmektedir. Bu Şekilden de anlaşılacağı gibi işletmelerin sadece yaklaşık %15'inin 85 desibelin altında

bir değere sahip olduğu, yaklaşık %50'lik bir kısmının ise 100 desibelin üzerinde bir gürültü miktarına sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 4.12: İşyerlerindeki ortalama gürültü miktarı değişimi.

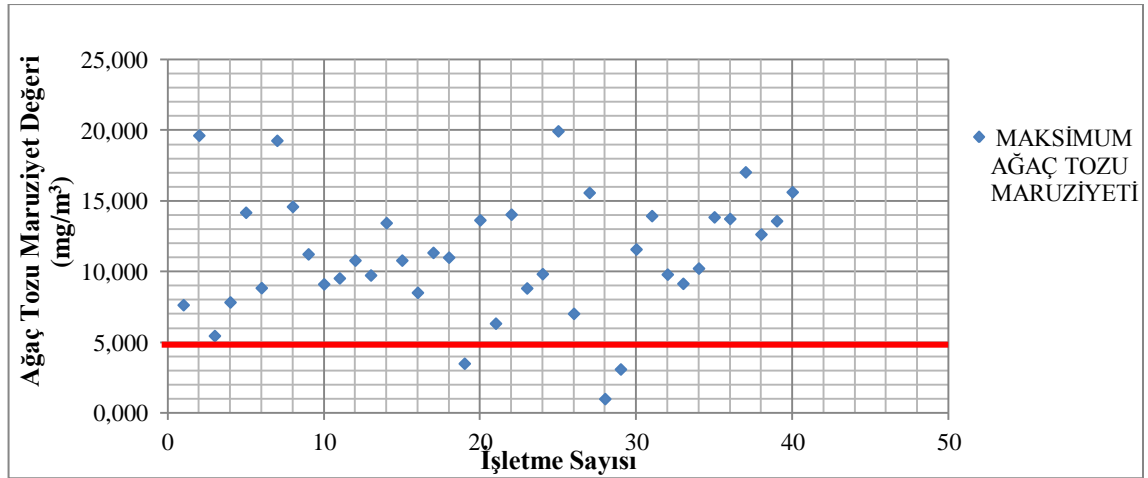

Şekil 4.13: İşyerlerindeki maksimum gürültü miktarı değişimi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanununa istinaden çıkartılan 28 Temmuz 2013 tarih ve 28721 sayılı Çalışanların Gürültü İle İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre günlük gürültü maruziyet sınır değerleri 8 saatlik çalışmalar için en yüksek 85 db, en az 80 dB olarak belirlenmiştir. Haftalık gürültü maruziyet düzeyi ise 87 dB'i aşmamalıdır. Şekil 4.12 ve Şekil 4.13 ayrıntılı olarak incelendiğinde işyerlerindeki ortalama gürültü maruziyet değerlerinin çok az işletmede 85 dB ve altında olduğu, maksimum gürültü maruziyet değerlerinin ise işyerlerinin hemen hemen hepsinde 85 dB'in üzerine çıktığı görülmektedir. Şekillerde kırmızı kalın çizgi ile gösterilen en yüksek gürültü maruziyet değeridir.

4.3. ÖRNEK BİR AB DİREKTİFİ VE TÜRKİYE MOBİLYA ENDÜSTRİSİNİN DURUMU

AB mevzuatında mobilya sektörü için iş yeri ortamında takip edilmesi zorunlu olarak görülen kritik faktörlerden birisi olan ağaç tozu maruziyetine ilişkin bulgular 40 işletmeden elde edilmiştir. Her bir işletmede ilgili toz ölçüm cihazı kullanılarak her bir ölçüm için 1 saatlik dilim içerisinde 500 farklı veri alınmış ve bu veriler minimum, maksimum ve ortalama değerler içerecek şekilde Ek Tablo 3'de sunulmuştur.

Şekil 4.14: İşletmelerde ölçülen maksimum ağaç tozu maruziyet değerlerinin değişimi.

İlgili standartlar ve Ek Tablo 3'den elde edilen ana sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde Mobilya İşletmeleri için ağaç tozu maruziyeti Şekil 4.14'de gösterilmiştir.

Tozla mücadele ile ilgili 05.10.2013 tarih ve 28812 sayılı resmi gazetede yayımlanan Tozla Mücadele Yönetmeliğinin ekinde yer alan Toz Mesleki Maruziyet Sınır Değerleri Tablosuna göre 8 saatlik sürelerde solunabilir odun tozu miktarı 5 mg/m^3 olarak verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgularla norm değerler birlikte incelendiğinde analiz yapılan işletmelerde 1 saatlik sürelerde ölçülen maksimum değerlerin yönetmelikte yer alan ve AB direktifini esas alan 5 mg/m^3 sınırını oldukça aştığı görülmektedir.

4.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ VE BULGULARIN TUTARLILIĞI

Anket üzerindeki bu dört bölümün tutarlılığını ölçmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunun tespit edilmesi için Kaiser Meyer Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmış ve KMO değerinin 0,50'nin üzerinde ve Bartlett testi de anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Veri setinin KMO değeri 0,879 olarak bulunduğundan değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun mükemmel seviyede olduğu görülmüştür.

Tablo 4.20: SPSS ortamında veri setinin faktör analizine uyumluluk testi ilk sonuçları.

KMO and Bartlett's Test	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	0,879
Approx. Chi-Square	4629,821
Bartlett's Test of Sphericity	378
df	378
Sig.	0,000

Tablo 4.21: Total Variance Explained (Açıklanan Toplam Varyans) SPSS çıktısı.**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigen values			ExtractionSums of SquaredLoadings			RotationSums of SquaredLoadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	6,808	24,315	24,315	6,808	24,315	24,315	5,404	19,298	19,298
2	3,238	11,564	35,879	3,238	11,564	35,879	3,904	13,942	33,241
3	2,047	7,312	43,191	2,047	7,312	43,191	2,360	8,428	41,668
4	1,874	6,693	49,884	1,874	6,693	49,884	1,982	7,080	48,749
5	1,247	4,453	54,337	1,247	4,453	54,337	1,385	4,946	53,695
6	1,078	3,850	58,187	1,078	3,850	58,187	1,258	4,492	58,187
7	,940	3,356	61,543						
8	,895	3,197	64,740						
9	,882	3,149	67,888						
10	,813	2,905	70,793						
11	,760	2,715	73,509						
12	,693	2,476	75,985						
13	,674	2,406	78,390						
14	,607	2,169	80,560						
15	,564	2,013	82,573						
16	,540	1,930	84,503						
17	,520	1,857	86,359						
18	,493	1,760	88,119						
19	,480	1,716	89,835						
20	,426	1,521	91,356						
21	,411	1,468	92,825						
22	,370	1,323	94,147						
23	,349	1,247	95,395						
24	,310	1,108	96,503						
25	,290	1,036	97,539						
26	,249	,890	98,428						
27	,243	,870	99,298						
28	,197	,702	100,000						

Faktör analizi sonucu elde edilen Rotated Component Matrisi (Tablo 4.22) incelendiğinde her bir faktör grubu altında yer alan sorular, hangi faktör altında en büyük faktör ağırlığına sahip ise o soru o faktör altında kalacak şekilde gruplandırılmıştır. Faktör analizinde her bir faktör en az iki sorudan oluşacak şekilde ele alınmıştır. Tablo 4.16 incelendiğinde 48, 49 ve 55. soruların faktör ağırlıklarının birden fazla faktör altında birbirine yakın değerler aldığı görülmüştür. Bu nedenle bu sorular incelemeden çıkarılmış ve veri seti üzerinde yeniden faktör analizi yapılmıştır.

Tablo 4.22: Rotated Component Matrisi SPSS çıktısı.

Questions	Component					
	1	2	3	4	5	6
S42	,863	,111	,052	-,011	-,105	-,050
S43	,834	,117	,180	-,028	-,110	,009
S41	,796	,120	,045	-,062	,000	-,072
S45	,794	,087	,044	-,045	,173	,038
S44	,759	,083	,125	-,053	,088	,128
S47	,719	,096	,078	-,019	,322	-,004
S46	,715	,132	,023	-,001	,273	,001
S40	,589	,180	,261	-,044	-,207	,004
S34	,096	,797	,117	,006	-,061	-,066
S35	,201	,773	,058	-,009	,040	,078
S36	-,020	,765	,001	,069	-,020	-,050
S33	,117	,749	,105	-,060	-,089	-,037
S37	,204	,744	,032	,073	-,049	-,043
S38	,142	,642	,163	-,062	,203	-,192
S39	,037	,616	-,008	-,119	,102	,243
S51	,096	,081	,734	-,019	,073	-,037
S50	,032	,111	,696	-,073	-,057	,050
S52	,197	,100	,688	-,027	-,004	,084
S53	,159	,019	,674	,087	,082	-,069
S31	-,030	-,034	,112	,751	-,013	-,043
S30	-,040	-,109	-,070	,678	,049	,064
S32	,007	-,007	-,006	,659	-,228	-,007
S28	-,064	,084	-,069	,587	,108	,132
S49	,484	,063	,284	-,053	,569	,134
S48	,516	-,023	,243	-,063	,560	,133
S55	,031	,002	,248	-,001	-,559	,485
S54	,145	-,096	-,027	,029	,054	,777
S29	-,130	,045	,001	,340	-,027	,454

Yeniden yapılan faktör analizi sonucunda veri setinin KMO değeri 0,874 ve Bartlett küresellik testi sonucu anlamlı (Tablo 4.23) olarak bulunmuştur. Bu değerler ışığında değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun mükemmel seviyede olduğu görülmüştür.

Tablo 4.23: Sorular çıkarıldıktan sonra kalan veri setinin Faktör Analizine uyumluluk testi sonucu SPSS çıktısı.

KMO and Bartlett's Test	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	0,874
Approx. Chi-Square	4075,493
Bartlett's Test of Sphericity	df
	300
	Sig.
	0,000

Şekil 4.16 incelendiğinde geri kalan tüm soruların MSA değerlerinin de 0,50 değerinin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.25: Sorular çıkarıldıktan sonra elde edilen Rotated Component Matrisi SPSS çıktısı.

Questions	Component				
	1	2	3	4	5
S42	,844	,110	,074	-,008	,002
S45	,826	,073	,052	-,046	,006
S43	,814	,117	,193	-,020	,018
S41	,782	,121	,060	-,067	-,006
S47	,768	,081	,069	-,020	-,071
S46	,762	,117	,020	-,002	-,058
S44	,760	,081	,127	-,056	,116
S40	,542	,191	,274	-,045	,071
S34	,086	,801	,114	,018	-,081
S35	,205	,773	,055	-,011	,071
S36	-,014	,763	,001	,068	-,038
S33	,101	,755	,100	-,047	-,056
S37	,196	,747	,035	,070	-,003
S38	,178	,634	,156	-,065	-,202
S39	,063	,608	-,002	-,133	,226
S51	,107	,076	,744	-,027	-,020
S50	,024	,111	,714	-,083	,088
S52	,195	,098	,688	-,020	,036
S53	,173	,014	,676	,088	-,086
S31	-,034	-,032	,105	,761	-,044
S32	-,035	,006	-,019	,689	-,042
S30	-,035	-,109	-,069	,665	,116
S28	-,036	,073	-,058	,561	,190
S54	,162	-,109	,008	-,003	,778
S29	-,134	,044	,028	,291	,586

Tablo 4.26: Bulunan 5 faktör için yapılan güvenilirlik analizleri.

Faktör 1 için Güvenilirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	N of Items
0,909	8

Faktör 2 için Güvenilirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	N of Items
0,861	7

Faktör 3 için Güvenilirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	N of Items
,695	4

Faktör 4 için Güvenilirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	N of Items
0,605	4

Faktör 5 için Güvenilirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	N of Items
0,166	2

Veri setinin üzerinde uygulanan ikinci faktör analizi sonucunda elde edilen Açıklanan Toplam Varyans tablosunda (Tablo 4.24) soruların özdeğerleri 1 ve 1'in üzerinde olan 5

grupta toplandığı ve toplam varyansın %56,739'unun bu gruplar tarafından açıklandığı görülmektedir.

Elde edilen yeni Rotated Component matrisinden de görüldüğü gibi (Tablo 4.25) sorular her bir faktör altında en az 2 soru olacak şekilde 5 faktör altında toplanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda analizden çıkarılacak başka soru kalmadığı anlaşılmış ve faktörlere ayrı ayrı isim verilmeden önce faktörlerin güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Faktörlerin güvenilirlik analizleri yapıldığında Tablo 4.26'daki sonuçlar elde edilmiştir. Güvenirlik analizinde Cronbach's Alpha değeri genellikle 0,70 ve üzerinde olan değerler güvenilir olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında 1. ve 2. faktörler güvenilirlik sınırlarının üzerinde olduğundan bu iki faktörlerin diğer analizlerde kullanılmasına devam edilecektir. 3. ve 4. faktörlerin içerdiği soru sayısı azdır. Faktörler altındaki soru sayısı azaldığında Cronbach's Alpha değeri 0,60 ve üzerindeki olan değerler güvenilir kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise 3. ve 4. faktörler de güvenilir kabul edilmiştir ve diğer analizlerde kullanılmasına devam edilecektir. 5. faktörün Cronbach's Alpha değerinin 0,60 güvenilirlik düzeyinin altında olduğu tespit edilmiştir. Bu faktör güvenilirlik sınırının altında kaldığından faktörü oluşturan 2 soru da analizden çıkartılmıştır.

Bu sorular da analizden çıkartıldıktan sonra yapılan yeni bir faktör analizi sonucunda Tablo 4.27'den okunan KMO değeri 0,878 olarak elde edilmiş ve Bartlett Küresellik Testi sonucu da anlamlı olarak bulunmuştur.

Tablo 4.27: En son elde edilen faktör analizi uyumluluk testi sonucu SPSS çıktısı.

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,878
	Approx. Chi-Square	3990,135
Bartlett's Test of Sphericity	df	253
	Sig.	0,000

Tablo 4.28: Faktör analizi sonuç tablosu.

FAKTÖR ADI	SORU İFADESİ	FAKTÖR AĞIRLIKLARI	FAKTÖRÜN AÇIKLAYICILIĞI	GÜVENİLİRLİK
İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ	S42: İş yerinizde olması gereken maksimum gürültü derecesi(desibel) hakkındaki bilginiz?	0,844	21,419	0,909
	S45: Uygun çalışma koşullarının oluşabilmesi için iş yerinizin ortam sıcaklığının ve bağıl neminin asgari olması gereken değerleri hakkındaki bilginiz?	0,825		
	S43: İş yerinizde izin verilen ağaç tozuna maruziyet derecesi hakkındaki bilginiz?	0,813		
	S41: İş yerinizde olması gerekli asgari aydınlatma miktarı(Lüx) hakkındaki bilginiz	0,783		
	S47: İş yerinizde iş güvenliği açısından makineleriniz arasında bırakılması gereken minimum boşluk miktarı hakkındaki bilginiz?	0,767		
	S44: İş yerinizde bulunan kişisel koruyucu donanımları çalışanlarınızın güvenliği için yeterli mi?	0,763		
	S46: İş yerinizde işçi başına düşmesi gereken asgari hava hacmi hakkındaki bilginiz?	0,759		
	S40: 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve iş kolunuzla ilgili hükümler hakkındaki bilginiz?	0,548		
AVRUPA BİRLİĞİ	S34: Türkiye'nin AB yolculuğu hakkındaki bilginiz?	0,806	16,907	0,861
	S35: Türkiye – AB arasında yapılan antlaşmaların işletmeniz ve iş kolunuzu etkilevini etkilemediği hakkındaki bilginiz?	0,771		
	S36: Türkiye'nin AB Müktesebatına uyumu ile ilgili yapmakla yükümlü olduğu düzenlemelerin neler olduğu hakkındaki bilginiz?	0,762		
	S33: Avrupa Birliği hakkındaki bilginiz?	0,759		
	S37: Ülkemizde son dönemde iş kolunuzla ilgili çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemeler hakkındaki bilginiz?	0,745		
	S38: Yeni çıkan yasalar ve yapılan düzenlemeler karşısında işletmenizi yeterli görüyor musunuz?	0,64		
	S39: Sizce Türkiye'nin AB yolculuğunda yapmış olduğu düzenlemeler ve çıkardığı yasalar AB'ne üye olmak için yeterli mi?	0,604		
İŞLETMENİN GELECEĞE BAKIŞI	S51: İşletmemizin mevcut potansiyeli ihracat yapabilmek için yeterlidir	0,743	9,625	0,695
	S50: İşletmemizin mevcut potansiyeli AB ülkeleri ile fiyat ve kalite açısından yarışmak için yeterlidir.	0,713		
	S52: Pazarı ve rakiplerimizi sürekli takip ediyoruz.	0,690		
	S53: İş kolumuzla ilgili çıkan mevzuatlara hızlı bir şekilde uyum sağlayabiliriz.	0,678		
ÜRETİM ORTAMI VE ÇEVRESEL KOŞULLAR	S31: Enerji çok pahalı	0,757	8,269	0,605
	S32: Devletin iş kolunuz için sağladığı ortam ve imkanlar yetersiz	0,684		
	S30: İşgücü çok pahalı	0,681		
	S28: Uygun nitelikte hammadde bulmak zor	0,588		
TOPLAM		56,220		
KMO				0,878
Bartlett Küresellik Testi	Ki kare			3990,135
	df			253
	p değeri			0,000

Bu faktör analizi sonucunda 23 sorudan oluşan dört faktör elde edilmiştir. Faktörler altındaki sorular bir önceki analizle aynı şekilde toplandığından bu faktörler için yeniden bir güvenilirlik analizi yapmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Bu faktörlere ait açıklanan toplam varyans ise %56,220 olarak bulunmuştur. Faktörler sırasıyla “İş Sağlığı ve İş Güvenliği”, “Avrupa Birliği”, “İşletmenin Geleceğe Bakışı” ve “Üretim Ortamı ve Çevresel Koşullar” şeklinde adlandırılmıştır.

Faktör analizinden sonra araştırma kapsamında incelenen verileri ölçmek için sorulan soruların gruplanmasından yararlanarak faktör değerlerinin hesaplanması aşamasına geçilmiştir. Faktör değerleri hesaplanırken soruların toplam değerinin hesaplanması yöntemi kullanılmıştır. En son yapılan faktör analizinden elde edilen her bir faktör altındaki sorular ayrı ayrı kullanılmış ve soruların ortalamaları hesaplanmıştır. Sonuçta analize 4 yeni sütun açılmış ve 4 yeni değişken oluşturularak bu değişkenler İSİG, AB, İGB ve ÜOÇK şeklinde adlandırılmıştır. Analizlerin değerlendirilmesi ve yorumlanması aşamasında bu yeni değişkenler kullanılmıştır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Müzakere sürecinde Türkiye, AB'nin tüm hukuk sistemini aşamalı olarak benimsemek ve üyelikle birlikte uygulamakla yükümlüdür. "AB müktesebatı" olarak adlandırılan ve yaklaşık 125.000 sayfadan oluşan bu sistem; tüzük, karar ve direktif gibi düzenlemelerin yanı sıra, bunların kaynağı olan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarını da kapsamaktadır. Oldukça teknik ve karmaşık bir yapıya sahip olan AB müktesebatı, aday ülkeler ile yürütülen üyelik müzakerelerini kolaylaştırmak amacıyla, 35 ayrı başlık altında incelenmektedir.

Mobilya sektörünü ilgilendiren tüm AB düzenlemelerinin toplandığı tek bir müktesebat başlığı bulunmadığı gibi, AB mevzuatında sadece söz konusu sektörü ilgilendiren özel bir düzenleme de yer almamaktadır. Bununla birlikte, gerek kullandığı hammaddelerin çok geniş bir alana yayılması, gerek üretim süreçlerinde uyulması gereken kurallar nedeniyle, sektörü doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren ve farklı müktesebat başlıkları altında yer alan çok sayıda düzenleme bulunmaktadır.

Örneğin; mobilya sektöründe ürün güvenliğini ilgilendiren düzenlemeler "Malların Serbest Dolaşımı" ve "Tüketicinin ve Sağlığının Korunması"; kimyasallara, atık yönetimine, entegre kirliliğin ve endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin direktifler "Çevre"; yeşil kamu alımlarına dair kurallar hem "Çevre" hem "Kamu Alımları"; mobilya sektöründe çalışanların iş yerlerinde sağlık ve güvenliğini düzenleyen direktifler "Sosyal Politika ve İstihdam"; sektörde fikri mülkiyete ilişkin düzenlemeler "Fikri Mülkiyet Hukuku" başlıkları altında ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra, sektör ayrımı yapmaksızın tüm işletmeleri etkileyen yatay düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu düzenlemeler de daha çok, "Şirketler Hukuku", "Vergilendirme", "Rekabet" gibi müktesebat başlıkları altında incelenmektedir (İSO, 2011).

Araştırma kapsamındaki mobilya işletmelerin 262'sinin şahıs işletmesi, 141'inin limited şirket, 17'sinin anonim şirket, 2'sinin adi ortaklık ve son ikisinin de küçük işletme

türünde olduğu görülmektedir. Anketi cevaplayanların 234'ü işletme sahibi, 190'ı ise işletmede profesyonel olarak çalışan yöneticidir. Araştırmaya konu olan 424 işletmenin 360'mın (%85) 1-9 arasında işçi çalıştırdığı ve bu işletmelerin de %55'inin (198) 5 ve 5'ten az işçi çalıştırdığı görülmektedir. Sektörün genel görünümünün de mikro ölçekli işletmelerden oluştuğu, çoğunlukla şahıs şirketi türünde çalıştıkları ve işletme sahibi tarafından yönetildikleri göz önünde tutulduğunda örneklem grubunun ana kütleyi temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mobilya işletmelerinin %37'si küçük sanayi sitesi, %36'sı şehir içi mahalle arası, %22'si organize sanayi bölgesi ve %5'i ise serbest bölgede faaliyet göstermektedir. İşletmelerin %55'i 500 m²'nin altında bir kapalı alanda üretim yapmaktadır. Bu işletmelerin tamamı mikro ölçekli işletmelerdir. Mikro ölçekli işletmelerden 5 ve 5'in altında işçi çalıştıran işletmelerin üretim yaptığı kapalı alan 300 m²'nin altındadır. İşletmelerin yaklaşık %73'ünün mahalle arasında ya da küçük sanayi sitelerinde üretim yaptıkları göz önüne alındığında işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük alanlarda üretim yapıyor olmaları da doğal bir sonuç olarak görülmektedir.

İşletmelerin %78'i teknolojiyi takip edememektedir. Mobilya işletmelerin %62'si hiç CNC ya da NC tezgah bulunmamaktadır. Sadece %23'ünde 2 veya daha az sayıda CNC veya NC tezgah bulunmaktadır. Bu rakamlar değerlendirmeye alındığında sektördeki işletmelerin büyük çoğunluğunun üretim teknolojilerinin eski olduğu ve halk arasında kara düzen diye hitap edilen şekilde üretim yaptıkları anlaşılmaktadır.

İşletmelerin %71'i mühendis, mimar, iç mimar veya tekniker meslek gruplarından hiçbirini çalıştırmamaktadır. Bu işletmelerin %92'si ise mikro ölçekli işletmelerdir. Sektörün yapısı da dikkate alındığında şahıs işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun mikro ve küçük ölçekli işletme konumunda olduğu görülmektedir. Mobilya işletmelerinde işletme sahiplerinin %29'u ilköğretim, %12'si orta öğretim, %37'si meslek lisesi ve %22'si ise yükseköğretim mezunudur. Şahıs işletmelerinde işletme sahipleri ya da profesyonel yöneticilerin eğitim durumu ile mimar, mühendis veya tekniker çalıştırma oranları arasında doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. İşletme sahiplerinin eğitim seviyesi düştükçe işletmelerinde mimar ya da mühendis çalıştırma oranı azalmaktadır.

İşletmelerin şirketleştikçe de mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırma oranının arttığı gözlenmiştir. İşletmesinde mühendis, mimar, iç mimar ya da tekniker meslek gruplarından birini çalıştırdığını söyleyen işletmelerin %47,4'ünün şirket türü anonim şirket, %44'ünün ise limited şirkettir.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğu (%80) bir odaya kayıtlı olduğunu belirtmiştir. Kayıtlı oda olarak söyledikleri odalar ise ağırlıklı olarak Ticaret ve Sanayi Odası (%50), Esnaf ve Sanatkarlar Odası ve MOSDER'dir. İşletme sahibi ya da profesyonel yöneticinin eğitim seviyesi artıkça işletmelerin Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı oldukları görülmüştür. Bir mesleki kuruluşa kayıtlı olduğunu belirten işletmelerin %40'ı bu kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim amaçlı hiçbir seminer, toplantı vb. etkinliklere katılmadıkları belirlenmiştir. Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan işletmelerin bu tip toplantılara katılma oranının diğer odalara kayıtlı olan işletmelere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya konu olan işletmelerin %64'ü kayıtlı oldukları odalar, meslek kuruluşları ve ilgili bakanlıklar tarafından sağlanan desteklerden bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen işletmelerin sadece %20'sinin bir destekten yararlandığı görülmektedir. Yararlanılan destekler ise KOSGEB, Kredi ve Teşvik şeklinde sıralanmıştır. Bir destekten yararlandığını söyleyen işletmelerin 59'u KOSGEB desteği, 27'si Kredi desteği ve 1'i Teşvik desteği şeklinde desteklerden yararlandıklarını belirtmişlerdir. KOSGEB desteğinden yararlandığını belirten işletmeler genel olarak bu desteklerin yurt içi fuar desteği, yurt dışı iş gezisi, tanıtım ya da nitelikli eleman desteği şeklinde olduğunu söylemişlerdir. Herhangi bir destekten yararlanmadıklarını belirten işletmeler, genellikle KOSGEB desteklerinden yararlanmak istediklerini, kağıt üzerinde her şeyin güzel olduğunu, fakat iş uygulamaya geldiğinde KOSGEB'in her aşamada çok sıkıntı çıkardığını ve desteği vermemek için çabaladıklarını, bu nedenle de isteseler de desteklerden yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin sadece 126'sı (%30) son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yapabilmektedir. İhracat yapabildiğini belirten işletmelerin işletme sahibi ya da profesyonel yöneticisinin eğitim durumu ile işletmenin ihracat yapıp yapamama durumu arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça ihracat yapabilme sıklığının da arttığı görülmüştür. Son 5 yılda ihracat yapabildiğini belirten işletmelerin

eğitim durumları incelendiğinde %43,7'sinin yükseköğretim, %34,1'inin ise meslek lisesi olduğu görülmektedir. Analizler neticesinde Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan işletmelerin diğer mesleki kuruluşlara kayıtlı olan işletmelere göre daha yüksek oranla ihracat yapabildikleri tespit edilmiştir. İhracat yapabilen işletmelerden şahıs şirketi olduğunu belirten işletmelerden sadece %20'si ihracat yapabilirken, anonim şirket olduğunu belirtenlerin %65'i, limited şirket olduğunu belirtenlerin ise %50'si ihracat yapabildiklerini belirtmişlerdir. İşletmelerin lek türü ile ihracat yapabilme durumları arasında da doğrusal bir ilişki tespit edilmiştir. İşletmelerin leklerinin büyüdükçe ihracat yapabilme sıklıklarının da arttığı görülmektedir. Orta lekli olduğunu belirten işletmelerin %90 oranında ihracat yapabildikleri tespit edilmiştir. Küçük lekli işletmelerde bu oran %50'ler seviyesinde iken mikro ölçeklilerde ise %25'ler seviyesindedir.

İhracat yaptığını söyleyen işletmelerin ihracat yaptıkları ülkeler olarak ağırlığının Irak ve Azerbaycan başta olmak üzere komşu ülkelerde olduğu görülmektedir. Bu durumun halihazırda ülkemizin genel olarak ihracat yaptığı ülkelerle paralel olduğu anlaşılmaktadır. İhracat yaptığını belirten işletmelerin yaptıkları ihracatın üretimlerdeki payı sorgulandığında bu işletmelerin %55'inin yaptıkları ihracatın üretimlerdeki payın %20'nin altında kaldığı, %30'unun ise %21-50 arasında olduğu tespit edilmiştir.

İşletmeler büyük çoğunlukla aracı firmalar aracılığıyla ihracat yapmakta, doğrudan ihracat yapamamaktadırlar. Bunun en önemli sebebinin dış pazarları tanımama ve dış pazara açılma konusunda işletmelerin kendilerine olan güvensizlikleri olarak düşünülmektedir. İhracat yapamadığını belirten işletmeler, ihracat yapamama nedeni olarak genellikle finansman yetersizliğini ön plana çıkarmaktadırlar. Finansman yetersizliği dışında dış pazarlara olan güvensizlik, teknik mevzuat eksikliği, ürün kalitesi yetersizliği, kapasite yetersizliği, aracı kuruluş yetersizliği ve sertifikasyon eksikliği gibi nedenler ihracat yapamama nedenleri arasında sayılmaktadır. Ülkemizde retim aşamasında pek fazla dikkate alınmayan teknik mevzuatlar ve sertifikasyon takibi özellikle ihracat aşamasında işletmelerin önüne bir engel olarak çıkmaktadır.

Mobilya işletmelerinin %73' şehir içi mahalle aralarında ya da küçük sanayi sitelerinde üretim yaptıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin küçük yerlerde üretim

yapıyor olmalarının bir doğal sonucu olarak çevresel koşullarından memnun olmadıkları görülmektedir. İşletmeler yüksek bir oranla uygun hammadde bulmakta zorlandıklarını, nitelikli personel bulmanın oldukça zor olduğunu, işgücü ve enerjinin pahalı olduğunu ve devletin iş kolları ile ilgili olarak sağladığı ortam ve imkanların oldukça yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye'deki küçük ölçekli mobilya işletmelerinin neredeyse tamamının (%99) iş kolları ile konularda AB ve AB müktesebatı hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, doğrudan iş kollarını ilgilendiren konularda çıkarılan yasalar hakkında bile %70'inin bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

İşletmelerde kötü çalışma koşulları ve aşırı uzun çalışma saatleri nedeniyle çalışanlarda oluşan motivasyon azalması ve yorgunluk sonucunda verimlilik düşüşleri gözlenmektedir. Bununla beraber sağlıksız çalışma koşullarının çalışanların solunum, dolaşım, kas ve sinir sistemini, enerji metabolizmasını ve moral yapısını da etkilediği görülmektedir. Gerçekte her türlü işyerinde çalışma ortamının sağlıklı ve güvenli bir hale getirilmesi, çok disiplinli ve karmaşık yaklaşımları gerektirmektedir. Bunun için işyerindeki tüm çalışma ortamı koşullarının (aydınlatma, havalandırma, gürültü, titreşim, ısı, nem, tozlar ve toksit etkenler vb.) incelenmesi ve ergonomik açıdan çalışanların yeterli ve güvenli çalışma ortamlarına sahip olması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Hayta, 2007).

İş ortamının normalin üstünde sıcak olması ile bıkkınlık, sinirlilik, dikkatsizlik, hataların yoğunlaşması, zihinsel çalışmalarda verim düşüklüğü, yetenek ve becerilerin azalması, iş kazalarının çoğalması, ağır bedensel işlerde verim düşüklüğü, vücutta su ve asit-tuz dengesinin bozulması, kan dolaşımının zorlaşması ve yorgunluk gibi olumsuz özellikler ortaya çıkmaktadır. Soğuk iş ortamına ait sorunlar, aşırı ısı ortamına göre daha kolay çözülmektedir. Ancak yine de çalışanların vücut ısısındaki düşüşler dikkate alınmalıdır. Çünkü soğuktan etkilenen el parmakları incelikli iş yapma yeteneklerini ve dokunma duyarlılıklarını kaybetmektedirler. Bu durum ayrıca iş verimini düşürmekte ve en önemlisi iş kazaları riskini artırmaktadır.

Mobilya sektöründe yapılan işler genellikle ayakta yapılan ağır işlerdir. Bu nedenle ağır işler yapılırken ortam ısısının 17 °C, nemin %50 ve hava değişim hızının da 0,2 -0,4 m/s

arasında olması en ideal durumdur. Verimli ve sağlıklı bir işyeri ortamında ideal hava akımı $0,15 \text{ m/sn}^{57}$ civarında olmalıdır.

Yapılan ölçümlerde işyerlerindeki en düşük ortam ısısının $7,2 \text{ }^\circ\text{C}$, en yüksek ortam ısısının ise $21,4 \text{ }^\circ\text{C}$ olduğu görülmüştür. İşyerlerinin yaklaşık %40'ının ortam ısısının $15 \text{ }^\circ\text{C}$ 'nin altında olduğu, %63'lük bir kısmının ideal sıcaklık değerinin altında olduğu, %80'lik bir kısmının $18 \text{ }^\circ\text{C}$ 'nin altında olduğu, %96'lık bir kısmının $20 \text{ }^\circ\text{C}$ altında olduğu yapılan ölçümler sonucunda gözlenmiştir. Ölçümlerin Kasım-Şubat ayları aralığında yapılmış olması nedeniyle ortam ısılarının düşük çıkması normal bir sonuç olarak karşılanmaktadır. Ortam sıcaklığı bakımından işletmelerin %40'lık bir kısmının aşırı soğuk olduğu, ortam nemine bakıldığında işletmelerin büyük bir çoğunluğun kabul edilebilir sınırlar içerisinde bir nem miktarına sahip oldukları görülmektedir. Hava akım hızı açısından değerlendirildiğinde ise işletmelerin %33'lük bir kısmının havasız ve %40'lık bir kısmının ise aşırı cereyanlı olduğu görülmektedir. İdeal hava akım hızı olan işletmelerin sayısı (%9) ise oldukça azdır.

İşyerlerinde her türlü işlemin kalite standartlarının gerektirdiği uygunlukta yapılabilmesi ve çalışanların göz sağlığının korunması iyi bir aydınlatma tekniğini gerektirmektedir. İyi bir aydınlatma hem üretimi hızlandırmakta hem de işçinin sağlığı, güvenliği ve etkinliği için temel bir faktör oluşturmaktadır. İyi aydınlatılmamış bir ortamda gerçekleştirilen bir çalışma neticesinde, göz bozuklukları, kazalar ve malzeme kayıpları meydana gelmekte ve üretim yavaşlamaktadır. Özellikle hassas iş yapılan yerlerde yetersiz aydınlatma çalışanın verimliliğini azaltmaktadır (Hayta, 2007). Mobilya endüstrisinde iş veriminin artırılmasında aydınlatma da önemli olup, imalatta gerekli ışık miktarı 100-500 lüks arasında değişmektedir. Örneğin, geniş yüzeylerin kaplanmasında 400 lüks, konstrüksiyon işlemlerinde 400 lüks, vernikleme, vernik zımparalama, parlatma işlemlerinde 500 lüks, montaj işlemlerinde 400 lüks ya da kalite kontrol işlemlerinde 500 lüksük bir aydınlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Kurtoğlu ve Dilik, 2013).

İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre kaba montaj için 100 lüks, normal montaj için 200

⁵⁷ Hatice Figen ULUCAN ve Serap ZEYREK, Ofislerde İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara, 2012, sf. 7.

lüks, ayrıntıların ön planda olduğu işlerde 300 lüks, sürekli dikkat gerektiren ince işlerde ise 500 lükslük bir aydınlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Mobilya sektöründe yapılan montaj işleri ayrıntıların ön planda olduğu ve sürekli dikkat gerektiren ince işlerin de bulunduğu işlerdir. İşyerlerindeki ortalama aydınlatma miktarı değişimi işletmelerin %83'ünde 300 lüksün altında, %95'inde ise 500 lüksün altında bir aydınlatmaya sahip olduğu görülmektedir.

Gürültü insan sağlığını çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bu etki, maruz kalınan sesin şiddetine ve sese maruz kalma süresine göre değişmektedir. Gürültünün etkileri, işitme organına etkisi, psikolojik etkisi ve verimliliğe etkisi olmak üzere üç alanda ortaya çıkmaktadır. Gürültünün en önemli ve kalıcı etkisi işitme organı üzerinde olmaktadır. 80 dB üzerindeki gürültü düzeyi zamanla duyma yeteneğinde azalmaya sebep olmaktadır. Gürültüye bağlı sağırlığın meydana gelmesinde gürültünün şiddeti, frekansı ve gürültüyle karşılaşma süresi etkili olmaktadır. 80 dB'lik gürültünün olduğu ortamlarda işitme kaybı yaşanmazken 90 dB'lik gürültülü bir ortamda 10 yıl sonra %10'luk bir işitme kaybı, 100 dB'lik gürültülü bir ortamda 10 yıl sonra %29'luk bir işitme kaybı yaşandığı tespit edilmiştir. İnsanın gürültüye dayanma süresi 90 dB'lik gürültü düzeyi olan yerlerde 8 dak./gün, 100 dB'lik gürültü düzeyi olan yerlerde 5 dak./gün olarak belirlenmiştir (Hayta 2007).

Çalışanların Gürültü İle İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre günlük gürültü maruziyet sınır değerleri 8 saatlik çalışmalar için en yüksek 85 dB, en az 80 dB olarak belirlenmiştir. Haftalık gürültü maruziyet düzeyi ise 87 dB'i aşmamalıdır. İşyerlerindeki ortalama gürültü miktarı işletmelerin sadece %15'inde 85 dB'in altında bir değere sahiptir. İşletmelerin %50'lik bir kısmının ise 100 dB'in üzerinde bir gürültü düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Maksimum gürültü miktarı bakımından ise işletmelerin %99'unun 85 dB'in üzerinde bir gürültü düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Günümüzde önemli sorunlardan birisi de gelişmiş teknoloji tarafından kullanılan, üretilen ve depolanan çok sayıda maddenin neden olduğu tozlar ve toksit maddelerdir. Tozlar ve toksit maddeler çalışanların organizmalarında yarattıkları kayıplarla işgücünü büyük ölçüde azalttıkları için önem kazanmaktadırlar. Meslek hastalıklarının % 70'i tozlardan ve toksit maddelerden ileri gelmektedir. Tozlar, önemli ölçüde solunum

fonksiyonu kayıplarına ve alerjik rahatsızlıklara; toksit maddeler ise doku dejenerasyonuna, kanserojen etki ve erken ölüme kadar tedavisi olanaksız pek çok akciğer rahatsızlıklarına sebep olmaktadır (Hayta, 2007).

Tozla Mücadele Yönetmeliğinin ekinde yer alan Toz Mesleki Maruziyet Sınır Değerleri Tablosuna göre 8 saatlik sürelerde solunabilir odun tozu miktarı 5 mg/m^3 olarak verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgularla norm değerler birlikte incelendiğinde analiz yapılan işletmelerin %90'ında ölçülen maksimum odun tozu maruziyeti değerlerinin yönetmelikte yer alan ve AB direktifini esas alan 5 mg/m^3 sınırını oldukça aştığı görülmektedir. İşletmelerin %35'inde bu değer normal değerın 2 katına, %40'ında 3 katına, %15'inde ise 4 katına kadar çıkmıştır.

Avrupa Standardizasyon Kurumları tarafından geliştirilen standartların yasal bağlayıcılığı yoktur. Dolayısıyla, mobilyalara ilişkin CEN standartlarına uymak da zorunlu değildir. Genel güvenlik yükümlülüğünü karşılamak amacıyla, alternatif yöntemlere başvurmak mümkündür. Ancak, CEN standartlarından bağımsız yöntemler kullanan üreticiler, ürünlerinin ilgili yasal düzenlemedeki temel yükümlülükler ile uyumlu olduğunu ispatlamak zorundadır. Bunu başaramadıkları takdirde, ürünleri piyasaya sürülmemektedir. CEN standartlarından farklı bir prosedür uygulamanın diğer bir sakıncası ise, müşterileri, uygulanan alternatif prosedürün, en az CEN standartları kadar güvenilir olduğu konusunda ikna etmek zorunda kalınmasıdır. CEN standartlarını kullanan üreticiler ise, bu tür sorunlarla karşılaşmaksızın, ürünlerinin serbest dolaşımını garanti altına almış olmaktadır. Bir uyumsuzluk olduğu düşünülürse, bu uyumsuzluğu üreticilerin değil, ilgili otoritelerin ispatlaması gerekmektedir. Bu nedenle, CEN standartlarına uyum, üreticiler açısından en pratik çözüm olarak değerlendirilmelidir (İSO, 2011).

AB direktifleri açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan odun tozu maruziyeti konusunda işletmelerin yapması gereken oldukça fazla düzenleme bulunmaktadır. Odun tozu maruziyetinden çalışanları korumanın yollarından biri çalışanların kişisel koruyucu kullanmasıdır. Bir diğer yöntem ise odun tozunun ortamdaki emme yoluyla uzaklaştırılmasıdır. Bunlara ek olarak el aletleri ile yapılan çalışmalarda da oluşan tozun emme sistemi sayesinde uzaklaştırılması esas göz önünde bulundurulmalıdır. Toz emme sistemleri iş yerlerinde etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Ayrıca iş yerlerinde etkin

bir havalandırma sistemi oluşturulmalı, ortama sürekli ve yeterli miktarda temiz hava verilmelidir. Temiz hava verilirken cereyan oluşmamasına özellikle dikkat edilmelidir.

Ortam aydınlatması mobilya sektörü için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Yönetmeliklerde belirtildiği gibi hassas ve ince ayrıntılar içeren işlerde ortam aydınlatmasının 500 lüksten az olmaması gerekmektedir. Yapay aydınlatmalarla işyerlerinde ancak 500 lükslük bir aydınlatma şiddeti sağlanabilmektedir.⁵⁸ Bu nedenle işyerlerinde öncelikle doğal aydınlatma sistemlerinin iyi ve etkin bir şekilde planlanması gerekmektedir. Pencere yüzey alanları hesaplanırken taban alanı dikkate alınmalı ve pencere yüzey alanlarının taban alanının %10'undan⁵⁹ az olmamasına ve ışığın gözü rahatsız etmeyen bir şekilde planlanmasına ve dengeli bir şekilde dağıtılmasına dikkat edilmelidir. Aydınlatma açısından önemli bir etken de bina içi boyalarıdır. Özellikle küçük sanayi sitelerinde ve mobilya sektörü işletmeleri tarafından kullanılan mahalle aralarındaki işyerlerinde bina içi duvar boyalarına dikkat edilmemekte ve genellikle boyasız yüzeyler kullanılmaktadır. Enerji tasarrufu ve iyi bir aydınlatma açısından bina içi duvarlarda ve tavanlarda açık renkler tercih edilerek boyanmalı ve ışığı yansıtan renkler tercih edilmelidir. Yapay aydınlatmalarda özellikle hassas ve ince detay işlerin yapıldığı noktalarda kişisel aydınlatmaların kullanılmasına, bu yerlerin direkt ışık alabilecek şekilde konumlanmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca etkin bir aydınlatma için ortam temizliğine ve ortamdaki tozun iyi bir şekilde emilimine dikkat edilmelidir.

İşyerleri açısından önemli bir diğer hususta işyerlerinin termal konforudur. Termal konfor denildiğinde ortam ısı, nemi ve hava akımı anlaşılmalıdır. İşyerlerinde iç hava kalitesinin insanların sağlığı ve verimi ile doğrudan ilişkisi nedeniyle oldukça önemlidir. Ortam ısısının ve termal konfor şartlarının işin niteliğine ve kış veya yaz aylarına göre planlanması son derece önemlidir.

Küçük sanayi sitelerinde ve mahalle aralarında yer alan mobilya sektör işletmelerinin fiziki şartlarının termal konfor sağlamak açısından, işyerlerinde düzgün bir ısı yalıtımı, uygun ısıtma ve soğutma sistemlerinin ve düzgün bir havalandırma sisteminin olmaması

⁵⁸ Hatice Figen Ulucan ve Serap Zeyrek, Ofislerde İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara, 2012.

⁵⁹ Ulucan ve Zeyrek, 2012, a.g.e.

gibi nedenlerden uygun değildir. Bu nedenle sektör işletmelerinde öncelikli alınması gereken tedbirlerin başında işyerlerinde termal konforun sağlanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve önlenmesi gelmektedir. Sektör işletmelerinin mahalle aralarında üretim yapmaktan kurtarılması ve sanayi sitelerine yönlendirilmeleri gerekmektedir. Sanayi sitelerinin planlanması aşamasında ise burada yer alması planlanan sektör işletmelerinin iş niteliğine ve bulunulan yörenin hava ve çevre şartlarına göre binaların tasarlanması göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus olmalıdır.

İşyerlerinin çatıları; ısı, rüzgar, yağmur, kar gibi dış etkilerden işçileri tamamen koruyacak surette dayanıklı ve muhafazalı yapılmış olmalıdır. Çatının üzeri, yazın fazla ısı geçiren saç ve benzeri malzeme ile örtülü bulunduğu takdirde, ayrıca bir tavan yapılması, bununla çatı arasında hava akımı sağlayacak menfezler bulunması gereklidir. Binalarda tavan yüksekliği en az 3 m olmalı, pencerelerin taban alanı ise en az %10'unu kaplayacak şekilde planlanmalıdır. İşyerlerindeki hava hacmi, makine, malzeme vb. tesislerin kapladığı hacimler dahil olmak üzere, işçi başına en az 10 metreküp olmalıdır. Hava hacminin hesabında, tavan yüksekliğinin 4 metreden fazlası nazara alınmaz.⁶⁰

Gürültü maruziyeti de işyerleri açısından düzenlenmesi gereken önemli faktörlerden birisi olarak karşımızda durmaktadır. Mobilya sektöründe üretim yapılan işyerleri özellikle üretim aşamasında gürültü maruziyetinin yüksek olduğu işyerleridir. Türkiye Mobilya Sektörü işletmelerine –özellikle KOBİ'lere- bakıldığında 1 saatlik ölçümlerde 85 dB değerinin aşıldığı, buna karşın işletmelerin birçoğunda kişisel koruyucuların bulunmadığı, bulunsan bile kullanma alışkanlığının olmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle işletmelerin düzenli ve doğru bir şekilde denetimlerinin yapılması, işletme sahiplerinin ve özellikle çalışanların kişisel koruyucular konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşletmelerde üretim hattı ile montaj hattı arasında ses yalıtımlarının yapılması da gürültü maruziyetinden korunmak adına alınabilecek önlemlerden birisidir.

Mobilya sektör işletmelerinin mikro ve küçük ölçekli kalmasının temel nedenlerinden biri de inşaat sektöründeki standart eksikliğidir. Yapılan binaların bir ölçü standardının olmaması sektör işletmelerinin – özellikle KOBİ'lerin – seri üretim yapamamasına ve

⁶⁰ http://www.isguv.com/isigt/ikinci_kisim_birinci_bolum.htm, İş Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü, [Erişim Tarihi: 14.02.2014]

bu nedenle de siparişe dayalı bir üretim tipi seçmelerine neden olmaktadır. Bu anlamda sektör işletmelerini güçlendirebilmek ve üretim tiplerini değiştirmelerine yardımcı olabilmek adına yeni yapılan binalar için bir ölçü standardının zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Meslek odaları ve diğer mesleki kuruluşlar işletmeler ve işletmecilik faaliyetleri açısından oldukça önemlidir. Ancak ülkemizde özellikle de mobilya sektöründe meslek odaları ve diğer mesleki kuruluşlar işletmelerin işyeri açabilmesi için kayıt olunması gereken bir yer olarak algılanmaktadır. Bu nedenle meslek odaları ve mesleki kuruluşlar, seçim zamanı yönetimi elde etme, yönetimin nimetlerinden yararlanma ve sadece dar bir çevrede faaliyet gösterme gibi alışkanlıklardan sıyrılıp tabana inerek daha geniş kitlelerin katılımını sağlanması konusunda çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Odalar ve mesleki kuruluşların, üyelerine gerekirse yüz yüze görüşme şeklinde giderek ulaşmak, onları daha bilinçli hale getirmek için eğitim vermek, sektör işletmelerinin ve üyelerinin karşılaştıkları sıkıntı ve dar boğazların çözümünde başrol oynamak gibi görevleri vardır. KOBİ'lerin dış pazara açılabilmesi, diğer işletmelerle birlikte hareket edebilmesi, teknolojiyi takip edebilmeleri ve geleceğe umutlu bakabilmeleri noktasında meslek odaları ve mesleki kuruluşlar bir kilit olarak durmaktadırlar.

AB açısından son yıllarda önemli bir faktör olan EMAS, (Eko-yönetim ve denetim planı) özellikle KOBİ'leri teşvik etmeye yönelten ve gönüllülük esasına dayanan bir sistemdir. Bu sisteme dahil olan işletmeler etkin bir çevre politikası ile faaliyet göstermek ve ürünlerini etiketleyerek çevre dostu ürün olduğunu belgelendirmek durumundadır. Bu işletmeler bağımsız denetçiler tarafından akredite edilmekte ve sürekli denetlenmektedirler. Ülkemizde bu konuyla ilgili bir çalışma henüz yapılmamıştır. Sadece ürünlerini AB pazarına sürmek isteyen işletmeler o ülkelerdeki yetkili kuruluşlara başvurarak ürünlerini etiketleyebilmektedirler. Bu durum ülkemizdeki mobilya sektör işletmeleri açısından şuan için bir sorun teşkil etmese de ileride bir düzenleme yapılmadığı takdirde ihracat yapmak isteyen veya halihazırda ihracat yapan işletmeler açısından bir sorun olarak görünmektedir.

Sonuç olarak; Türkiye Mobilya Sektörü AB ile entegrasyon sürecinde önemli yapısal iyileştirmelerin yapılması ihtiyacı duyulan önemli sektörlerinden biridir. Bu sektörün AB ile uyumlaştırılması, işletmecilik yapılarının ve çalışma ortamlarının AB

mevzuatında tanımlanan teknik direktiflere ve AB işletmelerine uygun hale getirilmesi ve uygulamaların hızla yaşama geçirilmesi gerekmektedir.

Genel literatür çalışmaları ve bu araştırmadan elde edilen bulgular mobilya sektörünün pek çok önemli parametrede Teknik Mevzuat Uyumu açısından yetersiz kaldığı göstermektedir. Bu noktada gerekli önlemlerin alınması, teknik uyum açısından işletmelerin teşvik edilmesi, desteklenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Çeşitli ölçek de uyum projelerinin hazırlanarak uygulamaya konulması AB teknik mevzuatına uyumu hızlandıracaktır.

KAYNAKLAR

- ABGS, 2007, Avrupa Birliği Uyum ve Yasa Paketleri, TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- ABGS, 2011, Avrupa Birliği Antlaşması ve AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, ISBN 978-975-19-5028-4.
- ABGS, 2013, (Fasıl 20) İşletme ve Sanayi Politikası, K İşletmeler İçin Avrupa Şartı, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, Sosyal, Bölgesel ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45690&l=1> [Erişim Tarihi: 23.01.2013].
- Akdemir, E., 2012, *Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi, Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Akçay, B. ve Göçmen, İ. (ed.), Bölüm 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ISBN 978-975-02-2019-7, 33-63.
- Aksaray, F., 2006: Türkiye Mobilya Sanayisinin AB Rekabet Gücünün İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Aksu, B., Koç, K.H., ve Karademir, D., 2009, Türkiye Mobilya Endüstrisinde Küçük ve Orta lekli İşletmelerin (KOBİ) Gelişebilirlik Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *1.Uluslararası 5.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyomu*, 27-29 Mayıs 2009, ss. 3378-3398, ISBN 978-975-448-194-5, Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İli Meslek Yüksekokulu, Konya
- Aksu, B., Koç, K.H., Karademir, D., 2011, An Evaluation On Growth Potential of The Small and Medium Scale Enterprises (SME) in Turkish Furniture Industry, *African Journal of Agricultural Research* Vol. 6(13), pp.2956-2965, 4 July, 2011, Available Online at <http://academicjournals.org/AJAR>, ISSN 1991-637X©2011 Academic Journals.
- Akyz, K.C., Akyz, İ., Serin, E., ve Cındık, H., 2002, Socio-Economic Structural Analysis of Small Firms in the Forest Product Industry in the Eastern Black Sea Region in Turkey. *Turk. J. Agric. For.*, 26: 233-238.
- Anonim, 2002, Lighting At Work, the Health and Safety Executive, Norwich, ISBN 0 7176 1232 5, Reprinted 2002, pg. 38 http://www.qub.ac.uk/safety-reps/sr_webpages/safety_downloads/HSG38Lightingatwork.pdf, [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- Anonim, 2003, Definition of Micro, Small And Medium-sized Enterprises Adopted by The Commission; 2003/361/EC; Official Journal of the European Union; [Erişim Tarihi: 20.05.2013].

- Anonim, 2004, Annual Activity Report 2004 of the Directorate-General Enterprise and Industry, European Commission, http://ec.europa.eu/enterprise/dg/files/entr_aar_2004_en.pdf, [Erişim Tarihi: 18.01.2014]
- Anonim, 2005a, Implementing The Community Lisbon Programme Modern SME Policy For Growth And Employment, Commission Of The European Communities, Belgium, <http://www.insme.org/files/1914/view> [Erişim Tarihi: 23.01.2013].
- Anonim, 2005b, The New SME Definition, User Guide and Model Declaration, European Commission, Enterprise and Industry Publications, ISBN 92-894-7909-4, [Erişim Tarihi: 23.01.2013].
- Anonim, 2007, Kobilere İş Sağlığı Ve Güvenliği Ve Küresel Gelişmeler Kobi Tanımını Etkileyen Faktörler Ve Kobilerin Önemi, *İş Güvenliği ve Sağlığı Dergisi*, Sayı:32, Sayfa:65-79.
- Anonim, 2008, Yenilikçi KOBİ'ler için İki Program Desteği, KOBİ Girişim Dergisi, İstanbul.
- Anonim, 2009a, Think Small First –Considering SME interests in policy-making including the application of an “SME Test”, European Commission Enterprise and Industry Directorate General, Belgium. [Erişim Tarihi: 23.01.2013]
- Anonim, 2009b, Overview Of Family–Business–Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures And Existing Studies, European Commission Enterprise and Industry Directorate General, Belgium, [Erişim Tarihi: 23.01.2013]
- Anonim, 2010a, Türkiye'nin AB Teknik Mevzuatına Uyumu Hakkında Kitap, DTM, Ankara.
- Anonim, 2010b, Türkiye Mobilya Sanayii, TC Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara. www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/mobilya-31032010112146.doc [Erişim Tarihi: 20.12.2013]
- Anonim, 2011a, Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri, Mobilya Sanayii, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul.
- Anonim, 2011b, Thinking Big For Small Businesses, What The EU Does For SMEs, European Commission Enterprise and Industry, Luxembourg, ISBN 978-92-79-18954-8, [Erişim Tarihi: 22.12.2013]
- Anonim, 2012a, AB'ye Genel Bakış, TC Avrupa Birliği Bakanlığı, No: 2, www.ab.gov.tr [Erişim Tarihi: 22.12.2013]
- Anonim, 2012c, Temel AB Terimleri, TC Avrupa Birliği Bakanlığı, No:10, www.ab.gov.tr [Erişim Tarihi: 10.01.2014]
- Anonim, 2012b, Türkiye-AB İlişkileri, TC Avrupa Birliği Bakanlığı, No:3, www.ab.gov.tr [Erişim Tarihi: 18.01.2014]

- Anonim, 2013a, Mobilya Sektörü Raporu (2013/1), TC Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Genel Müdürlüğü, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Anonim, 2013b, Wooden Furniture, Background Report, Revision of Eco-label and Green Public Procurement criteria for the product group, European Commission, Joint Research Centre, Scientific and Policy Report, Spain, 2013.
- Arı, A., 2013, KOBİ'ler ve Esnaf Sanatkarlar, Trakya Bölge Planı (2014-2023), Özel İhtisas Komisyon Raporu, T.C. Trakya Kalkınma Ajansı, Tekirdağ, <http://www.trakya2023.com/uploads/docs/09072013yl8AAu.pdf>, [Erişim Tarihi: 18.01.2014] .
- Baysan, Ö., Civelek, O., *Türkiye'nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve CE İşareti*, İstanbul Sanayi Odası Yayınları No: 2004/11, İstanbul Sanayi Odası, Sanayi Şubesi, İstanbul, ISBN 975-512-860-3.
- Bayülken, Y., ve Kütükoğlu, C., 2012, *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)*, TMMOB, Makine Mühendisleri Odası, Oda Raporu, Yayın No: MMO/583, Ankara, ISBN: 978-605-01-0350-2.
- BSTB, 2013, Avrupa Birliği KOBİ Politikaları Çerçevesinde KOBİ Uygulaması, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Müdürlüğü, Ankara.
- Cansız, M., 2008, *Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB*, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No:DPT/2782, Ankara.
- Cındık, H., ve Akyüz, K.C., 1998, The Structure and Suggestions to Solve Problems of Small and Middle-Sized Forest Products Industry Establishments in Trabzon, Turk. J. Agric. For., 22, 11-12.
- Çokgezen, M., 2009, AB Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları: Ülkemizde Yeni Teknik Mevzuat Sistemi ve CE İşareti Uygulaması, <http://mimoza.marmara.edu.tr/~mcokgez/Makaleler/teknikuyum.ppt> , [Erişim Tarihi: 23.12.2009].
- Çolakoğlu, M.H. , 2002, *KOBİ Rehberi*, TOBB, TOBB Genel Yayın No Genel: 359 - PM : 2, ISBN 975-512-631-7, Ankara.
- Demirci, R., Akpınar, A., ve Çevik, İ., 2001, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Esnaf-Sanatkar Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Merkez Birliği, TESKOMB Yayınları, Ankara.
- Demirci, S., 2004: Türkiye Mobilya Endüstrisinin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- DPT, 2004, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ocak 2004, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3078/strateji.pdf , [Erişim Tarihi: 14.11.2009]

- DPT, 2007b, Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013), Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT – 2745, ÖİK: 693, Ankara, ISBN 978-975 – 19 – 4139-8. <http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa//öik693.pdf> [Erişim Tarihi: 23.12.2009]
- DPT, 2007a, Kobi Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ocak 2007, www.yoikk.gov.tr/dosya/up/komiteler/kobi/Stratejidoc._KSEP.pdf , [Erişim Tarihi: 14.11.2009]
- DTM, 2001, 4703 Sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 11.7.2001 Tarih ve 24459 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- DTM, 2006, Ankara Antlaşması, www.dtm.gov.tr [Erişim Tarihi: 14.11.2009]
- Durmuş, B., Yurtkoru, E.S., ve Çinko, M., 2013, *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, 5. Baskı, Beta Basım Dağıtım A.Ş., Yayın No: 2519, İstanbul, ISBN 978-605-377-541-6.
- EC, 2003, Directive 2003/10/EC of the European Parliament and of the Council of 6 February 2003 on the minimum health and safety requirements regarding the exposure of workers to the risks arising from physical agents (noise), Official Journal of the European Union, Luxembourg, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0010&from=EN> [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- EC, 2004, Annual Activity Report 2004 of the Directorate-General Enterprise and Industry, s. 1, http://ec.europa.eu/enterprise/dg/files/entr_aar_2004_en.pdf, [Erişim Tarihi: 01.02.2013]
- EC, 2007, Small and medium-Sized Enterprises – Key for delivering more growth and jobs. A mid-term Review of Modern SME Policy, CEC, Commission Communication of 4 October 2007, COM (2007) 592 final, s. 3, Brussels, [Erişim Tarihi: 04.10.2007]
- EC, 2008, NACE Rev. 2, Statistical classification of economic activities in the European Community, EUROSTAT Methodologies and Working papers, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, ISBN 978-92-79-04741-1, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/recently_published [Erişim Tarihi: 18.06.2014].
- Erdinler, S., ve Koç, K.H., 2007, Turkish Forest Products Industry From Past To Present , Its Problems And Development Potential, Bottlenecks, Solutions And Priorities In The Context Of Functions Of Forest Resources, International Symposium, October 17-19, 2007, Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi / İstanbul. pp.201–215.

- Erkan, F., 2009, Avrupa Birliği'nde Dolaysız Vergilerin Uyumlaştırılması Ve Avrupa Birliği Mahkemesi'nin Bu Konudaki Rolü, Tam Üyelik Yolundaki Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Erkan, Y.E., 2008, Avrupa Birliği İçin Küçük İşletmeler Yasası, Komisyon Bildirimi, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Sanayi Sektörü Dairesi, Ankara.
- Fliess, B., and Busquets, C. , 2006, The Role Of Trade Barriers In SME Internationalisation, OECD, Trade Policy Working Paper No. 45, France.
- Fontaine, P., 2010, AB Nedir? , Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi, ISBN 978-92-79-17486-5, doi:10.2775/62733, Lüksemburg, (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından yürütülen Avrupa Birliği Bilgi ve İletişim Destek Programı tarafından Türkçe 'ye çevrilip Türkiye'de basılmıştır.)
- Gençtürk, T., 2012, Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi, <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/avrupa/3086-avrupa-birliginin-tarihsel-gelisimi> [Erişim Tarihi: 01.02.2013] .
- Gündoğdu, F., Emsen, Ö.S., ve Özkan, Ş., 2001, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Girişimcilik- Yenilikçilik ve Finansman: Kayseri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, *I. Orta Anadolu Kongresi "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları"*, S. 391-414, 2001.
- Gürlük, T., Turan, Ö., 2013, *Avrupa Birliği ve Türkiye (Türkiye Tarımı ve Ortak Tarım Politikası)*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, ISBN: 978-605-5187-46-0.
- Gürpınar, K., 2007, Türkiye Mobilya Endüstrisinin Rekabet Gücü Üzerine Bir Araştırma, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD., Doktora Tezi, Afyonkarahisar.
- Hayta, A.B., 2007, Çalışma Ortamı Koşullarının İşletme Verimliliği Üzerine Etkisi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* Yıl: 2007 Sayı: 1
- Hasanoğlu, M. ve Aliyev, Z., 2006, Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:60 Sy:81-103, Ankara.
- Herdem, H., 2011, Avrupa Birliği: Kurumlar, www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa...kurumlar/ab_kurumlar.pdf, [Erişim Tarihi: 14.01.2013]
- İbrahimi, A., 2006, Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde KOBİ'lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ'lere İlişkin Bir Uygulama, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD., Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- İSO, 2011, Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri, Mobilya Sanayii, İstanbul Sanayi Odası Yayınları No:2011/4, İstanbul, ISBN: 978-9944-60-860-2.

- Kılıç, R., 2014, *Türkiye-AB İlişkileri ve Gümrük Birliği*, 3. Baskı, Yayın No: 15, Hakan Basın Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., Ankara, ISBN: 978-605-63876-4-7.
- Kiriş, H.M., 2013, Avrupa Parlamentosu'nda Siyasal Gruplar ve Parlamento Seçimleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* • 29 / 2013 sf. 122-135
- Koç, K.H., ve Aksu, B., 2000, Türkiye Orman Ürünleri İşletmelerinde Yersel Dağılım , *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, A serisi, C. 50, Sayı 2, S. 114-129.*
- Koç, H., Kurtoğlu, A., Kuşcuoğlu, Ö., ve Öztürk, E., 2009: Türkiye Orman Ürünleri Sektörünün AB'ye Üyelik Sürecinde Mevzuat Esaslı Güncel Sorunları, II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı, sf. 166-175, SDÜ, Isparta.
- Koç, K.H. ve Erdinler, S., 2005, Orman Ürünleri Endüstrisinde Çevre Sorunları, İş Sağlığı ve İş Güvenliği, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Sayı:23, Yıl:5, Sayfa:18-22.
- KOSGEB, 2003, KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişmeler), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ankara.
- KOSGEB, 2004, KOBİ Ekonomisi (KOBİ'ler ve Bankacılık), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ankara.
- KOSGEB, 2005, AB KOBİ Mekanizmaları ve KOBİ Destek Politikaları, KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Nisan 2005, Ankara.
- KOSGEB, 2011, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Kurtoğlu, A., Dilik, T., 2013, Mobilya Endüstrisi Basılmamış Ders Notları, İ.Ü. Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul.
- Küçüktekin, K., 2006, Girişimcilik Politikası Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası ve Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Çerçevesinde Türkiye'nin KOBİ Politikası, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD., Avrupa Birliği Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- MESS, 2008, *KOBİ Politikası*, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası, Ankara, www.mess.org.tr/ab/PDF/kobipolitikasi.pdf, [Erişim Tarihi: 18.01.2014].
- OECD, 2004, Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum ve Politikalar, OECD Genel Sekreterliği, Paris.
- OKA, 2013, *Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektörü Raporu*, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Samsun.

- Oskay, C.S., ve Kubar, Y., 2007, Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Finansmanında Kalkınma Ajansları, *Selçuk Üni. Karaman İİBF Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, sy. 204-214, Karaman.
- Ören, K., 2003, Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Sağladığı Devlet Teşvikleri ve Kullanım Alanlarının Karşılaştırılması Nevşehir İli’nde Bir Uygulama, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, sf. 105-119
- Özdemir, S., Ersöz, H.Y., ve Sarıoğlu, H.İ., 2006, *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2006-45, İstanbul, ISBN 9944-60-116-0.
- Özkarabiber, M.M., 2003: Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü, Uzmanlık Tezi, Rekabet Kurumu, Ankara.
- RG, 2012, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Kanun Numarası: 6331, Kabul Tarihi: 20/6/2012, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 30/6/2012 Sayı: 28339, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 52, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf [Erişim Tarihi: 18.01.2013]
- RG, 2012, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 4 Kasım 2012 Tarih ve 28457 Sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104-11.htm>, [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- RG, 2013, İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik, TC Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 17.07.2013 tarih ve 28710 sayılı resmi gazete, sf. 2, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130717.pdf, [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- RG, 2013, Çalışanların Gürültü İle İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik, TC Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 28.07.2013 tarih ve 28721 sayılı resmi gazete, sf. 21, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130728.pdf, [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- RG, 2013, Tozla Mücadele Yönetmeliği, TC Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 5.11.2013 tarih ve 28812 sayılı resmi gazete, sf. 22, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131105.pdf [Erişim Tarihi: 14.02.2014].
- Sakarya, S., ve Canlı, Ş., 2011, *Mobilya Sektör Raporu*, Orta Anadolu Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği, Ankara.
- Sarı, A.O., 2005, Avrupa Birliğinde KOBİ Destek Programları ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı, Yayın No:188, İstanbul.

- Sarı, A.O., 2008, Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı, İktisadi Kalkınma Vakfı, Yayın No:220, Türkiye'nin Katıldığı Topluluk Programları Kitapçık Serisi No: 3, İstanbul.
- Sayın, M, 1997, AB'de KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- Sevdim, A.E., 2012, Avrupa Birliği Kurumları, T.C. Adalet Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, http://www.abgm.adalet.gov.tr/ab_kurumlar.html , [Erişim Tarihi: 14.01.2013]
- Sezek, H., 2009: İş Sağlığı Ve Güvenliği Alanında Gürültü Ölçümleri Kişisel Maruziyet Hesaplama, Kullanılacak Kulak Koruyucunun Seçimi, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Sayı:44, sf. 1-14, Ankara.
- TESK, 2013, Genel Bakış, Avrupa Birliği ve Türkiye, <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/ulus/ulus.php>, [Erişim Tarihi:14.02.2014]
- TOBB, 2012, *Türkiye Mobilya Ürünleri Meclisi Sektör Raporu*, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, TOBB Yayın No: 2013/188, Ankara, ISBN: 978-605-137-230-3.
- Turan, S., 2006, *Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı ve Türkiye'nin Yürüttüğü Uyum Çalışmaları*, Konya Ticaret Odası Etüt – Araştırma Servisi, Sayı : 2006 – 42 / 03, Konya.
- TÜİK, 2007, *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, İller, 2002*, TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, ISBN: 978-975-19-3989-0.
- TÜİK, 2011, *İstatistiksel Kalite Kontrol Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 11* ISBN 978-975-19-5192-2, Ankara.
- TÜİK, 2012, *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2011*, TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, 19 Ekim 2012, Sayı: 113146, Ankara.
- TÜİK, 2013a, *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2013*, TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, 28 Kasım 2013, Sayı: 15881, Ankara.
- TÜİK, 2013b, *NACE Rev.2 – Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflaması, 2013*, Güncellenmiş 2013 Baskısı, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, ISBN 978-975-19-5639-2.
- Ulucan, H.F. ve Zeyrek, S., 2012, Ofislerde İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara.
- Ulusoy, R., ve Akarsu, R., 2012, Türkiye'de KOBİ'lere Yapılan Destekler ve İstihdam Üzerindeki Etkileri, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23, sf. 105-126.
- Ülker, F., 2006, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Projesi, Kahramanmaraş.

Ünal, B., 2005: Leonardo Da Vinci Hareketlilik-Değişim Projesi, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Sayı:26, Yıl:5, Sayfa:16-24.

Varlı, B., 2010, Avrupa Birliğinde ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Yeniliğin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Önemi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler (Ekonomi-Maliye) ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., 2004, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeniçeri, B., 2005, Mobilya Sektör Raporu, İGEME, Ankara.

Yeniçeri, B., 2005: Ev ve Ofis Mobilyaları, Türkiye Sanayi İhracat Pazar Araştırması, İGEME. Ankara.

Yeniçeri, B., 2007, Mobilya, <http://kobi.mynet.com/pdf/Mobilya.pdf>, [Erişim Tarihi: 14.11.2009].

Yıldırım, Ö., 2006, Müzakereler Sürecinde KOBİ’lerin AB Fonlarından Yararlanması, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?ref=99> [Erişim Tarihi:01.02.2013]

<http://www.elections2014.eu/en/new-parliament> [Erişim Tarihi: 18.06.2014]

<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/EUAmsterdam-treaty.pdf>, Consolidated Version of The Treaty Establishing The European Community, Article 157 (ex. Article 130), [Erişim Tarihi: 14.02.2014].

<http://www.kobi.org.tr/index.php/tanimi/abde>, AB’de KOBİ Tanımı, [Erişim Tarihi: 01.02.2013].

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/best-practices/charter/index_en.htm, [Erişim Tarihi: 14.02.2014].

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme, [Erişim Tarihi: 01.02.2013].

EKLER

MOBİLYA SEKTÖRÜNDE AB UYUM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Yönetici,

Katılım sağladığımız bu anket İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalında Prof. Dr. K. Hüseyin KOÇ tarafından yönetilen “Türkiye Mobilya Endüstrisindeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ’lerin) Avrupa Birliğine Uyumlaştırılması” adlı doktora tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın amacı AB’ne uyum sürecinde sektörün bilgi birikimi ve alt yapı koşullarını araştırmaktır.

Elde edilen veriler sadece bilimsel amaçlı kullanılacak ve işletmenize ait özel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır.

Anketi cevaplandırarak çalışmaya yapacağınız katkılar için teşekkür ederiz.

Öğr. Gör. Devrim KARADEMİR

dkarademir@yandex.com.tr karademird@hotmail.com

Sıra No	A. İŞLETMENİZE AİT GENEL BİLGİLER	
1	İşletmenin Unvanı	( ) Şahıs Şirketi ( ) Anonim Şirket ( ) Limited Şirket ( ) Diğer
2	Anketi Cevaplayan	( ) İşletme Sahibi ( ) Profesyonel Yönetici
3	Eğitim Durumu	( ) Okur-yazar ( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Meslek Lisesi ( ) Yükseköğretim
4	İşletmenin Kuruluş Yılı	
5	Üretim Yapılan Yer	( ) Şehir içi mahalle arası ( ) Küçük Sanayi Sitesi ( ) Organize Sanayi Bölgesi ( ) Serbest Bölge
6	İşletmeninizin kapalı üretim alanı (m ²) CNC/NC Tezgah Sayınız Son 5 yıl içerisinde CNC/NC Tezgah aldınız mı?	Kapalı üretim alanı: CNC/NC tezgah sayısı: ( ) Evet ( ) Hayır
7	İşletmenizde Çalışan Sayısı	
8	İşletmenizde Mühendis / Mimar / İç mimar / Tekniker çalıştırıyor musunuz?	( ) Evet ( ) Hayır
9	Üretim yaptığınız ürün çeşidi hangisidir?	( ) Mutfak Mobilyası ( ) Yatak Odası ( ) Yemek Odası ( ) Banyo Mobilyası ( ) Oturma Grubu ( ) Büro Mobilyası ( ) Diğer
10	Yıllık Üretim Kapasiteniz (m ³ /yıl, m ² /yıl, takım/yıl ya da adet/yıl)	
11	Son bir yıldaki ortalama kapasite kullanım oranınız (%)	
12	Üretim teknolojinizi sektörel mevcut teknolojileri dikkate alarak değerlendiriniz	( ) Kesinlikle Yeterli ( ) Yeterli ( ) Fikrim yok ( ) Yetersiz ( ) Kesinlikle yetersiz
13	Kayıtlı olduğunuz herhangi bir mesleki kuruluş var mı?	( ) Evet ( ) Hayır Yanıtınız evet ise bu kuruluşun adı :
14	13. soruya yanıtınız evet ise bu kuruluş veya başka kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim ve bilgilendirme amaçlı seminer, toplantı, panel vb. katıldınız mı?	( ) Evet ( ) Hayır
15	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve KOSGEB tarafından sağlanan iş kolunuzla ve KOBİ’lerle ilgili destekler hakkındaki bilginiz?	( ) Kesinlikle Yeterli ( ) Yeterli ( ) Fikrim yok ( ) Yetersiz ( ) Kesinlikle yetersiz

16	Bugüne kadar herhangi bir destekten yararlandınız mı?	( ) Evet ( ) Hayır
17	16. soruya yanıtınız evet ise bu destek yandakilerden hangisidir?	Kredi: ( ) Evet ( ) Hayır Teşvik: ( ) Evet ( ) Hayır KOSGEB desteği: ( ) Evet ( ) Hayır
18	Son 5 yılda doğrudan veya dolaylı olarak ihracat yaptınız mı?	( ) Evet ( ) Hayır
19	18. soruya yanıtınız evet ise bunun üretimindeki payı ve hangi ülkelere ihracat yaptığınızı belirtiniz.	Üretimdeki payı: Ülkeler:
20	18. soruya yanıtınız hayır ise ihracat yapmanın önündeki engellerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?	( ) Finansman yetersizliği ( ) Ürün kalitesi yetersizliği ( ) Teknik mevzuat eksikliği ( ) Sertifikasyon eksikliği ( ) Aracı kuruluş yetersizliği ( ) Dış Pazara güvensizlik ( ) Diğer

B. ÜRETİM ORTAMI VE ÇEVRESEL KOŞULLAR						
	Üretim ortamı ve çevresel koşullarınızı işletmenizin gelişim ve kalite hedefleri açısından değerlendiriniz	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
21	Uygun nitelikte hammadde bulmak zor					
22	Eğitilmiş ve nitelikli personel bulmak zor					
23	İşgücü çok pahalı					
24	Enerji çok pahalı					
25	Devletin iş kolunuz için sağladığı ortam ve imkanlar yetersiz					

C. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ BİLGİLER						
	AB hakkındaki bilgilerinizi değerlendiriniz	Kesinlikle Yeterli	Yeterli	Fikrim Yok	Yetersiz	Kesinlikle Yetersiz
26	Avrupa Birliği hakkındaki bilginiz?					
27	Türkiye'nin AB yolculuğu hakkındaki bilginiz?					
28	Türkiye – AB arasında yapılan antlaşmaların işletmeniz ve iş kolunuzu etkileyip etkilemediği hakkındaki bilginiz?					
29	Türkiye'nin AB Müktesebatına uyumu ile ilgili yapmakla yükümlü olduğu düzenlemelerin neler olduğu hakkındaki bilginiz?					
30	Ülkemizde son dönemde iş kolunuzla ilgili çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemeler hakkındaki bilginiz?					
31	Yeni çıkan yasalar ve yapılan düzenlemeler karşısında işletmenizi yeterli görüyor musunuz?					
32	Sizce Türkiye'nin AB yolculuğunda yapmış olduğu düzenlemeler ve çıkardığı yasalar AB'ne üye olmak için yeterli mi?					

D. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ BİLGİLER						
	İş sağlığı ve iş güvenliği açısından işletmenizi değerlendiriniz.	Kesinlikle Yeterli	Yeterli	Fikrim Yok	Yetersiz	Kesinlikle Yetersiz
33	2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve iş kolunuzla ilgili hükümler hakkındaki bilginiz?					

34	İş yerinizde olması gerekli asgari aydınlatma miktarı(Lüx) hakkındaki bilginiz					
35	İş yerinizde olması gereken maksimum gürültü derecesi(desibel) hakkındaki bilginiz?					
36	İş yerinizde izin verilen ağaç tozuna maruziyet derecesi hakkındaki bilginiz?					
37	İş yerinizde bulunan kişisel koruyucu donanımları çalışanlarınızın güvenliği için yeterli mi?					
38	Uygun çalışma koşullarının oluşabilmesi için iş yerinizin ortam sıcaklığının ve bağıl neminin asgari olması gereken değerleri hakkındaki bilginiz?					
39	İş yerinizde işçi başına düşmesi gereken asgari hava hacmi hakkındaki bilginiz?					
40	İş yerinizde iş güvenliği açısından makineleriniz arasında bırakılması gereken minimum boşluk miktarı hakkındaki bilginiz?					
41	İş yerinizde çalışanlarınızın işten çıkarken temizlenebilmeleri için gerekli musluk, temizlik malzemesi ve yıkanma yerlerinin sayısı ile bu yerlerin sağlık şartlarına uygunluğu sizce yeterli mi?					
42	İşletmenizi 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hükümlerine göre yeterli buluyor musunuz?					

E. İŞLETMENİZİN GELECEĞE BAKIŞI						
İşletmenizin geleceğe bakışını değerlendiriniz	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
			Ne Katılıyorum	Katılmıyorum		
43	İşletmemizin mevcut potansiyeli AB ülkeleri ile fiyat ve kalite açısından yarışmak için yeterlidir.					
44	İşletmemizin mevcut potansiyeli ihracat yapabilmek için yeterlidir.					
45	Pazarı ve rakiplerimizi sürekli takip ediyoruz.					
46	İş kolumuzla ilgili çıkan mevzuatlara hızlı bir şekilde uyum sağlayabiliriz.					
47	AB'ne uyum süreci işletmemizi olumsuz yönde etkilemez.					
48	İşletmemizin başarısı için gelecekte bir örgütlenmeye ihtiyacı var.					

Tablo 2: Parametre Ölçümlerinde İşletmelerden Elde Edilen Bulgular

S NO	ÖLÇE K	SICA KLİK (°C)	NEM (%rh)			HAVA SİRKÜLASYONU (m/s)			AYDINLIK (lüx)			GÜRÜLTÜ (dB)		
			Mx	Mn	Ort	Mx	Mn	Ort	Mx	Mn	Ort	Mx	Mn	Ort
1	1-9	18,9	48,2	44,3	46,3	0,7	0,0	0,4	62	36	49,0	87,2	84,1	85,7
2	1-9	22,3	46,4	42,5	44,5	0,9	0,0	0,5	116	76	96,0	95,9	90,8	93,4
3	1-9	17,1	61,1	52,5	56,8	0,6	0,0	0,3	143	71	107,0	94,4	91,5	93,0
4	1-9	14,8	81,5	65,1	73,3	0,8	0,0	0,4	451	376	413,5	93,9	84,8	89,4
5	1-9	15,7	69,7	66,6	68,2	1,0	0,0	0,5	39	10	24,5	87,0	85,6	86,3
6	1-9	16,8	85,3	71,4	78,4	0,2	0,0	0,1	228	218	223,0	94,6	90,2	92,4
7	1-9	13,4	82,0	48,7	65,4	0,2	0,0	0,1	504	479	491,5	98,3	84,7	91,5
8	1-9	9,8	59,1	55,2	57,2	1,7	0,0	0,9	99	62	80,5	90,3	84,9	87,6
9	1-9	11,0	56,7	51,2	54,0	0,3	0,0	0,2	142	116	129,0	98,1	87,4	92,8
10	1-9	12,7	58,1	48,6	53,4	0,2	0,0	0,1	47	32	39,5	90,4	85,0	87,7
11	1-9	12,6	46,0	43,3	44,7	1,9	0,0	1,0	99	38	68,5	115, 8	91,4	103, 6

12	1-9	9,3	61,6	59,9	60,8	0,3	0,0	0,2	57	21	39,0	111, 4	73,9	92,7
13	1-9	9,2	50,1	48,3	49,2	0,5	0,0	0,3	81	38	59,5	108, 8	84,6	96,7
14	1-9	7,2	65,6	62,6	64,1	1,5	0,0	0,8	33	26	29,5	98,3	83,2	90,8
15	1-9	8,8	62,3	60,6	61,5	0,8	0,0	0,4	129	120	124,5	112, 7	98,6	105, 7
16	1-9	9,4	59,8	56,2	58,0	0,9	0,0	0,5	30	14	22,0	102, 7	92,3	97,5
17	1-9	15,9	44,5	43,4	44,0	0,2	0,0	0,1	300	135	217,5	94,8	91,7	93,3
18	1-9	14,6	49,8	49,0	49,4	1,3	0,0	0,7	120	105	112,5	96,4	86,6	91,5
19	1-9	13,8	45,4	43,5	44,5	0,4	0,0	0,2	330	309	319,5	85,5	81,4	83,5
20	1-9	12,6	47,8	46,2	47,0	0,4	0,0	0,2	29	21	25,0	115, 4	76,1	95,8
21	1-9	11,6	49,1	49,0	49,1	0,7	0,0	0,4	44	16	30,0	95,8	85,4	90,6
22	1-9	12,0	57,4	54,4	55,9	0,4	0,0	0,2	144	63	103,5	115, 9	91,0	103, 5
23	1-9	13,0	54,5	53,6	54,1	0,5	0,0	0,3	42	37	39,5	98,7	91,3	95,0

24	1-9	13,4	53,4	52,8	53,1	0,2	0,0	0,1	137	35	86,0	105,7	97,8	101,8
25	1-9	13,2	50,4	49,6	50,0	0,1	0,0	0,1	32	20	26,0	109,1	89,8	99,5
26	1-9	14,1	48,1	44,4	46,3	0,4	0,0	0,2	29	15	22,0	114,5	83,0	98,8
27	1-9	14,7	56,9	53,2	55,1	0,0	0,0	0,0	80	40	60,0	116,8	93,6	105,2
28	1-9	14,9	46,7	45,5	46,1	0,4	0,0	0,2	149	136	142,5	114,6	86,6	100,6
29	1-9	13,2	52,6	50,3	51,5	1,6	0,2	0,9	532	298	415,0	115,1	81,0	98,1
30	1-9	12,3	60,1	55,0	57,6	0,6	0,0	0,3	345	101	223,0	87,8	84,1	86,0
31	1-9	12,3	46,8	44,2	45,5	0,3	0,0	0,2	637	289	463,0	114,3	87,0	100,7
32	1-9	12,7	45,3	42,7	44,0	0,0	0,0	0,0	325	310	317,5	118,3	112,7	115,5
33	1-9	13,8	67,5	50,4	59,0	0,0	0,0	0,0	120	107	113,5	96,6	86,9	91,8
34	1-9	12,4	54,3	46,4	50,4	0,7	0,0	0,4	418	372	395,0	112,1	97,8	105,0
35	1-9	11,8	55,6	50,1	52,9	0,6	0,0	0,3	272	254	263,0	108,3	98,7	103,5

36	1-9	13,5	41,1	40,2	40,7	0,3	0,0	0,2	208	119	163,5	92,7	89,4	91,1
37	1-9	13,0	52,3	47,4	49,9	0,9	0,0	0,5	198	185	191,5	105,3	99,7	102,5
38	1-9	12,7	58,6	54,3	56,5	0,0	0,0	0,0	118	112	115,0	114,3	107,8	111,1
39	1-9	15,5	36,0	33,4	34,7	0,5	0,0	0,3	869	670	769,5	98,7	91,6	95,2
40	1-9	18,3	32,1	31,3	31,7	0,3	0,0	0,2	144	112	128,0	114,1	108,3	111,2
41	1-9	17,1	35,2	33,7	34,5	0,7	0,0	0,4	268	251	259,5	103,7	96,7	100,2
42	1-9	17,0	42,1	32,7	37,4	0,2	0,0	0,1	130	123	126,5	109,2	104,1	106,7
43	1-9	16,9	44,3	40,9	42,6	0,6	0,0	0,3	230	212	221,0	112,4	103,7	108,1
44	1-9	15,6	33,6	32,8	33,2	0,1	0,0	0,1	199	167	183,0	115,8	99,0	107,4
45	1-9	15,5	35,0	32,6	33,8	0,8	0,0	0,4	60	59	59,5	113,7	102,3	108,0
46	1-9	15,7	34,8	32,9	33,9	0,3	0,0	0,2	156	126	141,0	103,4	96,7	100,1
47	1-9	13,5	55,2	44,8	50,0	0,0	0,0	0,0	33	12	22,5	119,2	114,6	116,9

48	1-9	14,7	35,6	33,7	34,7	0,0	0,0	0,0	126	118	122,0	97,8	91,4	94,6
49	1-9	13,5	52,7	49,8	51,3	0,7	0,0	0,4	326	301	313,5	109, 2	99,1	104, 2
50	1-9	13,7	47,8	43,6	45,7	1,3	0,0	0,7	256	221	238,5	97,3	91,4	94,4
51	1-9	12,9	58,1	53,5	55,8	0,9	0,0	0,5	186	171	178,5	118, 7	108, 1	113, 4
52	1-9	12,9	38,6	35,5	37,1	0,9	0,0	0,5	128	121	124,5	113, 2	108, 1	110, 7
53	1-9	14,1	53,6	52,7	53,2	0,5	0,0	0,3	96	73	84,5	116, 6	92,1	104, 4
54	1-9	13,3	56,8	55,7	56,3	0,7	0,0	0,4	182	172	177,0	112, 3	108, 2	110, 3
55	1-9	13,4	55,8	53,4	54,6	0,3	0,0	0,2	94	91	92,5	121, 3	116, 4	118, 9
56	1-9	14,1	58,6	56,4	57,5	0,0	0,0	0,0	211	207	209,0	113, 2	107, 1	110, 2
57	1-9	15,3	56,1	53,7	54,9	0,0	0,0	0,0	189	183	186,0	109, 7	101, 8	105, 8
58	1-9	14,8	53,8	53,3	53,6	0,7	0,0	0,4	148	129	138,5	97,8	94,1	96,0
59	1-9	14,7	55,6	53,6	54,6	0,6	0,0	0,3	249	226	237,5	105, 3	100, 1	102, 7

60	1-9	14,0	53,3	52,2	52,8	0,3	0,0	0,2	106	100	103,0	113,0	107,4	110,2
61	1-9	12,5	51,0	49,9	50,5	0,4	0,0	0,2	199	155	177,0	118,2	102,4	110,3
62	1-9	11,8	51,8	51,3	51,6	0,3	0,0	0,2	426	115	270,5	90,3	87,5	88,9
63	1-9	11,6	53,1	52,5	52,8	0,4	0,0	0,2	164	156	160,0	92,1	83,6	87,9
64	1-9	11,8	58,1	56,9	57,5	0,6	0,0	0,3	145	124	134,5	115,4	78,8	97,1
65	1-9	12,4	57,8	55,8	56,8	0,3	0,0	0,2	69	67	68,0	87,5	84,7	86,1
66	1-9	13,7	55,9	54,5	55,2	0,0	0,0	0,0	30	29	29,5	98,3	86,4	92,4
67	1-9	13,2	53,5	52,8	53,2	0,4	0,0	0,2	64	50	57,0	92,8	88,6	90,7
68	1-9	12,7	49,6	48,1	48,9	0,0	0,0	0,0	136	130	133,0	95,3	91,3	93,3
69	1-9	12,5	50,2	49,3	49,8	0,7	0,0	0,4	82	64	73,0	112,4	97,6	105,0
70	1-9	12,1	51,6	50,2	50,9	0,4	0,0	0,2	49	47	48,0	116,8	105,2	111,0
71	1-9	12,0	53,8	52,3	53,1	0,0	0,0	0,0	21	20	20,5	118,9	78,9	98,9

72	1-9	11,5	53,4	51,7	52,6	0,0	0,0	0,0	306	267	286,5	117,2	84,6	100,9
73	1-9	11,2	56,7	55,4	56,1	0,4	0,0	0,2	20	18	19,0	98,7	89,6	94,2
74	1-9	11,3	55,0	53,0	54,0	0,0	0,0	0,0	27	25	26,0	118,7	112,1	115,4
75	1-9	10,6	38,8	37,0	37,9	0,0	0,0	0,0	33	23	28,0	94,5	90,6	92,6
76	1-9	9,6	47,1	44,5	45,8	0,7	0,0	0,4	141	139	140,0	98,3	87,4	92,9
77	1-9	15,3	43,2	39,1	41,2	0,4	0,0	0,2	430	343	386,5	115,7	95,5	105,6
78	1-9	14,7	44,8	41,2	43,0	0,6	0,0	0,3	76	68	72,0	117,1	112,3	114,7
79	1-9	13,9	42,1	39,8	41,0	0,0	0,0	0,0	246	228	237,0	97,8	85,6	91,7
80	1-9	14,0	40,3	37,9	39,1	0,3	0,0	0,2	205	191	198,0	97,8	94,3	96,1
81	1-9	14,1	38,8	38,3	38,6	0,0	0,0	0,0	285	175	230,0	91,9	84,7	88,3
82	1-9	16,6	35,7	33,9	34,8	1,9	0,0	1,0	717	513	615,0	95,2	92,9	94,1
83	1-9	15,2	43,9	41,9	42,9	0,0	0,0	0,0	1082	602	842,0	98,7	96,4	97,6

84	1-9	14,9	46,6	45,7	46,2	0,0	0,0	0,0	122	120	121,0	123,1	113,9	118,5
85	1-9	14,4	47,7	45,2	46,5	0,3	0,0	0,2	246	243	244,5	116,2	99,7	108,0
86	1-9	14,0	44,2	41,3	42,8	0,5	0,0	0,3	156	123	139,5	123,4	117,2	120,3
87	1-9	13,8	47,1	44,7	45,9	0,8	0,0	0,4	278	213	245,5	136,2	123,8	130,0
88	1-9	14,2	37,7	35,9	36,8	0,3	0,0	0,2	593	263	428,0	115,9	81,3	98,6
89	1-9	13,7	41,3	38,7	40,0	0,6	0,0	0,3	181	171	176,0	96,4	85,4	90,9
90	1-9	10,3	46,0	42,7	44,4	0,0	0,0	0,0	196	177	186,5	118,2	109,3	113,8
91	1-9	13,7	58,3	57,1	57,7	0,9	0,0	0,5	60	59	59,5	107,3	102,1	104,7
92	1-9	13,4	57,8	56,9	57,4	0,9	0,0	0,5	159	154	156,5	98,3	93,1	95,7
93	1-9	13,7	59,3	58,6	59,0	0,7	0,0	0,4	159	59	109,0	105,7	100,1	102,9
94	1-9	15,1	73,4	59,3	66,4	0,5	0,0	0,3	199	178	188,5	97,1	84,9	91,0
95	1-9	15,3	54,5	53,9	54,2	0,8	0,0	0,4	157	74	115,5	112,6	76,3	94,5

96	1-9	15,4	57,7	54,6	56,2	0,7	0,0	0,4	178	110	144,0	115,0	88,9	102,0
97	1-9	15,3	54,7	51,6	53,2	0,6	0,0	0,3	176	156	166,0	112,3	105,7	109,0
98	1-9	16,0	48,9	47,2	48,1	0,5	0,0	0,3	216	201	208,5	106,1	96,8	101,5
99	1-9	15,1	54,6	51,3	53,0	0,9	0,0	0,5	171	156	163,5	87,9	85,1	86,5
100	1-9	12,9	57,3	54,6	56,0	1,2	0,0	0,6	278	216	247,0	121,7	112,2	117,0
101	1-9	11,8	52,1	50,3	51,2	0,8	0,0	0,4	316	298	307,0	109,3	106,2	107,8
102	1-9	13,7	56,3	54,1	55,2	0,7	0,0	0,4	438	401	419,5	98,3	72,6	85,5
103	1-9	12,9	57,1	52,3	54,7	1,3	0,0	0,7	378	307	342,5	112,1	102,3	107,2
104	1-9	14,6	54,1	51,7	52,9	0,0	0,0	0,0	181	152	166,5	107,1	96,3	101,7
105	1-9	15,2	56,4	54,0	55,2	0,6	0,0	0,3	260	244	252,0	113,4	104,2	108,8
106	1-9	14,8	58,3	54,7	56,5	1,2	0,0	0,6	176	154	165,0	96,8	95,4	96,1
107	1-9	16,1	50,6	47,8	49,2	0,0	0,0	0,0	160	112	136,0	112,3	109,2	110,8

108	1-9	15,8	53,7	51,2	52,5	0,0	0,0	0,0	242	166	204,0	113, 7	99,4	106, 6
109	1-9	16,3	54,3	52,7	53,5	0,3	0,0	0,2	468	176	322,0	110, 4	98,7	104, 6
110	1-9	17,0	56,1	54,1	55,1	0,0	0,0	0,0	128	106	117,0	112, 3	100, 7	106, 5
111	1-9	15,6	53,7	49,8	51,8	0,0	0,0	0,0	190	156	173,0	107, 7	88,7	98,2
112	1-9	13,9	55,2	52,4	53,8	0,7	0,0	0,4	235	228	231,5	105, 2	97,8	101, 5
113	1-9	17,1	51,8	50,9	51,4	0,2	0,0	0,1	213	191	202,0	109, 7	89,8	99,8
114	1-9	16,3	50,3	44,1	47,2	0,4	0,0	0,2	292	175	233,5	114, 1	83,0	98,6
115	1-9	19,0	52,8	52,3	52,6	0,0	0,0	0,0	583	495	539,0	116, 5	93,6	105, 1
116	1-9	13,2	48,7	46,7	47,7	0,3	0,0	0,2	288	252	270,0	114, 9	86,6	100, 8
117	1-9	17,6	48,3	41,8	45,1	0,9	0,0	0,5	132	120	126,0	116, 4	81,0	98,7
118	1-9	12,9	38,9	38,6	38,8	1,0	0,0	0,5	246	243	244,5	88,3	84,1	86,2
119	1-9	14,4	45,5	41,3	43,4	0,2	0,0	0,1	156	132	144,0	114, 1	87,0	100, 6

120	1-9	19,7	56,7	47,8	52,3	0,3	0,0	0,2	258	203	230,5	117,2	112,9	115,1
121	1-9	21,3	55,1	54,3	54,7	0,7	0,0	0,4	393	285	339,0	98,6	86,3	92,5
122	1-9	20,8	50,2	49,6	49,9	0,4	0,0	0,2	326	141	233,5	110,9	97,1	104,0
123	1-9	19,1	52,4	52,1	52,3	0,2	0,0	0,1	168	156	162,0	108,6	98,9	103,8
124	1-9	18,3	56,1	55,3	55,7	0,3	0,0	0,2	149	124	136,5	95,7	88,4	92,1
125	1-9	13,3	52,7	52,5	52,6	0,0	0,0	0,0	79	67	73,0	105,1	99,1	102,1
126	1-9	13,9	49,3	4,5	26,9	0,0	0,0	0,0	30	29	29,5	115,2	107,2	111,2
127	1-9	15,1	49,9	49,2	49,6	0,0	0,0	0,0	75	52	63,5	96,5	91,9	94,2
128	1-9	18,6	44,8	41,9	43,4	0,6	0,0	0,3	146	132	139,0	86,6	84,3	85,5
129	1-9	18,8	57,6	50,9	54,3	0,4	0,0	0,2	81	64	72,5	94,6	89,8	92,2
130	1-9	18,0	52,0	50,3	51,2	0,2	0,0	0,1	58	47	52,5	94,8	91,1	93,0
131	1-9	17,4	47,1	46,9	47,0	0,0	0,0	0,0	35	20	27,5	94,9	85,1	90,0

132	1-9	21,3	38,3	35,1	36,7	1,2	0,0	0,6	297	135	216,0	83,0	80,6	81,8
133	1-9	20,9	42,1	40,5	41,3	0,9	0,0	0,5	316	289	302,5	94,8	90,5	92,7
134	1-9	15,4	51,0	49,3	50,2	0,7	0,0	0,4	49	41	45,0	98,1	84,5	91,3
135	1-9	19,7	54,7	52,2	53,5	0,5	0,0	0,3	132	88	110,0	90,7	85,9	88,3
136	1-9	20,6	45,2	44,3	44,8	0,8	0,0	0,4	123	105	114,0	97,1	87,8	92,5
137	1-9	21,2	40,2	37,3	38,8	0,9	0,0	0,5	211	205	208,0	90,8	88,0	89,4
138	1-9	14,2	51,1	50,6	50,9	0,2	0,0	0,1	29	21	25,0	112, 6	92,4	102, 5
139	1-9	13,8	53,2	52,8	53,0	0,0	0,0	0,0	44	16	30,0	87,1	85,3	86,2
140	1-9	12,4	56,5	53,1	54,8	0,0	0,0	0,0	144	63	103,5	94,3	87,2	90,8
141	1-9	15,7	55,5	50,2	52,9	0,2	0,0	0,1	42	37	39,5	98,7	95,6	97,2
142	10-49	21,4	43,9	43,0	43,5	0,0	0,0	0,0	175	161	168,0	115, 1	79,8	97,5
143	1-9	19,1	51,4	50,8	51,1	0,0	0,0	0,0	133	123	128,0	111, 8	84,8	98,3

144	1-9	19,1	56,0	53,7	54,9	0,0	0,0	0,0	438	426	432,0	117,2	103,7	110,5
145	1-9	19,2	55,7	54,5	55,1	0,7	0,0	0,4	1367	1137	1252,0	93,7	89,7	91,7
146	10-49	18,2	55,5	54,9	55,2	0,8	0,0	0,4	172	139	155,5	128,7	117,3	123,0
147	1-9	18,3	56,1	53,3	54,7	1,5	0,0	0,8	154	81	117,5	116,7	79,9	98,3
148	1-9	19,5	67,0	48,6	57,8	0,0	0,0	0,0	155	121	138,0	113,6	83,8	98,7
149	1-9	18,1	54,8	53,2	54,0	0,4	0,0	0,2	267	251	259,0	114,9	87,8	101,4
150	10-49	18,5	56,3	54,6	55,5	0,0	0,0	0,0	1568	1430	1499,0	112,4	103,5	108,0
151	1-9	18,1	55,8	54,0	54,9	1,3	0,0	0,7	1241	1062	1151,5	118,7	110,2	114,5
152	1-9	17,9	59,1	56,3	57,7	0,0	0,0	0,0	178	152	165,0	122,6	112,3	117,5
153	1-9	17,5	59,3	55,6	57,5	0,0	0,0	0,0	232	187	209,5	98,3	85,0	91,7
154	1-9	17,2	55,3	53,8	54,6	0,0	0,0	0,0	695	599	647,0	113,7	98,3	106,0
155	1-9	17,2	62,0	57,4	59,7	0,0	0,0	0,0	248	241	244,5	101,4	92,3	96,9

156	10-49	16,9	62,6	58,6	60,6	0,0	0,0	0,0	112	111	111,5	86,7	85,9	86,3
157	1-9	17,2	58,0	55,2	56,6	0,6	0,0	0,3	1886	164 4	1765, 0	108, 7	97,6	103, 2
158	1-9	17,0	57,7	55,3	56,5	0,7	0,0	0,4	251	190	220,5	95,5	85,6	90,6
159	10-49	16,2	57,3	56,7	57,0	0,0	0,0	0,0	63	53	58,0	99,2	93,7	96,5
160	1-9	16,1	61,1	59,7	60,4	0,3	0,0	0,2	350	284	317,0	114, 8	112, 7	113, 8
161	1-9	16,1	57,3	56,8	57,1	0,0	0,0	0,0	277	267	272,0	117, 2	83,6	100, 4
162	1-9	16,8	58,3	55,5	56,9	0,7	0,0	0,4	404	133	268,5	114, 3	69,3	91,8
163	1-9	17,0	66,4	58,3	62,4	0,0	0,0	0,0	207	100	153,5	117, 3	103, 9	110, 6
164	1-9	16,7	58,9	56,4	57,7	0,0	0,0	0,0	71	70	70,5	116, 2	96,4	106, 3
165	1-9	17,1	60,4	58,3	59,4	0,0	0,0	0,0	675	536	605,5	107, 2	99,9	103, 6
166	1-9	17,4	58,0	56,3	57,2	0,2	0,0	0,1	135	133	134,0	95,7	84,3	90,0
167	1-9	16,9	58,2	56,9	57,6	0,0	0,0	0,0	158	147	152,5	114, 2	73,5	93,9

168	10-49	17,2	57,2	54,9	56,1	0,9	0,0	0,5	244	218	231,0	128,7	118,2	123,5
169	10-49	18,2	52,3	49,6	51,0	0,0	0,0	0,0	324	307	315,5	105,2	85,9	95,6
170	10-49	17,1	58,7	55,6	57,2	0,9	0,0	0,5	124	101	112,5	112,3	104,5	108,4
171	1-9	16,8	51,3	46,7	49,0	1,3	0,0	0,7	97	88	92,5	117,4	111,1	114,3
172	10-49	20,3	37,7	36,3	37,0	1,2	0,0	0,6	36	34	35,0	113,0	80,1	96,6
173	1-9	18,4	41,0	39,3	40,2	0,8	0,0	0,4	92	70	81,0	115,2	104,3	109,8
174	1-9	17,4	43,9	42,0	43,0	0,7	0,0	0,4	82	54	68,0	102,7	97,8	100,3
175	1-9	17,2	47,4	45,0	46,2	0,6	0,0	0,3	42	41	41,5	98,3	89,2	93,8
176	1-9	16,9	47,1	45,4	46,3	0,4	0,0	0,2	41	36	38,5	101,9	100,8	101,4
177	1-9	16,2	47,4	44,2	45,8	0,0	0,0	0,0	39	34	36,5	116,7	85,1	100,9
178	1-9	16,1	52,4	50,1	51,3	0,0	0,0	0,0	118	78	98,0	97,8	96,3	97,1
179	1-9	16,3	53,2	51,8	52,5	0,7	0,0	0,4	151	149	150,0	118,7	103,5	111,1

180	1-9	16,9	59,5	56,2	57,9	0,0	0,0	0,0	38	30	34,0	97,6	94,3	96,0
181	1-9	17,2	51,0	49,1	50,1	0,0	0,0	0,0	120	93	106,5	115,5	81,8	98,7
182	1-9	17,5	50,4	47,7	49,1	0,8	0,0	0,4	169	73	121,0	108,7	102,6	105,7
183	1-9	16,7	49,5	48,4	49,0	0,0	0,0	0,0	98	42	70,0	102,7	82,1	92,4
184	1-9	16,6	50,8	49,3	50,1	0,0	0,0	0,0	205	201	203,0	113,7	99,2	106,5
185	1-9	16,3	49,5	47,4	48,5	0,0	0,0	0,0	57	51	54,0	112,9	77,5	95,2
186	1-9	16,1	52,4	50,1	51,3	0,3	0,0	0,2	236	214	225,0	98,5	84,3	91,4
187	1-9	15,7	49,7	47,3	48,5	1,7	0,0	0,9	186	143	164,5	120,1	108,3	114,2
188	1-9	16,8	54,3	49,9	52,1	0,7	0,0	0,4	141	104	122,5	101,4	85,9	93,7
189	1-9	20,0	47,6	46,2	46,9	0,7	0,0	0,4	58	44	51,0	112,3	104,2	108,3
190	1-9	18,4	48,5	47,8	48,2	0,0	0,0	0,0	83	72	77,5	110,9	84,6	97,8
191	1-9	17,8	50,6	50,2	50,4	1,5	0,0	0,8	101	90	95,5	133,2	121,7	127,5

192	1-9	17,9	52,7	49,5	51,1	0,0	0,0	0,0	80	79	79,5	118,2	100,3	109,3
193	1-9	17,2	53,8	53,0	53,4	0,2	0,0	0,1	197	194	195,5	98,7	85,2	92,0
194	1-9	17,0	59,0	54,7	56,9	0,0	0,0	0,0	160	145	152,5	115,9	87,5	101,7
195	1-9	16,9	56,7	54,7	55,7	0,4	0,0	0,2	78	73	75,5	113,7	81,8	97,8
196	1-9	17,0	59,7	57,6	58,7	0,0	0,0	0,0	86	84	85,0	109,7	102,3	106,0
197	1-9	17,1	61,5	58,0	59,8	0,8	0,0	0,4	92	78	85,0	96,3	84,3	90,3
198	1-9	16,8	56,5	55,0	55,8	0,0	0,0	0,0	189	124	156,5	111,9	96,4	104,2
199	1-9	17,0	63,3	62,1	62,7	0,5	0,0	0,3	211	204	207,5	112,3	106,7	109,5
200	1-9	17,3	61,9	59,5	60,7	0,8	0,0	0,4	48	45	46,5	92,5	81,2	86,9
201	1-9	17,3	60,4	55,7	58,1	0,0	0,0	0,0	51	49	50,0	112,1	86,7	99,4
202	1-9	18,1	58,9	56,7	57,8	0,0	0,0	0,0	68	66	67,0	112,3	98,7	105,5
203	1-9	17,3	58,7	56,3	57,5	0,0	0,0	0,0	75	73	74,0	107,3	104,2	105,8

204	1-9	17,3	66,8	62,2	64,5	0,0	0,0	0,0	189	184	186,5	107,5	100,0	103,8
205	10-49	17,4	59,7	55,4	57,6	1,4	0,0	0,7	264	172	218,0	123,2	102,7	113,0
206	10-49	17,0	49,2	42,8	46,0	1,3	0,0	0,7	476	324	400,0	119,3	111,2	115,3
207	1-9	17,7	53,4	49,7	51,6	0,0	0,0	0,0	126	98	112,0	94,2	83,7	89,0
208	1-9	16,9	52,7	50,3	51,5	0,8	0,0	0,4	232	206	219,0	106,6	92,3	99,5
209	10-49	17,2	55,3	51,7	53,5	0,0	0,0	0,0	142	121	131,5	98,3	88,4	93,4
210	1-9	18,0	52,7	48,9	50,8	0,4	0,0	0,2	264	214	239,0	108,8	95,6	102,2
211	1-9	16,6	57,2	53,9	55,6	0,5	0,0	0,3	98	81	89,5	118,3	113,4	115,9
212	10-49	17,0	51,8	47,6	49,7	0,0	0,0	0,0	326	186	256,0	105,4	92,1	98,8
213	10-49	18,4	56,7	50,1	53,4	1,3	0,0	0,7	426	321	373,5	109,9	99,1	104,5
214	1-9	16,8	57,3	53,3	55,3	0,0	0,0	0,0	129	85	107,0	98,6	84,3	91,5
215	10-49	18,6			40,4						220			83,5

216	10-49	14,4			30,3						421			76,4
217	10-49	12,1			30,6						136			58,8
218	1-9	13,4			39,6						44			73,4
219	1-9	13			33,8						194			72,1
220	10-49	14,4			42						185			73,5
221	1-9	16,6			26,1						117			81,5
222	1-9	14,4			38,3						40			59,8
223	10-49	15,1			44,7						102			74,2
224	10-49	10,2			52,4						61			83,5
225	1-9	11,2			41,9						70			78,9
226	1-9	14,5			41,1						94			99,5
227	1-9	16,7			37,1						68			86,8

228	1-9	14,8			42,7						82,5			84,8
229	1-9	18,3			25,8						218			83,3
230	1-9	18,5			31,3						102			91,5
231	1-9	17,5			30,8						138			89,3
232	1-9	19,1			30,3						93			82,6
233	10-49	19,5			31,9						161			82,1
234	1-9	18,9			33,2						104			67,5
235	1-9	18,8			37,3						136			73,9
236	1-9	16,6			36,9						110			57,6
237	1-9	17,8			32,4						64			88,7
238	1-9	18,9			27,3						142			70,4
239	10-49	16,8			35,6						162			82,7

240	10-49	17,8			39,5						186			75,6
241	1-9	19,2			34,7						115			68
242	1-9	17,5			32,8						98			86,4
243	1-9	18,9			37,9						137			73,8
244	1-9	19,8			37,6						148			85,3
245	1-9	17,6			32,7						152			76,8
246	1-9	16,8			37,2						134			69,5
247	10-49	17,2			33,8						158			76,4
248	1-9	18,4			37,2						136			82,6
249	10-49	17,5			34,8						145			76,8
250	10-49	16,7			31,8						118			82,7
251	10-49	18			39,4						126			79,5

252	1-9	17,3			35,7						153			80,4
253	1-9	19,5			40,4						138			83,9
254	1-9	16,1			33,1						142			76,2
255	10-49	18,2			37,3						109			69,8

Tablo 3. SidePak Personal Aerosol Monitor Model AM510 cihazı ile 40 işletmeden elde edilen sonuçlar.

İŞLETME NO	ÇALIŞAN SAYISI	SICAKLIK (°C)	NEM (%rh)	AYDINLIK (lux)	GÜRÜLTÜ (db)	AĞAÇ TOZU MARUZİYETİ (mg/m ³)		
						MAKS.	MİN.	ORT.
1	10-49	18,3	25,8	218	83,3	7,617	0,573	1,094
2	10-49	14,4	42	185	73,5	19,610	1,795	2,904
3	1-9	16,7	37,1	68	86,8	5,435	0,851	1,265
4	1-9	18,5	31,3	102	91,5	7,809	0,228	0,734
5	10-49	16,7	31,8	118	82,7	14,156	1,496	2,492
6	1-9	18,9	37,9	137	73,8	8,823	0,738	1,485
7	1-9	13	33,8	194	72,1	19,245	0,397	1,413
8	10-49	14,4	30,3	421	76,4	14,574	0,559	0,936
9	10-49	17,8	39,5	186	75,6	11,213	1,795	2,893
10	1-9	19,5	40,4	138	83,9	9,091	0,316	1,017
11	1-9	18,2	37,3	109	69,8	9,511	0,795	1,398
12	1-9	18,9	27,3	142	70,4	10,771	0,314	0,583
13	1-9	17,5	30,8	138	89,3	9,717	0,387	1,312
14	1-9	16,8	37,2	134	69,5	13,419	0,769	1,451
15	1-9	16,8	35,6	162	82,7	10,771	0,314	0,583
16	1-9	17,3	35,7	153	80,4	8,491	1,459	2,321
17	1-9	19,8	37,6	148	85,3	11,318	0,000	1,337
18	10-49	11,2	41,9	70	78,9	10,979	1,939	2,810
19	1-9	18,9	33,2	104	67,5	3,475	0,222	0,382
20	1-9	16,6	26,1	117	81,5	13,618	1,504	3,130
21	1-9	19,2	34,7	115	68	6,309	0,463	0,904
22	1-9	14,5	41,1	94	99,5	14,019	0,946	1,657
23	1-9	19,5	31,9	161	82,1	8,801	1,549	2,271
24	10-49	12,1	30,6	136	58,8	9,813	0,484	0,980
25	10-49	18,6	40,4	220	83,5	19,914	0,756	10,284
26	1-9	17,5	32,8	98	86,4	7,004	0,530	1,069
27	1-9	15,1	44,7	102	74,2	15,559	1,620	3,050
28	1-9	16,6	36,9	110	57,6	0,974	0,355	0,605
29	1-9	17,2	33,8	158	76,4	3,069	0,783	1,224
30	1-9	19,1	30,3	93	82,6	11,556	0,000	1,136
31	1-9	18,8	37,3	136	73,9	13,919	0,000	1,726
32	10-49	17,5	34,8	145	76,8	9,778	0,703	1,483
33	1-9	18	39,4	126	79,5	9,129	1,866	2,597
34	10-49	17,8	32,4	64	88,7	10,207	0,337	1,088
35	10-49	10,2	52,4	61	83,5	13,829	0,950	1,802
36	10-49	18,4	37,2	136	82,6	13,715	0,717	1,371
37	1-9	14,8	42,7	82,5	84,8	17,014	1,585	2,463
38	1-9	16,1	33,1	142	76,2	12,616	1,498	2,985
39	1-9	14,4	38,3	40	59,8	13,559	1,620	3,050
40	10-49	17,6	32,7	152	76,8	15,603	0,648	1,523

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Devrim KARADEMİR
Uyruğu	TC
Doğum tarihi, Yeri	1975 / Karabük
Telefon	0 505 818 18 44
E-mail	karademird@hotmail.com
Web adres	

Eğitim

Derece	Kurum/Anabilim Dalı/Programı	Yılı
Doktora	İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü/ Orman Endüstri Mühendisliği ABD/ Orman Endüstri Makinaları ve İşletme	2014
Yüksek Lisans	İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü/ Orman Mühendisliği ABD/ Ormancılık Politikası ve Yönetimi	2000
Lisans	İ.Ü. Orman Fak. O. Endüstri Müh.	1996
Lise	Karabük Demir Çelik Lisesi	1992

Makaleler / Bildiriler

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

1- AKSU, B., KOÇ, K. H., KARADEMİR, D., An evaluation on growth potential of the small and medium scale enterprises (SME) in Turkish Furniture Industry, African Journal of Agricultural Research Vol. 6(13), pp.2956-2965, Available online at <http://academicjournals.org/AJAR>, ISSN 1991-637X©2011 Academic Journals, 4 July, 2011.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında (Proceedings) Basılan

Bildiriler

1-AKSU, B., KOÇ, K. H., KARADEMİR, D., Türkiye Mobilya Endüstrisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Gelişebilirlik Potansiyelinin Değerlendirilmesi, UMYOS'09 1. Uluslar arası, 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, Sunumlu Bildiri, **ISBN 978-975-448-194-5, Konya 2009.**